

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALMANYA VE HOLLANDA’DA TÜRK GÖÇMEN
ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ

Ebru KIR

2501091018

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EBRU KIR Numarası : 2501091018
Anabilim Dalı / Danışmanı : PROF. DR. İRFAN ERDOĞAN
Anasanat Dalı / Programı : AVRUPA BİRLİĞİ
Tez Savunma Tarihi : 09.12.2019 Saati : 14:00
Tez Başlığı : "ALMANYA VE HOLLANDA'DA TÜRK GÖÇMEN ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İRFAN ERDOĞAN		KABUL
2- PROF. DR. MEHMET HELVACI		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDÜLLATİF ÇEVİKER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. MURAT ELMALI		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜDAYİ SAYIN		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

ALMANYA VE HOLLANDA’DA TÜRK GÖÇMEN

ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ

Ebru KIR

Bu çalışma, Almanya ve Hollanda’daki göçmen işçi kökenin sahip Türk çocukların eğitimine odaklanmaktadır. 1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’den ilk önce Almanya’ya, sonraları ise Hollanda ve diğer Avrupa ülkeleri ile ilgili anlaşmalar çerçevesince işçi gönderilmiştir. Bu şekilde başlayan süreç halen farklı açılardan devam etmektedir. Bu süreçte en dikkat çeken konulardan biri o ülkelere gidenler ve çocuklarının eğitimidir.

Almanya ve Hollanda’da bulunan, göçmen işçi ailesi kökenli Türk çocukların eğitimi hakkında, eğitim ve eğitim hukuku çerçevesince bir bakış gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için de, Almanya ve Hollanda’da çocukları eğitim sürecine dâhil olan ebeveynlerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmiş; ardından Almanya ve Hollanda karşılıklı incelenmeye çalışılmıştır. Bu karşılaştırma neticesinde bir değerlendirme yapılmaya gayret edilmektedir.

İlk bölümde, araştırma ve araştırmanın amacı hakkında genel bilgi verilmektedir. İkinci bölümde kuram çerçeve, eğitim hukuku ve Almanya ve Hollanda’daki göçmen kökenli Türk çocuklarının eğitimi açısından yer almaktadır. Üçüncü bölüm, araştırmanın tekniği konusunda bilgi sunarken; dördüncü bölüm ise nitel araştırma neticesinde ortaya çıkan bulguların kuram çerçevesine göre derlenmesinden ve Almanya- Hollanda karşılaştırmasından oluşmaktadır. Son bölümde ise bütün yazılanları ve bulgular ışığında bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: eğitim, hukuk, göçmen, Türk, çocuklar, dil, din, kültür, Almanya, Hollanda

ABSTRACT

EDUCATION OF TURKISH IMMIGRANT CHILDREN'S EDUCATION IN GERMANY AND NETHERLANDS

Ebru KIR

This research focuses education of Turkish immigrant children's education in Germany and Netherlands. Since 1960s, Türkiye sent the workers to European countries. Firstly workers went to Germany at 1960's and after they went Netherlands at 1964. In this way, process started. That situation caused a lot of issues. Thus workers and their children became an important issue.

In this study, we look at the education of Turkish children who have immigrant origin and live in Germany or Netherlands. Research will focus this issue in the context of education law and immigrant children's education. For this reason, researcher interviewed with parents whose children have origin of Turkish immigrant and inside education system in Germany and Netherlands. After that, the study results discussed under the education law and compared two countries.

In the first section, general information about the research and the purposes of research is given. In second part, the framework is set in the terms of educational law and the education of Turkish children of immigrant background in Germany and the Netherlands. The third section provides information about the research technique; the fourth part has got analysis of data, discussion of findings which is taken with quantitative methods and comparison of Germany and Netherlands. In the last section, evaluation is tried.

Keywords: education, education, law, immigrant, Turkish, children, language, religion, culture, Germany, Netherlands

ÖNSÖZ

Türkiye'nin Avrupa'ya işçi olarak gönderdiği kişilerin tarihi süreci yarım yüzyılı aşmaktadır. Onların ve ailelerinin yaşadıkları halen günümüz Türkiye toplumu için de önem arz etmekte olduğu kadar Türkler için de manevi bir bağ devam etmektedir. Herkesin ailesinde veya çevresinde bir “Alamancı” veya en azından televizyonlardan, sinemalardan, haberlerden bu konuya aşına olduğu düşünüldüğünde ve 50 seneyi aşan bu uluslararası işçi göçü ile ilgili süreçte, haberlerden günlük konuşmalara kadar, en çok ön plana çıkan bahsin göçmen asıllı Türk çocuklarının eğitim yaşantıları hakkında olduğu bir gerçektir. Konuyu bu yanlarıyla düşünüp biraz daha derinlemesine anlamaya çalışırken, Almanya ve Hollanda'daki göçmen kökenli Türklerle sohbet havasında insanların eğitim ortamı hakkında görüşleri ve yaşantıladıklarını çocuklarının özelinde dinleyip ve bu bulguları eğitim hukuku penceresinden bakmaya ve de alanda ne olup bittiğiniz gözlemlemeye çalışmak ihtiyacı hissedilmiştir. Bu sebeple Almanya ve Hollanda'da saha araştırması yapılmış; kuram çerçeve ile de bütünleşen şekilde bulgular analiz edilmeye çalışılmış; olabildiğince kişisel verilere özen gösterilmiş; onların hissiyatıyla birlikte aktarmak istedikleri akademik anlamda yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma süreci, tez süresi açısından sekiz, yüksek lisansın bilimsel hazırlık süreci ile ise on seneyi bulmaktadır. Bunca uzun ve haddi çokça aşmış bir çalışma süresince teşekkür etmem gereken birçok isim ve durum olduğu malum olduğu kadar, bunun sayfalara sığmayacağı da malumdur. Satırlara yansıyamayan herkese ve her şeye teşekkür borcum olduğunu bilirken; zikredilmesi şart olan ve asla ifadelerimin yetemeyeceği birkaç satır yazmayı kendime ödev olarak adderek; öncelikle bu sürece kadar bana emeği geçen ismi burada olamasa da gizli özne olarak muhakkak bir yerlere yansımış olan tüm öğretmenlerime, öğretmen olmama vesile olan herkese ve her şeye, hayatın içindeki hayat “öğretmen”lerine çok teşekkür ederim. Bunca uzun süre alan bir çalışma/ma sarkacında beni ve halimi, sohbet etmek için bile tezi bitirmemi sabırla bekleyen arkadaş, dost, kişi, kurum herkese sabrından ötürü teşekkür ederim. Tez yazımı süresince üniversitenin çalışanlarının

motivasyonunuzdaki tesiri kaçınılmaz, kantin görevlisinden, güvenlik görevlisine, kütüphanecilerinden enstitüdeki memurlarımıza kadar hepsine çokça teşekkür ederim. Yüksek lisansa başladığımızda bölümümüzde araştırma görevlisi olan İpek Hanım'ave bizim kahrımızı üniversitede en çok çekmiş kişi olan Mustafa AYDIN beye,o dönemki bölüm başkanımız Haluk Nami NOMER Hocaya, bizlere verdikleri dersleri halen unutmadığım, Hukuk Fakültesi Anayasa kürsüsü ve Kamu Hukuku kürsüsü hocalarına, derslerini almaktan memnuniyet duyduğum ve kendilerinden çok şey öğrendiğim Engin SELÇUK, Hikmet KIRIK'a, yüksek lisans mülakatında olan ve dersleriyle, akademik anlamda teşvikleriyle bende yer eden Fusun SOKULLU-AKINCI ve Mehmet HELVACI hocalarıma ve diğer tüm yüksek lisansta emeği olan hocalarımıza teşekkür ederim. Tezin yazım aşamasında kütüphanede ve evde çalışma imkânı bulamadığımda kapıları her daim açık olmasının dışında, bana ayrıca bir yer tahsis ederek ek bir alan açan Cenan Vakfı'na, Kubbealtı Akademisi'ne, KOCAV'a, özellikle İpek abla ve İbrahim ağabeyi ayrıca zikrederek teşekkür sunmak isterim. İstanbul Türk Ocağı ve üyelerine, gençlerine her zaman desteklerini hissettiğim için ve benim Avrupa'ya saha araştırmasına gitmeme vesile olan, süreçte hep yanımda hissettiğimCezmi BAYRAM Hocamıza ayrıca teşekkür ederim. Yurt dışındaki saha araştırmasını yapabilmemin itici güçlerinden biri olan ATİB'in kurucu başkanı Musa Serdar ÇELEBİ'nin Almanya ve Hollanda'da kalacak yer ve görüşülen kişilere erişmede yardım etme sözü olmasaydı yola çıkamaz ve böyle bir çalışmayı gerçekleştirme imkânı bulamazdım. Vize alamayacağım süreçte Ankara Üniversitesi'nde öğrenim gören Almanyalı Türk hanımlarla yaptığım görüşmeler ve onların iyi dileklerini asla es geçemem. ATİB ve Serdar Beyin iletişim kurdurmasıyla tanıştığım herkese ve en çok da açık şekilde fikirlerini ifade eden görüşmecilerin isimle zikretmem etik olsa tek tek yazılı olarak da anmak isteyeceğim o güzel insanlara çok teşekkür ederim. Saha araştırması esnasında birçok vakıf,dernek,kurum ve kişi ile görüşme imkanı elde ettim; bunların bazılarını zikretmek imkanım olamayacak; ev sohbetlerine katıldığım, yemeklerinden tattığım çok kişi oldu; kurumlarda olsun, birey olarak olsun masrafım artmasın diye birçok ikramlarda bulunulmasının yanında manevi olarak da ikramlarda bulunuldu; ödeyemeyeceğim bir vefa borcu olarak hepsine teşekkür ediyorum. Fakat isim zikretmek zorunda hissettiğim özellikle de Berlin'de, Stuttgart'ta, Amsterdam'da,

Almelo’da,evlerinde kaldığım beni aile gibi saran kişilere çok ama çok teşekkür ederim. Berlin’e indiğimden itibaren evde ve Almanya ile ilgili göç hikâyelerinde ilk bilgi kaynağım olan Gülcan Hanım ben geldikten sonra vefat etti ona rahmet dilerken, eşi Mahmut Bey’e özellikle beni çalışma arasında molalara çıkartıp Berlin’i de gezdirdiği için ve güzel çocuklarına ev ortamını benim için çalışmaya uygun hale getirdikleri, hoş sohbetleri için teşekkür ederim. Berlin’de yer değişimi yapmam ve bağlantılar kurmam gerektiğinde işleri arasında vakit ayıran Sultan BAYRAK VE Zekeriya BAYRAK çiftine çok teşekkür ederim. Uzman görüşleriyle ve mütevazı tavırlarıyla Cemal YILDIZ Hoca ve Özcan MUTLU Bey’e verdikleri bilgilerden ötürü de katkıları için müteşekkirim. Stuttgart’ta evlerinin bir bölümü bana tahsis eden, görüşmelerde büyük destekçim olan,beni elleriyle yaptığı yolluk ile uğurlayan Naide Hanım’a ve pek tabii Davut Bey ile oğulları Tarık’a minnet borcum ödenemez. Amsterdam’da evlerini açan Yasemin Hanım ile Zeki Bey ama en çok dakendi küçücük olmasına karşın, günlerceodasını bana bırakacak kadar büyük bir gönül barındıran kızları Vuslat’a minnetlerimi iletmem gerekiyor. Ayrıca Almelo’da Cuma Bey ve Emine Hanım ve ailesine zor anda Hızır gibi yetiştikleri için teşekkür ederim.Aileler dışında çok kurum var teşekkürü hak eden ama her hafta Stuttgart’ta çalışmalarını seyrettiğim SÜTHOT halk oyunları topluluğuna ayrıca teşekkür ederek, onlarla tanışmama vesile olan Semih ağabeye de şükranlarımı sunuyorum. Kadınların, gönüllü olarak hizmet ettikleri, Alman/Hollandalı/Türk ayrımı yapmadan aktif olup el emeklerini sergilediği her türlü gönüllü çalışmadaki tüm kadınlara, sohbetleri için teşekkür ederim. Bu ortamları görmek ve oralarda bulunmak çok sevindiriciydi.

Türkiye’de gönlü her daim benimle olan, bazıları tüm süreci bilen, bazıları bir kısmına vakıf olan Alâhan, Refik,Münire Hanım, Baki Bey, Şermin Hanım, bazı anlar nefes olan Fisun Hanım, şevk verenKültür-Etik Platformu’nun üyelerine,Özlem’e,sabırla sorularıma cevap veren Gülniyaz vehep bilgilendiren Mustafa Hocam’a, göçmenlerle ilgili olduğu kadar arkadaşça sohbet için vaktini ayıranBarış, her anlamda bana güvenen Hande, ilk görüşülen kişimi sayesinde daha gitmeden bulduğum Ali Vâlâ,yardım için hep soran Gülnar, Zülâl’e; sonsuz hatırıyla Tülay abla; hiçunutmayan lisans arkadaşlarım Saadet ve Duygu, gönüllü vefakar

Asya ve Tuğçe'ye;PKIzede bir yakınlıkla Ayşegül, Celaleddin ve Begüm; Ocaklılardan Nuri ve akademik ve insani aktivasyon insanı Murat ağabey; her derdimde koşan Betül; Çapalılar'aama tabii ki onlar arasındabir dua kadar yakınımnda bu sürecimin bitmesinisabırla bekleyen yandaşım Esra,ben mezun olana kadartıp doktoru olan Enes,iki eli kanda olsa gelen hiç yarı yolda bırakmayankardeşim İrfan, tüm tanıklığıyla ve desteğiyle Ceren'e;her zaman hem akademik bunalmalarda, hem de diğer vakitler bir büyüğüm olarakyanımda duran Semahat YÜKSEL Hocam,alan çalışması ve sonrasında katılamadığımda derslerini özlediğim,fikren de ruhen de istikametinde gönül bulduğum Hocam Kenan GÜRSOY'a, bu sürecin tümündeki kader ve tez ortaklarım, yüksek lisans hayatımın kuşkusuz en büyük kazancı Esra ERDOĞAN ve Merve GÖDEN-KIRAN'a teşekkürüm hiçbir zaman yetmeyecek biliyorum.

Yıllardır maddi-manevi desteğini esirgemeyen sevgili ailem ve tüm yaklaşımıyla bunca seneye yayılan süreci idare etme kuvvetini bulmama imkân veren tez danışmanım İrfan ERDOĞAN'a minnet borçluyum.

Yüksek lisans sürecimde öğretmenlik yaptığım demler, özel-kamu fark etmeksizin öğrencilerim olan, zihnimin bir kısmında bu çalışma dururken onlara yetemediğimi düşündüğüm öğrencilerimin en özel ve büyük teşekkürü hak ettiklerini ifade etmeliyim. Eğitim şehitlerimizin manevi varlıklarını hissetmeseydim, sanırım bu satıları yazabilecek ana kadar gelemeyecektim,içimdeki gücü onların kendilerini değil memleketi, çocukları, “insan”ı öne almalarını düşünerek ateşledim; asli gücüm O'ndan geldiği için teşekkürlerin asıl sahibine yazabilecek tek kelimem bulunmamakta; bu deryada katre dahi olamayan ben ve benim gibilerin çalışma aşkı ve şevkinin hiç sönmemesi temennisiyle, hayırla yâd edilecek kişilere, her şeye teşekkürümüz daim olsun

.Ebru KIR

İSTANBUL,2019

***Bütün
Eğitim Şehitlerine...***

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ABSTRACT	ivi
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALARLİSTESİ	xviii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YAPILANMASI HAKKINDA BİLGİLER

1.1 Araştırmanın Amacı	3
1.2.Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Varsayımları	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAM ÇERÇEVESİ

2.1.AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EĞİTİM VE GÖÇMEN KÖKENLİ TÜRK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ	10
2.1.1.Almanya'daki Eğitim Sistemi ve Göçmen Kökenli Türk Çocukları	16
2.1.2.Hollanda'da Eğitim Sistemi ve Göçmen Kökenli Türk Çocukları	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1.ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	26
3.1.1. Araştırmanın Yöntemi	26
3.1.2. Araştırmanın Evreni	26
3.1.3. Araştırmanın Örneklemi	27

3.1.4.	Araştırmanın Etik Yaklaşımı	27
3.1.5.	Araştırmanın Veri Toplanma Tekniği	28
3.1.6.	Araştırma Verilerinin Toplanması.....	29
3.1.6.1.	Saha Araştırmasının Süreleri ve Zamanı	29
3.1.6.2.	Veri Toplama Araçları	29
3.1.6.3.	. Görüşülen Kişilerin Seçimi.....	30
3.1.6.4.	Görüşmelerin Yapıldığı Yerler	30
3.1.6.5.	. Saha Araştırması Hakkında Diğer Bilgiler	31
3.1.7.	Araştırma Verilerinin Analiz Yöntemi	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.ALMAN YA'DAKİ	GÖRÜŞMELERİN	DERLENMESİ	
.....			33
4.1.1.Alman ya'daki	Görüşülen	Kişiler	Hakkında Genel Bilgiler
.....			
4.1.2.	Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sistemini Algılayışı		35
	Görüşülen Kişilerin Alman Eğitimine Genel Bakışı		35
	Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sisteminde Olumlu Gördükleri Hususlar ...		36
	Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar ..		37
4.1.3.	Alman ya'daki Eğitim Öğretim Atmosferi		40
4.1.3.1.	Alman Eğitim Eğitiminde Öğretmen Unsuru		40
4.1.3.2.	Okul ve Aile Arasındaki İletişim		46
4.1.3.3.	Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması		49
4.1.4.	Eğitim Öğretim Durumları		53
4.1.4.1.	Okul Başarısı ve Okul Görüşü		53
4.1.4.2.	Almanca Edinimi Hakkında Görüşler		58
4.1.4.3.	Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler		60
4.1.4.4.	Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler		81
4.1.4.5.	Dinî Eğitim ve Öğretim		91
4.1.5.	Alman ya'daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler		98
4.1.5.1.	Alman ya Tarafından Yapılması Gerekenler		98

4.1.5.2. Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler.....	101
4.1.5.3. Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler	104
4.2.HOLLANDA'DAKİ GÖRÜŞMELERİN DERLENMESİ	108
4.2.1.Hollanda'daki Görüşülen Kişiler Hakkında Genel Bilgiler	108
4.2.2 Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sistemini Algılayışı	109
4.2.2.1 Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sistemine Genel Bakışı.....	109
4.2.2.2Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sisteminde Olumlu Gördükleri Hususlar	110
4.2.2.3. Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar	113
4.2.3. Hollanda'daki Eğitim Öğretim Atmosferi.....	117
4.2.3.1. Hollanda Eğitiminde Öğretmen Unsuru	117
4.2.3.2. Okul ve Aile Arasındaki İletişim.....	120
4.2.3.3. Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması	122
4.2.4. Eğitim Öğretim Durumları	124
4.2.4.1. Okul Başarısı ve Okul Görüşünün Etkisi	124
4.2.4.2. Hollandaca Edinimi Hakkında Görüşler	129
4.2.4.3. Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler	130
4.2.4.4. Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler.....	140
4.2.4.5. Dinî Eğitim ve Öğretim	154
4.2.5. Hollanda'daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler.....	158
4.2.5.1. Hollanda Tarafından Yapılması Gerekenler.....	158
4.2.5.2. Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler.....	161
4.2.5.3. Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler	165
4.3. ALMANYA VE HOLLANDA'DAKİ GÖRÜŞMELERİN KARŞILIKLI İNCELENMESİ	166
4.3.1. Görüşülen Kişilerin Eğitim Sistemlerini Algılayışları Üzerine.....	166
4.3.1.1. Görüşülen Kişilerin Eğitime Genel Bakışı	166
4.3.1.2. Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar	167

4.3.2.	Eğitim Öğretim Atmosferleri	167
4.3.2.1.	Eğitiminde Öğretmen Unsuru.....	168
4.3.2.2.	Okul ve Aile Arasındaki İletişim.....	168
4.3.2.3.	Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması	168
4.3.3.	Eğitim Öğretim Durumları	169
4.3.3.1.	Okul Başarısı ve Okul Görüşü	169
4.3.3.2.	Almanca ve Hollandaca Edinimi Hakkında Görüşler	169
4.3.3.3.	Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler.....	170
4.3.3.4.	. Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler.....	171
4.3.3.5.	Dinî Eğitim ve Öğretim	172
4.3.4.	Almanya ve Hollanda'daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler	172
4.3.4.1.	Almanya ve Hollanda Tarafından Yapılması Gerekenler	172
4.3.4.2.	Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler.....	172
4.3.4.3.	Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler.....	173

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA	182
EKLER	189

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil.2.3.1.1. Alman Eğitim Sistemi 18

Şekil.2.3.2.1. Hollanda Eğitim Sistemi 22

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1.1:Almanya'daki Görüşülen Kişilerin, eğitimleri hakkında bilgi verdikleri çocuklarının demografik bilgileri.....34

Tablo 4.2.1:Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin, eğitimleri hakkında bilgi verdikleri çocuklarının demografik bilgileri.....108

EKLER LİSTESİ

Ek1- Eğitim Hukuku Hakkında Uluslararası Belgeler.....	189
Ek 2 --Bilgilendirilmiş Gönüllü Onay Formu.....	195
Ek 3- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Anahat.....	196
Ek4-Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri.....	198
Ek5-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri.....	199
Ek6- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Akademik Başarısı Üzerine	200
EK7- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarını Dil Becerisi Hakkında Görüşleri.....	201
EK8: Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Türkçe Dersine Katılımı.....	202
EK9: Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Kültürel Bir Çalışmaya/Derse Katılımı ve Çocuklarının Kültürel Yatkınlığı Hakkındaki Görüşleri.....	203
EK10- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Herhangi Bir Din Dersine Katılım Durumu.....	204
Ek11- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Okul – Aile İlişkisini Sağlayan Kişi/ler.....	205
EK12- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminin Göçmen ve Göçmen Kökenli Çocukları Topluma Uyumunu Sağlarken Öz Niteliklerini Korumasına İmkân Verip Vermediğine Dair Görüşleri.....	206
Ek13- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Akademik Başarısı Üzerine	207

EK14- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarını Dil Becerisi Hakkında Görüşleri.....	208
EK15-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Türkçe Dersine Katılımı.....	209
EK16-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Kültürel Bir Çalışmaya/Derse Katılımı ve Çocuklarının Kültürel Yatkınlığı Hakkındaki Görüşleri.....	210
EK17-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Herhangi Bir Din Dersine Katılım Durumu.....	211
Ek18-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Okul – Aile İlişkisini Sağlayan Kişi/ler.....	212
EK19-Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminin Göçmen ve Göçmen Kökenli Çocukları Topluma Uyumunu Sağlarken Öz Niteliklerini Korumasına İmkân Verip Vermediğine Dair Görüşleri.....	213

KISALTMALARLİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
a.g.e	: Adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Antlaşması
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	:Birleşmiş Milletler
Bkz	:Bakınız
ÇHS	:Çocuk Hakları Sözleşmesi
HAVO	:Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
OECD	:Organisation for Economic Co-Operation and Development
PISA	: Programme for International Student Assessment
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
VMBO	: Voorbereidend Middelbaar
VMBO	:Voorbereidend Middelbaar Beoepsonderwijs
v.d.	: ve diğeleri

GİRİŞ

Avrupa'ya işçi göçü ile giden bazen Alamancı, bazen gurbetçi, bazen Türk işçisi gibi birçok farklı şekilde adlandırılan ve şu anda Avrupa'nın birçok yerinde; yıllardır varlıklarını devam ettiren Avrupalı Türklerden bahis açıldığında, hemen hemen herkesin aklına gelen ilk hususlardan biri de onların ve çocuklarının eğitimi olmaktadır. Zira özellikle gazetelerde, televizyonlarda çıkan haberlerle Türkiye'ye yansıyan ve öyle olduğuna inanılan durumlar, bazen ve genellikle pek iç açıcı gözükmemekte; memleketlerinden başka yerlere giderek oraları mesken tutanların çilelerinden birinin de "eğitim" olduğuna inanılmaktadır. Özellikle, ülkelerinden Avrupa'ya çalışmak için gidenlerin, belki de hepsinde ortak tek şey olan "dillerinin" yani Türkçelerinin, bu kişilerden sonraki kuşaklara aktarma imkânlarının olmadığı, ikinci-üçüncü kuşak kişilerin kendi dillerini öğrenmesine imkân olmadığı, eğitimde ayrımcılığa maruz kaldıkları, iyi ve kaliteli eğitime erişemedikleri gibi kaygılar Türkiye Cumhuriyeti içindeki Türk toplumunda, özellikle de halk arasında hâkim olan görüşlerden biri gibi durmaktadır. Bu ve diğer sebeplerle, Türkiye içindeki araştırmacılar için Avrupalı Türkler her zaman daha farklı ve önemli bir yer teşkil edebilmektedir. Ayrıca alanın çok geniş olması ve kapsamlı çalışmaların, yıllar geçmiş olmasına karşın hem Avrupa, hem Türkiye tarafından istenilen ve yeterli ölçüde gerçekleştirilmediğinin görünmesi; hali hazırda yaşananlarda sıkıntıların zuhura gelmesi, özellikle de akademik bağlamda duyulan eksiklikler; Avrupalı Türklerin eğitimini ilgi odağında tutmakta ve halen süregelen ve gelecek bir çalışma zemini oluşturmaktadır.

İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve Avrupa Birliği'nin kendi politikalarına bakıldığında çokkültürlü; çokdilli; dil, din, ırk başta olmak üzere her türlü ayrımcılığa karşı duran, çocukların kökenlerinden getirdikleri özellikleri ve farklılıklarını koruyarak bir bütünleşmeye imkân verecek, herkesin erişim kolaylığının olduğu bir eğitim yapısının oluşturulmasının öngörüldüğü ve buna yönelim sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Günümüzde söylemlerin, hukukî bazı kanun hükümlerinin veya hukukî çalışmaların; eğitim yapılarının yaşantılanan yerlerinde ve eğitim esnasında, gerçekten de bu durumların sağlanmadığı buna imkân

olup-olmadığı ise ayrı bir yerde durmaktadır. Avrupalı Türklerin şu an en yoğun olarak bulunduğu ve yaşadığı yerlerden olan iki ülke, aynı zamanda işçi göçü esnasında en çok işçi gönderdiğimiz ülkelerden olan Almanya ve Hollanda bu bağlamda karşılıklı olarak ele alınmak istenmektedir. Bu şekilde bir anlamda karşılaştırmalı olarak bir yer belirginleştirilmeye çalışılacaktır. Zira eğitim, öğretmen, öğrenci, idareci, ebeveynler, eğitim yapıldığı yer, mimari yapı, aktiviteleri ve daha sayamadığımız birçok unsuru ile bütüncül ele alınması gereken ve böylelikle bazı konuları gözlemleyebilmek adına çok daha verim sağlanabilecektir.. Bu sebeple de bir eğitim sistemini incelerken nasıl ki yalnızca eğitim kurumlarının irdelenmesi değil eğitimi etkileyen temel ve yan faktörlerin de dâhil edilmesi gerekir;¹ Almanya ve Hollanda'daki göçmen kökenli Türk çocuklarının eğitimine karşılaştırmalı bakmak için birçok faktör göz önünde tutulmaya çalışılacaktır.

Bu saiklerle, Almanya ve Hollanda'ya gidilerek; orada hali hazırda çocuğu veya çocukları örgün ve temel eğitim düzeyinde olan, göçmen veya göçmen kökenli Türk ebeveynlerle yüz yüze olarak yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla, bahsi geçen konu özelinde eğitim hayatına kuş bakışı bakarak, iki ülke karşılıklı inceleme ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada genelleştirmeye gitmekten kaçınılmaya, herkesin ayrı bir dünyasının, yaşantılarının ve bunların bir değeri; her insanın tek nüsha ve biricik olduğu²akılda tutularak veriler olabildiğince açıklıkla ve “bir insanın, bile çok şey” olduğu düşünülerek aktarılmaya özen gösterilmeye özellikle gayret edilecektir. Alanın çizilen sınırları içinde, kadrja giren ölçüde bir fotoğrafını, netlikle herkesin yeri ve renkleri belirgin kılınacak şekilde çekmek imkânı taşıyacağına inanılmaktadır.

¹ İrfan Erdoğan, “Karşılaştırmalı Eğitim: Çağdaş Eğitim Sistemleri”, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1995, s.6

² Belkıs Altunış Gürsoy, “Şimdi Mola Zamanı”, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2014, s.361

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YAPILANMASI HAKKINDA BİLGİLER

Araştırmanın, nasıl ve neden yapıldığının daha iyi ifade edilebilmek için, bu kısımda; araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına yer verilecektir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Almanya ve Hollanda’da yaşayan ve eğitim gören, Türkiye’den Avrupa’ya çalışmaya giden işçi ailesi kökenine sahip olan Avrupalı Türklerin eğitim hayatlarına, insan ve çocuk haklarında da yer bulan çocuğun köken olarak sahip olduğu dil, din, kültürün korunması, her türlü ayrımcılığa maruz kalmadan eğitim alabilmesi, eğitim hukuku ve Avrupa Birliği’nin konu ile alakalı çalışmaları perspektifinde genel bir bakış sağlamak; bu çerçevede içerisinde Almanya ve Hollanda’daki eğitimi, karşılaştırmalı olarak inceleyerek anlamaya yardımcı olmaktır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır;

1. Almanya ve Hollanda’daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli kişilerin dil, din ve kültür eğitimlerinin durumu nasıldır?
2. Almanya ve Hollanda’daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli olanlar eğitim ortamlarında çok dilli ve çok kültürlü dair eğitim ortamında ne hissediyorlar?
3. Almanya ve Hollanda’daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli olanların eğitimde başarı durumları nedir? Böyle olmasının kendilerince sebebi nedir?
4. Almanya ve Hollanda’daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli olanların okul ve aile ilişkisi nasıldır?
5. Almanya ve Hollanda’daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli olanlar Almanya ve Hollanda eğitim sisteminde hakkında olumlu veya olumsuz ne düşünmektedir?

6.Almanya ve Hollanda'daki Türk göçmen ve işçi kökenli kişilerin eğitimi açısından, Almanya/Hollanda'nın eğitim sisteminde topluma uyumlaştırması konusunda fikirleri nedir?

7. Almanya ve Hollanda'daki Türk ve göçmen işçi ailesi kökenli olanlar farklı kökenli ve göçmen çocukların eğitimi bağlamında, Almanya/Hollanda veya Türkiye tarafından devlet, sivil toplum örgütleri veya çeşitli şekillerde neler yapılabileceği hakkındaki fikirleri nedir?

1.2.Araştırmanın Önemi

Konu ile ilgili yapılan çalışmaların gerekliliği her daim önemini koruması sebebiyle, bu konular hakkında ne kadar çok araştırma yapılırsa o kadar etkin anlama zemininin gerçekleşeceği ve gerçek hayatta da yaklaşımlar sunulabileceğine inanılmaktadır. Bu çalışma, eğitim hukuku ve Avrupa Birliği bağlamında konuya bakış atarak diğer çalışmalarla bütünleşecek, farklı bir perspektif önemine sahip olabilmektedir. Eğitimci bir görüşmeci tarafından, yüz yüze yapılan görüşmeler ile de durumu analiz edebilmek, ama bunu disiplinlerarası bir bakış açısı ölçüsünden yapılması bu çalışmayı diğerlerinden farklı yanı olarak ifade edilebilir. Hem görüşülen kişiler ve onlara benzer ailelerin durumlarını; hem de ülkelerin eğitim sistemlerinde eğilmesi gereken yönleri tekrar hatırlamak, olan durumlara tekrar gözümüzü çevirmek önemine sahiptir. Ayrıca, dünyamızda yenileri eklenen ve artarak devam eden göç ve mülteci hareketleri sebebiyle de, bu çalışmanın, geçmiş tecrübelerden de yararlanmak adına, göçmen ve mültecilerin çocuklarının eğitim durumlarına yaklaşım için ufak da olsa bir katkı sağlayabilme umudu ve en azından üzerine konuşma imkânı olabilecektir.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

- Bu araştırmanın tüm aşamalarında, araştırmacının etik kurallara uygun davrandığı,

- Veri toplamak için kullanılan formların oluşturulması esnasında, güvenilirlik ve geçerliliği konusunda danışılan uzmanların görüşleri yeterli olduğu,
- Veri toplamak için oluşturulan formun bu çalışma için yeterli ve uygun olduğu,
- Görüşülen kişilerin, özgür ve hür iradeleriyle gerçek düşüncelerini ifade ettikleri,
- Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin, benzer konumdaki ve yapıdaki, araştırmanın sınırlılıkları ve kapsamı içerisinde yer alabilecek başka ebeveynlerle yapılacak görüşmeler gerçekleştirildiğinde de, benzeşecek sonuçlar elde edilebileceği varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlarını görüşmeye katılanlar, araştırmanın yeri açısından şu şekildedir.

a. Birlikte Görüşme Yapılan Kişiler (=Görüşülen Kişi, Ebeveynler) Açısından Sınırlılıklar

- Görüşmeyi kabul eden kişilerin, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde, on sekiz yaşından küçük, Almanya/Hollanda'da örgün öğrenim görmekte olan çocukları bulunan ebeveynlerdir.
- Görüşmeye konu olan çocukların hem anne, hem babası yani görüşülen kişilerin kendileriyle beraber, karılarının/kocalarının veya boşandıkları/vefat eden karılarının/kocalarının her ikisi de Türk'tür.
- Görüşmek için gönüllü olan ebeveynlerin, kendileri ve/veya karılarının/kocalarının veya boşandıkları/vefat eden karılarının/kocalarının kısaca görüşmeye konu olan çocukların ebeveynlerinden her ikisinin veya en az birisi; Almanya'ya/Hollanda'ya Türkiye'den göçen Türk işçi ailesi kökenlidir.

- Araştırma için görüşmeyi kabul eden kişiler, hayatlarında anadil veya birincil konuşma/iletişim dili, kültürel anadil olarak Türkçe'yi kabul etmektedir.
- Görüşme yapılan kişiler arasından, araştırma kapsamında Almanya'da 25, Hollanda'da 25 görüşme ile sınırlıdır.

b. Araştırmanın Yeri Açısından Sınırlılıklar

Araştırmanın yeri, iki ülke, Almanya ve Hollanda'yla, sınırlandırılmıştır. Almanya'da, Berlin ve Stuttgart (ve çevresi) ile Hollanda'da Amsterdam, Rotterdam, Almelo şehirleridir.

Araştırma, kendinden sonraki seneleri kapsamamakta, yukarıdaki bahsi geçen sınırların dışında kalan konu, kişi, ülkeleri kapsamı içinde barındırmamaktadır. Bu sebeplerle, görüşülen kişi sayısı her ne kadar cevapların benzeşeceği ve de tekrar edeceği varsayımı ile sınırlanmışsa da araştırmanın kendi bağlamı içinde değerlendirilmesi önem arz etmektedir. İrdelenmeye ve araştırılmaya çalışılan konunun disiplinlerarası yapısı sebebiyle farklı alanlardan ve yönlerden çalışma imkânı olsa bulunduğu görülmekle beraber, çizilen kuramsal alan düzeyinde ve sadece akademik anlamıyla inceleme yapılması bu çalışmanın çerçeve esasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAM ÇERÇEVESİ

Kuram çerçeve temelde üç kısımdan oluşacak şekilde tasarlanmıştır. İlk kısım uluslararası hatta uluslararası şekilde eğitimle, hukuk arasındaki bağlam alanına bakış sağlamaya yardımcı olacak; ikinci kısım ise benzer tema içinde Avrupa Birliği içerisinde gezinme sağlayacaktır. İlk iki bölümden sonra Almanya ve Hollanda özeline geçilecek çalışmanın araştırma sahasına uygun olarak bir alan ilk iki uluslararası kapsamı gözeterek, araştırma ve araştırmanın bulgularından önce saha belirginleştirilmeye çalışılacaktır.

Çocukların özel olarak korunmaları, hukuki bağlamda hem anayasal düzeyde hem de uluslararası anlaşmaların düzeyinde, sosyal koruma kuralları gereğidir.³ Eğitim bilimlerindeki gelişmelerin ve düşüncelerin yansıması, hukuk alanında da görülmüş ve “çocuğun kendine özgü hakları” olduğu kabulüyle sistemli bir şekilde, çeşitli ulusal ve uluslararası metinlerde eğitim hukuku yer almaya böylelikle başlamıştır.⁴ Fakat bu çocuğun, doğduğu andan başlayarak yetişkinlerle aynı değerlerde kişi ve kişilik hakların sahip olmadığı, insan haklarına ilişkin bildirgelerin, sözleşmelerin ve anayasaların “herkes” tanımı içine girmediği⁵ anlamı taşımamaktadır.

Eğitim ve hukuk toplumu etkileyen iki önemli alan olmasına karşın eğitim hukuku oldukça yeni bir çalışma sahasıdır.⁶ Eğitim hukuku bireylerin ve toplumun ihtiyacı olan eğitimin verilmesi için hem bireylerin, hem toplumun, hem de devletin ödev ve sorumluluklarını belirler.⁷ Eğitim, insanın kültürel varoluşu için gerekli bir şart iken; ailelerin ve devletlerin eğitimdeki farklı amaçlarının ortaya çıktığı yerde

³Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, 2.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s.4

⁴ Emine Akyüz, **Çocuk Hukuku**, 2.bs., Ankara, Pegem Yayıncılık, 2012, s.Önsöz

⁵ Hayrünnisa Özdemir-, Ahmet C. Ruhi, **Çocuk Hukuku**, 1.bs., Ankara, Adalet Yayınevi, Ocak 2012, s.20

⁶ Yasemin K.Kepeneci, Pelin Taşkın, **Eğitim Hukuku**, Ankara, Siyasal Kitabevi, Şubat 2017, s.49

⁷ Saadet Kuru Çetin, “Eğitimin Hukuksal Dayanakları”, Son Değişikliklerle Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, (Çevrimiçi), <https://www.researchgate.net>, (09.08.2019)

dengeinin nasıl sağlanacağı ise hukuk konusu olacaktır.⁸Eđitim hukuku kavramı geniş anlamıyla çocuğun ailede verdiği eğitimden, başta okullar olmak üzere okul dışında da kalan tüm kurum ve kuruluşlar tarafından verilen (formal ve informal eğitim yapan her yerdeki) eğitimi düzenlenmesinden oluşur. Dar anlamda ise, kamu veya özel, örgün veya yaygın tüm eğitim kurumlarını içerdiği söylenebilir. Bu sebeple, eğitim hukuku denilince, bu yapıların hepsi ve eğitimle ilgili her kişiyi kapsayan disiplinlerarası bir alan anlaşılmakta;⁹ okul yapısı içinde bakacak olursak, öğrenciden müdüre, öğretmenden müfettişe, okulda çalışan bir görevliden ebeveynlere kadar herkesi kapsayan, bu konudaki hak ve sorumluluklarını da içeren, ulusal ve uluslararası anlamıyla düşünmek gerekmektedir.¹⁰ özelliği açısından her ne kadar da ulusal bazlı bir yapı gibi görünse de, eğitim hukuku bu anlamda da karma bir nitelik taşır. Eğitimle ilgili düzenlemeler devletin kendi sınırları içinde yapılmış olsa bile, uluslararası düzeyde ve alanda da konu olmaktadır.¹¹ Eğitim-ğretim kurumlarının faaliyetleri, bu kurumlardaki paydaşların yetkiler, hak ve sorumlulukları, eşitlik temelinden ele alındığında, ğrenci(ocuk) bağlamında ele alınacağı için karma bir hukuk yapısına sahiptir.¹²Bylece, eğitim hukuku uluslararası anlaşmalar ve sözleşmelerle uyumlu olmak kaydıyla eğitim sistemi içindeki tüm faaliyet ve unsurları hak ve sorumlulukları ile şekillendiren ve konuya ilişkin çalışmalara ışık tutan bir alandır.¹³ Eğitim hukuku çerçevesinde ele alınabilecek konulardan bazıları şu şekilde ifade bulabilir:¹⁴

Eğitimin ve eğitim haklarının uluslararası ve hukuki dayanakları, eğitim sistemine yön veren ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat, eğitim sistemi içinde gerçekleşen faaliyetlerin ve süreçlerin izlenmesine ilişkin mevzuat,eğitim sistemine ilişkin kamu düzeniyle alakalı olan politik çalışmalar ve uygulamaları eğitim içinde yer alan bütün herkesin sahip olduğu, hak, özgürlük ve sorumluluklar,okul içindeki

⁸ Bilge Bingöl, "Türkiye için Bir Eğitim Hukuku Teorisinin Gerekliliği", **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**,2(2), 2012,s.28

⁹ A.e., s.30

¹⁰ Kepenekci, a.g.e., s.50

¹¹ A.e. 51

¹² Erdem Hareket, "Eğitim Hukuku Bağlamında ocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem Araştırması", **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Doktora Tezi), Nisan, 2018; s.27

¹³ A.e.,s.30

¹⁴ A.e.,37

her türlü durum; yönetim, finansman gibi konular ile sınav hukuku, eğitim ile ilgili verilmiş olan ulusal ve uluslararası mercilerin verdiği yargılama kararları. eğitim hukuku, eğitim hakkını¹⁵ araştırıp, incelemesi ve kullanım biçimlerine bakması açısından da şu şekilde kısaca aktarılabilir¹⁶; eğitim sisteminin toplumdaki hukuki yeri, eğitim sisteminin dayanağı olan hukuk kaideleri, bireylerin eğitim hakkı, eğitim hakkının korunması ve saplanmasından devletin rolü, çocukların eğitim hakları, eğitim yönetimindeki ilke ve yaptırımlar, yönetim hukuku. Bu sebeple de ulusal ve uluslararası eğitim hukuk metinleri incelenirken; eğitim hakkını düzenleyen yazılı hukuk metinleri incelenmektedir.¹⁷ Eğitimde haklar temel olarak eğitime erişim hakkı, kaliteli eğitim hakkı ve öğrenme ortamında saygı görme hakkı diye üçe ayrılır ve güçlü hak olarak nitelendirilen eğitim hakkı, özellikle dili farklı olan, bir ülkedeki dili farklı olan bazı gruplar için kültürel kimliklerin korunması ve güçlenmesi açısından önemlidir.¹⁸ Eğitim hakkının mutlak yani düzenlenmiş olması, onu dokunulmaz, düzenlenemez kılmamakta; temel bir hak olmasından kaynaklı olarak çocuklara eğitim sağlama ödevi devletlerin eğitimi düzenleme hakkı içine girmektedir.¹⁹ Ulusal düzeyde anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelerle düzenlenirken; uluslararası düzeyde sözleşmeler sadece eğitim hakkını değil, insan haklarından da bahsetmektedir.

Uluslararası veya bölgesel insan hakları belgelerinde, eğitim haklarının özneleri, nitelikleri, korunması gerekenler belirtilmiş; evrensel nitelikli belgelerde özne çoğunlukla “herkes” olarak ifade bulmuş; ikincil özne olarak da “çocuk” yer almıştır.²⁰ Uluslararası düzeyde kabul gören bazı belgelerde temel ilkeler şu şekildedir:²¹ evrensellik ve devredilemezlik bütünsellik karşılıklı bağımlılık ve

¹⁵ Hak kavramı hukuksal ilişkinin özünü, çekirdeğini oluşturmakta, hukuk normlarında hak ve ödev kavramları ile daha iyi anlam bulduğu ifade edilmektedir. Hak sahibinin faaliyetlerinin hukuk tarafından korunduğu ve gerektiği gibi himaye gördüğü ifade edilmektedir. (M. Emin Emni, “Hak Kavramı”,?)

¹⁶ Kuru Çetin, a.g.e., s.2

¹⁷ A.e., s.7

¹⁸ Selminaz Adıgüzel, “Uluslararası Hukukta ve Türkiye’de: Eğitim Hakkı” ,Legal Yayıncılık,2016,s.65

¹⁹ Nuri Yaşar, “Avrupa İnsan Hakları Sistemi ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi) İstanbul, 1999, s.57

²⁰ Hakan Ataman, **Eğitim Hakları ve İnsan Hakları Eğitimi**, İnsan Hakları Gündemi Derneği, 2008, s.63

²¹ A.e., s.21-24

karşılıklı ilişki eşitlik ve ayrımcılığa uğramama, katılım ve dâhil etme, güçlendirme, hesap verilebilirlik ve hukukun üstünlüğüne saygı, toplumsal uyum, bütünleşme ve istikrarın yaygınlaşması, barışa saygı ve şiddetten arınmış çatışma çözümü, olumlu yöndeki sosyal değişimlere katkı, daha uygun maliyet ve sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma için daha iyi sonuçların elde edilmesi.

Bazı uluslararası ve ulusal belgelerde eğitim haklarına nasıl yer verildiğine kısaca göz atıldığında konu bağı da ortaya çıkacaktır. Bu konu ile alakalı olan belgelere eklerde yer verilmiştir.

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EĞİTİM VE GÖÇMEN KÖKENLİ TÜRK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ

Avrupa Birliği (AB) uluslararası bir antlaşmaya dayalı şekilde kurulmuşsa da²², özelliklerine bakıldığında kendine özgü bir farkı olduğu görülmektedir.²³²⁴

Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma'da Kısım 3'te "Eğitim, Mesleki Eğitim, Gençlik ve Spor" politikasına; XIII. Başlığında ise "Kültür" politikasına yer verilmektedir.

Birlik "Eğitim Politikası" hedefi olarak, nitelikli ve eğitilmiş insanlar yetiştirilmesini göstermiş; eğitim alanındaki etkinliklerde üye devletlerin, kültür ve dil bakımından çeşitliliğe özen göstermekle yükümlü kılmalıdır.²⁵ Bu "*Uluslararası İşbirliği*" bahsinde üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini desteklemek; "*Mesleki Eğitim*" bölümünde amaçları belli ederken de, üye devletlerin eğitim sistemlerinin ortak sorunları hakkında bilgi ve deneyim alışverişini geliştirmek ve yine uluslararası işbirliği teşvik edilmektedir.²⁶

²² Avrupa Birliği, 7 Şubat 1992'de Maastricht'te üye devletlerce imzalanan Zirve'de Avrupa Birliği Antlaşması (ABA)'nın 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmesiyle kurulmuştur.

²³ Mehmet H. Bayram, "*Avrupa Birliği Hukuku Dersleri*", Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.81

²⁴ Avrupa Birliği'nin her ne kadar uluslararası olsa da kendine özgü yapısı sebebiyle eğitim ve hukuk bağlamı ile göçmen kökenli Türk kişilerin eğitimlerine ayrı bir başlık altında bakılmak istenmiştir.

²⁵ Ergun Özsunay, "Avrupa Birliği Hukuku: ve Türkiye-AB İlişkileri", İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.293

²⁶ A..e., s.296

Avrupa Birliği, eğitim öğretim alanında 2010-2020 hedefleri olarak tüm Avrupa’da gözlemlenmesi istenen ET 2020’yi yayınlarken

- Yaşam ve boyu öğrenme,
- Eğitim, öğretimin kalitesini artırma
- Eşitliği, sosyal uyumu ve aktif vatandaşlığı teşvik etme,
- Yaratıcılığı ve inovasyonu teşvik etmeyi temele alarak;²⁷

ET 2020’de altı hususu önelemiştir:²⁸

- “1. Geçerli ve yüksek kaliteli beceriler ile yeterlilikler, istihdam edilebilirlik, yenilikçilik ve aktif vatandaşlık için öğrenme çıktılarına odaklanılması,*
- 2. Kapsayıcı eğitim, eşitlik, ayrımcılıkla mücadele ve vatandaşlık becerileri,*
- 3. Dijital çağı kucaklayan açık/açılımcı ve yenilikçi eğitim ve öğretim,*
- 4. Eğitimcilere güçlü destek/teşvikler,*
- 5. Öğrenme ve işgücü/emek hareketliliğini kolaylaştırmak için yeterliliklerin şeffaflığı ve karşılıklı tanınırlığı,*
- 6. Eğitim ve öğretim sistemlerine sürdürülebilir yatırım, performans ve verimlilik.”*

Avrupa Birliği, farklı kültürlerin yan yana olabilmesi, farklı dillerin yaşatılabilmesi; kültürlerarası yaşam boyu bir eğitime önem ile eğitim alanına, Maastricht Antlaşması’ndan bu güne kadar değinerek; farklılıkların korunarak bir uyum sağlama aracı olarak²⁹ Avrupa temellerini sağlam kılmak adına ama uluslararası işbirlikleri ve uluslararası anlamıyla ele aldığı görülmektedir.

²⁷ European Commission, “**Education and Training-ET2020**”,(Çevrimiçi), <https://ec.europa.eu/> , (12.07.2019)

²⁸T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Fasıl 26-Eğitimve Kültür”, (Çevrimiçi), <https://www.ab.gov.tr> , (12.07.2019)

²⁹ Mustafa Sağlam, v.d.,, “**Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemi’ne Etkileri**”,Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık 2011, Cilt:VIII, Sayı:I, 87-109

Çocukların özel olarak korunmaları, hukuki bağlamda hem anayasal düzeyde hem de uluslararası anlaşmaların düzeyinde sosyal koruma kuralları gereğidir.³⁰ Kırılğan gruplardan biri olarak anılan göçmen veya göçmen kökenli kişilere ise hem eğitim açısından, hem de sahip oldukları haklar çerçevesince daha hassas yaklaşılması ve onların özelinde konuya mercek tutmak ayrıca ehemmiyete sahiptir.

Göçmenlik, ülkelerin kendi tarihi, politik ve ekonomik sebepleriyle, ülkedeki göçmenlerin sayılarından sebep farklı şekillerde tanımlansa da, ülkeler göçmen ve yabancı kavramını farklı ülkeden gelen kişilerin, ebeveynlerin veya çocuklarının doğum yeri, evde kullandıkları ilk (birincil) dilin farklı olduğu durumlar için kullanmaktadırlar.³¹ Türkiye Cumhuriyeti açısından da uluslararası göç ve göçmenlik önemli bir konu olmakla beraber, Avrupa ile olan ilişkiler bağlamında elli seneyi aşan bir sürece sahiptir. Özellikle, 31 Ekim 1961’de imzalanan Ankara Anlaşması çerçevesinde Türkiye’den Almanya’ya işçi olarak gitmeye başlayan kişilerin ardından başka Avrupa ülkelerine de işçi olarak gidenlerin yanı sıra Türkiye’den Avrupa’ya birçok nedenle göçler yaşanmıştır; 2011 yılında, AB içindeki Türk kökenli kişilerin sayısının 5 milyon 200 bin Türk kökenli göçmen ve göçmen asıllı kişiye ulaştığı düşünülmektedir.³² T.C. Dışişleri Bakanlığı da yurtdışında yaşayan hali hazırda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan 6 milyon kişiden 5,5 milyon kadarının Batı Avrupa’da yaşadığını belirtmektedir.³³ Yine Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı açıklamadan haberlere yansıyan şekilde görülmektedir ki, yaklaşık olarak Almanya’da 2.000.000, Hollanda’da ise 500.000 Türk vatandaşı bulunmaktadır.³⁴ Almanya ve Hollanda vatandaşlığına sahip olup, Türk kökenli olan daha birçok kişinin rakamlara yansıyamadığını düşünüldüğünde, çok büyük ölçekteki göçmen veya göçmen kökenli Türk nüfusunun Avrupa’da yaşadığı anlaşılmaktadır. Almanya’da ve Hollanda’da yaşayan göçmen veya göçmen kökenli Türklerin genel

³⁰Rona Serozan, “Çocuk Hukuku”, 2.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s.4

³¹ European- Agency, “**Multicultural Diversity and Special Needs Education**”, (Çevrimiçi), <https://www.european-agency.org/>, (15.12.2011),s.8

³² T.C. Kültür Turizm Bakanlığı, “**50.Yılında GÖÇ**”, ed.Faruk Şen: Ankara, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü,2011, s.7

³³Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları” (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa>; (14,07.2019)

³⁴BBC Türkçe, (Çevrimiçi), “Hangi Ülkede Kaç Türk Vatandaşı Yaşıyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47134873>, (06.02.2019)

nüfusa göre daha genç olduğu³⁵ yani buradan anlaşılacağı üzere öğrenciler arasında göçmen veya göçmen kökenli³⁶ Türk öğrencilerin büyük bir oran olduğu söylenebilir.

Göçlerin, sadece bir yerden bir yere yer değişim hareketi olmadığı; siyasi, idari, sosyal ve ekonomik yönleri ile insan yaşamının bütününe ele alan, toplumsallaşma modeli olarak düşünüldüğünde; dünü, bugünü ve geleceği birleştiren haliyle yapıcı veya yıkıcı etkisi olduğu gözlemlenebilir.³⁷ Bu etkilerin olumlu olabilmesi adına göçmenlerin ve çocuklarının eğitimi ve eğitim yoluyla topluma katılabilmeleri aynı zamanda toplumla bütünleşebilmeleri önemli ve gereklidir. Eğitimde, mülteciler ve benzeri topluluklar dezavantajlı gruplar içinde yer aldığı gibi, göçmen, göçmen kökenliler ve onların çocukları da dezavantajlı olarak sayılmakta ve bazı özel gereksinimleri olduğu kabul edilmektedir.³⁸ Avrupa Birliği bu dezavantajlı durumu, pozitif bir hale getirmek için çalışmalar yürütmektedir. Göçmen çocuklarının eğitimi ile ilgili “*Green Paper*” adıyla anılan 1998 yılında yayımlanan, “*The Teaching of Immigrants in The European Union*” başlıklı belge konuyu iki kısımda inceleyerek, hem o zamanki güncel durumu ortaya koymuş, hem de Avrupa eğitim politikaları çerçevesinde proje ve programlara yoğunlaşmıştır. Bu belgede çok kültürlü, kültürlerarası eğitim perspektifi kendini hissettirmektedir. Avrupa Konseyi, 2008 yılında yayınladığı “*White Paper on Intercultural Dialogue*” ile farklılıklara saygı, kültürel çeşitlilik konusunda göçmenler de ele alınarak, sadece politikacılara, medyaya ve yöneticilere değil öğretmenlere de seslenmiştir. Farklı din ve kültürlerdeki kişilerin birliktelik içinde hoşgörü içinde yaşaması, diyalog

³⁵ Türkiye Araştırmaları Merkezi, “Hollanda ve Avrupa Birliği’ndeki Türk Nüfus, Hane Verileri ve Girişimcilerin Ekonomik Gücü”, (Çevrimiçi), <https://www.dtik.org.tr/>, (17.07.2019), , s.7

³⁶ A.e.,s7’de göçmen kökenli kavramını Hollanda’nın Almanya’dan farklı olarak vatandaşlık statüsü üzerinden değil Hollanda doğumlu olup-olmadıklarına göre değerlendirdiğini yabancı kökenlilere birinci nesil Hollanda’ya Türkiye’den göç edenleri, onların çocuklarını ve Türkiye doğumlu olanları tanımlarken; ikinci nesil ise kendisi Hollanda doğumlu olup ebeveynlerden bir tanesi Türkiye doğumlu olanlardır ki bunlara göçmen kökenli denilmektedir. Annesi, babası ve kendisi Hollanda’da doğanlar ise göçmen kabul edilmemektedir. Bu kuram çerçevesinde, Almanya ve Hollanda’daki farklılığı da göz önüne alarak. göçmen kökenli ifadesi, sayısal olarak istatistiki olarak verilere yansımaları güç olsa da fiili durum çerçevesinden ötürü, kişiler ebeveynleri ve kendileri Almanya – Hollanda doğumlu, üçüncü/dördüncü kuşak bile olsa Türkiye’den Avrupa’ya göçen aile menşei için kullanılmaktadır.

³⁷ Abdüllatif Çeviker, Faruk Bal,(ed) ”**Türk ve İslam Dünyasında GÖÇ ve GÖÇ YÖNTEMİ**”, İstanbul, Akademik Kitaplar,2016,s.12

³⁸ European- Agency, **a.g.e.**,s.7

kurabilmesi ve eğitimde de bunların görünür olarak, kişinin kendi geldiği veya geldiği ülke kökeni, evde konuşulan ilk dili farklı olanların³⁹ okullaşma oranlarının artırılması, özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ve dil eğitimi gibi bahisler, bu belgelerde öne çıkmaktadır. 2019’da yayımlanan Avrupa Konseyi’nin göçmen kökenli çocukların eğitimine yönelik raporunda, ülkelerin ikidilli ve çokdilli eğitimi destekleyici eğitim verip vermeme durumlarına, okullarda göçmen kökenli çocukların farklı sınıf ve okullarda eğitim almasına kadar birçok konuya yer verirken, aynı zamanda PISA sonuçlarına da yer verilmiş; bu tür çocukların okul içindeki başarılarına da değinilerek, bu grup çocukların okullarda zorbalığa da daha çok maruz kaldığı ifade edilmiştir. ⁴⁰Bu rapor, öğretmen eğitiminden, çok dilli ve kültürlü bir yapı için, ayrımcılık ve dışlanmaya da karşı durup başarının artırılması için yapılması gerekenler adına bir rehber olabilecek şekildedir. Raporda yer alan birçok Avrupa ülkenin OECD ortalamasının altında kaldığı bilgisi ayrıntılı şekilde OECD’nin kendi yayınladığı göçmenlerle ilgili belgede de görülmekte, hem de yaşlılarına göre göçmen kökenli öğrencilerin daha geri kaldıkları fark edilmektedir. Bu veriler PISA sınavı sonuçlarına göre rapora yansıtılmıştır.⁴¹ Hollanda’da yaşayan Türklerin OECD ortalamasından 45 puan geride kaldığı ve Almanya’da ise Türk öğrencilerin ortalamasının 70-80 puan altında seyrettiği görülürken; Hollanda’da yaşayan Alman öğrencilerin ise OECD ortalamasının 30 puan üstünde aldığı görülmektedir; göç edilen ülkelerdeki okul ve eğitim politikasının öğrenci başarısını etkilerken göçmenlik politikaları, göç edilen ülkenin kültür arasında benzerlik olması gibi açıklamalar farklılığı anlatmak için kullanılırken; göçmen öğrencilerin uyumuna kolaylık sağlayabilme konusunda bazı ülkelerin eğitim sisteminin esnekliği olmasının daha iyi olduğu görülmektedir.⁴² Türk çocuklarının başka göçmen gruplarından başarısız olduğu Türkçe ve yaşadıkları ülke dilindeki eksikliklerden

³⁹ Göçmen kökenli çocuk tanımını, Eurydice Raporlarında yer verildiği şekli ile açıklamayıcı olmak adına tanımlanmıştır. Bu çalışmada Avrupa bağlamında inceleme yapıldığı için göçmen kökenli çocuklar denildiğinde bu unsurlar kastedilecektir.

⁴⁰ European Commission, “**Integration Students From Migrant Background Into Schools In The Europe**, (Çevrimiçi), <https://eacea.ec.europa.eu>, (30.07.2019),s.9.

⁴¹ OECD, “Helping Immigrant Students Succeed atSchool and Beyond”, <https://www.oecd.org>, (Çevrimiçi), (30.07.2019)

⁴² OECD, “**Göçmen öğrenciler, eğitim sistemleri ile ilgili bize ne söyleyebilirler?**”, PISA Bülteni (Çevrimiçi), www.pisa.meb.gov.tr, (16.07.2019), s.2

başarısızlığa yol alındığı ve bundaki temel sebebin zayıf kavram gelişimi olduğunu vurgulayan geçmiş çalışmalar da mevcuttur.⁴³

Almanya'nın Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti Eğitim Bakanı Sylvia Löhrmann 2014'te yapılan bir sempozyumda⁴⁴, göçü bir yük değil kazanım olarak değerlendirerek, kökendilin desteklenmesi, çokdilliliğe değer verilerek, eğitim dili olan dilin de göç kökenli gelen çocuklarda kesintisiz dil öğrenimine hizmet etmek gerekliliğine vurgu yaparak, göçmen kökenli öğretmenlerin arttırılması ve Almanlarla göç kökenlilerin yakınlaşması gerektiğini söylemiştir. Avrupa ülkelerinin genelinde ise halen yaşanan ülkenin dili ile anadil olarak Türkçe öğrenimi üzerine mutabakat olduğu söylenemez; özellikle ikinci kuşak hakkında durum belirsiz ve yasa ile uygulama arasında da tutarsızlık görülmekte; gömen asıllı çocuklar azınlıklara göre daha az ilgi görmekle kalmayıp, birçok yasa koyucu tarafından da toplumla bütünleşme önünde anadil eğitimler bir engel olarak görülmektedir. Almanya, Fransa, Belçika gibi ülkelerde anadil eğitimi göçmenlerin geldiği ülkeye, Hollanda, Danimarka, İsveç gibi ülkelerde ise sorumluluk ülkenin içindeki eğitimle ilgili kurumlara aittir; Hollanda'daki kanılardan biri Hollandacaya yoğunlaşılması gerektiği ve anadilin ise bunda bir sorun oluşturduğu yönündeki görüşün ağırlık kazanması ile 2004 yılında tamamen ilkokullardan anadil eğitimi kaldırılmıştır.⁴⁵

Dil aynı zamanda kültürün ve kimliğin de özü olup; göçmenler tamamen farklı bir kültüre uyum sağlamaya çalıştıklarından anadili eğitimiyle kültürlerine ve diğer kültürlere uyuma kapı aralamaktadırlar. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras alanlarına bakılırsa, ritüeller, şöenler olduğu kadar el sanat gelenekleri doğa ve evrenle ilgili uygulamalar ve mirasın aktarıcısı ve taşıyıcısı olan dildir. Bunun için de anadil olarak Türkçe derslerinde bu hususların daha etkin yer alması göçmen kökenli Türk çocukları için faydalı olacaktır.⁴⁶ İki dilli veya çok kültürlü olan yerlerde yetişmek durumunda olan kişilerin benlik gelişimi için kültürel benlik kazanmaları ile bulundukları topluma ve toplum değerlerine saygı

⁴³ Kutlay Yağmur, "Batı Avrupa'da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri", (Çevrimiçi), www.researchgate.net, (14,06.2019) s.32

⁴⁴ Türkiyeli Göçmenlerin Göç Alan Ülkelerde Eğitim Durumu ve Toplumsal Koşulları, 25 Ekim 2014

⁴⁵ Yağmur, a.g.e, s.30

⁴⁶ Nahide İ. Azizoğlu, Alpaslan Okur, "Yurtdışında Yaşayan Türklerin Eğitiminde Soyut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Yeri", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 2017, s.749-756

gösterebilmektedir; aksi halde toplumdan kopma ve uzaklaşma olabilmekte bütünleşmeyi zedelemektedir; uyum süreciyle yakından ilişkili olan bu konuda merkezi konumda bulunanlar hususlardan biri de dindir.⁴⁷ Göçmenler açısından özkimliklerini korumak gibi hayati bir konuda Avrupalı Türkler açısından endişeler olduğu ailelerin kendileri ile bulundukları ülke arasındaki tek ve en önemli farkın din olduğunu düşündükleri, bunun sadece dini bir kimlik değil sosyo-kültürel kimliğin de taşıyıcısı kabul etmelerinden dolayı din ile ilgili sorunları ile ilgili konulardan biri de dini eğitim olmaktadır.⁴⁸

Avrupa'nın göçmen ve göçmen ve göçmen kökenlilerle ilgili çalışmalar, uluslararası belgelerde de işaret edilen konuları kapsadığı fakat hayat planında eksiklikler olduğu görülmektedir. Her ülkenin özelinde ve farklı göçmen grupları için ayrıca çalışmalar yapılabilirse de, hem Türkiye'nin geçmiş zamanlarda gönderdiği işçi sayıları ve tarihi süreç açısından, hem de Almanya ve Hollanda'nın içinde yer alan göçmen gruplarından en büyüklerinden biri olması açısından göçmen Türklerin ve göçmen kökenli Türklerin bu ülkelerdeki durumları Avrupa Birliği içerisinde her zaman ayrı bir yerde konumlanmaktadır.

2.1.1. Almanya'daki Eğitim Sistemi ve Göçmen Kökenli Türk Çocukları

Her ülkenin kendine has, kültüründen, yapısından, devlet olarak geçirdiği merhaleler ve tarihinden süzülen şekilde kendine özgü bir eğitim anlayışı, felsefesi ve de bunlardan zuhur eden bir eğitim yapısı vardır. Bundan sebep göçmen kökenli Türklere değinmeden önce kısaca ülkelerin eğitim sistemleri ve okul yapıları sadece konuyu anlamak açısından gerekli olduğu kadarıyla özet geçilecektir.

⁴⁷ Sefer Yavuz, "Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa'da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:6, Sayı:26,Bahar 2013,s.621

⁴⁸ Selim Eren,"Göç, Toplumsal Değişme ve Din: Avrupa'ya Göç Eden Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/2, 2007,s.277-278

Almanya’da federal devlet yapısı sebebiyle eğitim sistemi de eyaletlere göre farklılık göstermektedir.⁴⁹ Almanya’da eyaletler bazında da merkezi bir program anlayışı bulunmamakta, her eyalet okul türüne göre kendi programını, öğrenci velileri, öğretmenler, öğrenciler ve çeşitli kurum kuruluş temsilcileriyle görüşerek oluşturmaktadırlar.⁵⁰

Eyaletlere göre değişiklikler olsa bile genel olarak ifade edilecek olursa Eğitim sistemine göre anaokulu ile temel eğitim öncesinde okullara gönderilebilir. Bu kademe zorunlu eğitim kapsamında değildir. Ardından 6-10 yaş arasında Grundschule’ye (ilkokula) gitmektedir. İlkokula hazır olmadığı düşünülen öğrenciler vorklasse’den sonra ilkokula gitmektedir. İlkokul sonrası her öğrenci kendine uygun bir eğitim kademesinde eğitim görmeye devam eder ve ortaokulun birinci devresi denebilecek olan bu eğitim kademesi de, ilkokul kademesi gibi zorunlu olmaktadır. Eyaletlere göre değişiklik olabilse de genel olarak;

-Hauptshule : Temel eğitim okulu denebilecek bir yapıya sahiptir.

-Realschule : Yabancı dil ve fen derslerinin temel eğitimden daha önemli olduğu okullardır.

-Gymnasium : Yükseköğretime geçiş için gerekli lise diplomasını sağlayan, eski dillere de önem veren okul tipidir.

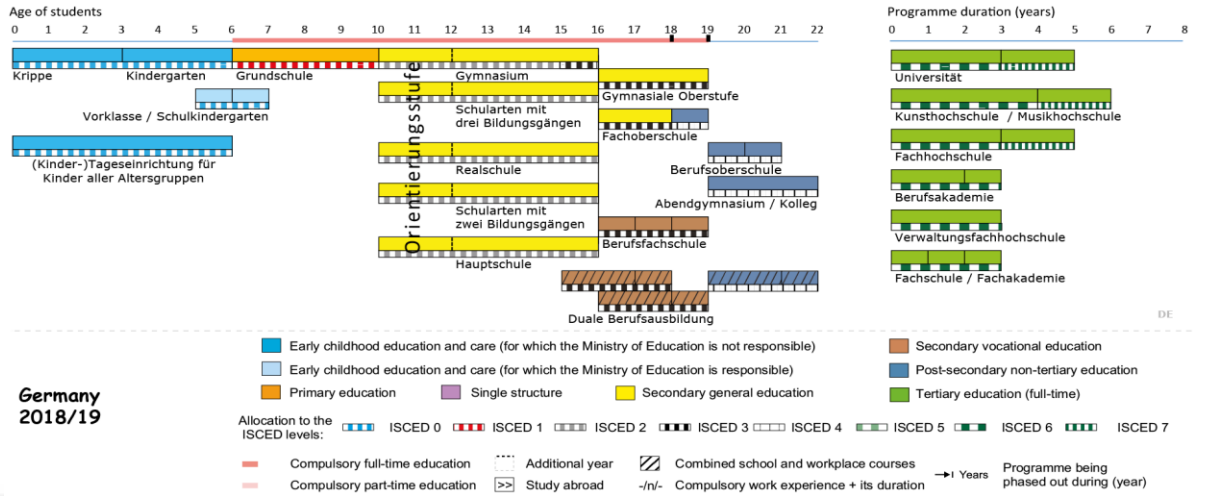
Gesamtschule: Bahsi geçen üç okul türünü de içinde barındıran okullardır.⁵¹

Ortaokulun ikinci kademesi zorunlu olmamakla beraber; mesleki olarak veya lise şeklindeki bir eğitimle devam eden öğrenciler bulunmaktadır. Özel eğitim alması gereken öğrenciler için okulların, öğretmenlerin ve profesyonellerin yönlendirmeleriyle Förderschule’ler bulunmaktadır. Bu eğitim kademelerinden sonra öğrenciler dilerlerse Abitur denilen sınavı yaparak, üniversiteye (gymnasium’dan direkt sınavla geçiş yapabilirler, diğer okullardan ise kademeli olarak geçiş yapabileceklerdir.) , meslek öğrenmek için öğrenim dallarına veya mesleki eğitime yönelirler.

⁴⁹ Özcan Demirel, “Karşılaştırmalı Eğitim”, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2000,s.104

⁵⁰ Murat Gürkan Gülcan,”Avrupa Birliği ve Eğitim”,Ankara,, PegemA, 2010,s.76

⁵¹ Aysun Erginer, “Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri”, 3.bs, Ankara, PegemA, 2009,s.276

Şekil.2.3.1.1. Alman Eğitim Sistemi (Eurydice, 2019)⁵²

Almanya'daki göçmen kökenli Türklerin eğitim, ekonomi ve sosyal bakımdan marjinal gibi algılanmalarının sebebi, içtimai ve kültürel açıdan yetersizlikleri, uyum gösterememeleri veya bu konudaki isteksizlikleri, yeteneksizliklerinden ziyade, Alman eğitim sisteminin Türk veya diğer göçmen grupları dışlayan eleyici, seçici yapısından kaynaklı olduğu iddiası bulunmaktadır.⁵³ Almanya'da yaşayan işçi ailesi kökenine sahip öğrenciler için yıllardır bir model bulunamamış olması, her eyaletin kültürel özerk oluşuna ve göçmen politikalarında da kendilerine has hatta birbirleriyle zıt düşen anlayışlar olması sebebiyle, bu tür çocukların eğitimi için gerekli aktiflik gösterilememiştir.⁵⁴

Göçmen İşçilerle ilgili olan “Avrupa Antlaşması’nın 15.maddesi” uyarınca göçmen işçi çocuklarının yararına eğitimle ilgili kursların açılması antlaşmayı yapan devletin güvencesindedir; bu sebeple de Almanya’da Türkiye Cumhuriyeti ile 1957 tarihinde yapılan antlaşmalar çerçevesi içinde “Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri” yine Türkiye tarafından seçilip, atanan ve Türkiye’den Almanya’ya gönderilen öğretmenler vasıtasıyla verilmektedir. ⁵⁵ Bu anlaşmalarda ikinci dil olarak Türkçe dersleri verilmesi de kararlaştırılmış lakin yabancı dil olarak Türkçe okullarda yer almadığı gibi, anadil olarak Türkçe öğretiminde de zorluklar vardır. Lise

⁵² Eurydice :”National Policies”, (Çevrimiçi) <https://eacea.ec.europa.eu/>, (11.07.2019)

⁵³ Fuat Güllüoğlu, “Alman Eğitim Sisteminin Dışladıkları:Türk Gençlerinin Başarısızlıklarının Yapısal Nedenleri”, **Yardım ve Dayanışma**, Cilt:2, Sayı:2, 2011, s.36

⁵⁴ Mehmet Arslan, “Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları”,**Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:21,2006/2,s.242

⁵⁵ Mustafa Çakır, Cemal Yıldız, “Almanya’daki Türk Öğretmenlerin Türkçe ve Türk Kültürü Dersine İlişkin Görüşleri”,**International Journal of Languages’ Education and Teaching**, 4/2, 2016,s.220

kademelerinde anadil olarak Türkçe bulunmamakla beraber, Avrupa Konseyi'nin öngördüğü şekilde ilkokuldan itibaren Avrupa vatandaşlığı için yabancı dil öğreniminin başlatılması ile Türk çocuklarının aynı anda üç farklı dili öğrenmesi gerektiğinden, geçerli durum çocukları kapasite olarak zorlamakta ve üç dili de iyi öğrenememelerine sebep olmaktadır.⁵⁶ Almanya'nın federatif yapısı ve eğitimde de bunun yansımaları sebebiyle, Türkiye'nin Türk öğretmenlerin atanmasında bütün Almanya'yı kapsayan bir yapıcı gücü olamamasına neden olup; eyaletlerin kendi seçtikleri öğretmenlerin derse girebildikleri görülmektedir; bu da tüm Almanya için benzer ve eş çalışmalar yürütmeyi zorlaştırmaktadır.⁵⁷ Yine de bazı öneriler sıralanmak istenirse, Almanya'da anadil olarak Türkçe eğitime önem verilmesi gerekliliği hem Almanca öğrenimi, hem de ders başarısı için gereklidir; bu sebeple Türkçe derslerinin müfredatları, araç-gereçleri yeniden düzenlenmeli, dersler yaş gruplarına uygun sınıflarda yapılmalı, ders kitaplarının yenilenmesi çalışmalarıyla, Türkiye'den Almanya'ya giden öğretmenlere yardımcı olunması ve ders saatlerinin arttırılması gibi çok daha geniş açıdan konu ele alınmalıdır.⁵⁸ Türkçe derslerinden çekilen çocukların artmasının sebeplerinden bazı göçmen kökenli Türkler Türkiye'ye geri dönmeyi düşünmedikleri için Almanca bilmelerini yeteri görmeleri, Türkiye'den Almanya'ya giden ailelerinin eğitim seviyelerinin düşük olup dile önem verememeleri ve evde konuşulanların yeterli olduğu düşüncesi, bir diğer husus da Türkçe öğretmenlerinin ilgili ve yeterli ilgilenemeyişleridir; böylelikle UNESCO'nun dillerin hayatiyeti ve dillerin durumunu değerlendiren etkenlere göre, Almanya'daki anadil olarak Türkçe'nin durumu açısından dilin kullanımında tehlike seviyesi bakımından üçüncü aşama yani giderek azalan, başat olmayan dil seviyesinde sadece evde kullanım alanı olarak kendi dillerinin yarı konuşuru olarak, iki dilli olma ihtimalleri azaltmaktadır.⁵⁹ Dille ilgili hususlar genelde uyum bağlamında ve sosyo-kültürel olarak ele alınan bir yana sahip olsa da, göç edilen ülkedeki dili fonksiyonel şekilde kullanamaz iken, Türkçeyi sadece aileleri, arkadaşları, çevresi, ders başarısı için öğrenmektedirler ki bu da hem anadil olarak Türkçe öğrenilmesini, hem de gidilen ülkenin dilini anadil seviyede öğrenip ikidilli olmalarını zorlaştıran unsurlardandır.⁶⁰ Türkçe aynı zamanda kültürel benlik gelişiminde de önemli rol oynayarak, Türkçe dersine katılan öğrencilerin kimlik gelişimlerinin önemli yönde ilerleme olduğu ve anadil bilinci ile öz kimlikleri korumanın benzer doğru orantılı seyir izlediği Almanya'da yaşayan ve Türkçe dersi

⁵⁶ Cemal Yıldız, “Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)”, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2012, s.20-21

⁵⁷ Mehmet Yalçın Yılmaz, “İki Dillilik Olgusu e Almanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu”, **Turkish Studies**, 9/3, Kış 2014, s.1648

⁵⁸ Feruzan Gündoğar, Güler Mungan, Cemal Yıldız (ed.), “Semahat Yüksel Armağan Kitabı”, PegemA

⁵⁹ Beytullah Bekar, “Almanya'da Türkler ve Türkçe”, **Turkish Studies**, 8/9, Yaz 2013, s.782-785

⁶⁰ Yavuz, a.g.e., s.619

alan öğrencilerden gözlemlenmiştir.⁶¹ Türkçe öğretiminin bir yanı da aslında okul başarısı ile ilintilidir. Tek dilli bir çocuğun yaşayabileceği öğrenme zorluğu ile iki dilli birinin yaşayabileceği öğrenme zorluğu aynı şekilde değerlendirmeye alınmamasının gerekmesine karşın, Türk çocuklarının özel eğitim kurumlarına yönlendirilmesi durumu söz konusu olmaktadır.⁶² İki dili tam bilememe sorunu olarak ifade bulan konu, hem aile içinde, hem okul iletişimde, iletişim problemlerine sebebiyet vermekte; öğrenme problemleri çekilmesine ve öğrencilerin özel eğitim kurumlarına gönderilmesine de sebep olmaktadır.⁶³ Alman anayasasına göre federatif devlet yetkileri uyarınca her eyalet bazında farklılıklara sahip olan zorunlu eğitim kademelerinde toplum uyumunu sağlamak için Almanca eksenli temel teşkil etmektedir bu da Türkgöçmen kökenli kuşaklar, bu sebeple daha çok mesleki eğitime yönelmekte, “ara meslek” denilen fazla uzmanlaşma gerektirmeyen alanlara ilerledikleri gözlemlenmekte ve değişik biçimlerde devam eden ayrımcı eğitim sistemi içinde güçlüklerin bir kısmını aşabildikleri ölçüde “seçkinler” kısmına çok sınırlı sayıda kişi erişebilmektedir.⁶⁴

Kültürlerarası eğitimde Almanya özelinde çalışma ve araştırma yapan Kula, kültürlerarası eğitimin birlikte eğitim yapılan alanlarda olması gerektiğine değinerek, öğretmenlerin buna uygun yetiştirilmesi, içeriklerin göçmen kökenli çocuğun kültürel değerlerinden de barındırarak şekilde hazırlanması, anadilin sosyo-kültürel kimlik gelişimi, ailesi-çevresi ile ilişki, duygusal-bilişsel gelişime katkısından da bahsederek, din eğitiminde kültürle temel ilişkisi bakımından ele alındığında derslerde Türk İslam sentezini barındıran sufizmden etkilerin barındırmasının yararlı olacağından bahseder.⁶⁵ Başka bir kültürel ortamda yetişen çocuklar için sadece dil değil din konusunun ayrıca önemli olduğu bir gerçektir.⁶⁶ Temel eğitimde, ilkokullarda din dersi Hristiyanlığın üç mezhebine göre anlatılmakta; anayasal olarak haklarına rağmen Türkler dini eğitim için başvuruda bulunmayarak okullarında –varsa- Türkçe derslerine çocuklarını göndermektedirler.⁶⁷ Almanya’daki okullarda din eğitimi hususunda yaşanan sorunlar irdelendiğinde, din kültürü dersi veren öğretmenler arasında branş öğretmenlerinin olmaması, dil

⁶¹ Mustafa Arslan, Nazım Doğan, “Almanya’da Yaşayan Türk Çocuklarının Anadillerini Öğrenme Gereksinimlerinin Belirlenmesi”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, yıl:5,Say:24,Haziran 2018,s.9

⁶² Abdurrahman Güzel, “İki Dilli Türk Çocuklarının Türkçe Öğretimi”, 2.bs.,Ankara, Öncü Kitap,2010,s.75

⁶³ Yavuz, a.g.e.,s.620

⁶⁴ Nermin Abadan-Unat, “Bitmeyen Göç:Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”,2.bs.,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006,s.201-211

⁶⁵ Onur Bilge Kula, “Almanya’da Türk Kültürü:Çok-kültürlülük ve Kültürlerarası Eğitim”,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s.269-280-308-320

⁶⁶ Micheal Richter, “Geldiler ve Kaldılar: Almanya Türkleri’nin Yaşam Öyküleri”, 1.bs,İstanbul,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,Ekiim 2005,s.39

⁶⁷ Erkan Perşembe, “F.Almanya’nın Baden-Württemberg Eyaletinde Eğitim Sistemi ve Türk Göçmen Çocuklarının Eğitim Sorunları”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı:29, 2010,s.61

konusundaki yetersizliğin yanında, Türk çocuklarının topluma uyumunda kendi kültür ve dinleri yanında yaşadıkları toplumun din ve kültürünü öğrenmelerinin yararlı olması karşın, çocukların karşılaştıkları bazı tavırlar buna engel oluyor gibi görünmektedir.⁶⁸

Alman eğitim sisteminde göç kökenliklerin zorlandığı hatta eğitimin dışına itildiği, çok erken yaşta okullar seçilip bunda da Almanca temel teşkil ettiği için başarı konusunda geri kalmaktadırlar.⁶⁹ Göçmen ailelerinde eğitimde sağlanan başarının ailenin çocuklarının yöneliminden ne beklenildiğini ve bununla okulda yaşananları bağdaştırabildiği kadarıyla olmaktadır.⁷⁰

2.1.2. Hollanda’da Eğitim Sistemi ve Göçmen Kökenli Türk Çocukları

Hollanda’da eğitim sisteminde merkezi bir yapı vardır; Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı okul yapılarından, derslere ve derslerin sürelerine kadar birçok konuyu düzenler; yerel yönetimler de planlama ve okullardan sorumlu yetkililerdendir.⁷¹

Hollanda’da okul 4 yaşına kadar zorunlu olmamakla beraber kreşler mevcuttur lakin zorunlu eğitim on üç seneyi kapsar ve 5 yaşından 18 yaşına kadar devam eder. Dileyen ebeveynler 4 yaşından itibaren ilkokula (Grup1 ile Grup8 arası dönem) çocuklarını yazdırabilirler. İlkokul 12 yaşına kadar devam eder ve bundan sonra yani Grup8’den sonra farklı okullara çocuklar ayrılırlar. Bunda hem öğretmen görüşü, hem çocukların notları, hem de sınavda yaptıkları puan rol oynar. 12-16/18 yaş aralığındaki ortaöğretimde çocuğun durumuna göre gidebileceği okullar şekildedir;

- VMBO: Mesleki eğitim yapan ortaöğretim kurumudur. (4 sene)
- HAVO: Genel bir ortaöğretim eğitimi sunar. (5 sene)
- VWO: Üniversiteye hazırlık olan ortaöğretim kurumudur. (6 sene)

⁶⁸ Eren, a.g.e., s.284-285

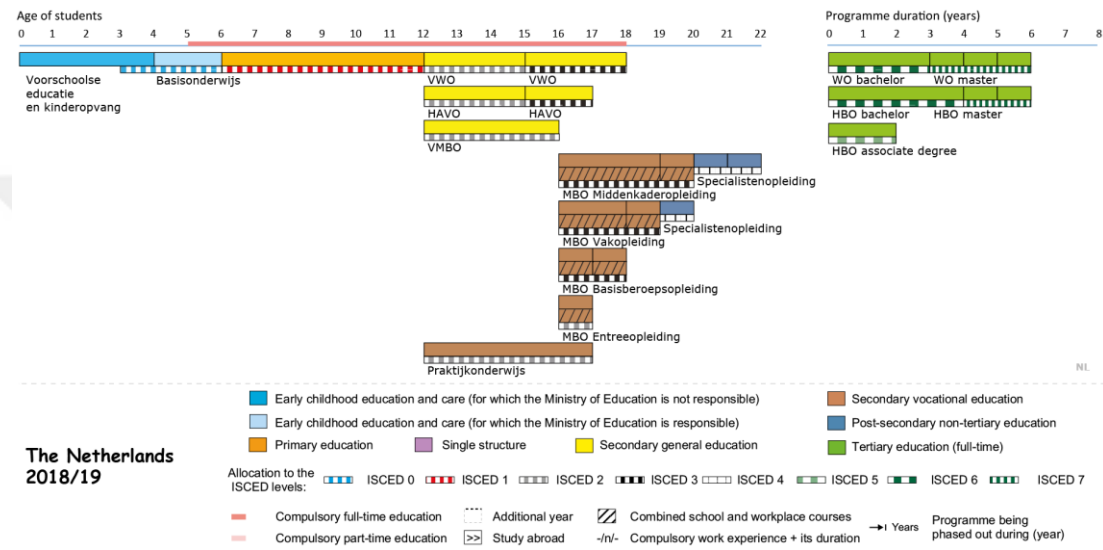
⁶⁹ Mehmet Akif Korkmaz, “Almanya Türklerinde Başarı ve Başarısızlığı Kavramsallaştırmaya Bağlı Kişisel Anlatımların Aileye ve Çevreye Yansımasında Geleneksel Yapılar ile Dünya Görüşünün İşlevsel Analizi”,Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2012,s.102

⁷⁰ Regina Soremski, “Göç ve Kültürel Sermaye”, (Ed.Arnd-Micheal Nohl vd.),1.bs,İstanbul,Kitap Yayınevi,2011, s.90

⁷¹ Gülcan,a.g.e.,s.118

MAVO beş yıllık bir mesleki yükseköğretime hazırlayan kurumdur. MAVO ve VBO'nun özelliklerini taşıyan bir çokamaçlı okul olarak VMBO türünde okullar vardır.⁷²

Hollanda'da özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için ayrı okullar bulunmaktadır. Yükseköğretime geçişte de her ortaöğretim türünden geçiş olsa bile, öncelikle VWO diplomasına sahip olmak gerekmektedir. Üniversiteler dışında HBO denilen mesleki yükseköğretim kurumları da vardır.

Şekil.2.3.2.1. Hollanda Eğitim Sistemi (Eurydice, 2019)⁷³

Hollanda ikinci dünya savaşı döneminden itibaren, kolonilerinden, Akdeniz'den gelen göçmenlerle, farklı bölgelerden gelen mültecilere sahne olmakta, göçmenlerin çocuklarının eğitimde neden geri kaldığına ise sosyo-ekonomik konum, dil bilgisi yönünde zayıflık, göçmen ailelerin eğitim ve gelir düzeyi düşüklüğü, çocuk yetiştirmedeki kültürel farklılıklar sıralanmaktadır.⁷⁴ Avrupalılar, bu çocukları yıllardır aynı ders programları çerçevesince yetiştirmeyi amaç edinmiş olsa da işçi çocuklarının gereksinimlerine uygun yeni adımlar atmaya ihtiyaç duymaktadırlar.⁷⁵

⁷² Erginer, a.g.e.,s.334

⁷³ Eurydice :**"National Policies"**, (Çevrimiçi) <https://eacea.ec.europa.eu/>, (11.07.2019)

⁷⁴ Aslıhan Selcen Bingöl, Çağatay Özdemir, "Almanya ve Hollanda'da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Uygulanan Eğitim Politikaları". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 12 / 2 (Haziran 2014): 134-157

⁷⁵ Gündüz Vassaf, **"Daha Sesimizi Duyuramadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları"**, 3.bs, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010,s.138

1964'te Hollanda ile yapılan işçi alım anlaşması uyarınca Hollanda'ya gidip⁷⁶ yerleşmiş olan Türk kökenliler için devlet okullarında verilen Türkçe dersinin kaldırılması, kimliğin muhafazası için gerekli olan anadil eğitimine sekte vurmaktadır.⁷⁷ Yerel azınlık ve göçmen azınlık farklı gözetilerek göç kökenli tüm grupların maruz kaldığı şekilde anadil derslerinin verilmemesi, okullarda anadil olarak Türkçenin konuşulmasının yasak olması, dil gelişimini olumsuz etkilemektedir.⁷⁸ 26 Mayıs 2004'te Hollanda Parlamentosu'nun üst kanadı tarafından "Yabancıların Yaşayan Dilleri Eğitimi"ne imkân veren devlet mali desteğinin kesilmesi ile anadil olarak Türkçe ve diğer ülkelerden gelen göçmen ve göçmen asıllı kişilerin anadil dersleri çıkartılmış İngilizce ve Fransızca gibi diller verilmeyen başlanması üzerine TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı 2008 yılındaki ziyarette Hollanda Entegrasyon Bakanına konuyu açtıklarında, bakan çocukların uyumu açısından Hollandaca'nın öncelikle öğrenmeleri gerektiğini kendi dilini öncelikle öğrenenlerin zorluk yaşayıp eğitimde diğerleri ile aynı şansı yakalayamadıklarından ötürü bunun gerekli olduğunu ifade etmiştir.⁷⁹ Hollanda'da yoğunluğu entegrasyonu zedelediği için dil derslerinin kaldırılmış olmasına karşın; Müslüman olan göçmen veya göçmen asıllı gruplar din dersi verilmesi için başvuruda bulunmuşlar; belli şartlar içinde başvuruları kabul görmüş fakat Hollandaca olarak derslerin verilmesi istendiğinden Hollandaca din dersi verecek kişiler bulunamamıştır; çalışmaların neticesinde bazı belediyeler İslam dersini okullara koymuşlardır lakin orada da çocukların dersi almasına mani durumlar oluşmasından Hristiyan okulları gibi, dini eğitim de barındıran İslam Okulları açılmıştır.⁸⁰ Okullarda İslam üzerine din dersi verilememesi sadece yönetim sorunlardan kaynaklı değil ayrıca Hollandalı ebeveynlerin İslam dersi konulmasına karşı çocuklarını bu okullardan almaları neticesinde de olmuştur. Hristiyanlık kimliğinden uzaklaşıldığı gerekçesi öne sürülürken Müslüman olan grupların kendi

⁷⁶ Türkiye Araştırmaları Merkezi, a.g.e., s.4

⁷⁷ Özcan Hıdır, "**Hollanda'daki Türkler**", 2.bs.,Rotterdam, IUR Press,2012, s.88-89

⁷⁸ Kutlay Yağmur, "Batı Avrupa'da Uygulanan Dil Politikaları Kapsamında Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi", **bilig**, sayı:55, güz2010, s.239

⁷⁹ TBMM, Çevrimiçi), "TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Hollanda Ziyareti (16-21 Haziran 2008), www.tbmm.gov.tr, (08.06.2019)

⁸⁰ Mehmet Fatih Genç, "Hollanda Okullarında Müslüman Çocukların Din Eğitimi ve İslam Okulları", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:38, 2012

dini kimliklerini oluşturma hakları göz ardı edilmiş; Türk ebeveynler için de milli manevi değerleri ve kendi kimliklerini koruyabilmeleri adına dini bilginin sadece evde ve camide alınması yeterli gelmemiş ve İslam okulları ön plana çıkmıştır.⁸¹ Hollanda’da farklı dinlerin okulları var olmakla beraber, devlet okullarında tarafsızlık ön planda olmakta, eğer veliler kendi dinlerini öğretmek isterlerse din dersi içinde bu sağlanmakta; okullarda birer saatlik din dersi olmakla beraber isteyen ebeveyn ise hümanistik bir ders aldırabilmektedir.⁸² İslam Okulları ve okulda dini ders alabilme imkanına karşın, Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin kaldırılmış olmasının tesiriyle olabileceği düşünülen şekilde camilerden beklenti artmış görünmekte ve ebeveynler çocuklarını sadece dini değil Türkçe ve Türk kültürüne dair bilgileri artsın diye de camilere göndermektedirler.⁸³

Hollanda’da yüksek oranda yabancı veya göçmen kökenli öğrenci nüfusuna sahip olan ve eğitim seviyesi açısından da daha geri olduğu görülen “Siyah Okullar” (Zwarte Scholen)⁸⁴ denilen yani yoğunlaşma okulları bulunmaktadır; bunun sebebi yabancı öğrencilerin bulunduğu okullara Hollandalıların çocuklarını göndermek istemesi, zaten okulun bulunduğu yerde çok göçmen kökenlinin olması, bilinçsiz okul tercihi gibi sebeplerle de olsa bu okullar hem sosyal açıdan hem uyumu zorlaştırması açısından, hem de ayrımcılığı görünür ve sürekli kılması açısından hem de eğitim açısından sakıncalı olmaktadır.⁸⁵ Siyah okul denilen tür okulların ortaya çıkmasının bir sebebi de göçmen ve göçmen kökenlilerin yoğun olduğu okullara daha fazla maddi yardım ayrılmış, daha az mevcutlu sınıflar oluşturulmuş, Hollandaca ikinci dil olarak verilmiş fakat üniversiteye geçişte istenilen başarı elde edilememiştir. Hollanda’da en yüksek okul bırakma oranına da Türk kökenliler sahip olmuştur. İlkokul sonrası gidilecek okulu tespit açısından yapılan seviye belirleme sınavı ile kullanılan öğretmen görüşünde ebeveynlerin en çok eleştirilerinden bazıları

⁸¹ İrfan Sevinç,” Hollanda’daki Türk Çocuklarının Eğitimi Sorunları ve Yoğunlaşma Okulları”,Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi,1999, s.89-90

⁸² Ina Ter Avest, C. Bakker, G. Bertram-Troost, & S. Miedema, “Hollanda Sütunlaşmış ve Post-Sütunlaşmış Eğitim Sisteminde Din ve Eğitim”, (Çev.M.Fatih Genç), **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi** XVII, Sayı: 1,2013,s.: 171-186,

⁸³ İrfan Sevinç, “Hollanda’da Cami Eksenli Din Hizmetleri”,**Dini Araştırmalar**, Cilt:13, Sayı :36 Ocak-Haziran 2010, ,s. 109

⁸⁴ Hollanda genelinde ilk ve orta dereceli okulların %10’u, Amsterdam, Rotterdam, Utrecht ve Lahey gibi kentlerde %50 civarında siyah okul vardır.(Yağmur,a.g.e.,s.76 !!!)

⁸⁵ Sevinç.,a.e.,s.138-147

öğretmenin veli toplantılarında çocukları için “başarılı” demesinden sonra düşük kanaat notu vermesi, öğrencileri de “başarılı” söylemleriyle kendi düşündükleri okul tipine doğru yönlendirmeleri hazırlamalarıdır; ebeveynlerden bunu gizli ırkçılık olarak niteleyenler olmaktadır.⁸⁶ Sosyal farklar yerine milliyet farklarını ele almak eğitim bilimleri açısından iki farklı unsuru kıyas etmeye çalışmak uygun olmadığı gibi, evde konuşulan dilin Hollandaca olmasının eğitim başarısını olumsuz yönde etkilediği şeklindeki kanıyla yapılan çalışmalarda da bilimsel bir dayanak bulamamıştır.⁸⁷

Almanya ve Hollanda anayasalarına uygun olarak uyguladıkları eğitim yapılanmasında Avrupa Birliği boyutunu da yansıtmaktadırlar. Almanya 1990’da gerçekleştirilen Daimi Eğitim ve Kültür Konferansı’nda müfredatlarını düzenlemiş; kültür, dil ve entegrasyon gibi konuları dahil etmiştir⁸⁸; Hollanda ise eğitimde uluslararasılaşmaya önem vererek, AB ile işbirliğine ve AB eğitim programlarına yoğunlaşmıştır.⁸⁹

Tüm bu kuramsal çerçeveye ışığında araştırmanın tasarımı da incelenecek olunursa, bulguların değerlendirilmesi ve sonuçlar kısmı ele alınırken önemli bir nokta da aynı menşeden gelinmemesine rağmen, kendi millî hafızası, kültür tabanı içinden ve insan anlayışı çerçevesinden, evrensel kucaklayıcı bir şahsiyetli projemizin olup olmadığı sorgusu ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” deyişinin cihan şumûl kıymeti⁹⁰ hissedilebileceği bir hatırla Birlik alanına bakmak yararlı olacaktır.

⁸⁶ Sezen Ceceli Köse, “Çokkültürlüçülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda’daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme”,Yüksek Lisans Tezi,Hacettepe Üniversitesi,2012,s.122

⁸⁷ Kutlay Yağmur,”” Hollanda Eğitim Kurumlarında Okul Başarısı Tartışması ve Türk Öğrencilerin Durumu”, Türkiye’li Göçmenlerin Göç Alan Ülkelerde Eğitim Durumu ve Toplumsal Koşulları”,Poltiteknik, 2017,s.83

⁸⁸Arzu Kihir, “Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası”,1.bs., İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları,2004 ,s.101

⁸⁹ A.e.; s.114

⁹⁰ Kenan Gürsoy, “Bir Evrensel Projemiz Var Mı?” , 2.b.s, Aktif Düşünce Yayınları, 2014, s. 156-157

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

3.1.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, tanımlayıcı bir araştırma türüne sahip olduğu belirtmek mümkündür.

Araştırma, nitel araştırma yöntemi aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, içinde üretildiği sosyal ortama duyarlı,⁹¹ yaşamı statik değil süreç olarak gören⁹² bir şekle sahiptir. Bu araştırma ile istatistikî veri analizi yapmayı değil; insanların yaşadıkları duruma ne anlam yüklediği ve nasıl niteledikleri sorusuna da cevap aranmaktadır.⁹³ Nitel araştırma ile kişilerin algılarını ve onların dünyaya bakış açılarını ortaya koymak için⁹⁴ deneyimin, eylemin ve olayların anlamlandırılması sürecinde, özne ve bağlam içerisinde ele alınması gerekliliği ve araştırmacının gözlemlediği dünyanın içinde konumlanması⁹⁵ sebepleriyle nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

3.1.2. Araştırmanın Evreni

⁹¹Elif Kuş, “Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri”, 4.bs., Ankara,Anı Yayıncılık, 2012, s.78

⁹² A.e., s.83

⁹³ Murat Özdemir, “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, **Eskişehir Orahangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (Çevrimiçi) , <http://dergipark.gov.tr/ogusbd/issue/10997/131612> ,26.03.2019

⁹⁴ Ali YILDIRIM, “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi” ,(Çevrimiçi) , eb.ted.org.tr ,29.03.2019

⁹⁵ Barış Tanyaş, “Nitel Araştırma Yöntemlerine Giriş: Genel İlkeler ve Psikolojide Uygulamaları”, **Eleştirel Psikoloji Bülteni**, Nisan 2014 (Çevrimiçi) <https://docplayer.biz.tr/>,26.03.2019

Araştırmanın evrenini, Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Berlin, Stuttgart (ve çevresi), Hollanda'da Amsterdam, Almelo ve Rotterdam oluşturmaktadır.

3.1.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklem seçiminde olasılık temelli örnekleme yöntemi kullanıldığı ifade edilebilir. Genelleme değil, bütüncül resmi ortaya koyabilmek için olası ayrıntılar da incelenmek istenmiştir.⁹⁶ Bu inceleme esnasında ise görünen ihtiyaçlar ile araştırmanın da sınırlılıkları içinde yer alan belli bir alan getirilmesi gerekmiştir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde toplam 28 kişi ile görüşülmüş; bu çalışmada içinde 25'inin görüşleri derlenmiştir. Saha araştırmasının yapıldığı dönemde, biri Yeşiller Partisi milletvekili, diğeri T.C. Almanya Eğitim Müşaviri olan iki uzman ile görüşülmüştür.

Hollanda'da toplam 30 kişi ile görüşmeler yapılmış; bu çalışma içinde 25 kişinin görüşmeleri derlenmiştir. Aynı ülkede milletvekili olan konu ile ilgili aktif bir siyasetçi ve yine aynı ülkede o sırada Büyükelçi bulunmadığı için Eğitim Ataşesi'ne var olduğuna dair bir gösterge bulunamadığından, alanla alakalı Hollanda üniversitelerinden bir öğretim üyesi profesöre görüşme teklifi iletilmiş fakat herhangi bir olumlu veya olumsuz cevap alınamadığından ve alanla ilişkili benzer başka kişilerin azlığı, erişim sağlanamaması gibi sebeplerle, araştırmanın Hollanda kısmında uzman görüşmeleri yer alamamıştır.

3.1.4. Araştırmanın Etik Yaklaşımı

Bu araştırma için görüşülen kişilerin hepsi on sekiz yaşından büyük ve kendi karar alma yetkisine sahip kişilerdir. Bu sebeple, görüşülen kişilerin şahısları dışında kendileri adına başka bir kişi veya kurumdan alınması gereken bir izin bulunmamaktadır. Görüşülen kişilere ilk önce çalışmanın (tezin) ana başlığı

⁹⁶Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", 8.bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011, s.107

söylenerek kısa bir açıklama ile çalışmaya davet edilmişler; kabul edenlere de çalışma hakkında detaylı açıklamalarla, görüşmelerin ses kaydı aracılığıyla gerçekleştirileceği bilgileri verilmiştir. Ayrıca hazırlanmış olan “Bilgilendirilmiş Onam Formu” (Ek-1) sunulmuştur. Görüşülen kişilere, görüşme öncesi önden gereken bilgileri

verme, çalışmanın genel mahiyeti hakkında sorularını cevaplandırılmak dışında çalışmanın etik esasları olarak: görüşülen kişilere gönüllü katılıma sahip olduklarını, dilediklerinde görüşmeyi sonlandırabilecekleri, diledikleri sorulara cevap vermeyebilecekleri, isimlerinin kodlanmamış açık halinin, yaşadıkları yerin ayrıntılı tarifi/adresinin, özel anlatılarının, alınan ses kayıtlarının ve kendilerinin isimlerini aşikâr kılabilecek herhangi bir bilginin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı, kendilerinden alınan ses kayıtları ve bilgiler bu tez araştırmasının dâhilinde kullanılacağı, akademik ve benzeri nitelikte (makale, kitap ve diğer) çalışmalar dışında, kullanılması için kendilerinden yeniden izin alınmadıkça kullanılmayacağı bilgisi verilmeyeceğine, dikkat edilmiştir

3.1.5. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Araştırmada veri toplamak için, görüşme (mülakat) tekniği uygulanmış; uzmanlarla ise röportaj şeklinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntemlerden en sık kullanılanı olan görüşme tekniği ile insanların perspektiflerini, algılarını, tecrübe ve duygularını ortaya koymak için en elverişli metotlardan biri olmasıdır.⁹⁷ Görüşme tekniğinin güçlü yanlarından olan esneklik, cevap oranın yüksekliği, sözel olmayan davranışları da kapsaması, anlık tepkilere elverişli olması, ortam üzerinde kontrol sağlanabilmesi, derinleme bilgi edinilebilmesi⁹⁸ de bu yöntemi tercihte etkili rol oynamıştır.

Araştırmada veri toplamak için, yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek-2) geliştirilmiştir. Bu form geliştirilirken; araştırmanın güvenirlik (=reliability) ve

⁹⁷ Yıldırım, a.g.e.

⁹⁸Yıldırım, Şimşek, a.g.e., s.123

geçerlilik (validity) hususlarını taşıması için bazı uzmanlara danışılmıştır. Bir Alman dili profesörüne, bir dilbilimci doçente, bir felsefe profesörüne, bir eğitim bilimleri profesörüne, yabancılara Türkçe öğreten Fransız bir öğretim görevlisine ve konuyla ilgili alanda çalışmalar yapan bir sivil toplum kuruluşu yöneticisinden görüşler alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Ayrıca aynı uzmanlar tarafından görüşme yapılacak olan araştırma alanıyla alakalı iki resmi görevlinin röportaj şeklindeki görüşme soruları hakkında da başvuruda bulunulmuştur.

3.1.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

3.1.6.1. Saha Araştırmasının Süreleri ve Zamanı

Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki saha araştırması, 11.01.2018 tarihinde başlanmış; 09.02.2018 tarihinde sonlandırılmıştır.

Hollanda'da ise, saha araştırması 18.02.2018 tarihinde başlamış; 15.03.2018 tarihinde sonlandırılmıştır.

Federal Almanya Cumhuriyeti ve Hollanda'da yapılan saha araştırması; görüşmeler, uzman görüşmeleri, gözlemler ve diğer tüm unsurlarıyla 11.01.2018 – 15.03.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasının toplam süresi yaklaşık iki ay kadar sürmüştür.

3.1.6.2. Veri Toplama Araçları

Görüşmeler yarı yapılandırılmış form ile onaylanmış görüşme formu aracılığıyla; kişinin kendisinden gerekli izinler alındıktan ve görüşme kabul edildikten sonra görüşme başlatılmıştır. Teknik ekipman olarak da usb şeklindeki ses kayıt cihazı ile aynı anda kontrollü olması, herhangi bir teknik problem olmaması ve ortamdan olabilecek ses kayıplarını önlemek adına cep telefonu ses kayıt özelliği dışındaki diğer tüm özellikleri kapalı halde tutularak, sadece ses kaydı almak için kullanılmıştır. Ses kaydının dışında, araştırmacı, araştırma için tuttuğu defterine de gerektiğinde notlar almış; görüşmeler sonrasında kendi şahsi bilgisayarına görüşme notlarını, görüşme günlüğü olarak tutmuştur. Bütün bu kayıtlar görüşülen kişilerin izinle gerçekleştirilmiştir.

3.1.6.3.. Görüşülen Kişilerin Seçimi

Araştırma için görüşülecek kişiler, muhakkak bir aracı kişi vasıtasıyla araştırmaya davet edilmiştir. Güven sorununu aşmak için böyle bir yol izlenmesi uygun görülmüştür. Tezin ölçütleri ve sınırlılıkların bir kısmı, sahada görüşülen kişilerle irtibat halindeyken şekil almıştır. Buna göre birinci bölümde yer alan sınırlılıklar da dikkate alınarak onlara ek; görüşülen kişilerle ilk irtibata, muhakkak bir aracı kişi veya kurum vasıtasıyla geçilmiştir. görüşülen kişilerin seçiminde herhangi bir cinsiyet, ırki anlamda etnik ayrım, siyasi veya sosyal hiçbir ayrımcılık yapılmamış; tez çalışmasının başlığı ve kısa açıklaması altında kendini gören ve hisseden gönüllü olarak görüşmeyi kabul edenlerle iletişime geçilmiştir. Ses kaydını kabul etmeyen, istemeyen kişilerle görüşme yapılamamıştır.

3.1.6.4. Görüşmelerin Yapıldığı Yerler

Görüşme yerleri, çalışmaya katılımı kabul eden gönüllü kişinin rahat olabilmesi için kendi isteğine ve kararına bırakılmıştır.

Almanya’da uzmanların biriyle kendi çalıştığı devlet dairesindeki ofisinde, diğer uzmanla ise bir kafede görüşme yapılmıştır.

Almanya’da görüşülen kişilerle, görüşülen kişinin kendi evinde, sıklıkla gittiği camide /aracı olan kişinin sıklıkla gittiği bir camide, katıldığı kültürel kursun yapıldığı yerde, katıldığı gönüllü çalışmanın yapıldığı yerde veya kafede, sivil toplum kuruluşunda, araştırmacının o sürede ikamet ettiği evde mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Hollanda’daki görüşülen kişilerle, görüşülen kişinin kendi evinde, görüşülen kişinin sıklıkla gittiği camide/ aracı olan kişinin sıklıkla gittiği bir camide, mahalle kütüphanelerinin ortak kullanım alanlarında, kafe/restaurantta, sivil toplum kuruluşunda, araştırmacının, o zaman diliminde ikamet ettiği evde mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

3.1.6.5.. Saha Araştırması Hakkında Diğer Bilgiler

Uluslararası bir saha araştırması yapıldığı için çalışmanın bütçesi, normal bir tez çalışmasına göre daha farklıdır. Araştırmacı hiçbir STK, Türk, Alman veya Hollanda devlet ve devletlerin herhangi bir kurumu/organı (AB kurum ve organları da dahil) veya herhangi bir kişi/kurum tarafından burs ve benzeri nakdî yardım almamıştır. Almanya ve Hollanda’da yer alan STK’lardan, genellikle yöneticileri ile kurulan irtibat sayesinde çalışmanın kapsamına girebilecek görüşülebilecek kişiler konusunda yardım alınmıştır. Ayrıca yine Avrupa Türklerinden, Almanya Stuttgart ve Hollanda Amsterdam ve Rotterdam’da araştırmacının ikamet edeceği ev hususunda yardım alınmıştır. İkamet edilen evler Avrupalı Türklerin; Almanya Türkü ve Hollanda Türkü kişilere ait olmasına karşın, onlarla kurulan bağ ve de iletişim sebebiyle; etik ilkeleri ihlal etmemek adına tezin kapsamında görüşme yapılmamıştır.

Ayrıca yine uluslararası bir çalışma olması sebebiyle sahada geçen süre ve Avrupa Birliği’ne giriş konusunda önceki dönemlerde araştırmacının vize konularında yaşadığı bazı zorlukların yanında; görüşülen kişilerle güven bağı kurmak iki ülke bağlamında da kolay olmamış; irtibatta ve görüşmelere karşı çekingen davranan kesimlerden dolayı sahada bazı yönleri şekillenen bir araştırma sürecinin yanında; her iki ülkede de ancak özellikle Hollanda’da güven bağlamında ve çocuklarının eğitimiyle alakalı akademik bir çalışma için görüşmeyi kabul eden kişilere ulaşmada yaşanan durum sebebiyle sahada çalışmanın zora girdiği dönemler olduğundan süre uzamıştır.

Saha araştırması esnasında konu ile ilgili olabilecek STK ve yerlerle olabildiğince irtibata geçip görüşmeler yapılmış;

Almanya’da; bir okulda anadil olarak Türkçe dersi gözlemi, bir okulda bir Alman öğretmenin iki dersinin gözlemi, bir eltern cafe (ebeveyn cafe; ebeveynler için bir araya gelme amaçlı sohbet vakti) katılımı, Türk ailelere yönelik yine Avrupa Türkü pedagog tarafından, devlet destekli bir proje etrafında verilen eğitim üzerine yapılan haftalık kahvaltılı seminer dizine katılım ve pedagog görüşmesi, Türkçe dersi

öğretmenlerinin düzenlediği ebeveynlerle ve öğrencilerle birlikte yapılan Türkçe dersi toplantısı katılımı gerçekleştirilmiştir.

Hem Almanya, hem Hollanda'da muhtelif STK'larla görüşülmüş; cami ve camideki çalışmalar/derslere gözlem amaçlı katılmış; her iki ülkede de yer alan Yunus Emre Enstitüleri ile görüşülmüş; Amsterdam'daki Yunus Emre Enstitüsü'nde Türk çocuklarla yapılan 23 Nisan kutlaması hazırlık çalışmasına gözlem amaçlı dâhil olunmuştur. Hollanda'da bir İslam Okulu'nda ebeveynlerin de katıldığı oyun saatine katılmıştır. Bu gözlemler yazılı olarak kullanmak amaçlı olmadığından, resmi izinle gerçekleştirilmediği için, okulların ve diğer yerlerin ismi saklı tutularak; sadece araştırmacının; ebeveynlerden edindiği verileri doğru şekilde yorumlamasına yardımcı olacak şekilde kullanılacaktır.

3.1.7. Araştırma Verilerinin Analiz Yöntemi

Verilerin analizi için niteliksel analiz ile elde edilen veriler ayıklanmalı, düzenlenmeli, anlamlı parçalara ayrıldıktan sonra, parçaların anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde doldurulması gerekmektedir.⁹⁹ Tematik bir yaklaşımla, verilerin analizi yapılmıştır. Bütün veriler kodlandıktan sonra genel bir anahat oluşturulmuş; veriler bu anahat ile kısımlara ve temel bölümlere ayrılmıştır.¹⁰⁰ Öncelikle araştırma verileri, ses kayıtlarından yazı dökülmüştür. Yazıya dökerken araştırmacının kendisine belirlediği yöntem ile şifrelenmiş ve kod oluşturulmuştur. Yazıya dökme işleminde herhangi bir sistem veya bilgisayar programı kullanılmamış; yazıya dökme hızını arttırmak amacıyla sadece bir dikte programı eşliğinde çalışılmıştır. Yazıya dökme işleminden sonra; tüm görüşmeler bastırılmış; buradan kuram çerçeve ile alakalı ve uygun olan kısımlar seçilmiş ve seçilen kısımlar ayrı bir yerde yeniden dosyalanarak; başka bir kısımda da, temalarına göre yeniden ayrılmıştır. Uygun olabilecek olan bazı veriler tablo ile daha kolay anlaşılır hale getirilmiştir. En son olarak, temaların içinden elemeler yapılarak her ülke için ayrı ayrı veri analizi yapılmış; ardından her iki ülkedeki bulgular karşılıklı olarak irdelenmiştir.

⁹⁹İrfan Erdoğan,"**Pozitivist Metodoloji ve Ötesi**",3.bs., Ankara, Erk Yayınları,2012,s.273

¹⁰⁰ Corrine Glesne,"Nitel Araştırmaya Giriş", Çev.Ed. Ali Ersoy,Pelin Yalçınoglu,Ankara, Anı Yayıncılık, 2012, s.307

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Kuram çerçeve temelde üç kısımdan oluşacak şekilde tasarlanmıştır. İlk kısım uluslararası hatta uluslararası şekilde eğitimle, hukuk arasındaki bağlam alanına bakış sağlamaya yardımcı olacak; ikinci kısım ise benzer tema içinde Avrupa Birliği içerisinde gezinme sağlayacaktır. İlk iki bölümden sonra Almanya ve Hollanda özeline geçilecek çalışmanın araştırma sahasına uygun olarak bir alan ilk iki uluslararası kapsamı gözeterek belirginleştirilmeye çalışılacaktır.

4.1. ALMANYA'DAKİ GÖRÜŞMELERİN DERLENMESİ

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde toplam 28 ebeveyn ile görüşülmüş; bu çalışma içinde 25 kişinin görüşme kayıtlarından derlenen veriler derlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Almanya Eğitim Müşaviri Cemal Yıldız, (Prof. Dr.) ve Almanya Yeşiller Partisi Milletvekili Özcan Mutlu'nun görüşlerine başvurulmuştur. Gerekli kısımlarda ebeveyn görüşlerinden öncebu uzmanların görüşlerini aktararak, konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Bulgulardan çıkarılan bazı veriler, genel hali daha görünür olmasına yardım açısından tablolar veya grafiklere aktararak Ekler kısmında sunulmuştur.

4.1.1. Almanya'daki Görüşülen Kişiler Hakkında Genel Bilgiler

Almanya'daki Görüşülen Kişilere ait bilgilere Ek3'te verilmiştir. Görüşülen Kişilerle, eğitimi hakkında bilgi edinilmiş olan çocukları ile ilgili kısa bilgiler aşağıdaki tablodaki gibidir. Görüşülen Kişi sayısı 25 ile sınırlandırılmış olsa da; ebeveynlerin belirlenen sınırlar içinde çocuklarının eğitim hayatlarından bahsettikleri için, Görüşülen Kişilerin çocuk sayılarına ve araştırmanın kapsamına giren öğrenci sayısı yani öğrencim hayatları hakkında konuşulan kişilerin sayısı 39'a yükselmiştir.

Görüşülen Kişi	Çocuğun/Çocukların Yaşı	Çocuğun/Çocukların Cinsiyeti	Sınıf Seviyesi	Gittiği Okul Tipi
A1	9	Erkek	İlkokul 4	İlkokul ¹⁰¹
A2	16	Kız	11. sınıf	Gymnasium
	12	Erkek	7.sınıf	Gymnasium
A3	10	Kız	İlkokul 4	İlkokul
A4	9	Kız	İlkokul 4	İlkokul
	6	Erkek	İlkokul 1	
A5	11	Erkek	İlkokul 4	Özel Eğitim
A6	13	Kız	9.sınıf	Realschule
A7	13	Kız	7.sınıf	Realschule
A8	12	Erkek	7.sınıf	Realschule
	9	Erkek	4.sınıf	İlkokul
A9	14	Erkek	9.sınıf	Realschule
	6	Erkek	İlkokul 1	İlkokul
A10	17 (İkiz)	Kız	9. sınıf	Gymnasium
		Erkek	10.sınıf	Realschule
	11 (İkiz)	Kız	5. sınıf	İlkokul
		Erkek		
A11	12?	Erkek	7.sınıf	Gymnasium
A12	8	Kız	-	İlkokul
	9	Erkek		
	13	Erkek		

¹⁰¹İlkokula giden öğrencilerin ebeveynlerinin ekseriyeti, çocuğun sınıf seviyesi sorulduğunda İlkokul demiştir; diğer okul seviyelerindeki çocuklar için ise Gymnasium, Hauptschule,... şeklinde ifade etmişlerdir. Bu okulların Türk eğitim sisteminde Grundschule'nin ilkokul olarak karşılığı olduğu ama diğer okul tiplerinin ise tam olarak karşılığının bulunmadığından dolayı Almanca söylediklerini varsaymak doğru olacaktır. Görüşülen Kişilerin bilgi veriş tarzlarını da yansıtmak adına, İlkokul sonrası olan okul tipleri Almanca, ilkokul seviyesi ise Türkçe olarak yazılmıştır.

A13	15	Erkek	8.sınıf	Gesamtschule
	17	Erkek	9.sınıf	Hauptschule
A14	14		8. sınıf	Gymnasium
A15	12	Erkek	5. sınıf	Realschule
A16	8	Erkek	1.Sınıf	İlkokul
A17	12	Erkek	6.sınıf	Realschule
A18	17	Erkek	10.sınıf	Gymnasium
A19	13	Erke	7. sınıf	Gesamtschule
A20	16	Kız	9. sınıf	Realschule
A21	9	Erkek	5.sınıf	Realschule
A22	9	Kız	4.sınıf	İlkokul
A23	17	Kız	10. sınıf	Real
	16	Kız	9. Sınıf	Real
	9	Erkek	3. Sınıf	İlkokul
A24	15	Erkek	8.sınıf	Gymnasium
	9	Erkek	İlkokul 3. sınıf	İlkokul
A25	13	Erkek	8.sınıf	Gesamtschule
	7	Erkek	2.sınıf	İlkokul

4.1.2. Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sistemini Algılayışı

Görüşülen Kişilerin Alman Eğitime Genel Bakışı

Almanya’da görüşülen kişiler, Alman eğitim sisteminin genel yapısından bahsederken genelde elemeci ve ayırtırmacı olduğuna dair inançlarını dile getirmişlerdir. Öğrencinin kendi iradesine bırakmak olduğu yani öğrencinin okuma isteği ile bağdaştıranlar da olduğu görülmektedir.

“Eğitim elemeli bir sistem, ... bütün çocukları bir süzgece atıyorlar elenenler düşüyor mesela Hauptschule’ye gidiyor; ikinci süzgeçten kalanlar Realschule’ye gidiyor. En iyiler Gymnasium’a gidiyor. Öğretmen kanaati çok önemli. Genelde çok rahat bir müfredatla okuma-yazma öğretiyorlar. Çok hoşuma gidiyor o öğretme tarzları baskı olmaması.” (A1, Erkek, 36)

“İsteyene her yaşta imkân var eğitim, meslek edinme, dil öğrenme istedikten sonra herkese açık gibi öyle gözüküyor. Öyle olması da çok güzel aslında; herkese de açık değil, Dışlamadan falan dolayı aynı zamanda olumsuz tarafı oluyor. Çocuklar gidiyorlar falan her üçü de aynı şeyi yaşıyor... Saçların siyah olduktan sonra hak etsen dahi o notu vermiyorlar.” (A2, Kadın,42)

“Buranın eğitim sisteminde 1. sınıftan beri itibaren üniversiteye kadar mutlaka ayrıştırıyorlar. Birinci sınıftan üniversiteye kadar elemasyon sistemi var. Direkt söylenmiyor ama merdivenleri kim daha çabuk çıkarsa onun üniversiteye gitmesi daha kolay oluyor. İyi çıkan iyi mesleklere gidiyor. Gayret edip çalışana merdiveni çabuk çıkabilir. Sistemde yanlışlık yok rahatlık var. Öğrenciyi rahat bir pozisyonda bırakıyorlar. Bu bazen faydalı bazen de olumsuz, öğrenci kendini göstermeden merdiven sistemden çabuk düşüyor.” (A3, Erkek, 51)

“Ana hatlarıyla Alman eğitim sistemi üç bölümden oluşuyor... 4. sınıfa kadar hepsi beraber 4. sınıfta ayırıyoruz; kategorize etmeye başlıyoruz.” (A14, Erkek, 39)

“Alman eğitim sistemi bir taraftan çok kolay bir taraftan çok zor... Okumak isteyen bütün kapılar açık.” (A7, Kadın,45)

Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sisteminde Olumlu Gördükleri Hususlar

Görüşülen kişilerin Alman Eğitim Sistemi’nde gördükleri olumlu yan veya beğendikleri özellikler sorulduğunda genel olarak disiplinden bahsettikleri gözlenmiştir.

“Disiplinli... Disiplin konusunda; hoşuma gidiyor. Bir şey başladıkları zaman tam olması için ona göre bakıyorlar. Ama büyüklerden konuşayım biraz daha düzenli geliyor bana Alman kültüründe güzel.” (A4, Kadın, 47)

“Otoriteleri... Disiplin... Bütün çocuklar konulan kuralları kabullenmeli gibi, üstüne çıkamıyor gibi; aileler de çocuğunun ne olduğunu anlatıyor... umutsuz vaka değil tabii.” (A10, Kadın, 42)

“Disiplin diyebilirim yani” (A11, Erkek, 52)

“En olumlu ... Disiplinlilerdir ... Neyi güzel? 4. sınıfa kadar bir; tamam, 4. sınıftan sonra çocuk kendi iradesiyle yolunu çizmeye çalışıyor. Bazen bazı çocukların 5.- 6. sınıftan sonra gayreti artıyor; çaba gösteriyor. O zaman, o farklı yöne saplanmış oluyor bile. Aslında iyi mi, kötü mü kararsız kaldım bu konuda. Yalan söylemeyeğim; bilemeyeceğim” (A16, Kadın, 30)

- Alman Eğitim Sisteminin genel yapısında bahsederken olduğu gibi, herkesin önünün eğitim anlamında açık olduğunu söyleyen görüşmeci de bulunmaktadır.

“İstedikten sonra başaramayacağın bir şey yok yeter ki sen iste; halen 43 yaşında bile iste olursun, o yol açık.” (A9, Erkek, 44)

Görüşülen Kişilerin Alman Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar

Görüşülen kişilerin Alman Eğitim Sistemi’nde gördükleri olumsuz yan veya beğenmedikleri özellikler sorulduğunda farklı görüşler açığa çıkmaktadır. Bunlardan en belirginleri şu şekilde kategorize edilebilir.

Çocuğun kendini aşmasına destek vermemek, öğretmenlerin sadece bilgi aktarması:

“Öğrenciyi rahat bir pozisyonda bırakıyorlar. Bu bazen faydalı bazen de olumsuz, öğrenci kendini gösteremedi merdiven sistemden çabuk düşüyor.” (A3, Erkek, 51)

Ebeveynler bunun olumlu veya olumsuz olması bakımından ikircikli olan da bulunmaktadır.

“Dördüncü sınıftan sonra ayrılmaları aslında olumlu mu olumsuz mu onu bazen düşünüyorum kendimce çünkü bir çocukta bir hedef olmalı. Mesela arasında iyi bir öğrenci olmalı ki ondan bir şeyler öğrenmeli ya da o hedef doğru kendisi de koşmalı. Hep aynı notta, hep aynı kapasitede çocuğu bir araya koyarsak hep böyle kalırlar diye de düşünüyorum.” (A25, Kadın, 40)

“Burada okullarda öğretmenler pek... yapıyorsan yap yapmıyorsan bana ne o şekilde...” (A22, Kadın, 45)

“Olumsuz yan olarak en büyük oğlanla arasında 15 senedir diyeyim; öğretmenler Türk veya başka çocuklarla alakalı değil; çok benimseyip onları motive etme dertleri yok. Bu bir problem bunu nasıl aşarız na’parız bilmiyorum. Ön yargı ile de alakalı değil. Belki onların yetişmesi... Şöyle bir şey var "ben gelirim görevimi yaparım, dakikamı doldururum..." Ayşe'nin Ahmet'in bir durumu varmış motive isteyecek bir durumu varmış... pek göstermez. Onların yerine koyunca hak mı vermek gerekiyor, ben pek veremiyorum. Ama geçmişlerinde bir gayrete girilmek gerekiyor girilmemiş mi bilemiyorum. Yardımcı kursa gitsin öğretilsin eksiği varsa... dersle alakalı değil, sosyal kapasite var olanı açığa çıkartma gayretleri yok.” (A3, Erkek, 51)

- Öğrencilerin eğitim ortamlarındaki saygısız tavırları:

“Eğitim sistemi olaraktan çok fazla olumsuz yok ama şey var herkes kendi şeyini geliştirsün diye saygı birazcık geri planda kalıyor. Çalışmaya meyilli olan kişiler için belki iyi ama her insanda çalışacağım ben bir şey yapacağım diye meyille gitmiyor öyle olmayanlarda çok da çocuklar kendilerini bıraktıkları için okulda çocuklar çok da saygısızca davranabiliyorlar bana göre.” (A1, Erkek, 36)

“Saygısızlık diyebilirim. Yani şöyle belki yanlış ifade ettim de ; öğrt. karşı çok şey yok çocukların disiplin var ama öğret. sınıfa girdiği zaman.. öğretmen sınıfa girdiği zaman biz görüyoruz canavarlaşıyor ama aynı çocuk okulda çıt yok artık.” (A11, Erkek, 52)

“Saygısızlık diyebilirim. Yani şöyle belki yanlış ifade ettim de; öğretmene karşı çok şey yok; çocukların disiplin var ama öğretmen sınıfa girdiği zaman.. öğretmen sınıfa girdiği zaman biz görüyoruz canavarlaşıyor ama aynı çocuk okulda çıt yok.” (A11,Erkek, 52)

“Bana sorarsan buradaki eğitim sistemi çocukları egoistçe yetiştiriyorlar. Sınıflarda bencil, hep kendilerini düşünen tarzda yetişiyor. Burada, Almanya’da öğretmenle laubali olabiliyorlar. Kıyafet zaten serbest biliyorsunuz. Bana sorarsanız çok da iyi değil. Çocukların bilmesi lazım saygıyı mesafeyi...”(A18, Kadın, 54)

- Ayrımcılık yapıldığına ve notların adil olarak verilmediğine inanmaları:

“İsteyene her yaşta imkân var eğitim, meslek edinme, dil öğrenme istedikten sonra herkese açık gibi öyle gözüküyor. Öyle olması da çok güzel aslında herkese de açık değil, Dışlamadan falan dolayı aynı zamanda olumsuz tarafı oluyor. “(A2, Kadın, 42)

“Yabancı düşmanlığı birine denk gelmek gerçekten bu şekilde olanları da var. Gerçekten sırf Türk olduğu için başka şeyler de... sırf Roman, İtalyan olduğu için dışlanan da gördük mesela.” (A10, Kadın, 42)

“Olumsuz gördüğüm özellik de bazen ayırım yapıyorlar. ... Diyelim ki Türk’sün benim kızımda karşılaşmadım ama benim öbür kızımda karşılaştım. Başka okulda, başka bir ilkokulda okudu yani “sen yabancısın, sen biraz geri durman zorundasın” ya da yabancıların yükselmesine fazla taraftar değiller yani diyelim ki puanı yüksek 2 diyelim 3 diyelim onu hazmediyorlar.” (A23, Erkek, 37)

“En olumsuz güzel bir soru. En olumsuz, şekilde sonuç olarak ne kadar da objektif şekilde notları verilmeli denilse de, yine de özel şekilde notlar veriliyor. Bazı yerlerde de belli oluyor. Yine Almanların bazı bölümlerde yabancılara karşı bir empati kurmadıkları gözüküyor. Bazı zamanlarda ona göre de notları değerlendiriyorlar. Daima objektif şekilde değerlendirme yapılmıyor. ...tek noktası,

bir tanesi bu. Gerçi Türkiye’de de aynısıdır; dünya çapında aynısıdır çoğunlukla notlar objektif olmaması. (A24, Kadın, 41)

- Öğrenciye bakış açısı:

“Çocuğu çocuk olarak görmüyorlar o bir robot. Bu olumsuz.” (A19, Kadın, 40)

“Çok fazla ağır dersler veriyorlar çok fazla yükleniyorlar çocuklara yani gerçekten çok olumsuz yönleri bu daha acımasız daha katılar diyebilirim. (A15, Kadın, 46)

- Eğitim sisteminin başarısız oluşu ile çocuğa karşı olan bakış açısını birlikte ele alan Görüşülen Kişi de şu şekilde ifade etmiştir:

“Alman eğitim sisteminde olumlu, işin gerçeği süper diyebileceğim çok da fazla bir şey yok. Çünkü bu benim kişisel kanaatim değil. Aynı zaman da biliyorsunuz uluslararası PISA var. Onlar mesela, araştırma yapıyorlar. Biz de maalesef baya gerideyiz Almanlar da çok başarılı değil. Almanlar da ortalarda. O yüzden hani mesela PISA gelen şeye göre, son zamanda baya değişime gittiler; değiştirmeye çalışıyorlar baya şeyleri. Okula, ailenin kendisinin karar vermesi... Örneğin çocuk ilkokula başlayacak tak tak şu özelliklerde olması isteniyor. Bir makineden, ürün çıkarır gibi!... ama bu aynı zamanda şeyi öldürüyor çeşitliliği, farklı olmayı, yaratıcılığı öldürüyor çünkü herkesten aynı şeyi bekliyorsunuz.” (A14, Erkek, 39)

4.1.3. Almanya’daki Eğitim Öğretim Atmosferi

4.1.3.1. Alman Eğitim Eğitiminde Öğretmen Unsuru

Görüşülen kişilere sorulan sorulara bakıldığında da görülebileceği gibi direkt olarak öğretmenlerle ilgili soru bulunmamaktadır; lakin katılımcılar sorular içinde yer almadığı halde konuşurken muhakkak bazı hususlara değinmişlerdir ki bu hususlardan biri de “öğretmenler” veya okuldaki yöneticiler kısacası eğitimciler olmaktadır.

Özcan MUTLU (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili):

“...Türklerin çok yoğun yaşadığı ilçeler burada Türkler öğrenciler %70-80. Bir öğretmen üniversitede eğitim alırken, böyle ortamlarda, böyle sınıflarda nasıl iyi ve kaliteli eğitim verecek bunu öğrenmiyor. Çoğulculuğu sorun olarak görüyor. Oysa bir zenginlik çoğulculuk. Örneğin tarih dersi. Ben okula giderken öyleydi bugün de kısmen öyle. ... Haçlı Seferleri işliyorsunuz; tarih dersinde sınıfın %90’ı öğrencilerin %90’ı Müslüman. Haçlı Seferlerini öyle işliyorsunuz, sanki o Haçlı Seferlerini yapanlar haklıymış gibi, sınıfın %80-90’ı Müslüman çocuklarından oluşuyor. O çocukların dinine, kültürüne, o çocuklarını tarihini ignore ediyor. Haçlı seferlerinin hiçbir pozitif yanı yok. Bunu eleştirmek lazım. Kitapları açıyorsunuz göçmen unsuru, göçmenlik unsur olarak daha çok negatif. Sanki göçmenler Almanya’ya zarar veriyormuş gibi bir yaklaşım söz konusu; direkt değil indirekt yani avantajlar değil dezavantajlar işleniyor; sorunlar işleniyor. Biz 21.yy da yaşıyoruz Almanya çok kültürlü bir ülke Almanya’nın nüfusunun %20’si göçmen 15 milyon göçmen yaşıyor Almanya’da. Sen bu göçmen gerçeğini göç realitesini okullarda öğretmenlerin üniversitesinin eğitiminde ders kitaplarında, müfredatlarda hiçe sayarsan, o zaman çok büyük sosyal sorunlara ve sosyal patlamalara yol açabilirsin çünkü kendini dışlanmış hissedenler kendini ötekileştirilmiş hissederler kendini kabul edilmemiş hissederler.”

Almanya’daki Görüşülen Kişilerin birçoğu muhtelif sebeplerle eğitim ortamlarındaki öğretmenlerden bahis açmaktadır.

- Öğretmenlerin öğrencileri ayırım yapmaya varabilecek, çocuklarının farklı olarak algılamasının getirdiği durumları dile getirenler olmaktadır:

“Noel vs dönemi hazırlık, şarkılar o dönemi çok sıkıcı görüyorlar, o şarkıları söylemek istemiyorlar... Ama öğretmenler sanki özellikle yapıyor tatil geliyor –çocuklar- rahatlıyorlar. Ramazanda oruç faslı büyük konu oluyor. Özellikle "herkes su içmeli" diye başka zaman denilmeyince özellikle yapılıyor gibi algılanıyor. Anne-baba zorluyor zannettikleri için öğretmenler de yesinler içsinler diye zorluyorlar. Annen baban gerizekalı sana bunu diyeyim gibi geliyor. ... Bence önyargı kaynaklı kafa yapısı, yaşlı öğretmen sebebiyle zannediyordum ama genç öğretmenlerde de var. ... Sınıf gezisi yapmak istedi hocaları kızım "iki yüzlü" o hocası için diyordu. Sınıfı ayırıyordu. Gitmek istemeyince olay oldu; müdüre gidip konuştuk ... "çocuğunuzun psikolojik sorunu var" dediler... okulunkine gitmek istemiyor; psikolojik bir sorun yok. Sadece oraya gitmek istemiyor...” (A2, Kadın, 42)

“E.(oğlunun ismi) sınıf tekrar ediyor 5. sınıf olması gerekiyor okuma yazma zorluğu sebebiyle... E .zor bir çocuk ama öğretmeni de onu motive etmiyor. Bir insanın kusurunu görmek çok kolay şöyle, böyle...onun daha motive etmek için güzel yanlarını öne çıkarıp, 1.2.3.sınıf öğretmeni öyleydi çok seviyordu.”(A5, Kadın, 47)

“Ben de buradaki azınlık bir grup olarak gerçi biz Almanya’nın şeyine geçtik ama ... ben şey görmüyorum ama çocukların gelişimi açısından tabii bir etken. Niye şimdi Suriyeliler geldi örneğin aşağı yukarı bütün sınıflarda Suriyelilerin çocukları var. Tabii ki hiç eğitim almamış, Almanca bilmeyen bir çocuk senin çocuklarınla aynı sınıfta ders görüyor; hoca onlara göre ders anlatması gerekiyor etkiliyor tabii... Kabul görme en büyük problem. Ben kendi çocuklarıma da diyorum “burada doğmuş, büyümüş, yetişmiş olabilirsiniz ama bizler de yabancıyız. Almanya’da gurbeti yurt edindik ama onlar da alışması gerekiyor, kabullenin” diyorum. O manada etkileniyorlar tabii ... başarı seviyesi olarak etkiliyor; negatif olarak, onların arasında bizim çocuklar da kaynıyor gibi geliyor bana; öğretmenler de tepki demeyeyim ama bir nevi gösteriyor diyeyim; ayrımcılık demeyeyim ama...” (A10, Kadın, 42)

“Biraz içine kapanık ondan biraz, bu sene biraz daha iyi oldu. – Yardımı- Öğretmenden sonra ama diğerleri gibi yırtık bir çocuk değil. böyle hani hakkını fazla koruyamıyor biraz şey kalıyor. Böyle yani... öyle görüyorum. Başka çocuklara göre yine iyi de. Kendini ifade etmeye çalışıyor ama ifade edemeyince sinirleniyor. Hoca "sen suçlusun" deyince çok üzülüyor. Bu olay oldu bir kere. Bu sene başımıza geldi; hani karşı tarafa karşıki suçluydu. Hani ben biliyorum zaten çocuğumu. Yine de çocuktur olabilir diyorum. Ama gerçekten oğlum haklıymış. Bize yardım eden öğretmene anlattık oğlumla ikimiz. O da konuştu öğretmenle "aa aslında öyleydi" dedi “ama o kadar çok öğrenci var ki hepsine yetişemiyorum” B., benim oğlum haklıydı; hakkını savunmak istedi ama hakkını savunamayınca "B., sen suçlusun" denilince baya bir üzülmüştü. Öğretmenden de soğudu yani şimdi araya yardımcı öğretmeni koyunca anlaşıldı. Ben anlattım öğretmene, o da anlatınca her şey tatlıya bağlandı yani. Biraz içine kapanık benim oğlum, ona göre davranmasını istedik. Öğretmenin kendisini savunması için fırsat vermesini inşallah bundan sonra öyle olur. Karşıdaki çocuk yabancıydı Almandı herhalde o ya...ya burada daha çok yabancı... Almanlar daha çok tutuluyor haliyle, yani haklı haksız fark etmiyor diye düşünüyorum çünkü yabancılar ne olursa olsun ikinci planda oluyor burada.” (A15, Kadın, 46)

“Şöyle burada azınlıkta olunca, gerçekten çocuklar çok zorlanıyorlar. Bir kez şey var okulda, Türk dedin mi “yaramaz çocuk” kesinlikle. Yani bunu, kim hangi aileye sorarsanız sorun;Türk, yaramaz çocuk inancı var. Zaten öğretmenler de ona göre yaklaşıyorlardı. Büyük oğlan usluymuş iyi de notlar aldı. Ama kendi öğretmeni kendi itirafta bulundu. İlkokul öğretmeninın sınav vardı; dünya çapında PISA onun notunu yükseltti. Öğretmen –dedi ki- şimdi sınıfa baktığım zaman K..(çocuğunun ismi) sınıfın en küçüğü, yabancı dedim. En fazla bu çocuktan yorulacağım diye düşündüm. Eşime de söyledim. Eşi de öğretmenmiş. Ama ben dedi; önyargılı davranmışım. Bunu kadının kendisi itiraf etti. Küçük de aklına gelebilecek yaramazlıkları da

yapıyor. Ceza üzerine ceza, ceza üzerine ceza. Çok üzgünüm. Hareketli, konsantre olamıyor o yüzden...herkes E...’yi(çocuğunun ismi) tanıyor okulda. O kadar üzüldüyorum ki, bir Alman bunu yaptığında yapmıyorlar ama Türk çocuk hareketliyse hemen damgayı yetiştiriyorlar.” (A17, Kadın, 48)

- Bazı Görüşülen Kişiler de öğretmenlerin çocuklarına farklı şekilde görüntü verilmesinden ötürü, gösterilen muameleden kaynaklı şikayetçi olmuş ve bunu dillendirmişlerdir;

“Okulumuzda, sınıfımızda öğretmeni direkt benim çocuğum 5. sınıfta mı, 6. sınıfta mı; geçmiş gün yalan olmasın. Öğretmen gelmiş; sen, demiş, Kürt müsün; Benim oğluma. Oğlum da demiş “Hayır ben Kürt değilim.” Daha ilk gününden öğretmeniyle aralarında böyle şey yaşandı. Ondan sonra sıkıntılar oldu; termin aldık; randevu aldık. Özel gittik; konuştuk öğretmeniyle Tabii ki bize karşı. Çocuk geliyor eve "bana böyle yapıyor; öğretmenim şöyle yaptı". aralarında baya bir sürtüşme geçti. Biz ne kadar desek de "annecim öğretmenin o. Bir sene, iki sene sonra o yoluna, sen yoluna; ama okulda uymak zorundasın onun kaidelerine". –Diyordu ki- “Hayır anne, uymak zorunda değilim çünkü sırf bana yapıyor; başkasına yapmıyor.” Baya bir sürtüşme yaşadı yani Alman öğretmenle. En son dedik işte; gıcık gitti. ... Çocuk gözleri dolu dolu geliyordu; bir kaç kez öyle gelince termin aldık gittik. Sizi dedik, en neresi gerekiyorsa, oraya şikayet ederiz. Siz benim çocuğuma bunu yapamazsınız benim çocuğum geliyor, evde şeyi yok. Sizden memnun değil çocuğum.... bilmiyorum neden öyle bir şey aralarında geçmişti.... İnsanına bağlı diyeyim; ne diyeyim veya anlayış farkı mı; ne diyeyim. Öbür çocuklarımda, öğretmenlerinde bir sorun yaşamadık mesela. Bir tek benim en son küçük oğlumda böyle bir problem yaşandı. Beş parmağın beşi bir olmadığı için bir tanesi de bize denk geldi. Yani yapacak bir şey yok ama ne kadar da olsa gittik konuştuk. O ne kadar yapmıyorum etmiyorum dese de gerekirse de, şikâyet gelirse çocuğumdan,

dedim; sizi neresiyse şikayet edeceğim yer oraya şikayet edeceğim dedim. O zaman kesildi” (A18, Kadın, 54)

“Şimdi bu küçüğün -sınıfta- 21 öğrenciydiler. Üçte biri Türk çocuğuydu. Biraz fazla tepki verdik ona. Pek konuşma hakkı vermediler çünkü paralel sınıfta bir Türk çocuğu varken bizim sınıfımızda yedi tane Türk çocuğu vardı. İlk iki sene şeyle mücadele verdik öğretmen, ilk iki sene kağıt yazıyor. “Çocuklarınız tembihleyin Türkçe konuşmasınlar aralarında” En sonunda görüşme istedim. Dedim “siz bize yazıp yazıp duruyorsunuz. Bunu müdürle paylaştınız mı hiç? Neden bu kadar çok çocuğu sizin sınıfınıza verdiler? 6 yaşındaki çocuk.” kalkıp Allahtan bana bir şey diyemedi de... böyle kaba davranışlar da var ama bir şey yapamıyorsunuz; yerine göre bir şey yapamıyorsunuz. ... hani sürekli şikayet işte “çocuk sınıfta yürüdü; ... sınıfta konuştu; sıkça tuvalete çıktı.” Dedim; bu ne. ...Sonuçta öbürlerinde görmediğim için bunda bana şey geldi; çok kaba bir tavır geldi. Sürekli sürekli bu yazışmaları kesin dedim. Psikolojimizi bozuyorsunuz her gün. Ben sıkılınca ne yapıyorum; çocuğuma baskı yapıyorum, onun psikolojisini bozuyorum. Neden?” (A24, Kadın, 41)

“İlkokul seviyesinde benim yaşadığım bir şey anlatmak isterim. M... ve A... anaokulu bitirmeye üç- beş ay vardı... Barbie bebek diye severlerdi M... çok saçları falan. Almancam olmamasına rağmen sürekli ilgili ve uğraşan çocukların peşinde gezen bir anneyim. Bize hiç sorulmadan hangi okullara gidileceğine karar verilmiş; bize bir gün dediler ki size bir şey söyleyeceğiz. M... ilkokula devam edemez; biz M..’i vorschule(hazırlık okuluna) göndereceğiz. Yani direkt kardeşi ile başlatmayacaklar; ilkokula hazır değil...Ben dedim ki; anne olarak kabullenebilirim ama bu sürece kadar neden bana haber verilmedi? Ben çocuğumu pedagoga götürebilirdim, eğitim aldırabilirdim; kendi eksikliğini kendim çalışabilirdim hani çocuğum... gerçekten oraya gidecek kapasitesi de yok; ben biliyorum. Biz öğretmenlerle tartıştık sonra Almancam yetmeyecek diye eşim gitti konuştu. İnada bindirdiler... Sonra İlkokulun müdürü ve bir heyet geldi; çocuğu test edecekler ve benim için de tercüman getirdiler, eşim olduğu için yanlış anlatır

diye kabul etmediler. Benim için de özel psikolog ve tercüman getirdiler. Orda da dedim ki, ben şu an başarı şeyine bir şey demiyorum ama psikolojik olarak çocuğumun çantası vs. her şeyini almışım ve üç-dört ay kalmış bunlar ikizler ve her gün beraber gidip-geliyorlar çocuğum psikolojik olarak hazırlanmış son üç ay kalmış, siz bana böyle bir şey teklif ediyorsunuz. Bunun altı ay, bir sene veya üç-dört senedir çocuğum size gelmiş ... küçücük çocuğu 3-4 yaşlarında kaç tane sınava tabii tuttular... işitme, boyama kapasitesine göre... çocukta hiç bir şey bulamadılar ama çocuğun psikolojik şeyinden kabul ettiler; diğerlerinden tutturamazdık belki ama o psikoloji uzmanı da demiş "çocuk kendini hazırlamış, bütün sınavlardan da geçti çocuk okula gidebilir. Şayet ilk altı ayda başarısızlık olursa... tekrar müdahale edeceklerdi; M... ilkokul hiç sınıf kalmadan tamamladı okulu veya sınıf birincisi değildi ama normal arkadaşlarının kapasitesinde bitirdi. ... Israrla anaokulu müdürü aile birliğine katılmam için teklifte bulundu. Almancam iyi değil dediğimde Siz kendinizi çok iyi ifade ediyorsunuz diye Türklerle iletişim için çocukların okul aile birliğine zorla resmen başkan yaptılar. ... Aynı şeyi çok Türk aile yaşadı." (A10, Kadın, 42)

- Görüşülen Kişilerden biri ise öğretmenlerin pek hareket yetkisine sahip olmadıkları kanaatindedir:

“Şimdi öğretmenler velilerden çok korkuyor. Ondan öğretmenin fazla etkisi yok ama ben dedim oğlanın anaokuluna gittiği yerde: “benim oğlan bir şey yaptığında yapabilirsin, kızabilirsin” Çünkü benim biraz yaramazdı küçükken, kızabilirsin ben kızmam diyordum. Kızmanı isterim diyordum. O zaman öğretmen kızıyordu. ...” (A21, Kadın, 34)

4.1.3.2. Okul ve Aile Arasındaki İletişim

Veli toplantıları, okul-aile veya öğretmen-veli görüşmelerini Almanya’daki Görüşülen Kişilerin kendileri dışında ya eşleri ya diğer çocuklar ya da başka kişiler üstlenme sebepleri farklılık arz etmektedir.

- Bazıları kendilerinin Almancası sebebiyle görüşmeye eşlerinin gittiğini ifade etmektedirler:

“Veli toplantılarına ben gitmiyorum; kendimi ifade ediyorum ama eşim gidiyor kendini ifade artık tam bir Alman şeklinde öğretmenlerle iletişim, çocuğun problemini önceden tanıma, bir sıkıntı varsa hemen öğretmenle konuşma...çocuğumu oraya vermeyeceğim zorlayabilirsin bu şansın da var, bunun için dil, belki münakaşa uğraşmak gerekiyor.” (A1, Erkek, 36)

“Ben kendim eksik olduğum için eşim ya da büyük çocuklardan biri ile ya arıyorlar ya da buluşmak gerekiyorsa randevu yapıyorlar.” (A4, Kadın, 47)

“ Eşimin Almancası bir Alman kadar, bir de yaptığı meslekten kravatla olduğu için. Öyle bir şeyle gittiğin zaman değişiyorlar. Bakış açıları değişiyor; o bir gerçek yani... İşçi, fabrikadan çıkan bir veli, işçi tulumuyla gittiği zaman sana bakışı değişiyor. ir de çat pat Almanca konuşuyorsa baba veya anne, yanında birini götürmüşse hemen değişiyor. Hakkını aramak çok zor ama hôt dediğin anda senin hakkını da veriyorlar. Benim şöyle oldu; oğlumun olayında okulun rektörü, biz bilmiyoruz yeni gelmişti öncekini tanıyoruz. Rektör eşimle irtibata geçmiş... eşim görüştü. Kadın gerçekten eğitimini o kadar güzel yapmış ki çocuklarla ilgili... kadın eşimin üzüntüsüne şeyine öyle profesyonel yanaşmış ki. Ben sonra ona konuşabilirdim, o kadar Almancam var. Mektup yazdım, oğlum düzeltti mektup gönderdim. Sonra, küçük oğluma teşekkür etmiş. Annen çok iyi bilen bir anne diye.” (A17; Kadın, 48)

- Yine dil bariyerinden ötürü başka biri ile okul- aile iletişimini yürütenler de bulunmaktadır:

“Şimdi küçük oğlum. Ondan öncesi ben, şimdi büyük oğlumda ablası daha çok çünkü daha perfekt Almancası olduğu için. Ben anlarım anlamam; bir şey olur olmaz hesabı ablası daha çok ilgileniyor.” (A18, Kadın, 54)

“Eşim sağlıyor –iletişimi-. Ben akşamları çalışıyordum o dönem. Yeni bıraktım, eşimi gönderiyordum. Tabii Almancası daha hakim olduğu için o gidemezse de ben gidiyordum. Çok nadir ben gittim. Oğullarımda beraber gittik ama kızda eşime daha... pikniklere beraber gidiyoruz. Öğretmenle bir defa tanıştım ben onun dışında eşimle.” (A20, Kadın, 43)

“Benim küçük oğlumun bir tane yardımcı öğretmeni var ben burada, sosyal destek istedim. Küçük çocuk esirgeme kurumu oluyor; o da öğretmen tayin etti. O da Türk çıktı şansına daha iyi anlaşabiliyoruz. Benim oğluma, o ders veriyor. Benim yetişemediğim konularda o destek çıkıyor. Yani öyle idare ediyoruz.” (A15, Kadın,46)

- Bazı kişiler ise öğretmenlerin tutumuna göre kendileri görüşmeyi tercih edip etmediklerini ifade etmektedirler:

“Ben oğlanların öğretmeniyle konuşmayı hiç sevmiyorum kızın öğretmeni çok gidebiliyorum yanına direkt gidiyorum. (A12, Kadın, 31

Bazı ebeveynler ise kendisi okul ile ilişkiyi çocuklarına ve çocuklarının geleceğine destek olarak gördüklerinden öğretmen-veli görüşmelerini devralmıştır:

“Eşimle birlikte irtibata geçiyoruz eşimin Almancası daha perfekt olduğu için o irtibata geçiyor, benim de anlatma tarzım daha şey oluyor... çeviriyor. Gittiğimizde çözülüyor; daha ılımlı seviyeye indirmeye çalışıyorum anlatmaya çalışıyorum.” (A10, Kadın, 42)

“Çoğunlukla eşim çalıştığı ve ben ilgilendiğim için ben daha fazla üstüme almaya çalışıyorum. Öbür türlü daha zor oluyor. Bir o, bir ben konuşuyor birbirimizle..dilim olduğu sürece, ben ele alıyorum ama çoğunlukla Türk ailelerde babalar ele alıyor, dili bilmiyorsa anne. Bizim kuşak daha iyi, burada büyüdüğümüz için. Annemlerin kuşakta hep babam almıştır.” (A16, Kadın, 30)

“Ben gidiyorum eşim rahatsız olduğu için. Sade beni tanıyorlar. Aile toplantısı oluyor; ona gitmek, severek gidiyorum. Dedğim gibi ilgilendiğimi bilsinler istedim. İşte bazı aileler var; gitmiyorlar. İşte: “Almanca anlamıyoruz”. Bence o konuda yanlış düşünüyorlar. Birincisi biz Almanya’da yaşıyoruz. Birazcık da olsa bir şeyler bilmemiz gerekiyor. İkincisi de, çocuğumuz yalnız olmadığını hissetsin. Almanlar geliyorlar. Çok güzel yapıyorlar; her toplantıya, her çağrıya gidiyorlar ama bazı Türkler gitmiyor. Bu da yanlış bir şey. Benim Almancam perfekt değil ama yine de giderim kızımın yanında olmaya ve de kızımın ne durumda olduğunu devamlı öğretmenine sorarım yani.” (A22, Kadın, 45)

“Eşim çalışıyor zaten bana çalışırken de eğer beni etkileyecekse çalışma, hiç çalışma dedi başta peşin konuştu. Ben de ondan dolayı yarım çalışıyorum zaten hani çocukları ihmal etmeme açısından.O konuda çok becerisi de yok zaten. O diyor ben maddi vereyim ne gerekiyor. Diyorum her

şey maddiyat değil; maneviyat var diyorum ama maalesef öyle. Yoruyor beni. Bu okul şeyleri baya yoruyor insanı tek yönlü gidince.” (A24, Kadın,41)

- Bir öğrenci velisi de yazılı olarak iletişim kurmanın sağlıklı olduğunu ifade etmektedir.

“Öğrenci veli toplantıları var. Orada dile getirilir. Mutlaka sosyal faaliyetlerin içinde yer alması lazım sadece görüşme, veli toplantısı değil yönetimde de yer almak gerekir. Bire bir konuşma gerekir bir problemde ama çok çözüm sağlamaz. Müdür veya çok önemli ırkçılığa varan bir şey olursa milli eğitim seviyesinin aşağısında, il milli eğitim müdürlüğüne yazılı olarak bunun illa yazılı olması gerekiyor. Sözlü çok bir şey ifade etmiyor. Ya cevap veriyorlar ya da bir şekilde sizi mutlaka haberdar ediyorlar. Yazılı olunca size önem veriyorlar, tavırları farklı oluyor. Yapanlar da var az... öğrenci velilerinde de şöyle bir şey var ufak olabilir diye gördükleri şey küçük olan olay bu zamanla öğretmende kalıcı hale gelebilir Bire bir şu örneği diyemem ama yanlış hareketlerinin devamını sağlayabilir. Dikkat etmem gerekir, beni uyarıyor diyebilir. Boş ver demekten ziyade bildirilmeli, çok önemli ise yazılı şekilde...” (A3, Erkek,51)

4.1.3.3. Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması

Cemal YILDIZ (Prof. Dr,T.C. Almanya Eğitim Müşaviri) :

“Özellikle Türkiye'deki 15 Temmuz darbe girişiminden kısa bir süre önce Türkiye'deki Barış isteyen akademisyenlerin hareketinin Türkiye'deki akademisyenlerin soruşturmaya uğraması bazılarının üniversiteden atılması ve akabinde de 15 Temmuz darbe girişiminden hemen sonra, Türkiye Almanya arasındaki siyasi ilişkiler ciddi derecede gerildi bu siyasi ilişkiler bizim eğitim alanına da yansdı. Yaklaşık 1,5 yıldan beri 15 Temmuz'dan kısa bir süre önceden beri ... nisan 2016'dan beri ciddi anlamda olumsuz gelişmelerle karşılaşyoruz kısacası. Bunlar bizim öğretmenlerimizin Türk devletinin ajanı olmakla suçlanması, ders içeriklerinin aşırı milliyetçi, aşırı milli olması ile ilgili engeller çıkarılması, bu engellerin başında Berlin'de bazı yerlerde Türk kültürü ve Türk dersi yapmış olduğumuz yerlerden kira talep edilmesi gibi... Öğretmenlere sınıf verilmemesi, öğretmenlere yer verilmemesi, öğretmenlerin öğretmen odasına alınmaması, çocuklarımıza "E....cı (dönemin Türkiye Cumhuriyeti

Cumhurbaşkanının adı geçmektedir) mısın?" gibi zorluklarla karşılaşmamız. Bir de Alman meclisinde alınan Ermeni Soykırımı iddialarının gerçek olduğu yönündeki karardan sonra da, okulların bazılarında Osmanlı devletinin soykırım yaptığı konusunda öğrencilere dersler anlatılması, materyal getirilmesi bunlar hep olumsuz şeyler.”

Özcan MUTLU (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili) :

“Politika, eğitime bu konuda birebir yansımıyor ama tabii ki iki ülke arasındaki gerilimler, Ankara -Berlin arasındaki gerilim topluma yansıyor; öğretmen de bir insan; iyi bir eğitim almamış bir öğretmen eğitmen, güncel politik olaylar ... mesela geçen yıl Berlin’de gereksiz bir tartışma başladı bu referandum sonrası burada yıllardan beridir Konsolosluk öğretmenler görev yapıyor ve bu Konsolos öğretmenleri ders sonrası Türk çocuklarına Türk dil, din, edebiyat dersi veriyorlar. Kısmen çok iyi, kısmen çok çok kötü, kısmen propaganda Ama ihtiyaç, yıllar önce bu ihtiyacı karşılamak için böyle bir adım atılmış. Geçen sene referandumda Almanya’da Türklerin %63’ü "evet" dedi Almanya’da şu tartışma başladı "burada yaşıyorlar, burada demokratik bütün haklarına sahip, demokrasinin uygulanmamasına veya kaldırılmasına nasıl taraf olabilirler?" böyle bir tartışma başladı ve bu tartışma sonucunda “Konsolosluk öğretmenlerini ve derslerini kaldıralım” dendi. Bu tür yansımalar oluyor genel olarak eğitim sistemine yansımaları pek fazla olmuyor ama ileride olmaz demek değildir ki iki ülke eğitim konusunda daha da sıkı birbiriyle çalışmaları gerekiyor. ... Daha da çok çalışma gerekli Türkiye Eğitim Bakanlığıyla Alman Eğitim Bakanlığı arada müzakerelerle buradaki göçmen çocuklarının eğitim durumlarını ciddi şekilde masaya yatırmaları gerektiği kanaatindeyim. Aksi takdirde burada bir nesil daha kaybedeceğiz.

- Okulda Resmî Görevli Olarak Bulunan (Öğretmen, Müdür, Yönetici, vb.) Kişiler Aracılığıyla

Öğrencilerin kökenlerinin geldiği ülke veya ailelerinin mensup oldukları din hakkında bazı konular derste konuların içinde geçtiği Almanya’daki Görüşülen Kişilerden elde edilen bulgulardandır.

- Dini görünümlü bazı eylemlerden dolayı okul ortamında çocuklara da durumun yansıdığı ve çocukların okul ve okul dışında öğrendikleri hakkında ikilemde kaldığını söyleyen ebeveyn bulunmaktadır.

“...İslami kötü görme oluyor çaktırmadan ama açık açık söylüyorlar... Direkt o okula, sınıfa yansıyor. Konuşabilirsin ama medya onu dedi diye, o terörist

İslam adına mı yaptı. Müslüman mı bilmiyoruz. Bunu okula taşımak....Gündemde olanı olaylar...siz nasıl düşünüyorsunuz diye ama güya olumlu yaklaşıyorlar ama sonra öğretmen alttan alta onun o konuda söylememesi gereken şeyleri İslam ile terörizmi karıştırıyor hani bağlıyor. ... Camide ne öğreniyorlar “herkese iyi davranın” diye öğreniyorlar; orda da çelişki. Kendilerini savunmak zorunda da değiller ama...”(A2, Kadın, 42)

- Bazı ebeveynler ise hem geldikleri veya kökenlerinin uzandığı ülke hakkındaki gelişmelerin, olayların ve olumsuz görüşlerin eğitim sistemine yansıdığını belirtmektedirler:

“Çok zor günler bizi bekliyor. Bilmiyorum; Müslümanlığımızın, Türk siyasetinin yansımasını göreceğiz. Bu sene yaşadık... Okulda gazete okuma dersinde bir konu şey yapıyorlar. Kaç ders aynı konu geçmiş; artık okulda neredeyse E... (Dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı) ile ilgili öğretmen beni suçlayacak dedi. ... Suçlama! Direkt mesela “siz!” diye bunlara hitap ederek konuşmuş mesela. Biraz daha ileri gitmiş olsa okula gitmeyi düşündüm.” (A10, Kadın, 42)

“Kız çocuğum son sınıfta bir gün gelip dedi ki “T...(dönemin Türkiye cumhurbaşkanının ismi) diktatörmüş karşı koyan hapse giriyormuş”; bir kaç gün sonra yine “baba doğru mu T... bin odalı kendine ev yaptırmış. “Yok; kızım” dedim. “Öğretmenimiz söyledi” dedi. Ben bunları yansıtmadan not aldım; veliler toplantısına gittim sınıf öğretmeni sabırlı bir insan... ben de dedim, kendimi de tutayım... Öğretmene dedim ki o zaman da Yunanistan Avrupa Birliği ülkesi belli bir para ödeme şeysi var o zaman siyaset ortamı... “Siz okulda çocuklara siyaset anlatıyormuşsunuz; T... diktatör olduğunu anlatıyormuşsunuz.” Öğretmen, pişkin pişkin doğru dedi; konumuz demokrasi ve demokrasinin işlenmediği bazı ülkeler var; bu da sizin ülkeniz bir tanesi de.sizin ülkenizi anlatmak için çocuklara anlatıyorum. Almanya demokrasinin işlediği bir ülke falan... Türkiye’ye gelene kadar kaç tane ülke var demokrasinin işlemediği. Bu çocuklara da yansıyor; biz sürekli çocuklarımıza diyoruz “bak işte biz siyasetten anlamıyoruz zaten vatanımızı milletimizi severiz, A parti, A şahıs şöyle böyle... deyince ben geri çekilin” diye... Ama çocuğum sorarsa orda bir şey yapmam lazım.” (A11, Erkek, 52)

“Sadece şöyle diyor “Anne, Türklere karşı şöyle bir şey var din konusunda olsun mesela bizim tarihimizi çok çabuk geçiyorlar ama bir İngiltere, Almanya tarihini çok derinlemesine anlatıyorlar. Bizim fazla tarihimize ilgilenmiyorlar” diyor. Bizimkini çok çabuk geçiyor önemsemiyorlar diyor. Bir de şu son seçimlerde referandumda baya bir

okulda çalışmalar vardı sanırım çünkü öğretmen ciddi ciddi referandumda ne düşündüğünü sormuş benim kızıma. Ailenin ne düşündüğümüzü sormuş düşüncemizi. S..(çocuğunun ismi) de şey demiş kararsız falan deyince, tamimiyle şey demiş kötülemek amaçlı. Böyle böyle yaptı diktatör. Sanırım özelde söylemiş; sınıf ortamında tartışıyorlarmış. Genelde ikna ediyorlar. Genel anlamda bir nefret oluşturdular maalesef şu an Türkiye'deki hükümete karşı. Daha hafif dolaylı olarak bilinçaltına bir tartışma şeyi oluyormuş, bir kötüleme oluyormuş. Hatta keşke onu atmasaydım. S.., biraz inatçıdır benim kızım. bu konuda biraz milliyetçi yetiştirmişim çocukları. "Almanya, bir konuda çok fazla eleştirel yaklaşırsa mutlaka bizim çıkarımızadır o" diye söylemişim zamanında. Herhalde aklında kalmış; üzerine gitmiş öğretmenin. O da bir dahaki derse şey getirmiş, böyle iki sayfa "E..(o dönemki Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı) hükümeti neden iyi değildir, yanlışları nelerdir?" diye iki sayfa yazı getirmiş Almanca... keşke onu atmasaydım o kadar takmış ki, değiştirmeye çalışmış ki . Sanırım bilmiyorum o dikkatimi çekmişti." (A20; Kadın, 43)

- Öğrencilerin Kendisi Arasında veya Muhtelif Kişiler Aracılığıyla

Bazen de çocukların köken olarak geldikleri ülke olarak Türkiye veya Türkiye'de yaşanan bazı hadiseler; öğrencilerin kendi arasındaki ilişki ile veya muhtelif kişilerce eğitim ortamına taşındığı Almanya'daki Görüşülen Kişilerin ifadelerinde yer almıştır.

"Benim oğlumun genel görünümünden dolayı bir sıkıntısı yok ama genelde ben çok şeylik olduğunu sanmıyorum; ama yaşayan çocuklar oluyor esmer olunca direkt şey oluyor. Okula başladığında; E... 'ye (oğluna) "Sen Alman mısın" diye sormuşlar o da "Hayır" demiş "Ben Türk'üm"... Ama altı yaşındaki bir çocuğun ,onu kesinlikle hiç unutmuyorum, 6 yaşındaki bir arkadaşının bunu sorabilmesi! "Sen Türk müsün; sen Alman mısın?" Yani, gerçek Alman mısın? Doğuşta Alman olarak doğuyor 21 yaşından itibaren hangi milleti seçiyor." (A5, Kadın, 47)

"Altı ay önce dedi "baba çok moralim bozuluyor, sen mülteci çocuk musun?" diye soruyorlar. Biraz siyah saçlı ilk baktıkları zaman, Türk ile Suriyeli çocuk benzetemiyorsun. Çünkü bu çocuklar Almanya doğumlu, Almancası mükemmel. "Bana mülteci çocuk musun, diye soru soruyorlar; sinir oluyorum" dedi bir kaç kez. Ben de onlar da insan biz de insanız; onlar

da kendi keyifleri ile gelmediler dedim. ... Mülteci olmadığı dışarıdan belli oluyor; lafı toparlarsak, şimdi ile eski çok çok farklı... bir de buraya yabancı Müslüman kökenli kişilerin fazla gelmesi, ister istemez bunun faturası Türklere çıkıyor. Burada atıyorum iki tane kızımı başörtülü dışarda yürüyorsa ki Suriyeli kızlarımızın çoğu da başörtülü hepsini Türk olarak görüyorlar; yabancı = Türk çıkıyor. Ben buradan bunu görüyorum. Herkes aynı şeyi görmüyor tabii ama bizim çok çalışmamız lazım; çocuklarımız başörtülü olsa da olmasa da başarılı not almaları lazım.” (A11, Erkek, 52)

“İki sene öncesi mi iki buçuk sene öncesi mi bana sordu Kürt, Türk... Onlar PKK’lı diye bir sorusu oldu çocuğumun. Ondan sonra “yani biz Türk’üz değil mi anne?” diye. Öğrenmek istiyor PKK ne demek; Kürt ne demek. Çocuklar herhalde “PKK, biz sizi öldürürüz.” demişler o yüzden çocuk işte. Bunu da benden öğrenmek istedi; ben de anlattım bunu nasıl anlatılabilecekse. “Oğlum, biz hepimiz kardeşiz aslında ama sen onlara bakma. Onlar daha farklı düşünüyorlar ama onlar da büyüyünce anlayacaklar. Sen uyma sakın onlara” diye. Korktum çünkü gider ailesine söyler. Çünkü oldu bazı arkadaşlardan iki çocuk tartışıyordu, kavga etmişlerdi, anlaşıyorlardı. Bir tanesi PKK’lı bir çocuğu ötekisi Türk ailesiydi. Bu sefer büyüklere yansıdı çocukların kavgası. O yüzden ben de korktum yani çocuğum böyle bir şeye bulaşmasın diye. Allah’tan kavgacı biri değil çocuğum sadece merak etmiş. PKK ne demek? Sınıf ortamında değil dışarıda ama okulda. İster istemez çocuklar var ufak çocuklar da ailelerinden etkileniyor. Yazık maalesef cahillikten kaynaklanıyor bu işte. Çocuğa bir şey yapamazsın ne diyebilirsin ki?” (A15, Kadın, 46)

4.1.4. Eğitim Öğretim Durumları

4.1.4.1.Okul Başarısı ve Okul Görüşü

Cemal Yıldız (Prof.Dr.; T.C. Almanya Eğitim Müşaviri):

“Almanya’da eğitim, PISA araştırmalarına baktığımız zaman 15-16. sıralardalar Almanlar matematik eğitiminde diğer alanlarda daha önce 21. sıralardaydılar. .. ciddi anlamda iyileştirme çalışmaları yaparak bu seneki PISA araştırmalarında 15. sıraya kadar yükseldiler. Fakat Almanya’daki ilginç durum şu

göçmenlerin, sosyal statüsü düşük olan kesimin, işçi kesiminin diyelim eğitim durumu aşağı-yukarı birbirine benzer yani yabancı ayrımı yapmadan sosyo durumu düşükse eğitim durumu da düşük oluyor. Biraz ailenin ilgi durumuyla da alakalı ama genel olarak bakıldığında Alman eğitim sisteminin başarı durumu düşük, yabancılar arasında en düşük olan da Türkler. Şöyle bir örnek vereyim: Elit bir eğitim sistemi var; bazı eyaletlerden 6. sınıftan sonra Gymnasium denen okul modellerine yönlendiriliyor. Gymnasium'a giden, yönlendirilen Türklerin sayısı %8 gibi düşük bir rakam. Almanlarda bu % ... Türklerin burada Alman okullarında eğitim başarısı ciddi anlamda alarm veriyor.”

Özcan MUTLU (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili):

“Belli başlı dezavantajlara sahip öğrenciler mesela özürlü öğrenciler için özel okullar gerekiyor ama Almanya’da ne yapıyorlardı sadece Berlin’de değil tüm Almanya’da Türk öğrencileri çoğu zaman gerizekalı diye deklare ediyorlardı ve bu sonderschule gidiyorlardı. Bu sonderschule giden öğrencilerin hiçbir geleceği yok; bu okulların sayısını azalttık. Bunlar çok önemli ve neticede 2001 yılında PISA araştırması oldu, PISA’yı biliyorsunuz PISA araştırması. Alman eğitimin sisteminin çok kaliteli olduğu kanaatindeyim. 2001 yılında PISA araştırması yapıldı ve sonuçlar feci kötüydü. Almanya, kendini eğitimde ön sıralarda beklerken orta şeyin ortalamasının altında buldu. 20.-21. sıralarda buldu. Çok kötü bir sıralama Almanya için çünkü ...PISA araştırmaları daha feci bir sonucu var göçmen çocukların ve Alman işçi ailelerinden çocuklar yani dar gelirli çocukların Alman eğitim sistemi tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak dışlandığı ortaya çıktı. Bu çok feci bir rakam feci bir sonuç. ... Almanya için göçmen çocukları gym. gitme şansları normal bir Alman aileden daha zor dört kat daha zor 2001 yılında bu sonuçlar bizi şoke uğrattı. Almanya’da eğitim tartışması başladı vs vs bugün 2018’deyiz halen daha 27 yıl geçmiş geçen sene eğitimde PISA’nın 5. sonuçlarını aldık PISA 3 yılda bir sonuçlarını kamuoyuna açıklıyor. Geçen yılki sonuçlar da şunu gösterdi, 17 yıl içinde ya da 16 yıl içinde pek yol kat etmemişiz; hâlâ göçmen çocukları ve işçi çocukları dışlanmakta hâlâ gym. giden çocuklar imtiyazlı ve orada halen beyaz Alman çocuklar vs. bunun köklü değişmesi lazım. ”

Kendisi ve kendisi gibi başarılı olan kişiler hakkında soru üzerine ise;

“Bu bireysel bir olay, bunun eğitim sistemiyle veya diğer ... ? alakası yok azimli insanlar burada her şey olabiliyor. Mesela şurada X (bir hastane ismi geçmiştir) var. X Hastanesi Başhekimlerinden biri Y (bir şahıs ismi geçmektedir) diye bir adam; Almanya’daki beş kardiyologtan biri işçi ailesi çocuğu, ikinci kuşak bizim gibi... Bunlar gibi çok örnek var, hem eğitimde hem sanatta ama bunların hepsi bireysel başarılar toplumsal başarılar değil. Bunlar bütün engellere rağmen elde edilmiş başarılar.”

Çocuklarının başarı durumu ve üst sınıflarda öğretmen görüşü bildirilmesi ile ilgili olarak Almanya'daki Görüşülen Kişilerin muhtelif görüşleri vardır.

- Yabancı veya Türk kökenine sahip bir çocuk ise genelde daha düşük notla alan okulları öğretmenlerin önerdiğini zira yüksek seviyede kabul edilen okullara giderse öğrencilerin yapamayacağı görüşü olduğu fakat bunu ayrımcı bir uygulama olarak da görülebildiği ifade edilen görüşlerde mevcuttur. Görüşülen Kişiler bu tür çocukların daha fazla çalışması gerektiğini ifade etmektedirler.

“Çağırıyorlar aileleri konuşuyorlar. Notu iyi ama notu Realschule ama Hauptschule'ye gitsin orda yapamaz geri düşünce çocuk için kötü olur; en iyi aşağıdan yukarı çıksın. Sonradan pişman oluyorsun tekrar imtihan oluyor ama o zaman da kazandırmıyorlar...öğretmenler bir araya geldi mi sen istesen de yapamıyorsun... sonrada Realschule'ye girmek isteyenler sınava tabii tutuluyor. İlla istiyorum diyorsa aile yazılı sınava giriyor. Hiç bir yabancı çocuğu kazandırmadılar. Yabancı çocukların yüksek bir yerde eğitim almasını istemiyorlar. Benim zamanımda daha zordu; şimdi her gittiğin yerde bir Türk bulabiliyorsun önceden o yoktu bir bahane buluyorlardı. Uyum sağlayamazsın diyordu. Şimdi çok iyi.” (A7, Kadın, 45)

“Çaba sarf edersen imkânlarla bağlı, öğretmenlere bağlı. Araştırmalar apaçık meydanda. Yabancı çocuklar iki katını yapmalı; oysa ki Almanlar iyi not alabiliyor. Anne-babanın maddi gücüne de bakıyorlar. Alman ailesi, anne babası da tahsilli olan çocukları fazla emek sarf etmeden iyi not alabiliyorlar. Bu, araştırma sonucu çıktı ilkokuldan liseye geçişte. Bunu üniversitede öğrendim. Yabancı çocuklara genelde iki notun arasındaysa genelde kötüyü veriyorlar. Aynı not ortalamasında olan Alman çocuğa gymnasium öneriyorlar ama Türklere zaten ailesi yardım edemez paraları da yoktur ve özel ders vs. alamazlar o yüzden gymnasium vermiyorlar.”

“Bize de dendi ki sizin çocuğunuz gymnasium gidebilir ama realschule, bir düşük okula, giderse daha iyi olabilir. Buraya da gidebilir ama zorlanır; diye bizim önümüze dayattılar. Tabii bu çocuk 5. sınıf 6. sınıfta zorlandı. Biz tam çocukları kontrol edemiyoruz ev ödevlerini bir Alman velisi gibi takip edemiyoruz; ev ödevlerini yaptın mı diye soruyoruz; doğru mu yanlış mı bilemiyoruz. Kontrol edemiyoruz kısacası. Öğretmenle konuştuk; dedi ki, çocuğun durumu sınırda; kalma durumu yok ama seneye bu şekilde

devam ederse sınıfta kalabilir diye dedi. Bu sene de aynı sıkıntı devam ediyor ama sınıfta kalma riski yok tabii.” (A11, Erkek, 52)

- Dış görüntüye yansıyan bazı hususların başarı ve not durumunu etkilediğini ifade eden ebeveynler de vardır.

“Biraz da bizim Türk çocuklarında maalesef bizim veli olarak ilgisiz olmamızdan veya notları sınırda olan çocukları gymnasium hak etse bile realschule’ye gönderilse bile kalite olarak... kalite demeyelim ki gymnasium burda çok kaliteli yüksek bir okul o okulda başlama imkanını kaybediyor gymnasium öğrencisi 9.-10. sınıftan sonra çıraklık veya herhangi bir meslek seçmesi daha kolay oluyor ve seçtiği branşı daha kolay bulabiliyor yabancı uyruklu bir çocuk olmuş olsa bile tabii hauptschule veya realschule’de biraz daha sıkıntılar çekebiliyor. Kendi çocuğumda da yaşadığım için biliyorum. ... başörtü mutlaka söylemem lazım başörtüsü takan kız çocuğun notlarının çok çok iyi olması lazım ki meslek eğitimi yapacağı zaman çıraklık eğitimi yeri bulsun; orta notla baş örtüsü de varsa çok sıkıntı yaşadık. Çocuk bir sene boş kaldı; ne okul kabul etti, ne meslek kabul etti. Farklı bir mesleğe müracaat etti, üç ay hastanede ücretsiz kurs aldı; sonra yine almadılar veya devam edemedi; sonra Türk marketinde çalışmak zorunda kaldı boş durmaktansa geçici olarak.” (A11, Erkek, 52)

- Öğretmenlerin önerisi ile çocuğuna sınıf tekrar yaptıran bir ebeveyn ise bu konuda doğru hareket edilmediği kanaatindedir.

“Öğretmenler kendisi söyledi; aslında küçük oğlumu bugünkü düşünceme göre inanın bırakmazdım. Sonuçta gideceği yer belli... 4. sınıfta bırakmak zorunda kaldık. Başarılı değildi yani yol ayrımına denk geliyor. Real mi, haupt mu göndereceğiz çocuğun potansiyeline göre biz dedik real’e gitsin. 4. sınıf bıraktı; 5. sınıfa devam etsin fakat sonuç olarak çıkan şey, bu sefer sistem değişti 5. sınıfta bu sefer. 5. sınıfta da başarılı olamadığı için gemansafschule yaptılar. İçinde gymnasium, real, hauptschule barındırıyor. Şu anda karma lise diyelim. Ondan dolayı, orda dedi bu real’de başarılı değil bu gemansaft’ta 5. sınıfta devam edecek. Bir sene de oradan kaybetti, 2 sene! Başka yere gönderelim; kabul etmediler. Burada sistem değiştiği için yakın köydeki okula göndermek istedik. dedi başka okuldan öğrenci almıyoruz. İki sene bu çocuk için büyük bir zaman.” (A13, Erkek, 46)

- Öğretmenle görüşerek ve öğretmenin verdiği tavsiyeye uyarak hareket eden veya bu önerileri doğru bulan ebeveynler de vardır.

“Eskiden öneri veriyordu öğretmenler hauptschule, realschule, gymnasium gidebilir diye. Şimdi sistem değişti öğretmen istediği gibi okula gönderemiyor. Böyle olunca okullarda bir şişme oldu. Başarılı çocuk da başarısız çocuk da gymnasium’a gidebildi. Kendi örneğimi vereyim. Benim büyük oğlum burada gymnasium’a gitti ama başarılıydı; başarıdan öte prensipliydi. Biz küçük oğlanın notu tutmadığı halde o çok istediği için abisinin okuluna verdik ama iki yıldır çok zorlanıyoruz. Büyük ihtimalle oradan alıp, realschule’ye vereceğiz. 5.inci sınıf 5. sınıf tekrar etti şimdi 6.sınıfta fakat yapamayacak. Hocaları realschule demişlerdi. Aktif bir çocuktı; aktif olduğu için... tabi uzman onlar aslında...bizim ona dikkat etmemiz gerekiyordu. Çocuk çok isteyince bu imkan da olunca, biz de ona bu imkanı vermek istedik açıkçası.Yapılmıyor. Yapamıyor.” (A17, Kadın, 48)

“Oğlum hep iyiydi; hiç sınıfta kalmadan bitirdi; oğlum başarı ile bitirdi. Biraz daha iyiydi. Direkt gymnasium’a başladı ama gymnasium ilk ikinci sınıftan sonra zorlandı öğretmenle istişare yaparak ben de gözlemledim ki verdikleri çuval benim oğluma ağır geldi; ben onun için Real'e verdim. ... çocuk başarılı bir çocuk ve başarının arkasından gelen başarısızlık ile yapamıyorsun edemiyorsun şeyiyle özgüveni yitirdi... öğretmenleri ile birlikte ben kabul ederek; real’e çektim. Kendine olan güveni geldi, daha başarılı bir şeyleri becerdiğinin farkında. En mutlu anne baba için benim için okulun ismi önemli ama kendine olan güven, başarı iyi, daha önemli” (A10, Kadın, 42)

Çocuğun dil becerisi, evde konuşulan dil ile başarı durumunu bağlayan ebeveynler de görülmektedir.

“Matematik bir adım önde yani çocuklar bazen zorlanıyor; çünkü anadili Almanca değil. Biz evde sürekli Türkçe konuşuyoruz. İster istemez etkileniyorlar. Yardım almaya hiç ihtiyaç duymadık.” (A19, Kadın, 40)

“Beşinci sınıftaki realschule’ye gidiyor. Dediğim gibi derslerinde problem olduğu için altı ay da gidemedi; bir sene kaybı oldu. Ben de yetersiz kaldım derslerinde Almancadan dolayı. Bayağı zor gerçekten de, anlayamıyorsun. Bu –yardımcı- öğretmenle temasa geçtikten sonra bana yardımcı olduktan sonra çocuğum için şimdi realschule’ye gidiyor. Daha iyileşti öyle diyeyim. Bu sene daha iyi olacak...” (A15, Kadın, 46)

- Eğitim sistemindeki yeni bir okul tipine çocuğunu gönderdiği için pişman olan zira bu okullardaki eğitim-öğretim hayatının tam düzene geçmediğini düşünen veli de vardır.

“Benim oğlumun gittiği okulda üçü bir arada, şeyine göre aldığı ders notlarına göre. Ona göre seviyesini çıkartabiliyor veya düşürebiliyor. Ben kendim de zamanında öyle bir okula gittiğim için, iyi olacağını düşündüm ama daha yeni olduğu için daha oturmamış. Sonradan pişman oldum. Dedim keşke o okula gitmeseymiş diye. Çünkü daha ilk olduğu için birazcık eksiklikler olduğunu gördüm. Sistem açısından daha tam yerine oturmamış. Benim gittiğim okulda yirmi seneden beri bu sistem vardı zaten baya bir oturmuştu. Burada da öyle olacağını düşünmüştüm ama maalesef daha tam oturmadığı için biraz şey oldu; düşündüğüm gibi olmadı; öyle söyleyeyim.” (A25, Kadın, 40)

- Ebeveynlerden biri ise çalışan bir kişinin başarılı olacağını savunmuştur.

“Ayrım yapıyorlar diye şikâyet etmem söz konusu olamaz; onlar başarılı oluyorsa bizimkiler de olabilir diyorum.” (A6, Kadın, 45)¹⁰²

4.1.4.2. Almanca Edinimi Hakkında Görüşler

- Türkçenin iyi olması ile Almancanın geliştiği üzerine fikir beyan eden ebeveynler de vardır.

“Almancaları yeni geliyor. Tabii Türkçe iyi olunca; Almancaları eksik oldu; yuvaya biraz geç verdiğim için Türkçesi güzel olunca Almanca konuşmadılar biraz zorluk çekti ama şimdi daha iyi.” (A4, Kadın, 47)

- Almancasının Türkçe dil becerisi açısından geride kaldığını söyleyen ebeveyn de olmuştur.

¹⁰² Bu Görüşülen Kişi, daha sonra araştırmacı ile denk geldiğinde “ben de size ulaşacaktım, eklemek ve söylemek istediklerim var” diyerek, bizim görüşmemizden sonra akşam kızının okulla ilgili bir problemi olduğunu öğrendiğini ve çocuğuna haksızlık yapıldığını düşündüğünü, bunun için randevulaştıklarını ve okulla görüşmeye gideceklerini ifade etmiştir. Ses kaydı olarak alma imkanı olunmasa da, yazılı olarak kayda geçilmesi ve eklenmesini dilemiştir. Bu şekilde bakıldığında Görüşülen Kişilerin daha sonra fark ettikleri durumlar, fikirlerini etkileyebildiği görülmektedir.

“Türkçe daha iyi konuşuyor. Almancayı da konuşuyor ama Almanca daha cümleleri doğru yerinde ifade edemiyor. Her şeyi anlıyor; konuşuyor. Arkadaşlarıyla ama şu gramatik dedikleri şey zor yani.” (A16, Kadın, 30)

- Almanca konusunda dil becerisi ile özgüveni ve buradan yola çıkarak Türkçe dil edinimini birbirine bağlayan ve aslında Türkçe sıkıntısı olduğuna konuyu getiren ebeveyn de vardır.

“Dil konusuna gelince buradaki çocuklarda en fazla şu problemi görüyorum burada okula giden çocuklarımızın %80’inde bir özgüven yok. Benim büyük oğlum 30 yaşında informatiker öğrendi; avukat veya bir makamdan mektup mu geldi okuyor aynı anda Almancasını yazıyor; benim gibi paldır küldür değil güzel bir üslupla yazıyor ama o yazdığı mektubu rahat o makamda konuşma şeyi yok ... ki küçük çocuklarımızda hiç yok. Küçük çocuğun Türkçesi de sıkıntı..evde Türkçe konuştuğumuz için bizim günlük kelimeler ne olabilir ki? Onları kullanıyor, bazılarını anlamıyor ama bizim çocuklarımız yine gelen Hocalarımız öğretmenlerimiz diyor bizimkiler güzel Türkçe konuşuyor. Burada görüyorum çoğu çocuk r harfini söyleyemiyor. R harfi okunmadığı için çocuk r okuyup söyleyemediği için Türkçe perişan oluyor. Bazı çocuklarda hiç Türkçesi yok.” (A11, Erkek, 52)

“Genelde Türkçe bizde, yani genelde Türkçe konuşuyoruz. Çok çok iyi Almancaları olduğunu düşünmüyorum ama Türkçe kendilerini çok iyi ifade ediyorlar. Belli bir bölüm göre iyi olduklarını düşünüyorum. Türkçe öğretmenimiz de aynısını söylüyor. Bu bile(en küçük çocuğunu ima ediyor) imlâ hatasız Türkçe kullanabiliyor. Almanca da tabii şu anda buna göre hesaplarsak bocalama dönemi. Çünkü her öğretmen ya da eğitici anaokullarında falan şeyi tavsiye etmiyor birçoğu evinizde Almanca konuşmayın şimdi, Almanca konuşunca biz aslında çok fazla sağlıklı veremeyiz onu –diyor.- Çünkü biz de göçmeniz sonuçta sıfırdan burada başlamadık. Birçoğu bana rastlayan öğretmenler genelde şey dediler: “İlk önce anadilinizi konuşun evde sonradan –Almanca- gelecek. ...” (A24, Kadın, 41)

Bir Alman gibi Almancaları olamayacağını ve eğer yüksek puanlı bir okula gidiliyorsa Almanca bilgisinin zaten yüksek olması gerektiğine vurgu yapan ebeveyn de vardır.

“Almancası iyi. Tabii ki bir Alman gibi değildir mutlaka da, sonuçta burada doğan büyüyen bir çocuk; Almancası iyi oluyor. Hele bir de iyi bir

okulda; gymnasium okuyorsa Almanca öyle ya da böyle iyi olmak zorunda zaten. İyi değilse o okulda olmazsınız. ... Bir gün eve geldi. Şey anlatıyor Kurban mevzusunu Türkçe dersinde işlemişler. Bugün dedim Türkçe dersinde ne yaptınız? Başladı anlatmaya hepsini Almanca anlatıyor kelimesi kelimesine ... Dedim “bu dersi Almanca mı yaptınız?” “Hayır” dedi. Ama bana noktası virgülüne Almanca anlatıyorsun dedim. O zaman neden bana Almanca anlatıyorsun...ben baştan Türkçesi benim istediğim düzeyde değil diye düşünüyordum ama o gün anladım ki bana bu şekilde anlayıp anlatabiliyorsa Türkçesi de iyi.” (A14, Erkek, 39)

4.1.4.3.Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler

- Anadil olarak Türkçe

Cemal YILDIZ (Prof. Dr., T.C. Almanya Eğitim Müşaviri)

“1960lı 70li yıllarda özellikle Almanya bağlamında, başka ülkelerde de öyleydi ama biz madem şu an Almanya'dayız; biz Almanya'daki Türk çocukları üzerinden konuşalım; 1960lı 70li hatta 80'li yılların ortasına kadar Alman eğitim kurumları bizim velilerimize ailelerimize, çocuklarınızla Türkçe konuşun eğer Türkçe konuşursanız öğrenemezler diye telkinlerde bulunuyorlardı. Bu telkinlerde bulunanlar okullardı. Bu alanda bazı akademik çalışmalar da vardı; ikinci bir dilin, anadilin yabancı dil öğrenmeyi engellediği ders başarısını etkilediği konusunda; tabi bu zaman içerisinde 80li yıllarda özellikle Kanada'da Amerika'da, Fransa Hollanda'da yapılan çalışmalar, bu teorinin doğru olmadığını ortaya çıkardı şu anda aşağı yukarı bütün dünyada bu konuda uzlaşma var o da şudur "anadilinin iyi öğrenilen, sağlam öğrenilen, öncelikle evde öğrenilen anadilinin çocukların diğer öğrendikleri yabancı dili çok olumlu etkilediği yönünde bir çok araştırma var ve tartışmaz bir söz haline geldi ama yine de bazı siyasi sebeplerden dolayı, bazı ülkelerin gütmüş oldukları eğitim politikalarından dolayı bazı yerlerde örneğin Almanya'da bazı okullarda durumlarda görüyoruz ki çocuğun anadilinin

öğrenilmesinin önünde bir çok kurumsal engeller çıkıyor. Velilerin bu konuda bilinçli olması son derece önemli mesela biz bu konuda

ciddi çalışma yapıyoruz velileri bilinçlendirmeye çalışıyoruz bütün Almanya çapında şu ana kadar bir farkındalık oluşturduk diye düşünüyoruz. Derslerimize olan özellikle biz burada Türkçe anadil dersi veriyoruz MEB gönderdiği öğretmenleri ile, derslerimize günden güne ilgi azalıyor bu ilgi azalmasını biz velileri bilgilendirmek ve bilinçlendirmek ile kapatmaya çalışıyoruz.”

Özcan MUTLU (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili):

“Mesela 2006 mıydı 2006 yılında Berlin’de bir okul teneffüs dahil yani okul bahçesi dahil derslerde zaten yabancı dil konuşulmasını yasakladı bir okul Berlin’de ...’de okulun öğrencilerin çoğunluğu Türk ve Arap ve okul tuttu başka dilleri yasakladı. Buna karşı ben cephe aldım kamuoyuna duyurdum çok büyük bir tartışma oldu çünkü Alman anayasasına aykırı çocukların teneffüste başka bir dil konuşmasını yasaklayamazsın. Çocuklar İngilizce konuşsa, Fransızca konuşsa kimseyi ilgilendirmeyecek; Türkçe konuştu mu yasak. Çok büyük tartışma oldu maalesef o tartışmada ben mağlup çıktım. önyargılarla propagandalarla üste çıktılar ve başka okullar bunu örnek aldı. Bu çok kötü bir şey aslında. Maalesef Türk velileri de kısmen bunu destekledi “çocuklarımız Almanca öğrensin” oysa anadil, yabancı dili öğrenmek için çok önemli. Anadil bir temeldir. Bir binayı nasıl temelle inşa edersiniz temelle başlarsınız, binayı üstüne inşa edersiniz. Anadil olmadı mı, yabancı dili de öğrenemez çocuklar kolay kolay. Ben buna inanıyorum bunu da bir çok bilimsel araştırma ile kanıtlandı bu ama Almanya’da halen buna önem verilmiyor genel olarak bu çok acı bir şey.”

Anadil olarak Türkçe dil edinimi için ebeveynler görüşlerine bakıldığında Görüşülen Kişilerin fikirlerinde çeşitlilik bulunmaktadır.

- Ebeveynlerden çocukları olunca hangi dil sorunu gündeme geldiği ve bunun için görüş alanların da olduğu görülmektedir.

“Birin Almancası çok önemli çünkü dediğim gibi eleme sisteminde öğretmenin etiket yapıştırmaması lazım. Çocuk ifade edemiyor, söyleneni anlamıyor olamıyorsa öğretmenin geleceğine yansıtan etkileri oluyor. Birinci etapta biz de başlarken Türkçe derslerinde tereddüt ettim ilk önce Almanca mı öğretmenin gözüne girme konusunda kafasını karıştırmamak mı?... “Ben sadece Türkçe konuşuyorum yani buna dikkat ediyorum. Çocuk bazen bir şey soruyor bazen yanılıp Almanca cevap verebiliyorum. Ben tek dil, eşim de tek dil devam ettiği zaman bebekken bebek gelişiminde bu ayrı bir dil, bu kişi başka bir dil konuşabiliyor onu ayırt edebiliyor. Ama kişi karışırsa çocuk iki dil olduğunu bilmiyor; çocuk karman çorman bir şey öğreniyor. Benim anladığım kadarıyla bebeklerin, çocukların bir dil öğrenirken; altı-yedi dil başka dillerle sürekli çocukla iletişim kursalar, 6-7-8-9 dil öğrenenler var.yani birisi Çince konuşsak, biri Almanca, ...çocuk beyni ayırt edebiliyor.” (A1, Erkek,36)

“Çocuklarım doğduğunda ev doktoruna yani çocuk doktoruna özellikle soruyorduk ki “önce hangi dili öğrenmesi gerekir?” Doktorum, benim çocukların doktoru bana diyordu ki "muthersprache" yani “anadiliniz; ondan sonra Almanca” ve çok şükür hepsinde de başarılıydılar. ... Türkçe... o da çok önemli. Kızım perfekt Türkçe konuşuyor, büyük oğlum da küçüğüm bazen bazı kelimeleri anlamını bilmeden konuşuyor. Bu laf nereye gidiyor. Mesela bundan iki -üç yıl önce 14-15 yaşında çok zoruma gitti "sen m...(küfür geçmektedir) mısın?" dedi bana. Ama onu bilmiyor yani “m...” ne anlama geldiğini bilmeden, onun bilincinde olmadığı için. Küstüm, konuşmadım. “Anne ben ne dedim ki?” diyor. “Ben kötü bir şey söylemedim.”. Hayır, sen biliyor musun; bilmiyorsun. Niye konuşuyorsun o kelimeyi? Ufak tefek şeyler oluyor çocuklar içinde.” (A18, Kadın, 54)

- Çocuklarının anadili olarak Türkçe edinmelerinde sekteye uğrayanların da olduğunu aktaran ebeveynler de bulunmaktadır. Ayrıca okula başladıktan sonra anadilde edinimine zarar geldiği yönünde fikir de beyan eden görüş bildirmişlerdir.

“Çok sıkıntı çekiyorlar. Türkçenin her şeyi anlamakta sıkıntı çekiyorlar. Türkçe okumadıklarından kaynaklanıyor. Ben televizyonda bir şey duyuyorum soruyorum "anlamadık ki" diyorlar. Küçük bir örnek. Türkçe ne anlama geldiğini hele ağır kelimeleri hiç anlamıyorlar; cümleyi kuramıyorlar doğru düzgün. Mesela ben doktora gidiyorum, benle beraber geliyorlar yardımcı olmak için; çok da yardımcı olamıyorlar. Ben anlamaya toparlamaya çalışıyorum.” (A6, Kadın, 45)

“S...’in (çocuğu) Türkçesi çok güzeldi; başlayana kadar anaokulu dediğimiz yere başlayana kadar. Sonra Almanca ile karışınca sürekli arada Almanca da giriyor. Biz de zaten Karadenizli olduğumuz için şivelerimiz olduğu için... Lazca da konuşuluyor evde... En çok Almanca konuşan ortanca M... Türkçe de, Lazca da pek bilmiyor; Almanca konuşuyor. ” (A9, Erkek, 44)

“Almanca konuşuyor ve seviyesi daha iyi. Okuma, yazma becerisi olaraktan Türkçe olaraktan kitap aldık ama çok fazla okumuyor, anlayamadığı için. Ama şöyle bir şey söyleyebilirim, ben de daha baya geç zaman, baya bir vakit geçtikten sonra Türkçe kitapları okumaya başladım. Ben Türkçe dersi gördüğüme rağmen yine de Türkçe kitapları okurken, biraz algılamada sorun çekiyordum. Türkçe olaraktan cümleler biraz uzun geliyordu. Hani cümle başında okuyorum sonuna getirene kadar, cümle başında ne yazdığını anlayamıyordum. Bazı çeviri cümleleri okumam gerekiyordu anlamam için. Bana kalırsa benim oğlumda da o şekilde. Okumayı okuyor ama idrak edemiyor; algılayamıyor. ... Küçükte ilk baştan Türkçe öğrensin, biz bunda –büyüğünde- hata yaptık, o yüzden bu şekilde oldu kanaatine vardık. O yüzden küçüğü baştan Türkçe olarak şey yaptık ama

onda da Türkçesi baştan Almanca öğrenmeden önce daha temizdi. Almanca öğrenince başladıktan sonra Türkçe onun da bozuldu; kırıldı. Bana kalırsa sade Türk insanları olarak demiyor, genel olarak diyorum iki dili bir arada yürütmek isteyen biri için çok zor. Hatta şöyle bir şey söyleyebilirim uyum iyi sağlanmıyor deniliyor bizler için; Almanlarda öyle bir şey yok bana kalırsa... Bana kalırsa bilmiyorum, tamam hani belki Almanca bilmeyen birisi ile konuşmak, belki tabii ki illa ki sade Türkçe konuşmanız gerekiyor Almanca bilmediği için ama ben şuna da şey getirdim Almanca ve Türkçe bildiğini bilen kişiyle en rahat konuşuyorsunuz. Gurbetçi, gurbetçi değil de hani bizler için öyle diyeyim. Bazı arkadaşlar hani Almanca bilmediği için birazcık kendini basit klasik şeylerde değil ama daha böyle şey karışık şey anlattığı zaman, birazcık insan zorlanıyor. Bazı kelimeleri getiremiyorsun; karıştırmayayım diye gayret gösterdiğin zaman birazcık şey oluyor hataları anlıyorsun. ...Aynı şey almanca için de geçerli sırf Almanca bilen birisi için de konuştuğun zaman, bazı kelimeyi getiremediğin zaman hani o anlatmak istediği şey kelime aklına gelmediği için birazcık daha böyle değişik şekilde anlatmak zorunda kalıyorsun. Hani o şekilde tek bir dilde hani iki dilde yetişen için tek bir dilde konuşmak gayet zor. Hatta şöyle diyeyim ben sadece Almanca konuşuyorum ben sadece Türkçe konuşuyorum diyene de inanmıyorum.”” (A25, Kadın, 40)

“Ben dediğim gibi kendi dilimize ağırlık verdim. Anaokulunda öğretmenlerle de konuştuk ben çünkü aile birliği başkanlığı yaptım. Evinde Türkçe iyi olanın, Almanca dersinde de başarılı ve iyi olduklarını kabul ediyorlar. Önceden sürekli ısrarla söylüyorlardı "burada yaşıyorsunuz Almanca." ama gördüler ki "bizim çocuklarımız zaten burada yaşadığımız için bizim çocuklarımızın Almanca zaten öğrenmek zorundalar ama biz anadilimizi kaybettiğimizde yok olmaya mahkumuz." o yüzden önce anadil... memnum gerçekten Türkçe hiç konuşamayan, seni anlıyor ama Türkçe cevap veremeyen veya ne anlayıp konuşabilen çocuklarımız var; annelerimizle cemiyetlerde yaptığımız faaliyetlerde konuşuyoruz ama evin içinde Almanca

konuşulduğu için Türkçe tamamiyle unutmuş olanlar var. A..’nın Türkçe, İngilizce çok iyi.” (A10, Kadın, 42)

- Evde Türkçe konuşulmasına karşı çıkan fakat daha sonra bunu kata olduğunu anlayan eğitimcilerle de karşılaşan Görüşülen Kişi şu şekilde ifade etmiştir:

“Aslında üçünden de bir gelişme gördüğüm için durum şöyleydi; biz evin içinde Türkçe konuşmayı, sadece Türkçe konuşuyorduk. Almanca konuşmamaya çalışıyorduk. Öğretmenler bunlara karşı çıkıyorlardı; eğitimciler. Bir de kindergarten esnasında “siz niye evde Almanca konuşmuyorsunuz” diye böyle bir farklı bakış açıları vardı. Benimki de çoğunlukla Türkçe dilini temiz şekilde öğrenip öylecene büyümeyi istiyordum çünkü çocuklar eğitime girdikten sonra zaten otomatikman Almancaya adapte ediyorlar. Hızlı bir şekilde iki-üç ay içinde Almancayı öğreniyorlar ve sonradan da Almancayı konuşarak Türkçe ikinci plana düşüyor. O sebeple doğduktan sonra, ne kadar süre Türkçe konuşursa o kadar daha iyi olduğunu, o kadar Türkçenin geliştiğini gördüm. Diğer çocuklarla kıyasladığımda farklılığını da görüyorum. Diğer ilk etapta çocukların evde sadece Türkçe konuşmasının karışık değil de Almanca- Türkçe karışık değil sonra 3.-4. yaşında sonra kindergarten’a geçtikten sonra Almancaya çevrilmesi başta baya zorluk çekiyorlar. Almanca öğrenmesi için tabii burada eğitimciler de baya karşı çıkıyor. Almanca bilmeden nasıl kindergarten’a gelir diye fakat sonradan dört sene önce bir eğitimci şunu söyledi bana "N. bey haklısınız; bir yıllar sonrası bir profesörden yeni sistemi gördük ve o sistemde bu profesör eğitimcilere Almanya’daki eğitimcilere herkesin anadilini evde konuşacağını önerdi. Sonra kindergarten’da değişeceğini başta karşı çıkıyorlardı şimdi de... .” (A23,Erkek, 37)

- Anadilin önemine ve aradaki kültürel bağa dikkat çeken Görüşülen kişi bulunmaktadır.

“Dil olarak da değil; dil, aynı zamanda yani siz duygularınızı neyle ifade ediyorsunuz? Dille ifade ediyorsunuz. Onun için. Yani o sıcak kültürü de alıyor Türkçeden... Tabii ki hani bunu herkesin yapma şansı yok ve hatta işte bazıları da tenezzül edip Türkçe dersine de çocuğu göndermiyorsa maalesef birçok çocuğumuzun Türkiye ile hiçbir şeyi yok duygusal bağı yok. Yani zaman gelecek belki Türkiye’deki akrabaları ile bile doğru düzgün iletişim kuramayacak. Dilinizi kaybederseniz zaten her şeyinizi kaybedersiniz. Dil o yüzden çok önemli. Bir insan dinini sonradan öğrenebilir ama dilini kaybetti mi her şey gitti. Çünkü o sizin benliğiniz yani. Bütün geçmişiniz her şeyiniz, bütün birikimleriniz o. Niye mesela rüyalarınızı kendi anadilinizde görüyorsunuz? Çünkü duygularınızı onunla ifade ediyorsunuz.” (A14, Erkek, 39)

- Çocuğunun Türkçesinin kendisinin dil becerisinden bile yüksekte olduğunu söyleyen ebeveyn de olmuştur.

“Türkçe ana dili... onlarda ben her zaman anadilinden yanayım. Çocuk nasıl olsa okulda öğreniyor. Eve gelince otomatikman karıştırmayın diyorum Almanca ile Türkçeyi. Bazı anneler egoist, diyorlar ki çocuğum Almanca konuşsun ben de öğreneyim. -Çeviri- yapıyorlar. Birçok kişiye göre benim çocuklarımın Türkçesi çok güzel. Benim kızım yani tam konuşuyor gramatikleri yani Türkçe ifade ediyor bütün. Benden de düzgün Türkçesi var hatta oğlan birazcık daha çok Almancaya kayıyor.”(A19, Kadın, 40)

-Aile içinde konuşulan dil

Aile içinde hangi dil kullandığı konusunda ebeveynlerden bazıları ne Almanca ne Türkçe karışık bir dil kullandıklarını ifade etmektedir.

“Almanca konuşuyorlar aralarında da biz de Almanca konuşuyoruz. Türkçe de konuşmaya özen göstermek istiyorum. Babaanne dede, Türkiye’de de akrabalar var onlarla ilişkileri olsun diye konuşabilsinler diye. Türkçe konuşurken babaanne ve dede ile konuşurken utanıyorlar. Küçükken Türkçe konuşuyorlardı ama sonra yuvaya gidince falan değişti. Almanca ağırlık oldu.” (A2,Kadın,42)

“Evin içinde Türkçe konuşuyoruz ama karışıyor. Abisi ile Almanca karışıyor. M...(çocuğunun ismi) oldu bitti Türk Okuluna da gitti Türkçe derslere de girdi ama ağırlık olarak Almancayı seçti. Anlıyor konuşuyor; “anket ne” diyor Türkçe bilmiyor. “İlerde Türkiye döndüğümüzde lazım olur” deyince “dönünce düşünürüz.” diyor.” (A7, Kadın, 45)

“Biz ne kadar evde Türkçe konuşsak da yani veliler olarak cümlelerimizin bir çoğuna Almanca kelime katıyoruz. Almanca kelime kattığımız zaman, bu çocuk da ister istemez; kalem, diyor kuli daha rahat geliyor, karşıdaki insana da daha rahat geldiği için onu kullanıyor.” (A11, Erkek, 52)

“Kardeşler arasında Türkçe Almanca karışık. Eşim, Türkçe; evde konuşma dili Türkçe. Belirli bir konu olur, belki Almanca anlatmanız gerekir; Almanca anlatırsınız ama evde normal konuşma dili Türkçe.” (A14, Erkek, 39)

“-Evde- %80 Türkçe, %20 Almanca kardeşler arasında, dikkat etsem acaba çoğunlukla Almanca mı Türkçe mi? Yarı yarı diyelim.” (A23,Erkek, 37)

“Ben tam şimdi şey yapmadım ama eşim Türkçe taraftarı. Ben ne kadar istesem bile tamı tamına bir dilde kalamıyorsun. Biz zamanında annemler falan bilinçsiz olduğu için hani bizi bize bırakıyorlardı. Bizde şöyle bir şey vardı; bir cümlenin içinde ne Almanca ne Türkçe... Bir cümlenin içinde Almanca ile başlıyordun kelimeyi getiremediğin zaman Türkçe

katıyordun hani karma bir dil oluyordu. Ben şu anda bu evde tamı tamına Türkçe konuşulacak denildiği zaman onun zorluğunu bildiğim için çocuklara şöyle bir şey diyorum "çocuğum hangi dil ile başlıyorsan, o cümleyi bari o dilde bitir. Ona göre şey yap. ... Büyük oğlumda hatta şöyle bir şey var o daha katı şekilde bir dilde konuşabiliyor Türkçe falan gittiğimizde uçağa bindiğimizde tamamen Almancayı bitiriyor çocuk. Ne kadar şey yapsa bile karıştırmıyor. Ben bu dilde kalacağım, o dilde de kalmaya gayret gösteriyor. Küçüğü de daha bizler gibi karma konuşuyor." (A25, Kadın, 40)

"Evde çocuklar dediğim gibi Türkçe konuştukları için genelde bana karşı Türkçe ifade ediyorlar öyle güçlük veya araya ben mesela onlardan daha fazla karıştırıyorum. Mesela Türkçe anlatamadığım zaman onlara Almancasını sokuşturuyorum araya. Onlar daha tek yönlü gidiyorlar. Benim oğlan kardeşim çok kızar bana. Onu 8 yaşında getirdik biz zamanında. Abla diyor ya Türkçe konuş, ya Almanca konuş diyor. Niye öyle yapıyorsun? Ama o anda bulamayınca kelimeyi, o kolayımıza geliyor. Çünkü günlük burada daha çok onları duyuyoruz, ediyoruz. Hemen onu sokuşturuyorum araya daha iyi anlayacaklar diye. Yani öyle gidiyoruz bir şekilde bakalım. " (A24, Kadın, 41)

- Bazı Görüşülen Kişiler evin içinde kullanılan dilin çocukları Almanca öğrenmesine başladıktan sonra değiştiğini ifade etmiştir.

"Ailede aslında Türkçe, Aslında bizde daha tuhaf Almancaya kayıyoruz Türkçeye de. Anaokuluna başlayana kadar Türkçe idi. Konuşacaksın mecbur çocukla küçükken de çoğunlukla Türkçe konuşuyorum, büyük daha çok Almanca öğrendiğinden beri kayıyor ikisini karıştırıyoruz çoğunlukla ... aralarında Türkçe konuşuyorlar." (A16, Kadın, 30)

"Ben şey yapıyorum Almanca; bu(kocasını göstererek) Türkçe yapıyor. Benim Türkçem bozuk. Onun ki daha şey. Ben Almanca yapıyorum, o Türkçe şeyler yapıyor; öyle kararlaştırdık. ... Bizim oğlan evde Almanca programlara devamlara bakıyordu. Almanca çok güzel oldu ama Türkçesi tarzancaya gitti. Türkçesi bozulmaya başladı. ...Biz üç yaşına kadar sade

Türkçe konuştuk ondan sonra Almanca başladı ya, şey yapınca çeviremedi zorlandı.” (A21, Kadın, 34)

- Bazı Görüşülen Kişiler kardeşler arasında Almanca konuşulduğundan bahsetmektedirler.

“Onlar, kardeşler Türkçe de konuşuyorlar ama Almancaya kayıyorlar tabii...daha iyi ifade ediyorlar. Büyük oğlum tamamen Almanca şey yapıyor. Bizde o kadar komik diyaloglar var ki. ... Buradaki şeye göre, bizim çocukların Türkçesi çok iyi. Hislerini büyük oğlan Almanca, küçük daha laf ebesi olduğu için Türkçe’de yapıyor. Ben Türkçe konuştuğum için bana Türkçe anlatıyorlar. Babayla daha fazla Almanca anlatıyorlar” (A17, Kadın, 48)

“Aile içinde Türkçe, evin içinde devamlı Türkçe, kardeşler Almanca. Çok böyle çocuklarımız gibi perfekt değil diye mutlu değiliz.” (A18, Kadın, 54)

“Ben Türkçe; kardeşler karışık babadan dolayı... Baba da aslında çok hakim değil aslında ama o kolayı seçiyor. Çocuklar Türkçe konuştuğumuzda anlamıyorlar; derinlemesine konuştuğumuzda, o da uğraşmak istemediği, anlatmak istemediği için Almancadan devam ediyor. Ben bağıriyorum Almanca konuşma şunlarla diyorum içerden.” (A20, Kadın, 43)

“Türkçesi iyi. Yani öteki çocuklarım iyi değil ama küçük çocuğum gayet iyi. Almancası gibi Türkçesi var. Tabii Almanca daha kolaylarına geldikleri için ağabeyleriyle Almanca konuşuyorlar. Kelimeleri detayları güzel konuşuyor. Konuşma gerçekten güzel çünkü buradaki çocuklar pek konuşamıyor Türkçeyi, okuyabiliyor Türkçeyi, Türk okuluna gitmediği halde...” (A15, Kadın, 46)

- Türkçe konuşup aslında tam anlamına vâkıf olamayan çocukların varlığına işaret eden bir ebeveyn de vardır.

“Türkçe... o da çok önemli. Kızım perfekt Türkçe konuşuyor, büyük oğlum da küçüğüm bazen bazı kelimeleri anlamını bilmeden konuşuyor. Bu laf nereye gidiyor. Mesela bundan iki -üç yıl önce 14-15 yaşında çok zoruma gitti "sen m...(küfür geçmektedir) mısın?" dedi bana. Ama onu bilmiyor yani “m...” ne anlama geldiğini bilmeden onun bilincinde olmadığı için. Küstüm, konuşmadım. “Anne ben ne dedim ki?” diyor. “Ben kötü bir şey söylemedim.”. Hayır, sen biliyor musun; bilmiyorsun. Niye konuşuyorsun o kelimeyi? Ufak tefek şeyler oluyor çocuklar içinde.”

- Aile içinde Türkçe konuştuklarını, bunun Almancaya katkısını ifade edenler de olmuştur.

“Aile içinde Türkçe konuşuyoruz. Bizim ana dilimizi hiç bir zaman unutmamamız gerektiğini düşünüyorum ben. Çünkü ben kendim Alman vatandaşım, çocuklarım da Alman vatandaşı, geldiğimiz yeri unutmamamız gerekiyor. Benim küçük kızım C. çok güzel Türkçe konuşur Almancası da çok güzeldir. Okulda da derler ki anadilini eğer güzel konuşuyorsa çocuk o zaman Almanca da başka dilleri de güzel konuşuyor.” (A22, Kadın, 45)

-Türkçe Dersleri

Cemal Yıldız (Prof.Dr., Almanya Eğitim Müşaviri)

“Şu an Almanya'da 532 tane MEB tarafından görevlendirilmiş öğretmenler var bunların çoğu İngilizce Öğretmeni maalesef. Maalesef diyorum Almanya'ya Almanca bilen öğretmenin gelmesi burdaki iletişim açısından da son derece önemli o anlamda söylüyorum.Burada Almanca bilen 20 civarında. Türkiye'de Almanca bilip yurt dışına gelmek isteyen öğretmen maalesef yok olan da bu aşamalardan geçemiyorlar. Almanların isteği bizim de isteğimiz bu konuda Almanca bilen öğretmenin gelmesi çünkü İngilizce bilse de okullarda çocuklarla anlaşması, sokakta anlaşması, diğer Alman öğretmenlerle anlaşması biraz sıkıntı oluyor. Öğretmenlerin

durumu seçimi ile ilgili bu bilgiler yeterli sanırım. Beş yıl burada görevlendiriliyorlar, beş yıldan sonra Türkiye'ye görevlerine dönüyorlar. İkinci bir görev de mümkün..iki yıl Türkiye'de kaldıktan sonra, ikinci görevlerine gelebiliyorlar. Şu anda ikinci görevine gelmiş bir çok öğretmen var. Onun dışında derslerin içeriği hakkında, Türkçe ve Türk Kültürü dersimizin resmi adı. Bu Türkçe dersimizin bir müfredatı var; bu MEB Talim terbiye Kurulu tarafından çıkarılmış bu müfredat en son 2009 yılında, şu anda bu müfredatı yenileme çalışmaları devam ediyor.”

- Türkçe dersi alan öğrencilerin ebeveynlerinden bazıları derse gelen öğretmenlerin durumundan, içeriğinden veya derse katılım sağlayanların azalması konusunda endişelidir.

“Ben veli olarak bekliyorum ki bu sistemli devam etsin, finanse edilsin öğretmenler aktif olarak tek bir öğretmen birkaç okula bakıyor; Buradan çıkıyor başka yere gidiyor falan koşturuyor...derse bağlamak için uğraşıyor; bunun bireysel olarak güzel efor harcıyor bu öğretmenlerin güzel finanse edilmesi ve uzun süre kalmaları; daha uzun kalsa çünkü bunların da çoluğu çocuğu var. Kendi Almancası var kısıtlı; şu gün şu saatte gelemiyorum hastalandım demek bile bazen zorluk oluyor uzun vadeli gelse, burda kalsa; aile ile burda yaşamayı kalmayı isteyen emekli olana kadar kalsa; aile yapısını öğreniyor kültürü ve.sürekli dönüşümlü yapmasalar, geri döneceksiniz falan ...her gelen burayı yeniden keşfedecek bu dönüşümde de bir berekete vardır ama bence bireysel baktığımda kalmak isteyen güzel çalışan, çocuklarım da burada okula giden vs... kalmak isteyen kesinlikle devam ettirilmesi lazım.” (A1,Erkek,36)

“Alternatif yani kaçma şansları hiç olmadı. 8. sınıfa kadar okuyabiliyorsun. Öğretmen geliyor beş senelik. O yüzden bizimkiler katılıyorlar. Bölge olarak çok şanslı bir bölgeyiz. Bizim elimizdeki imkan çok yok Almanya’da Türk öğretmen olması veya sorunsuz derslere katılması çok büyük avantaj bizim için ama buna rağmen göndermeyen aileler var. Ama ben Türkçeye çok değer verdiğim ve öğretmenlere sempati olduğum için ilişki içindeyim Türk okul aile birliğindeyim. Değil sadece kendi çocuklarım çevremdeki tüm çocukların katılması için çaba

sarf ediyorum. Öğretmenlerimize ben bahane bulmuyorum ellerinden geleni yapıyor ama devletin öğretmene verdiği kitapları ben size göstermiş olsam gülersiniz; anlatılan konular çok basit. Tamam bizim çocuklarımız Türkçe iyi bilmeyebilir, kavramları anlamayabilir ama ben kitaplar ilk elime geldiğinde inceliyorum hangi konular nasıl işlenilmiş. Bazı konular o kadar basit işlenilmiş veya ne bileyim Türkçede 1.sınıf konusunu 1. sınıf ile 3. a kadar aynı kitap kullanılıyor. Öğretmen de o kitaba göre işliyor burada yapacak bir şey yok ben sorduğumda da "yapacak bir şey yok elimizdeki müfredat buna göre biz bir müfredata göre gidiyoruz." aynı zamanda bunun yanında ekten kendine eklediği dini şeyleri de katmaya çalışıyorlar. Bu sene gelen öğretmenlerimiz çok genç, çok da özverililer ama bununla birlikte Türkçe dersi seçmeli olduğu için bizim ailelerinde de bir gayreti yok. Diyorlar ki “çocuk istemiyor” çocuğun isteğine bağlı gönderiyorlar. Bazı ailelerin evlerinde hiç Türkçe kullanılmıyor diyebilirim.” (A10, Kadın, 42)

“Halen gidiyor. Seneye 9 sene Türkçe dersi bitecek. Sınav yazacaklar. Şimdiye kadar bütün Türkçe derslerine gitti; gitmesi de gerekiyor. Yani onun takipçisi de oluyorum; soruyorum. Sadece “aman gitsin” diye değil de, hani geldiği zaman hep soruyorum genelde. Özellikle “ne yaptınız bugün Türkçe dersinde”... “Sıfatları gördük” diyor; “nedir” diyorum mesela... Anlatıyor mesela. Hem kontrol, hem bakalım. Neyi aldı; neyi almadı... Tabii Türkçe dersleri kanayan yaramız. Burada yıllardan beri hep söylüyorum da, ne tam yapabiliyoruz ne ... bazı şeyleri sadece yapıyormuş gibi görünüyoruz öyle diyeyim. Yetersiz mesela içerik... Türkçe dersi yani sadece içerik değil, zaman açısından da yetersiz. Sadece bir saat veya iki saat Türkçe dersi var. Türkçe dersinin karne notuna da etkisi olmadığı için, aileler de çok da bu işin bilincinde falan değil. “Türkçe’ye girse de olur.”, “Türkçe bilse ne olacak; Almanya’da yaşıyoruz zaten...” Ya da “Türkçe biliyorum” zannediyor. İyi de, sen Türkçe biliyorsun da, kaç kelime ile konuşuyorsun? 200, en fazla 300 kelime ile konuşuyorsun. Önüne bilimsel bir metin aldığında, kaç tanesini anlıyorsun? Türkçe konuşuyor olmak, Almanya’da da öyle, Türkiye’de de öyle; belirli yerlere baktığın zaman herkes Türkçe konuşuyor. Ama herkesin Türkçe dersi başarılı mı? Bu onun gibi. Bir Alman, Alman olabilir ama Almanca dersine geldiği zaman... Misal, bizim bir komşumuz vardı komşunun kızının Almancası 4’tü bizim oğlanın 2’ydi mesela.

Bu Alman olmakla da ilgili değil. Onun annesi babası Alman, benim oğlum Türk. İki dilde büyüyor onun yanında Türkçe konuşuyor Almancası 2 mesela..” (A14, Erkek, 39)

“Türkçe dersleri, ya öğretmene hiç dile getirmedim ama ...Ben Atatürk’e asla karşı bir insan değilim. O bizim önderimiz ama hiç bir şey öğretilmiyor. Sadece Atatürk bu kadar... Türkçe dersinde bu güzel bir şey değil. Bir de ilerlemiyorlardı; pek de bir şey yapmıyorlardı. Diploma veriyorlardı ama o çocuk da o diplomayı hak etmiyordu, veren kişi de hak ettirerek vermiyordu.” (A19, Kadın, 40)

“M...(çocuğunun ismi) küçükken bir ile ikinci sınıfta yoktu; öğretmen yoktu kapandı. Türk aileler çocuklar derslerden geri kalacak diye göndermediği için, öğrenci de gelmediği için olmadı; bu sene bile zoraki açtılar. S... gidiyor; M... gitmiyor o yaşıta grup yok. Türkçe ile ilgili bir şey yok.” (A9, Erkek, 44)

“Türkçe dersi alıyorlar. Haftada bir saat, Türkçe dersi haftada bir saat alınıyor. Üçü de Türkçe dersine katılıyor ve katılmasına da önem veriyorum. Kendilerini geliştirmesi için tabii ki, mecburi olmadığı için, çocukların daha doğrusu gitmeme isteği oluyor; onu görebiliyorum. Arada sırada isyan ediyorlar. Çünkü şundan da kaynaklanıyor; okullar bilhassa bizim bu bölgenin okulları Türkçe derslerine hafta içi yer vermiyorlar. Yani çoğunlukla cuma günleri öğlen vaktine atıyorlar. Cuma günü öğlen vakti, saat üçten sonrası, Türkçe dersi görmesi de biraz ağır geliyor. Çünkü herkes gider; çocuklar eve gidiyorlar. Bizim çocuklar halen okulda durup ders çalışmaları gerekiyor. Bu da zor geliyor tabii ki. Kıyaslarsam benim Türkçe dersimle bir de şimdiki... ben yaklaşık 8-9 yıldır Türk Okul Aile Birliği’ndeyim. Çocuklar ilk M.. okula başladığında 10 yıl oldu hatta, bu gelişmeyi gördükten sonra şunu fark ediyorum. 1992’de ben Türkçe dersine katıldığında, sınıf 10. sınıfa kadar full doluydu. Daima 20 kişiydik. Aynı yıl döneminde, 10. sınıfta 20 kişiyiz. 9. sınıfta 20 kişiyiz; 18 bazıları, 15 oluyordu. Bundan 10 sene önce M..’nın grubunda yaklaşık 15 kişilerdi. Sonra gittikçe azalmaya başladı. Şu an ortalama üç veya dört kişi Türkçe dersine katılanlar, katılım sayısı ve bu üzücü bunun farklı farklı sebepleri var. 2013 yılında başlayan bu terör olayıyla alakalı olarak Almanlar gizli bir boykot yapmaları

misal olarak 2014 yılında 2015 yılında Türkiye'ye karşı bütün reklamlardan Türkiye'nin turist bölgelerinin otelleri tamamen reklamlardan silmesi. Almanların o dönemin farkına varıyorum yani isteyerek ders vermemeleri. Mümkün olduğu kadar yan bölgelere vermeye başladılar. Yani hafta içi herhangi bir saatte ders olursa dediğim gibi Türk öğretmeni pazartesi sabah ister veya salı sabah ister bunları daha çok başka derslere ön plana çıkartıyorlar. ... Farklı farklı sebepler var. Birinci sebep mecburi bir şey olmadığı için sorumluluk yok. Türkçe dersi olması, bu da çocukları tabi ki matematik, Almanca dersleri de olmasa, çocuklar o derslere de gitmez isteye isteye. Bazıları eğitimi severler öğrenmeyi severler seve seve gitmeye başlarlar. Bu birinci sebep. İkinci sebep demek ki, tabii ki öğretmenlerle alakalı. Bazı dönemleri öğretmenler geliyor; çok güzel eğitim, çok güzel iletişim kuruyor çocuklarla. O dönem artmaya başlıyor. Sonra dönem her dört sende bir öğretmenler değişiyor Türkçe dersinden veya beş yıldan öğretmenler değiştiğinde tabii o eskiden aldıkları iletişimi diğer öğretmende bulamıyorlar. Bu defa da kısa süre içinde sıkılmaya başlıyorlar ve çıkmak istiyorlar. Üçüncü konu ise, çocuklar bir karar vereceğiz “anne ben Türkçe dersine artık gitmek istemiyorum” diye anne-baba hızlı bir şekilde çocuklarının arkasında durup “tamam oğlum senin kararın” veya “kızım senin kararın”. Çocuklarıyla konuşmuyorlar yani ikna etmeleri için biraz daha durmaları için eğer çocukları kararları bırakıyorlar. Çocuklar da tabii ki hızlı şekilde –dersi-bırakıyorlar.” (A23, Erkek, 37)

“Benim küçüğü gidiyor; büyüğü gitmedi. Hiç gitmedi. Başka okula gittiği için, orda öyle bir şans yoktu. Zaten otobüsle gidip geliyordu. Buraya okula başladığı zaman bütün gün ders gördüğü için de orda da Türklerin sayısı birazcık az olduğundan öğretmen yoktu herhalde. Öyle bir şey sunulmadı; o yüzden gitmedi. Küçüğü gidiyor. Ya şöyle söyleyeyim... Haftada bir saat veya iki saat dersler görülen Türkçe dersinden çocuklara ne verebilirsiniz. Bir de şöyle bir şey var; çocuklar herkesin dil bilgisi de farklı olduğu için, öğretmen için de zor oluyor. Hani çocukları hangi kefeye koyacağını şaşıyor. Nasıl bazı köylerde, ilkokul bir odanın içinde. Birden dörde kadar, aynı kişi bir öğretmen okuttuğunun zorluğu nasıl oluyorsa; burada da bir nebze aynı. Belki çocuk sayısı daha az ama herkesin seviyesi başka olduğu için

öğretmenler de çok fazla bir şey yapamıyorlar. Bir de hani veliler tarafından da çok fazla şey yok. Çocuğum gitti mi gitti. Tahsili için çok fazla bir önemi olmadığı için Türkçe dersleri de çok fazla önemsenmiyor bana göre. (A25, Kadın, 40)

- Bir ebeveyn ise önceden göndermediği Almancası etkilenir diye düşündüğü hale daha sonra fikrini değiştirdiğini söylemektedir.

“Gidiyor Türkçe dersine, severek de gidiyor. Şöyle mesela bayramlarımızı, sağolsun öğretmenimiz de iyi birisi, bayramlarımızı biliyorlar. Ne bileyim Kuran'ımızdan bilgiler veriyor öğretmenimiz, Türkiye’de nasıl olur, nasıl edilir onlardan bilgilendiriyor. Benim kızım Türkçe dersine severek gidiyor yani şu an iyi ... 3. sınıfta gitti benim kızım, 2.sınıfta yoktu galiba Türk okulu, bir de ben dedim ki Türkçe dersi, Almanca dersi yani kendi okul karıştırır dedim. Yanlış yapmışım ama şu anda gidiyor yani 3. sınıfta gitti, 4. sınıfta şimdi şu anda da gidiyor yani.”(A22, Kadın,45)

- Bazı ebeveynler Türkçe dersinin saatlerinin uygun olmadığından ve Türkçe öğretmenlerinin durumundan bahis açmaktadır.

“Saatleri uygun olduğu zaman gidiyorlar, uymadığı gitmiyorlar. Normalde okul ayarlıyor ama öğleyin okul olduğu zaman, misal cuma günleri var. Benim küçüğü camiye namaza gitmeyi tercih ediyor. O yüzden Türkçe dersi yaz döneminde gidiyor; günler uzadığından dolayı. Cumayı bahane ederek, ... seviyor camiyi Türkçeyi de tam anlamadığı için gitmek de istemiyor.” (A13, Erkek, 46)

“Okulda Türkçe derslerine salı günü iki saat gidiyor. ... ya biraz buradaki çocuklar haylaz ciddiye almıyorlar doğrusu. İki saat fazla bir şey veremez ki. Öğretmen bir şey oldukça belirli kültürlerini de olsa öğretiyorlar; o önemli. ... Hocalarla da şu misal üç ayda bir geliyor. Üç ayda geliyor; öğretmek istiyor. Üç ayda bu çocuk alışmadan başka hoca... Türk öğretmenlere de ben çok acıyorum onlara yalan

söylemeyeyim. Kadınla da konuşuyoruz. Ben diyorum. “Bakıyorum Alman öğretmeninin yanında bir disiplin var, benim dersimde ortalığı yıkan çocuğun o derste çıtı çıkmıyor.” Türk öğretmene yardım edilmesi lazım ebeveynlere de çok şey düşüyor. Biz de kaale almıyoruz “Türkçe dersi önemli değil; ne kadar lazım” bu gözle bakıyoruz. Ondan sonra da o öğretmenden fazla bir şey bekleyemeyiz. Siz kendi pay biçin bir anne bana sizi ciddiye almadığında siz çocuğa ne anlatabilirsiniz ki? Bir Almanca dersinde hemen bir telaşlanıyor ama Türkçe dersinde kale almıyor aileler. Ciddiye almadıkları için de sorunlar bu derece... çocuğa da kültür öğretemezsiniz ki. Çocuk zaten “benim annem babam ciddiye almıyor” diyor. ... O ses çıkarmayan çocuklar ta benim zamanıma kadar bir değişiklikler sanıyorlar ki ben Türk öğretmende istediğimi yapabilirim. Aslında niye? Anne baba disiplini verebilirse, bir şekilde o çocuk tırsıp susuyor. Yani kadın, sade iki saat ders veriyor. O iki saati bağırmaıyla çağırmaıyla ne öğretebilirsin ki? İş çok zor zaten...üzülüyorum Türk öğretmenlerine.” (A16, Kadın, 30)

“Önceki sistemlerimizde şöyleydi: Müdüriyet ders planını yaz sezonundan önce hazırlardı. O zaman Türkçe dersinin yeri bile belliydi. Neden? Onlar din derslerini ona göre planlardı. Atıyorum, üç tane paralel sınıf, din dersleri var. Onların din dersleri sırasında Türk çocukları toplanırdı bir sınıfa, Türkçe öğretmeni ders verirdi. O Türkçe öğretmeni de, o okulun bir mensubu gibiydi. Şimdi o yok. Şimdi nasıl ki, kalkıp da bir insan iki saat atıyorum bir temizlik işine gidiyor, bizim öğretmenlerimizi, ben şu anda öyle görüyorum. Geliyor işini yapıyor; gidiyor. Farklı bir şeyle uğraşmıyorlar, uğraşamıyorlar, talep yok. Şey yok, ilgi yok alaka yok. Biz toplantı diyoruz; gidiyoruz oraya, üç kişi dört kişi. Bazen eşimle gidiyorum; fazlalık olsun. Öbür arkadaş da, bu geldi diye geliyor; onun eşi de, fazlalık sağlansın da yönetim oluşturabilelim ama yok. Yok insanlarda ama istiyorlar diyorlar Türk okulu neden folklor faaliyeti düzenlemiyor. Ama gelmiyorsun ki, ne yapayım ben yani. Önde giden kişiyi mecbur hissediyorlar. Sen başkan mısın; tamam onu yapmak zorundasın. Biz katılırsak katılırız; katılmazsak eleştiririz. Hani öyle bir durum. O yüzden bilmiyorum, bu gibi şeyleri yapacağımız imkanlarımız vardı önceden.” (A24, Kadın,41)

- Bazı Görüşülen Kişilerin çocukları ise Türkçe derslerine katılmamaktadır.

Bu ebeveynlerden bazıları çocuklarının gitmek istemediği için katılmadığını ama aslında gidilmesi gereken bir ders olduğunu söylemektedir.

“Yani Türk okulu vardı haftada bir kere istemedi. Ondan önceki sene gitmişti. Gitmek istemedi, gitmesini çok istedim ama gönderemedim yani. Benim evim uzak okula Türkçe de öğleden sonraya geliyor. Eve gelecek; bir buçuk saat sonra tekrar gitmesi gerekiyor. O yüzden Türkçe’ye de gidemiyor. Bundan önceki seneler, gitti. Götürdüm, getirdim o zamanlar mecbur koştum. ... Buradan tepki de yok aslında biliyor musunuz? Tamam, Türkiye’den oluyor geliyor ediyorlar bir şeyler yapmaya çalışıyorlar ama maalesef kendimi de içine koyuyorum mecbursun gideceksin deseydim gidebilirdi yani. Zorlayabilirdim; kendisine bırakmasam da olurdu. Aileler göndermek üzerine durmuyorlar. Çocuk istemiyorsa istemiyor ama okula mecbur gidiyor. Oraya da gitmesi gerekiyor aslında, ailede de olması gerekiyor velilerde de olması gerekiyor böyle bir istem. Yok, bence istendi olsa olur. ... O yüzden hani tabiri caize ağlamayan çocuğa meme verirler mi vermezler o yüzden böyle bir tepki olmadığı için ilgi olmadığı için... öğretmen de söyledi; kadın kaç kere aradı B...’yı çok istedi ... daha önceden tanışıyorlarmış onu da görmek isteriz dedi. Çocuğumla konuşacağım dedim konuştum maalesef uzak olduğu için yoruluyor. Git-gel benim de ehliyetim yok; arabam yok. Öbür seferler hep şeydi; o ders saatlerinin içindeydi. O zaman iyi oluyordu. Bu sene gidemediği için, başka velilere bir şey diyemeyeceğim. Ama gereksiz mi görüyorlar; füzuli mi görüyorlar bilemiyorum. Böyle yani maalesef.” (A15, Kadın, 46)

“İlk benden öğrendi; Türk okuluna da gitti benim kızım birkaç sene evveline kadar gidiyordu. Daha sonra gitmek istemedi. Türk okulu ¹⁰³bölge bölge burası P...’e (yer adı geçmektedir) ait öğretmenimiz var belli okullarda belli saatler veriliyor. Türkçe, tarih dersi veriliyor. Gitmişti ama sonra gitmek istemedi. Çünkü çok karışık oldu

¹⁰³ Görüşülen Kişiler “Türk Okulu” dediklerinde ne demek istedikleri sorulduğunda “Türkçe Dersleri”ni kastettiklerini ifade etmişlerdir.

dedi. 1. sınıflarla 2. sınıflar beraber oldu dedi.. gitmek istedi. Ben gitsin istedim bir kelime bir kelimedir Türk'üz diye ama iki senedir gitmiyor.” (A6,Kadın, 45)

“Türkçe dersi.orda çok büyük zayıf eksikimiz var; maalesef çoğu çocuğumuzu Türkçe dersine gönderemiyoruz; geçen sene okul aile birliği olarak, dernek olarak da konuştuk, maalesef bunu bir türlü konsolosluga da iletemedik. O da bizim eksikimiz. Buradaki okullarda okul müdür Türkçe eğitim yapan çocukların yaşları karışık olduğu, için öğleden sonra Türk öğretmene izin veriyor özellikle de cuma öğleden sonra. Burada olduğu gibi, çocuk haftayı bitirdiğine dua ediyor, ama izin veriyor. Okul bitip eve gidip iki saat sonra ... büyük ihtimalle okullar söylüyor hoca değil. İki sene önceki bir öğretmen, o dedi ki gidin müdahale edin hakkınızı arayın dedi ama maalesef bunu yapmak için veliler birlik beraberlik olması lazım.” (A11, Erkek, 52)

- Bazı ebeveynler şu okullarında Türkçe dersi olmadığını ifade etmektedir. Bunlardan bazıları sebebi çocuğun yaşı –yani belli yaştan sonra olmaması-, bazıları okul tipini –yani bazı okul tiplerinde Türkçe dersinin bulunmamasını sebep göstermektedir.

“Yok, on beş yaşında olan katılamıyor. Onun okulu işte geldiğiniz köyde, ders saati uymuyor. İşte gel-git değmiyor. O, biraz geçen seneden beri sukoyverdi gitmiyor ama onun öncesinde gidiyordu. Küçük bu gidiyor zaten önceden daha şanslıydık Türkçe dersi konusunda talep vardı. Haftada iki gün yapıyorduk; iyi geçiyordu. Şimdi bir güne indi çünkü öğrenci yok ilgi âlâka yok. O da yakında inşallah kapanmaz diye ümid ediyorum. ...Bence kişilerin ilgisizliği genel kültürüne ve bilmiyorum, kişilerin ilgisizliği. Ben yaklaşık işte hele bunun döneminde (küçük çocuğunun kastediyor) beri aynı aileleriz. Bir şey yapamıyoruz, ilerleyemiyoruz; bir faaliyet yapamıyoruz. Bizim insanımız dışarıdaki kurallara her şeye uyuyor. Konu Türkiye ve Türkçe olunca daha farklı bir şey arıyorlar. İşte “öğretmenimiz neden din öğretmiyor”. Ya din dediğin, 45 dakika dersi var zaten! Bir “merhaba, nasılsınız diyene kadar bir 10 dakika gitti. Yani dine nerden girsin? Bir de çocuğun burada aldığı, evde aldığı eğitim başka, okulda aldığı eğitim başka. Bir de dini eğitim verirse

kafası karışacak çocuğun, dini eğitim vermek istiyorsan camiye gönder çocuğunu bir ders saatinde başka bir şey verilemez.” (A24, Kadın, 41)

- Yine ilkokul sonrası okul türlerinde öğrencisi olan veliler, Türkçe dersi alınmadığını ama Türkçe derslerinin yeterli olmadığını belirtmektedir.

“Gittiler. Şu an gitmiyorlar. ... okullarda yok. Grundschule’de Türkçe dersleri vardı ama şu anda yok yani. Yok, hiç yararlı değildi. Türkiye’den gelen öğretmenlerin çoğu burada maaşını alsın. Ne yapacak. 23 Nisan var, şeyi biz istedik ki, böyle bir şey versinler Türkiye ile ilgili bilgi versinler ama yok hiç. İdealisti de vardır belki ama bize denk gelmedi. -İçerik- Çok basit kaldı. Evimde de o bilgileri ben zaten veriyorum ona.” (A17, Kadın, 48)

“Orta okul şeyine kadar katıldı ama gittiği gymnasium’da yok Türk okulu. Hepsinin de Türkçe karnesi var. Ne kadar iyi olacak; haftada bir gün bir saat aldılar çocuklar ve diplomaları da var yani. O kadar ... haftada bir saat ne görebilir ne öğrenebilir ki Türkçe dersinde?” (A18, Kadın, 54)

“Okulda ayrıyeten haftada iki ders saati benim kanaatimce çok az.. Öğretmen boşu boşuna geliyor. Ya öğleden sonra üç dört saat verilmesi lazım. Bazen öğretmen yetişemiyor. Öğretmen üç-dört yere bakıyor. Bazen bunlara bile zamanı olmuyor. Burada çok değişime gidilmesi lazım; az görüyorum Bizim için Türkçe önemli... Gymnasim’a giden çocuklar katılmıyor çünkü istemiyorlar Türkçe dersi; okul istemiyor. Bazı ebeveynler istemiyorlar; Alman kültüründe yetiştirmeyi benimseyen insanlarımız da var ne yazık ki... işin ciddiyeti yok. Geçme kalma yok; notlar, zaten hep takdir. Ailede konuşulduğu için ek ders almıyorlar ama iyi olurdu. Tarih vs. olsun.” (A8, Erkek, 36)

- Bazı ebeveynler ise okullarında Türkçe dersi olmamasının sebebini bilememektedir ve Türkçe dersi verilmesi konusunda fikirlerini iletmemektedir.

“Türkçe dersi yok şu an okullarında. Fakat Türkçe dersi almanın bazı zorluklar var. Türkiye'den öğretmen getirmeye son vermek gerek. Hem ailesini bırakıyor geliyor dramatik bir durum var; bence bunun nasıl yapılır nasıl çözülür bilemem ama yurt dışında veya Türkiye'de belirli üniversitelerle anlaşılıp Almanya'daki kişileri getirip, imamları da dahil edebiliriz. Türkiye'de yetiştirip hem buradaki vatandaşlara bir iş imkanı olur hem Almancaya hakim oldukları hem aileleri burada olduğu için rahat olur. Gelenler iyi niyetli ama biraz kuralcı kalıyorlar... Burada Türkçe dersi var u tamamında değil belli bir sayı olursa ama bu Türkçenin nerde ne şekilde açılacağıyla ilgili ateşliklerin zayıflıkları var. Bunlar canlı bir şekilde duyurulmuyor. Burada Türk televizyonlarını izliyor Alman televizyonları seyreden varsa bile onlar vasıtasıyla veya Büyükelçilik tarafından duyurulmuyor bile. Yani Türkçe dersine gidilmesinin iyi olduğunu duyurmuyor. İyi reklam kötü bir malı iyi bile yapabilir. Bunun duyurulması gidilmesi lazım buna inanıyorum. Birinci jenerasyon Türkçe evde kullanıyorlardı ama şimdiki jenerasyon Almancayı daha iyi bildiği için evlerinde Almanca konuşacaklar. Bunun önüne biraz olsun geçmek için sadece konuşma değil, okuma yazma ile de Türkçenin tanıtım amaçlı gayretlerine de dikkat etmesi lazım bunda da son zamanda açılan belki o amaçla açıldı bilmiyorum. Yunus Emre Enstitüleri var bunların yararlı olacağına inanıyorum. Halka inerek, çocuklara yardımcı bir şeyler verirlerse çok iyi olur; he Türkçe verir, hem Türk kültürü verir. Reklam olması lazım. Çocuklara bu kültürü en azından okuma yazma mutlaka bunun göz önüne alınması gerekli diye düşünüyorum.” (A3, Erkek,51)

“Bu okulda yoğ mu? Seviyordu, ben hoşuma gidiyordu. Her şeyi anlatıyorlardı. Bizim zamanımızda yoğdu. Biz çoğu şeyi bilmeyiz. Mesela ben Atatürk'ün hayatını, şeyini bilmem. Bunlar öğretilmiş. Ben bilmem. Anne-baba ne öğrettiyse, o var. ... Bayramlarda, o bayram şeylerini öğretiyorlar. Ondan sonra değişik her şeye göre şey öğretiyodu öğretmen. Bayrama 23 Nisan'ı, 23 nisana yöneltiyorlardı ... dini de vardı içinde. ...Başka -bölgelerde- varmış ... ben hiç şey yapmadım. Acaba okul mu istemiyor onu bilemeyeceğim. ...” (A21, Kadın, 34)

- Bir ebeveyn ise Türkçe derslerine öğretmenin tutumu sebebiyle çocuğunun katılmak istemediğini söyleyerek zaten başka bir kültürel aktivite ile bunu telafi edebildiğini düşünmektedir.

“-Türkçe derslerine- katılmıyor. Birkaç defa gitti zamansızlıktan mı şikâyet etti, yeterli gelmediğinden mi şikâyet etti, öğretmenden mi ama öğretmen gayet iyi tanıştım ben. Önceki öğretmenler gibi değil. Öncekiler baya kötüydü hatta benim oğluma birisi tokat atmıştı. Ondan beri, bir önyargı var tabii ama kendisi istemedi ben de zorlamadım açıkçası. ... zaten okul gibi –koroya-çok severek gidiyor. Sadece şarkı, Türk klasik müziği dinliyor ve de peşrevleri dinliyor. Ben onun kadar yapamıyorum.” (A20, Kadın, 43)

4.1.4.4. Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler

- Türk Kültürü İle İlgili Ders ve Faaliyetler

- Almanya’daki Görüşülen Kişilerin bazılarının çocuklarının, Türk kültürüne dair bir ders, kurs veya faaliyetten bahsederken akıllarına ilk etapta camii geldiği, bu tip etkinliklere çocukların katılmadığı görülmüştür.

“Camide bir etkinlik olunca mesela 23 Nisan olur arkadaşlardan duyarız oraya tüm etkinliklere katılıyor. S... bedi besmele programına katıldı.” (A9, Erkek, 44)

“Camii var, Türk okulu var; folklor düşündük ama kimse yapmıyor.” (A12, Kadın, 52)

“Gitmiyor hiç öyle özentisi yok istemedi.” (A15, Kadın, 46)

“Yok ona gitmiyor bir camiye gidiyor. Kuran dersi alıyor. Başka yere gitmiyor yalan söyleyemem yani Türk kültürü hakkında zaten fazla bir şey de yok. Bir folklor ekibini düşünmüştük, o da uzak kaldı olmadı. Başka da imkanımız yok Türk kültürü için, Alman kültürü tabii her şey var da. Doğruyu söylemek gerekirse daha fazla buranın kültürünü alıyorlar Yaşatmaya çalışıyoruz Ramazan bayramımızı, Kurban bayramımızı, 23 Nisanımızı yaşatmaya çalışıyoruz ama ister istemez daha fazla buranın kültürünü alıyor. Aile için daha fazla bizim kültürü alıyor ama tabii soruyor

bu niye böyle şu şöyle Noeli niye kutlamıyoruz. Derste de gördükleri için şu anlık böyle, büyüyünce o değişir büyük ihtimalle.” (A16, Kadın, 30)

“Yok işte o, dediğim gibi bundan birkaç sene göre çok güzel faaliyetlerimiz vardı. Ana merkezimiz P...’di(bir caminin bulunduğu yerleşim yerinin adı) oraya götürüyorduk çocuklarımızı; onlarla birlik olup güzel faaliyetlerimizi yapıyorduk. Dediğim gibi şimdi bir şey yapacak olsak 3-5 çocukla hiç bir yere gelemiyorsunuz.; bir faaliyet yapamıyorsunuz; yapamıyoruz.” (A24, Kadın, 41)

“Yok gitmiyor ama biz zaten kültürümüzü çok yoğun yaşadığımız için, anne baba olarak. Bir de camiye yolluyoruz camide de öğreniyor hani o yüzden.” (A19, Kadın, 40)

Bir ebeveyn ise çocuğunu kültürel faaliyetlere götürdüğünü camiye anarak ifade etmiştir.

“Halk oyunların katılıyor. Camiye gidiyor. Saza gidiyor.” (A21, Kadın, 34)

- Şu an bu tür kurs, faaliyetlere şu an çocuğunun katılmama sebebini ifade ederken bir ebeveyn daha önceden çok faaliyette bulunduklarını başka bir ebeveyn ise kendisinin istemesine rağmen çocuğunun istemediğini söylemiştir.

“Biz beş yıl Türk derneğine, çocuk ve gençlik derneği var. Orda da ben idareciydim, orada koro çalışmamız vardı; halk oyunları ... Oğlum zaten Avrupa birincisi oldu halk oyunlarında. Biz tabii o şeyi, Türklüğü, milliyetçiliği çok yoğun yaşıyoruz. Güzeldi ama sonra ayrıldık o dernekten. Büyüğü şimdi folklor öğretmenininki kendi okuluna gidiyor oynuyor; küçüğü şu an yapmıyor. Biz çok aktif şekilde Türk kültürünü yaşattık yani” (A17; Kadın, 48)

“Küçüğümün, ben çok istedim saz çalmasını. Bir anne olarak, gittim ona sazlar aldım; kursa yazdırdım. 1,5-2 ay gitti. Hep böyle isteksiz; bana “şey yapmıyorum, istemiyorum, gitmeyeceğim...” . Gitmedi; devam etmedi. Çok isterdim; gitmedi” (A18, Kadın, 54)

- Kültüre dair bir etkinliğe çocuğu giden ve bu etkinlikler ve dil arasındaki ilişki ba ını kuran ebeveynler de vardır.

“Türkçesi, Almanca kadar hakim olmasa da, onun için u ra ıyoruz. Daha çok eski Türkçeye merakı var. Biz koroya gidiyoruz beraber. Klasik Türk Sanat Müziği korosuna gidiyoruz. Orada haliyle eski Türkçe kullanıldığı için “o ne demek anne, bu ne demek anne” diye sora sora baya bir kelime da arcı ı, baya bir genişledi diye düşünüyorum dört seneden beri. ...solo da söylüyor. .. Şimdi folklore ba ladı derken baya Türk kültürüne hakim.” (A20, Kadın, 43)

“Folklor var. Ben  imdi kızımlı Türkçe, Türk olarak kültürünü unutmamasını gerektiğini düşünüyorum. Biz ne kadar Almanya’da ya amı  olsak da biz Türk’ z, Türk k lt rl y z. Ben İzmir’den geldim, İzmir Kütahya’dan... yani ben buraya – folklor çalışması yapılan yeri kastediyor) severek getiriyorum kızımlı ve kızım da severek geliyor. Biraz sosyalle mesi lazım toplumumuzun. Burada tamam bale veya başka şeyler var ama neden bizim kültürümüzle de u ra masınlar ki?.. Ben de gidiyorum halk oyunlarına perşembe günü. Kızım mutlu oluyor buraya geldiğinde onun mutluluğu benim için her şey. ... Çocuklarımı çok seviyorum iki kızım var; damadım da benim oğlum. Torunum da var ... Torunumu da getirmek istiyorum ben buraya. Damadım da diyor: B. (torunun adı geçmektedir.) büyüsün onu da götürelim.” (A22, Kadın, 45)

“Mümkün olduğu kadar Türkçe konuşmaya çalışıyorum ve Türk kültür faaliyetlerine katılmaya çalışıyorum  ocuklarla. Tiyatrolara, folklor grubuna, gitar derslerine... Benim  ocuklarım memnunum gelişim hakkında. Daha fazla olsa daha çok sevinirim. ... Üçü de folklore geliyor. İki sene-üç sene oldu.    senedir folklore geliyorlar. Eğitim daha fazla olsa program daha fazla olsa daha çok sevinirim. ... Katıldıkları Türk Okul Aile Birliği faaliyetleri yapıyoruz. Gezilere  ıkıyoruz; gösterilere  ıkıyoruz. 23 Nisan gösterileri var oraya çıkıyorlar; sunum yapıyorlar; ondan sonra tiyatroya katılıyorlar orda farklı farklı.” (A23, Erkek, 37)

-Kültürel Yakınlık

- Ebeveynlerden bazıları Almanya’da yaşadıkları için Alman kültürüne yatkın olduğunu ifade etmektedir.

“Her sene örneğin Türkiye'ye gittim; gitme imkanım vardı; öyle diyeyim. Bunu giderken de “Türki'ye gideyim; bir tatil yapayım” modundan ziyade, arka planda da çocuklara o sıcak kültürü vermek, o sıcak kültürü aşılama için. Ben burada, ne kadar Türk gibi düşünsem Türk gibi yaşamaya çalışsam da, sonuçta hâkim kültür Alman kültürü. Benim evde çocukla geçirdiğim vakitten fazlasını, çocuk dışarıda geçiriyor arkadaşlarıyla geçiriyor. O yüzden benim bir Türkiye aşısı yapmam lazım.” (A14, Erkek, 39)

“Alman kültürüne daha yatkın. Burada doğdular; burada büyüdüler. Çocuklar bir Alman gibi yetişiyorlar. Ben hiç memnun değilim ama yapacak bir şey yok burada yaşıyoruz.” (A18,Kadın, 54)

- Almanya’dagörüşülen kişilerden bazıları ise çocuklarını Türk kültürüne daha yakın görmektedir.

“Kendi kültürümüze diyeceğiz; Türk kültürüne örf ve adetlerimize, yabancı bir etkinlik oluyor oraya da katılıyoruz dışlamıyoruz. Futbol antrenörü olduğum için onlar için nasıl yapıyorsam... iki kültürü de bir arada yaşıyorlar benimsiyor muyuz hayır ama dışlamıyoruz.” (A9, Erkek, 44)

“Tabii ki Türk kültürüne. Benim büyük oğlan, biraz daha şey, bilmiyorum. O biraz daha sanki özentileri var gibi ama bu iki küçük öyle değil. Küçükler daha farklı ama onun ortamı daha farklı ama çocukluğundan beri öyle. Türklerle ailecek görüştüğümüz çocuklarla çok iyi anlaşıyor ama onun dışında okul ortamında falan daha böyle sanki yabancılara daha özentisi. Ama karakter özelliği burada doğmuş olmasından değil karakteristik diye düşünüyorum.” (A24, Kadın, 41)

- Görüşmecilerden bazıları din ile kültürü bir olarak ele almaktadır.

“Din olarak dinlerine bağlı... pek Türk kültürü yaşayamıyoruz burada.” (A2, Kadın,42)

“Din de kültür de, hata aslında dinle kültürü çok fazla bağdaştırıyoruz biz insan olarak, bana göre öyle değil ama belki yakınlığı vardır. Ben Elhamdülillah Müslümanım o yüzden kendimi tabii ki Müslüman kültürüne daha yakın görüyorum. Bu kültür olarak belki ne bileyim Türk kültürü de Müslümanlıktan pek yakın yoktur belki araları; o yüzden ben bunu bu şekilde cevaplandırmak istiyorum. Çocukları da ben o şekilde şey yapıyorum hani bana göre hani eğitim önemli ama eğitimden daha önemli olan din bana göre. Ben o şekilde şey yapıyorum dini çerçevenin içinde olduktan sonra ben bir ayırım yapmıyorum. Hani Almanların dini kültürü, şey değilse benim inançlarıma aykırı değilse orda da hiç bir sorunum yok ki çocuğum gider... İslam çerçeve içinde şunlara şunlara dikkat göstermeye gayret edin onun çerçeve içinde herhangi bir şey varsa tamam. Bu Türk kültürü içinde de geçerli. Bana göre Türk kültürü içinde de, benim dinime aykırı bir şeyse onu da o kadar istemem. Çocukları o şekilde hayatlarını sürdürmesini istemem.” (A25, Kadın, 40)

Bir görüşülen kişi ise kültüre ayak durmanın mümkün olmadığı ya taviz vererek ya da tam manasıyla Alman kültürünü alacağına inanmaktadır.

“Bazı bir takım şeyler Almanlarda o kadar olmadığı için dilden ziyade kültür farkından dolayı da hani tam, ben kendi kültürümü muhafaza etmek istiyorum, diyen bir kişinin uyum sağlayabilmesi imkansız gibi bir şey. Ya kültüründen taviz vereceksin tam anlamıyla onların da kültürüne ayak uydurabilmek için ya da daha yüzeysel olur bana göre.” (A25, Kadın, 40)

-Kültürlerin Ahengi

Cemal YILDIZ (Prof.Dr., T.C. Almanya Eğitim Müşaviri)

“Genel olarak bakıldığında Almanya'da asimiliyonist bir eğitim politikası olduğu söylenebilir. O da şu demektir. Alman. Alman kültürünün çok hakim olduğu yabancıların getirmiş olduğu çeşitliliğe, kültürel arka planı kabul etmeme hala 2018 yılında mevcut dolayısıyla milli bir eğitim sistemi var kendilerine göre. Göçmen bir toplum olduklarını kabul etmiş değiller. Buna Almanca'da monolingua veya monokultura(?) habitus deniyor. Yani tek kültürlü tek dilli bir bakış açısı var; bu esasında Avrupa Birliği hedefleri ve esaslarıyla da örtüşmüyor. Aslında AB ve AB vatandaşlarının çok kültürlü, çok dilli yetiştirmelerini başka yerlerden gelen... toplum içinde ... Almanya halen daha çok kültürlülüğü, çok dillige en azından eğitim kurumları halen alışmış değiller; bunu halen görüyoruz. Bunu da yabancı öğrencilerin okulda kendi kültürlerini, kendi dillerinin kabul edilmeme, reddedilme dışlanma psikolojik karşı karşıya kaldıklarından çocukları olumsuz etkilediğini düşünüyorum motivasyonunu düşürüyor. Bir çocuğa ben senin dilini kabul etmiyorum demek, ben senin kültürünü ve kimliğini kabul etmiyorum demek anlamına gelir; dolayısıyla okullardaki çokdilliliğin, çokkültürlülüğün Alman okullarında yaygınlaşmasını ümit ediyoruz, bekliyoruz.”

Özcan Mutlu (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili):

“Almanya'da da eğitim sisteminde maalesef özellikle Türk çocukları veya Türkiye'den gelen çocuklar dışlandığı için ben de bunu kendi hayatımda nasibimi ben de aldım Alman okuluna gidiyorsun ilkokul, ortaokul, lise, üniversite her kademedede kendim birebir dışlanmayı, ırkçılığı, ayrımcılığı yaşadığım için eğitimde bu ırkçılığın eşitsizliğin, ayrımcılığın, önüne geçmek lazım dedim. Çünkü eğitim uyum için bir anahtardır.”

Görüşülen kişilere Alman eğitim sisteminin yörüngesinin, çocukların özniteliklerini korumalarını sağlayarak ile mi topluma uyumlu hale gelmelerine çaba sarf edildiği yoksa da bu öznitelikleri kaybederek Almanlaştırılması gibi yönlendirme yönünde mi olduğu sorulduğunda yani kültürel ahenk diyebileceğimiz olgu uyum veya asimilasyon kelimeleri kullanılmadan sorulmak istenmiştir.

- Bazı ebeveynler diğ er bir kültüre eğitim sistemi içinde çocukların kendilerini bu Şekilde var edebildikleri görüşündedir.

“:Onu sayđı gösteriyorlar, kesinlikle sayđı gösteriyorlar yani Şey yok bir Alman istemiyorlar yani. Bir baskı yok.” (A17, Kadın, 48)

“Yani o konuda hiç Şey çıkmadı karŐıma. Yani dediğim gibi, çocuklar her iki tarafta da aynı kapasiteyi taŐıdıkları için, hani hiç öyle bir konu karŐıma çıkmadı. ...çocuklarda da o yönde o konuda fikrim yok.” (A24, Kadın, 41)

“Kültürümüzü kaybetmesin  ocuklar. O kadar da Almanya’nın “her Şeyi bunlara verelim; bizden olsunlar” düŐüncesinde olduklarını düşünmüyorum kesinlikle.” (A13, Erkek, 46)

- Almanların da kendi kültürünü yaŐamadıklarını ifade eden Görüşülen Kişi olmuştur.

“Bence Almanya’nın da kendine özgü kültürü kalmadı. Bana göre, insanları kendilerine bıraktıkları için kimin canı ne istiyorsa öyle olsun, onu da özgürlük olarak tanımlıyorlar. ... Bence onu da hatta sonradan bana kalırsa pişman –oldular-...” (A25, Kadın, 40)

- Bazı Görüşülen Kişiler sistemin olması gerekeni ile eğitim alanında uygulamada farklı olduğu görüşündedir.

“Hakim olan tabii ki, ki normal bir durum, Almanlar. Mesela ister istemez diğçerleri, onlara uyum sağlamak zorunda. Mesela kendini kabul ettirme Şeyin yok. Zaten bizim  ocuklarımız Almanların içine girip onlar gibi olamıyorsun. Olman gerekiyor mu? O da ayrı bir konu ama iki arada bir derede ne Alman gibisin, ne de Türk gibisin. Öyle bir çıkmaz var yani... Kendisini kabul ettirmesi zor bir çocuğun, yani onların içersine girebilmen. Çünkü onların içine girebilmen için onlar gibi olman gerekiyor ama

onlar gibi değilsin. ... Genelde hani söylem olarak, ya işte çokkültürlülük, çeşitlilik, farklılık, “farklı olmak bir zenginlik” gibi lanse edilmeye çalışılsa da, “işin, kazın ayağı öyle değil” deriz ya, öyle değil. Yani bizden hani genel anlamda diyorum, istisnalar her zaman vardır, genel anlamda onlara uyum sağlamamız yani onlar gibi olmamız isteniyor.” (A14, Erkek, 39)

“Onlar hani kendi şeylerine göre yapıyorlar, Herkesin kendi kültürüne değil bence daha çok Alman kültürüne göre eğitiyorlar o kesin zaten yani öyle.” (A15, Kadın, 46)

“Kağıt üzerinde kendi güçlerini bulmaya yönelik ama yaptıkları şey kendi doğrularını öğretmek; standart bir insan çıkartmak... Normalde kağıt üzerinde kendi potansiyellerini ortaya koymak” (A2,Kadın,42)

“Uyum sağlıyor gibi göstererek diyelim. Bir göz boyama var bence. Bazen diyorsun ki bir okul programı olsun vs. diyorlar ki sizin çocuklar için de şunu şunu ayarladık, arkasında ne kadar gerçekçi şey var?. Bir okul gezisine götürdüklerinde sizin çocuklar şunu şunu yapılacak diyorlar ama ne kadar yapılıyor bilemiyorum. Mesela gezilere götürüyor; en basitinden, bizim yiyecek içecek şey olarak sağlanacak (helal) diyor ama oraya gittiğinde burada verdikleri gibi sözünün arkasında durmadıklarını gördük.” (A10, Kadın, 42)

- Görüşülen Kişilerden biri ise sistemin içinde asimilasyon yörüngesinde bir şey olsa bile farkında olmadıklarını ifade etmektedirler.

“Alman gibi ... yok onu zannetmiyorum sanırım korumalarını istiyorlar. Öyle bir şey yok, o kadar zannetmiyorum. Açıkça yapmıyorlardır; yapsalar bile biz hissetmiyoruz.” (A20, Kadın, 43)

- Bazı Görüşülen Kişiler ise Alman gibi olunması yönünde eğitim sistemin olduğunu, o ahengin oluşturulamadığını ifade etmektedir.

“Özgür bir devlette yaşıyoruz diyoruz o dayatmayı yapıyorlar; o dayatma var. İstekleri o yönde. Demezler ki sen kendi düşüncende kendi kültüründe... onlar lafta kalıyor istemezler kesinlikle.” (A8, Erkek, 36)

“Aynen bir Alman gibi yetişiyor burada çocuklar ben hiç memnun değilim.” (A18, Kadın, 54)

“Alman gibi. Ondan taviz vermiyorlar ... “a o senin kültürün, sen de kültürünü yaşa veya birazcık hani şey yapabilirsin” değil. Sadece din dersinde göz yumabiliyorlar çünkü bunu katı olarak bütün birlik olarak karşı çıktıkları için ama diğer konularda...” (A19, Kadın, 40)

- Görüşülen kişilerden bazıları öğretmenlere vurgu yaparak, onlar gibi olmak durumunda olduğunu söylemişlerdir.

“Aslında karışık ama daha fazla isterler, şimdi doğruyu söylemek gerekirse. Her seferinde diyorlar : “Burası Almanya burada bizim gibi yaşamak durumundasınız.” Bazı konularda da saygıları var. Bu insandan insana da bağlı, öğretmenden öğretmene. Şimdiki öğretmeni misal A...’ın (çocuğunun ismi) yaptığı bazı hareketlere veya kültürümüze saygısı var ama bazı öğretmenler diyor ki, açıkçası siz burada yaşıyorsunuz bize uyum sağlayın. Ki bilhassa Türk ailelerinde olsun; diğer yabancılar farklı değil Almanlarla çünkü onlar aynı kültürü yaşıyorlar. Aynı Noeli kutluyorlar aynı... hepsini bir kutluyorlar ama Türk ailelerinde, biz kadınlar geride kalıyoruz; çok çıkmayalım girmeyelim... Değişik bir şey almışlar bizden, bunlar ilgilenmiyor diye çocuklarıyla, o kültüre çekmek istiyorlar. Biz buradayız; “çok saçma yaptıklarınız” gibi söyleyen de var. Aslında –sistemin- görüntüsü koruyor ama hep her öğretmern o şekilde korumuyor. Yabancı düşmanlığı yapan da var. Çok duyuyorum. Ben yaşamadım ama anaokulunda yaşadım bence. Türk çocukların hareketli olması, “anne ilgilenmiyor mu; baba ilgilenmiyor mu” Ama eskiye nazaran daha korunaklı oldu. Ama fırsat verseniz isterler ki bu şekilde yapmanızı, ama bir şekilde öğretmen yansıtıyor. Bu böyle...” (A16, Kadın, 30)

“Alman gibi yetişmesini istiyor tabii ki öğretmenleri bizi çocuklarımızı, kendilerine yakın hissedерlerse o çocuğun geleceği parlak. Bizim çocuklar genelde öyle yapmıyorlar... Evde de genelde farklı olup eğittiği için ister istemez oraya yabancı bakıyorlar. Biz burada yaşıyoruz ama Alman değiliz biz onlardan değiliz. Biz çocuklara anlatıyoruz onlara özenmeyin...” (A7, Kadın, 45)

- Sınıf ve Okul Ortamında Kültürlerarası İletişim

“Her milletten var genelde Alman. 1 kaç Türk var; 1 kaç yabancı... Sorun hiç olmadı. Yani şimdi genelde ben olsun beyim olsun ... bir şey olduğunda gelin bize anlatın diyoruz. Ona göre yardımcı olalım sizi... Öğretmeninle, arkadaşlarıyla çözemediğin bir şey olur gelin anlatın. diyoruz. Şimdiye kadar bir şikayet olmadı...”(A7, Kadın,45)

“Çoğunluk Alman, mülteci çok bu aralar ama bunların sınıfta çok yok; 1.-2. sınıfta çok... Çok kültürlü bir ortam var İtalyanlar var Türkler...Yunanlar... Arnavutlar tek tük. Bunun olumlu katkısı...yani ülkeye bile olumlu katkısı var yani bir birlerinin kültürlerini yemek şeyleri olsun bilgi alış-verişi içindeler” (A8, Erkek 36)

“Çoğunluk Alman; toplasan sınıfta dört tane Türk çocuğu var. Göçmen gruptan vardır ama çoğunluk Alman. Çocuğu zaten çoğunluk Almanlarda veliler de istemiyorlar; veliler istiyorlar ki mümkün mertebe bizim okulumuz olsun; başarılı öğrencilerin okulu yani fazla yabancı tek tük olmasın.” (A11, Erkek, 52)

“Bu iyi okullarda çoğunluk tabii Alman. ... Mesela 4. sınıfta iken sınıfta yedi-sekiz tane Türk vardı; sonra bir tek o kaldı. Başka hangi gruplardan var, onun dışında Almanlar ve kendisi dışında, Almanlar haricinde, bir tane Iraklı çocuk var. Bir tane melez baba Alman, anne Filipinlerden olan çocuk var; bildiğim kadarıyla. Yunan var,İtalyan yok galiba diğerleri Alman...O şeyi kaldıramayanlar, ileriye doğru yukarı doğru çıkmada hep eleniyorlar; hep dökülüyorlar öyle diyeyim.” (A14, Erkek, 39)

4.1.4.5.Dinî Eğitim ve Öğretim

Özcan MUTLU (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili):

“Şimdi ben, din dersi taraftarı değilim çünkü din dersi çocukları soyutluyor birbirinden. Müslüman çocuklar bir sınıfta, Hristiyan çocuklar bir sınıfta, Yahudi çocuklar bir sınıfta dini eğitim alıyorlar. Bu belki seçmeli ders olarak olabilir ama ben daha çok paylaşımdan ve diyalogdan yanayım. Çok kültürlü çok dilli (dinli?) olan bir ülkeyiz. Okulda derslerde Alman çocuklar da Müslümanlık adına eğitim alsın, öğrensin; Müslümanların dini vecibeler konusunda değil; dini hakkında bilgi alsın. Din bilgisi, genel olarak. Türk çocuğu da Hristiyan çocuğunun dini hakkında bilgilere sahip olsun Yahudi de... ama bunu birlikte yapsın karşılıklı diyalog içinde aynı sınıfta etik dersi gibi ... bir din dersi de yapabilir sıkıntı yok bunda ama ortak bir alan olması gerekir. Bu benim için çok önemli ancak ben bir Alman çocuğu olsam, Müslümanlık hakkında bilgim olsa, Müslüman çocuklarıyla bir arada yetiştiğimde onların kültürü, dini üzerine bilgi alırsam ben o zaman Müslümanları öcü olarak görmem; Müslümanlardan korkmam aynı şey Müslüman çocuğu için de geçerli...”

- Çocukları herhangi bir yerde herhangi bir dinî eğitim almayan ebeveynlerin görüşleri şu şekildedir.

“Dini olarak görüş ne verdiklerini müfredat olarak... Bir Hoca bir şey anlatır diğeri başka anlatır. Günümüzün hastalığı radikalizm hastalığı ben Hocaya nasıl anlatıyorsun diyemem çok güvenemiyorum çünkü büyük radikalizm tuzağı var Berlin’de çok sıkıntılar olmuştu özellikle Arap camilerinde ...” (A1,Erkek,36)

“Seçmeli oluyorlar; onlar seçmediler. ... Sakıncası yoktu benim için ama kendileri istemediler. Girip de öğrenebilirlerdi. Onlar boş geçiyor ya o saatler; onu tercih ettiler. ... Hiçbir şeye gitmiyor. Burada –cami ve diğer kurslara- giden çok ama ne öğrettiklerini bilmiyorsunuz ki burada grup çok. ... Burada nereye gönderdiğin belli değil, burada hangi hoca hangi bilinçle verecek ki o eğitimi.” (A17, Kadın, 48)

“Hiç bir yere katılmıyor. Hiç bir yerde –din dersi- almadı. Ben kendim verebildiğim, bildiklerimizi söyledik... Kilisedeki törene katıldı mı bilmiyorum; ona biz gitmedik sanırım. Sadece ona bir görev vermişlerdi ona tiyatro oynayacaktı. Hatta Meryem Ana'yı oynayacaktı hatta biz de gittik. İzledim, problem yok benim için. Benim öyle şeylerinde şey değilim gidemezsin edemezsin. Sonuçta burada yaşıyoruz gitsin öğrensın.” (A20, Kadın, 43)

- Bazı ebeveynlerin çocukları ise hafta sonu camide din dersi almaktadır

“Din dersi hafta sonu camilerde alıyorlar. Almanya'yı demokrasi ülkesi görüyoruz ama onda bile eksiklikleri var; onların çocukları kendi din derslerine giriyorlar. Bizimkiler ya boşta kalıyorlar ya Türkçe dersine giriyorlar. Küçük sınıfta ya başka sınıfa veriyorlar, ya okula gitmiyor, ya da Türkçe dersine ayarlanıyor. Bir papaz ile görüşmemiz oldu bir ay önce "niye bize uyum sağlamıyorsunuz? -bedi besmele gibi onların da dua ile başlama günü oluyor- Niye gelmiyorsunuz" gibi şey yaptı. Orada din dersini ona da söyledik çoğunlukta Sünni Müslüman çoğunlukta, siz de okullarda yine İslam dersi vermiyorsunuz? Ama zor oluyor Araplar var ve biz yoğunlukta yazıyor vermek istemiyorlar. Ciddi cevap yok.” (A8, Erkek, 36)

“Dini dersi yani klasik olarak burada (camide) ... Ben kendim de öğretebilirdim ama ben biraz da bilerek camiye gönderiyorum ki aynı zamanda buranın havasını teneffüs etsin. O çok önemli. Sadece belirli şeyleri, hani amiyane tabirle namazlık kadar öğrensın değil. ...Okulda etik dersi var. Etik dersi ama hani din değil de gene. Hani ahlak bilgisi gibi diyeyim; öyle bir ders. Ama dinle çok fazla bir şeyi yok. Tabi onların kendi dini dersleri var, Almanların, bizim çocuklar gitmiyor o derslere... Onlar, o sırada Türkçe dersine giriyor.” (A14, Erkek, 39)

- Okuldaki din dersine çocuklarını göndermeyen ebeveynler vardır. Bazıları o saatte –eğer varsa- okulda Türkçe dersine göndermekte, bazıları ise o saatte boş kalmaktadır.

“Okuldaki din dersine gitmesini istemiyoruz. Din dersi yerine Türkçe dersi oluyor; Türk hocalar topluyor hepsine ders veriyor. Ortaokulda yok... Etik dersi...din dersi

mecburi değil din dersi yerine etik dersine giriyorlar. İlla biz değil, başkaları da yapıyor; Yunan kız da girmiyordu. Evangelik, Katolik vs. var girmesini istemiyor. seçme hakkı oluyor.” (A9, Erkek, 44)

“Okulda kiliseye gidiyorlar ama ben göndermedim daha kiliseye hiç. Oraya da gitmesi gerekiyor aslında. Bazı arkadaşlarım o kültürü de öğrensin diye gönderiyor; benimki gitmek istemedi, ben de göndermedim. Zorunlu din dersi değil... Zorunlu değil gitmek istiyorsan...” (A15, Kadın, 46)

“Okulda din dersi olduğunda Türkçe dersine gidiyor. Asla başka bir din dersi vermiyorlar. Hakları yok zaten, zorlayamazlar. Türk olmayanlar hiç gitmiyor. Evanjelik, Katolik var zaten. O ikisine mensup değilse Türkçe de bilmiyorsa direkt evde kalıyor. İslam dersi de, nein hiç bir şey yok. ... Evanjelik ve Katolik neye göre ise onu ben tam bilmiyorum. Neye göreyse, ona göre gidiyorlar...Bazıları olduğu halde gitmiyor. Türkçe dersi de istiyorsan gönderebilirsin; istiyorsan çıkartabilirsin. Din konusunda ısrarcı değil.” (A16, Kadın, 30)

“Hafta sonları camiye götürüyoruz. -Okulda- yok onlara ...din dersine Müslüman çocuklar olduğu için, ona o hakkı tanıyorlar. Soruyorlar mesela çocukları kaydederken, şeylerde kağıtlarda prosedür gereği “Müslümansın; din dersin çocuğun katılsın mı, katılmasın mı”. Onu o zaman soruyorlar. O zaman “katılmasın” diye hani işaretledik. Benim hiç biri girmede çocuklarımın. -Kilise törenlerine- gitmediler. Onu soruyorlar. Eve kağıt gönderiyorlar işte. “böyle böyle bir faaliyet var; katılsın mı katılmasın mı katılmayacaksa şu imkânları var okulda”. Farklı bir sınıfa girebilirler veya evde kalacak çocuk o ders saatinde.” (A24, Kadın,41)

- Bazı Görüşülen Kişilerin çocukları daha önce camide eğitim almaktayken daha sonra buradaki eğitimi bırakmışlardır. Okul veya okuldan ileri gelen bazı dinî ritüellere ise bir ebeveyn çocukları istemediği için bir ebeveyn ise okullarda din dersi olmaması gerektiğini savunmaktadır.

“Camiye gidiyordu. Benim kızımı sevmediği yere gönderemezsin yani oradan çıktı. Evimizde televizyonda Kur'an veya Hocalarımız çıktığında izliyor; izlemesini

seviyor. ... Kuran'ı daha çok ilerletmek istiyorum veya Ramazanlarımızda, Kurban bayramlarımızda ne olduğunu, nerden geldiğini, nasıl yapabiliriz, “ben nasıl davranmam gerekiyor, büyüklerime karşı” onları kendisi bana soruyor resmen. Ama şu anda camiye gitmiyor ama sevmediği için gitmiyor orayı. Biraz iri onun için, büyük gösteriyor benim düşüncem öyle. Anne, diyor, ben arkadaşla gitmek istiyorum; orda arkadaşı var. Tamam dedim oraya yazdırayım ... camiye kesin gitmesi gerekiyor çocuğumuzun yani. -okulda din dersi-Yok. İşte sadece Türkçe dersine gidiyor; orda da söylüyorlarmış yani işte Kuran, dinimizi namaz, onları söylüyorlar anne diyor yani. ... Kiliseye bir sefer mi, iki sefer mi ne gitti kızım, bu Alman törenlerinde. Benim kızım istemiyor; ben de zorlamak istemiyorum. İki sefer gitti sanırım bir daha da gitmedi.” (A22, Kadın, 45)

“İlk altı-yedi yaşında okul çağına başlamadan önce her hafta camiye gönderiyordum onu. Tabii dinimize her şeyi muazzam ve düzgün öğrendi çocuğum. Kuran'ı okumasını da öğrendi. Burada küçük yaşta başlıyor camii eğitimi; tabii gönderirsen. Göndermezsen tabii ki olmuyor.” (A18, Kadın, 54)

“Mümkün olduğu kadar sanırım din dersi almıyorlar. Sadece Türkçe dil dersi alıyorlar. Din dersi, burada camiiler oluyor. Camiler farklı farklı Diyanet'in, Süleymancıların, camiler onların dersleri var. Özellikle çocukları oraya gönderiyorlar. Biz Diyanet'e bağlı olduğumuz için çocukları sadece orda Kuran'ı okumaları için sadece birkaç defa gittiler. –Şu an- yok gitmiyorlar; ... kızlar gitti.. –Kilise törenlerine- katılmıyorlar benim çocuklar şimdiye kadar katılmadılar yani. Yok benim karşı çıktığım için okulla, kiliseyi ayrı tutmalarını çünkü okul eğitim amaçlı olduğu için... nasıl derler dinle devlet ayrı tutmak için, burada da dinle okulu ayrı tutmaları gerekiyor. Ayrı olması gerektiği için ben... benim görüşüm onun ayrı tutmaları gerekiyordu. Dinle okullar ayrı tutulmasını olduğu için katılmasına karşı çıktım.” (A23, Erkek, 37)

- Hem camiye giderek, hem de okuldaki dinî eğitime katılan çocuğu olan ebeveyn ise büyük çocuğu gittiği halde küçük çocuğu gitmemiştir. Bunu

da dinî ritüellere okulla birlikte katılan çocuğunun kardeşine tesiriyle olduğunu ifade etmektedir.

“İkisi de gidiyor – camiye- Katıldılar –okulda- ... o kadar şey yapmıyorum ben kiliselerine gitmelerini de, o kadar şey yapmam ters tepmem. Sonuçta bir Hristiyan ülkede yaşıyoruz. Hani ben kendim de Hristiyanlık dini hakkında baya bir bilgi sahibiyim. Çocuklarım da isterim bilsinler. Benim diğer küçük oğlum Hristiyan dini şey yaptığında geldi İsa Tanrı’nın oğlu gibisinden...Anneciğim dedim Hristiyanlar o şekilde düşünüyor ama biz Hz. İsa’yı bir peygamber olarak görüyoruz. Bir elçi olarak görüyoruz. Kesinlikle Allah doğmadı ve doğurmadı. Hani o şekilde anlatmaya çalışıyorum. Bazıları kesinlikle kiliseye girilmez edilmez. Eğer Hristiyan bir ülkede yaşıyorsan, bilmen gerekiyor. Doğruyu da kendin araştırıp yansıtmam gerekiyor. Büyüğü derse de girdi, kiliseye de gitti. Küçüğü gitmek istemedi. Küçüğünde öyle bir şansı vardı gitmek istiyor mu, istemiyor mu; kendisine bıraktım. Gitmek istemedi. Büyüğü dedi kilise zaten çok sıkıcı ben senin yerinde olsam gitmem –diye-. Büyüğünün öyle bir lüksü yoktu –özel eğitim okulunda olduğu için- gitmesi gerekiyordu.” (A25, Kadın, 40)

4.1.5. Almanya’daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler

Cemal YILDIZ (Prof. Dr., T.C. Almanya Eğitim Müşaviri)

“Tabii ki ilk önce bizim yapmamız gereken çok şey var Almanya'dan ziyade, tabii Almanya' da eğitim ücretsiz çocukların eğitim zorunlu eğitim Türk çocukları olsun okullara gitmek zorundalar, okulları açıyorlar eğitimlerini kendilerine veriyorlar. Onlar için yabancı çocuklar ciddi anlamda bir sorun teşkil ediyor geçekte, Alman eğitim sistemi için de bir sorun bunla baş edebilmenin yollarını onlar da iyi niyetli arıyorlar. Tabii bahsetmiş olduğum bir taraftan olumsuz yönler de var, dışlanmışlık, çocukları dışlama, aileleri dışlama gibi. bu gibi sorunlar da var. Ama

genel olarak bu konuda yasal sorumluluklarını yerine getirebiliyorlar denebilir. Ama bizim tarafımızdan ciddi olarak yapılması gerekenler var. O da nedir; biz bunu devletimizin kurumlarına rapor olarak gönderiyoruz, göreve geldiğimden beri belki de onlarca rapor göndermişimdir bu konuyla ilgili o da şudur biz devlet çok önemli iş yapıyor. Onu belirtmem lazım, öğretmen gönderiyor maaşını ödüyor, sigortasını ödüyor burada hizmet etsin diye Türkçelerini unutmasınlar diye bunu çok önemli bir görev devlete maliyeti çok fazla... sadece öğretmen göndermekle yetmiyor bunun dışında buradaki ailelerin de çocukları okul dışında ciddi anlamda sorunları var. Bunları ciddi anlamda psikolojik, sosyal destek gerekiyor. Bu ve bunun yapılması lazım. Çok fazla parçalanmış aile var; aile eğitimi, aile çalışmaları yapmak gerekiyor yavaş yavaş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da şu ana kadar iki yerde aile ateşeliğini açtı. Berlin’de bir müşsavirlik yapılacak. Bakın bunlar çok geç yapılan, 2018de yapılan faaliyetler ki 1960lardan beri buradalar, aileyi güçlendirmemiz gerekiyor, aileyi güçlendirmenin yolu da ona göre tedbir alınması ile oluyor. Diğer taraftan budaki vatandaşların ciddi anlamda eğitim desteğinin ihtiyaç var. Eğitim desteğini biz sadece kendi Türkçe öğretmenlerimizle değil, topyekün devletin değişik kanallarının veya kurumlarının bir araya gelerek, burada daha önce bahsetmiş olduğum Türklerin Alman okullarındaki başarıları durumunu iyileştirilmesi için ciddi anlamda bütçe ayırması lazım. ... Çocuğun okulla ilgili sorunları varsa madem aile yapamıyor bunu bizim yapmamız lazım biz yapmazsak başka bakın gruplar yapıyor. Bu Almanya’da çok var. Başka siyasi amaçlarla çocuklara oralarda dersler veriyorlar. ...YÖS sınavı diye bir sınav var yabancı ve yurt dışında liseyi bitirenler bu sınava girebiliyorlar. Bu sınava hazırlayan, öğrencileri yönlendiren kurumlar maalesef ki bazı dernekler; onların hepsi iyi niyetli değil kötü niyetliler, bu alana girmemiz gerekir. YÖS ile ilgili kurumlar açmamız gerekir, açık öğretim lisesi, açıköğretim vari liselere, bu konulara el atmamız lazım bütün bunların hepsi bütçe ile oluyor. Bu konuda biz Bakanlığımıza raporlarımızı gönderdik; bu alanda birazcık daha maddi destek sağlanabilirse projeler, proje bazlı tabii ki burada daha da eğitim başarısını arttırabiliriz. Son olarak belki şunu da söylemekte fayda var. Almanya’da Almanya gibi yüksek teknolojinin olduğu ve eğitim seviyesi olan yerde, eğitimsiz bir Türk vatandaşı hem bu ülke için ciddi bir sorun hem Türkiye için ciddi bir sorun. Bizim yapmamız gereken buradaki eğitim seviyesini belli bir seviyenin üzerine

çıkarmak. Kendi ayakları üzerinde durabilecek olan üniversitelere giden üniversite mezun olmuş başarılı bireyler olarak bu topluma Türk toplumuna daha iyi katkı sağlayabilirler. İyi bir lobi oluşturabilirler. Avukatı, doktoru, siyasetçisi ile lobi oluşturabiliriz. İşçi sınıfıyla lobi oluşturulamaz. Topyekün bir Avrupada lobi olmasını istiyorsak Avrupa’da gelişmiş iyi eğitim almış bir Türk toplumu istiyorsak bu alanlara destek vermemiz lazım. Bu alanlarla alakalı da projelerimizi hazırladık ve bakanlığımıza sunduk. Umarım onlara da olumlu cevap gelirse daha başarılı olabiliriz.”

Özcan Mutlu (Alman Yeşiller Partisi, Milletvekili)

“Çocukların eğitimde olmasının teşviklerine araştırılması gerektiğini düşünüyorum. Anne-babanın çocuklarının, eğitim olmalarına teşvik etmelerine inanıyorum. Bu alanda da bazı çalışmalar var ama yeterli değil. Aslında 3 milyon nüfusa sahip olan bir toplumdan daha çok şey beklenir. Yeterli çalışma olduğunu sanmıyorum ama son yıllarda başka güzel gelişmeler var. Eskiden buraya işçi gönderiyorduk artık akademisyenler geliyor. Artık üniversiteler geliyor mesela Bahçeşehir Üniversitesi var. Almanya’da ilk Türk üniversitesini açtı; yani Alman Üniversitesi ama sahibi Türk; üç yıldan beridir eğitim veriyor ve çok hızlı bir şekilde büyüyor. Artık bilim geliyor; eğitim geliyor Türkiye’den umarım Bahçeşehir (vurgu yapın buna) diğer Türk üniversitelerine de örnek olur. Biz işçi gönderdik artık üniversiteler geliyor. Artık üniversiteler geliyor. Türk toplumunun da faydasına bu yararına Bahçeşehir Üniversitesi her ne kadar uluslararası olsa da öğrencilerinin dörtte biri Türk; çok güzel bir şey. ... Bizim bir bilimsel köprülere ihtiyacımız var nasıl Bahçeşehir Üniversitesi açıyorsa Berlin’de; Münih üniversitesi niye gidip kampüs açmasın; Türk-Alman üniversitesi içinde bir ortak bölümler kurulmasın ama bu karşılıklı güven ve aynı seviyede birbirine yaklaşmakla olur; birisi üvey evlat gibi kendini hissederse başarı olmaz.”

“Başta da söyledim okullarda Türkçe, Arapça anadil dersi olmalı. Aziz Nesin okulunda Türkçe abitur yapabiliyorsunuz; liseye kadar devam ediyor. Burada birkaç üniversitede Türkoloji bölümleri var Türkçe eğitim verebilmek için öğretmenler yetiştiriliyor. Belki ‘60lı yıllardan bu yana 60lı yıllarda başlayan bu süreç için geç

olabilir ama başlangıç yapıldı ve bu başlangıcın yakın zamanda üzümlerini göreceğimizden şüphem yok.”

4.1.5. Almanya’daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler

4.1.5.1.Almanya Tarafından Yapılması Gerekenler

- Bazı Görüşülen Kişiler, Türk ve Türk asıllı göçmen kökenli çocukların eğitimi için adil ve hakkaniyet ile yaklaşılmasını dilemektedirler.

“En azından bizim çocukların hakları yenmesin. Biz öyle düşünüyoruz muhakkak bizim çocukları, kendi çocukları ayırım oluyor. Kendi çocuklarının belli bir yerde olmasını istiyor senin istemiyor. Arkadaşımın oğlu isimleri Ahmet, Muhammet diye pilotluğu kazanıyor ama hiç bir şirket almıyor pasaportta Müslüman yazıyor diye Mercedes’in en büyük yerini kazanıyor almıyorlar. THY koşarak aldı mesela.” (A7, Kadın, 45)

- Bazı ebeveynler bu soruya Türkçe dersleri ile ilgili talepleri olduğu üzerinden cevap vermektedir.

“Birazcık daha şey vermeleri gerekiyor Bu çocuklar yabancı Türkiye’den gelmiş biraz daha hoş görmeleri gerekiyor. Bunlar da istemezdi burada yaşamak bizim yüzümüzden buradalar.” (A12, Kadın, 31)

“Sadece yapılması gereken şu an hani dediğim gibi Türkçe dersi nasıl veriliyor, çok zorluklarla veriliyor ama sadece dışlamasalar yani onu çok ön plana çıkarmasalar diğer şeyler biz biraz millet olarak yapmak zorundayız başarmak zorundayız; başarı önüne gelip konmuyor başarı kazanılmak zorunda. Kapasitesi olmayan öğrenciyi okul birincisi yapsın diyemem bazı okullarda özellikle anaokullarında dışlanıyor bunun mücadelesini veriyor, uğraşıyorsun avukatlık oluyorsun..” (A10, Kadın, 42)

“Evet, Türkçe derslerine daha fazla yer vermeleri... Bunu eksik olarak görüyorum şu an. Bir de bir sıkıntı daha var. Okullar, hangi çocuklar Türk kökenli olduğunu hangi

çocuklar Türkçe öğrenmek istediklerini söylemiyorlar. Kendimiz arayıp bulmamız gerekiyor. Okullarda Türkler olarak bunu kolay kolay bildirmiyorlar. Tabii ki isteğimiz Türkçe dersinin geliştirilmesi Türk kültürünü tutması çünkü yakında böyle devam ederse zamanla Türkçe de konuşulmayacak. 10 yıl, 20 yıl sonrası Türkçe konuşan çocuk kalmayacak burada.” (A23, Erkek,37)

“Benim böyle arzuladığım bir şey yok. Şimdi bazı okullar sadece not ortalamasına Türkçeyi alıyorlar ama bizim okulda yok o. Türkçe olduğu için mesela E...’de (bölge ismi) gymnasium’da var. Türkçe yabancı dil kabul ediliyor ama bizim okulda yok ama dilerim ki bütün okullarda olsun.” (A17, Kadın, 48)

- Almanya’nın ek destek dersleri vermesi gerektiğini düşünen ebeveynler vardır.

“Tabii ki evet. Mesela Almanca gramatik mesela benim oğlanın kreşte son senesi okula başlayacak. Ben ona soruyorum “bir sorunun olduğunda öğretmenine tam olarak anlatabiliyor musun?” Tam olmasa da anne anlatabiliyorum diyor. Ne olacak bu birinci sınıfta çocuk? Yani 1-0 başlamış olacak. Şimdi bunun çabasına düştüm ne yapabilirim. Tamam kreşlerde ... diye bir şey var çocuklara güya öğretiyorlar ama ben bir faydasını görmedim. Tam demek ki ilgilenmiyor. Acaba ekstra bir şey ben kendim düşünüyorum olabilir miyim diye.” (A19, Kadın, 40)

- Almanya’nın yeteri kadar destek verdiğini düşünen ebeveyn olduğu gibi, hem Alman tarafının bazı şeyleri sağlaması gerekliliğini Almanya’daki Türk toplumunun ilgisiz kalması sebebiyle olamadığına inana da bulunmaktadır.

“Yani şimdi Almanya’da çocuklarımıza yeterince yardımcı olduğunu düşünüyorum da biraz daha eğitim açısından acımaları gerektiğini düşünüyorum. Almanya’da şimdi okul sorunu var. Kindergarten sorunu var. Radyolardan duyuyoruz. Ben isterdim ki, okullarda ders ekstra ders vermelerini isterdim yani...aileler arıyor. İşte bulsak da, çocuğumuza yardımcı olsalar diye. Yani ekstra bir bölüm olsaydı benim

düşüncem, orda çocuklarımız zayıf olan derslerini orda yapmış olsalardı, bence daha iyi.” (A22, Kadın, 45)

“Alman tarafından tabii ki... Şöyle kurslar açısından okulda yer verme gibi falan şanslar olsa, tabii ki olur ama dediğim gibi bizim Türk okulumuz bile kapanma pozisyonunda. Olan sınıfımızı elimizden alıyorlar. Başka kuytu köşe bir yere girdik. Faaliyet yapamadığımız için, kendimizi gösteremediğimiz için o bile yok. O sınıfımız olsa, dersin ki orda kendi aramızda kurs düzenleyelim. Bir eğitilmiş birisi gelsin; el becerisi olarak kızlara bir şey yapsın, ya da oğlanlara farklı farklı kategorilerde ama şu anda W...(yerleşim birimi ismi) belediyede öyle bir şansımız yok yani... Farklı şeyimiz vardı belediyede bir odamız vardı. Orada Türk okulunun ihtiyaçları vardı. Onları boşalttırdı. Hani göç şeyler var sığınmacılar var diye. Şimdi, şu an burada sadece bir Türkçe sınıfımız var. O da ortak kullanılıyor. Öyle öyle gördüler; ilk şey yaptılar; dediler ki “sizin sesinizi pek duymuyoruz. ... Ne yapıyorsunuz sınıfı? Almak zorundayız.” Sonra gittik, bir imkan verin. Bize başka bir gün verin, başka bir şey verin. Olmaz gibi gösterdiler, sonra bir iki kişi araya sokuldu, falan ısrar edince iki gün olabilir dendi. Sonra hemen hemen haftanın her günü de olabilir dendi. Onlar görmek istedi biz ne kadar ilgileniyoruz onunla alakalı.” (A24, Kadın, 41)

- Bu konuda cevap vermek için bilgi sahibi olmadığını itlen ebeveyn de olmuştur.

“Öyle bir şey.. yani tabii ki o soruya cevap vermek için, çok donanımlı olmam lazım. Herhangi söyleyebilecek bir şeyim yok.” (A13, Erkek, 46)

- Almanya tarafından pek bir şey yapılmayacağı görüşünde olan ebeveynler mevcuttur.

“Biz Türkler için değil; bir sürü millet var burada. Hangi birine ne yapacaklar; bilmiyorum. Onların sistemini değiştirmek çok zor. Bizi düşün; Türkiye’de aynı şey

olsa, biz Türkler onlar için ne kadar ne yapabiliriz? Ne kadar değiştirebiliriz kuralları? Onlar kendi sistemlerine göre gidiyorlar. Bizim çocuklarımız da onlara uymak zorunda ama ben memnun değilim.” (A18; Kadın, 54)

“Bana göre sırf siyasi açıdan pek çok bir şey yapılacağını sanmıyorum. Aileden gelen de baya önemli noktalar var.” (A25, Kadın, 40)

4.1.5.2. Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler

- Türkiye’den gelenlerin veya Almanya’da Türkiye Cumhuriyeti adına bulunan görevlilerin oradaki sorunlara veya ihtiyaçlara eğilmesi, insanlarla bağ kurmasının gerekliliğine dikkat çeken ebeveynler vardır.

“Sivil toplu örgütleri oy toplama olarak görüyor... camilerde de bu var; bu oy şeklinde yaklaşım politika endeksli. Bizim derdimi Türk kültürünü dilini öğretmek, ailelerin sorunların eğilmek Almanlar haksızlık yapıyorsa haklarımız var; fırsat eşitliği lazım Türkiye’nin bunlara çok dikkat etmesi lazım devlet olarak büyükelçilik nezninde Türk politikası ile uğraşmamaları derdimiz burdaki toplumun ilerlemesi; Türk olarak kalıp kaybolmaması” (A1,Erkek, 36)

“Bence öğretmenlerimiz, hocalarımız, en yakın devlet memurlarımız yani öğretmenlerimizi çok şey görüyorum bu konuda pasif görüyorum çünkü bizim Konsolosluga gidip bir bilgi alma imkânımız yok ama şey yok yani. Biz, basında televizyonda ne görürsek, onu biliyoruz. Mesela ben otuz senedir Almanya’dayım daha Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden bir mektup gelmedi, ülkemle ilgili, ya bir reklam, ya bir broşür veya bir Türkiye haritası... son zamanlarda seçimlerden önce internetten bakabiliyorsun, oyunu nerde kullanabileceksin diye bir şey yok. Belki de gerek yok; bu benim düşüncem... Öğretmenlerimiz var; benim çocuğumun peşine düşmem lazım ama H...’de(bölge ismi) Türk öğretmen kim; bilmiyorum. En azından Konsolosluk derneklere, camilere bildirse Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim

Bakanlığı görevli öğretmeni şu kişidir; şuraya bakıyor diye en azından elimizde bir belge olur.” (A11, Erkek, 52)

- Türkçe dersleri ile ilgili bazı hususlarda yapılması gerekenleri zikreden ebeveynler olmaktadır.

“Türkiye’den buraya çok geç geliyor –öğretmenler-. Türkçe biraz daha biz mesela 5. sınıfız Türkçe dersimiz yok. Olsa, Türk devleti biraz daha şey yapsa tr dersi güzel yani ben isterdim çocuklarımızın ... ben hiç görmedim Türkçe dersi. Türkçem bozuk, zorlanıyorum. Benim çocuğum da öyle olacak. Olsaydı, Türk öğretmenler gelseydi de o zamanlarda. O zaman ben de belki öğrenirdim daha iyi.” (A21, Kadın, 34)

“Tabii ki bize bu iki saat haftada eğitim çok az, ... o eğitimi iki saat ben vereyim çocuğa yeter; kitap okuyayım ... o bana yeter. Çocuklar gidiyor sadece oynamaya... Türkçe dersinde bir ilerleme yok, o parayı devletimiz zayi ediyor gerçekten görüşüm bu; çocuklar tarafından da ciddiye alınmıyor. ...büyük bir değişikliğe gidilmesi... Haftada iki gün dörder saat Türkçe dersi verilse daha iyi.” (A8, Erkek, 36)

- Türkiye’nin bu konuda bir şey yapamayacağı veya gerek olmadığı görüşünde olan ebeveynler olmaktadır.

“Devletimiz açısından mı? Bu kadar çoğunluk olan bir toplum devlete gerek duymasa diye düşünüyorum. Devlet gereğini yapıyor bana göre; vatandaş görevini yapıyor mu?” (A13, Erkek, 46)

“Şu an aklıma bir şey gelmiyor bizim çocuğumuz burada başarılı olursa bilmiyorum devletimiz ne kadar yardım edebilir buradaki...Türkiye’nin kendi o kadar sorunları var ki ne kadar yardım edebilir bize?” (A7, Kadın, 45)

“Ne yapabilir ki?... –bir şey yapabileceklerini- zannetmiyorum.” (A18, Kadın, 54)

“Ya şimdi devletimize niye yüklenilsin ki. Şu anda biz Almanya’da yaşıyoruz ve bu çocuğumuz burada okuyacaksa ve okuduktan sonra belli bir düzeye gelecektse kim

için çalışacak? Alman devleti için çalışacak. Alman devleti niye elini cebine koymasın da ülkemiz şey yapsın? Her şeyi ülkemize yüklememek lazım. Burada bence hukukçular yani üst düzeydeki insanlar Almanya'ya baskı yapması gerekiyor. Benim fikrim eğer buraya verimli olacaksa kendileri bir şey yapmaları gerekiyor.” (A19, Kadın, 40)

- Bu konuda görüş bildirmeyen Görüşülen Kişi de bulunmaktadır.

“Yani o konuda çok fikrim yok. Yapması gereken o konuda hiç şey yap... öyle bir konu hiç düşünmedim yani hiç düşünceme gelmedi. Hani bazı şey vardır ya insanlar bazı konuları eksik görürler onu kafada tasarlarlar. Şu şöyle olsa daha iyi, bu böyle olsa daha iyi. Bu konuda hiç bir düşüncem olmadı yani.” (A24, Kadın, 41)

- Bazı Görüşülen Kişiler başka ülkelerin Almanya'da yaptıkları gibi, çift dilli okullar açmasını istemektedir.

“Özel okullarımız çok derneklerin okulları vardı ama Alman hükümeti izin vermiyor. Yunanlara verdi...Yine baskı yok desek bile baskı var.” (A9, Erkek, 44)

“Öğretmen göndermek haricinde mi? Daha fazla Türkiye ne yapabilir? Ben isterdim ki burada Türk okulları açılsın. Türkçe... Yunanların var çünkü devlet destekli... Yunanlar baya çocuklarını gönderip, baya güzel Yunanca öğretiyorlar. Öyle okullar var; okulun dışında gidiyor. Alman okulu dışında, bir de Yunan okuluna gidiyor çocuk dersten sonra. Mesela direkt o okula gidiyor. Orada tam %100 mükemmel kendi dilini öğretiyorlarmış. Onu duyduğumdan beri ben dedim ki, bizde neden böyle bir şey yok. Çünkü öğretmenler çok yetersiz. Çift dilli okul değil. Yunan devlet destekli baya baya bir okula gidiyor paralel olarak, bütün dersleri alıyor mu bilmiyorum ama yunanca ağırlıklı olduğunu biliyorum. Kendi kültürünü öğretiyorlar. Yunanca hakim olması için ve yüksek seviyede öğrenmesi için ve o çocuk okullarda daha başarılıymış. Onu duymuştum. Çünkü kendi diline hakim olmayan başka dile de hakim olamaz diye düşünüyorum; başarı elde edemeyiz. Hem de çok büyük bir

avantaj çift dili olmak, maalesef bunu değerlendiremiyor çocuklarımız. Çok arada kaldı maalesef Türkçe işler acısı burada, çok kötü.” (A20, Kadın, 43)

“Dediğim gibi daha evvelden söylemiştim; Yunan okulları direkt sistemi oturtamayız bugünden yarına olan bir şey değil. Türkçe dersleri veriliyor ama Türkçe derslerine katıldı yazılıyor ama Türkçe’de bana fayda getiren bir şey yok. Belge vs. bir şey de olsa belki bazı çocuklar da gitmek isteyecek. Ama diyor elimde doğru dürüst bir şey yok, gittim orda ne yapacağım gibisinden. Onu hedefleyerek, bu adımlar atılsa bana göre iyi olur.. ...Yunanlar o açısından birazcık daha bence temel olarak iyi bir temel yapmışlar. Yunan okulları var bilmiyorum duydunuz mu? Yunan okullarında normal hani iki saatten fazla, ayrı okul gibi konsolosluk tarafından oluyor galiba. Hatta da diplomalarını burada bitirene kadar gidiyorlar Yunanlar. Ayrı bir okul onlar. Dört beş saat haftada oraya gidiyorlar. Onların biliyorsunuz yazıları falan da farklı olmalarına rağmen onlar sanki iki okula gidiyor gibi düşünün. Bir normal Alman okuluna bir Türk (Yunan diyecekti) okuluna bana göre Türk kökenliler olarak bizim orda çok büyük eksikliğimiz var. Bizimkiler geldiği zaman hani çok ileriye dönük bir ya da belki de tahsile o kadar değer verilmediği için, kesim olarak da birazcık zaten okuma-yazma bilmeyen kişiler geldiği için, öyle bir düzen kurulmadı maalesef. Bizim çocuklar için keşke olsaydı. Ben her zaman Yunanları örnek olarak şey yapıyorum. Yunanlıların haricinde İtalyanların, İspanyolların hiç biri yok; Ruslarda da var yanlış şey yapmıyorsam. Biz o kadar şey yapmadık. Keşke yapmış olsaydık. Şimdi şöyle kendi isteyen konsolosluga başvurup lise diploması alma şansı var ama bu şekilde değil hani çocuğun diyelim sıfırdan temelden eğitim görmesi daha verimli olabilirdi.” (A25, Kadın, 40)

4.1.5.3. Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler

Özcan Mutlu (Almanya Yeşiller Partisi, milletvekili)

Biz zaten üçüncü nesli kaybettik genel olarak ama önlem almazsak dördüncü nesli de kaybederiz. İkinci nesil olarak şanslıydık çünkü bizim anne-babamız birinci

nesil olarak geldiler ve her ne kadar eğitime önem vermeseler de "er geç geri döneceğiz" hesapları vardı kafalarında "çocukların bir altın bileziği olsun" diye teşvik ettiler birinci kuşak velileri. İkinci kuşak şanslı aslında üçüncü kuşakta ise durum biraz farklı, üçüncü kuşağın anne-babası ikinci kuşak... Alman okullarında dışlanmayı, ayrımcılığı kendisi yaşadığı için eğitimin eşit olduğuna inanmıyor ve bu yüzden bir kısım eğitime pek önem vermiyor. Neticede bizim aldığımız teşvik üçüncü kuşak velilerinde yok, dördüncü kuşak daha vahim bir durumda. Bugün sokakta Türk çocuklarıyla konuşun; ne doğru dürüst Almanca konuşurlar, ne doğru dürüst Türkçe konuşurlar genel olarak istisnalar da var.”

- Ebeveynler eğitime önem verilmesi ve Türkçenin unutturulmaması üzere anne ve babalara görev düştüğü kanaatinde dirler.

“Sistem var; işleyen sistem var; anne babaya görev çevreye görev düşüyor; ileriye gitmek için birbirimizi örnek ala ala bilgilendirmek lazım. Önceden liseye gitmek büyük bir şeydi şimdi herkesin çocuğu liseye gidebiliyor. Anne baba veya çevre, Türk çevresine görev düşüyor. Alman tarafının yapması gereken bir şey görünmüyor.” (A9, Erkek,44)

“Eğitime çok daha fazla önem vermek zorundayız. Aileler, hani belirli şeylerin arkasına gizlenmeden Almanlara, Almanların hepsini de şey görmeden, aynı tencereye koymadan. O da çok önemli bir durum. Almansa tamam hepsi aynı bir tencereye koyuyorsunuz. Tabii ki böyle düşünmeyen bir sürü Alman var. Biz öncelikli olarak kendi üzerimize düşeni yerine getirmemiz gerekiyor. Haksızlık yapılıyor mu? Yapılıyordur mutlaka, onun da üzerine tabii gideceğiz. Biz öncelikle kendi yanlışlarımızı düzeltmemiz lazım. Biz önce kendimizi düzelterip Almanlar tarafından yanlışlık yapılıyorsa onun da üzerine gidilmesi lazım. Aman olsun varsın neme lazımcılık da iyi değil tabii, mücadele de etmek lazım. Benim şimdiye kadar tespitim de bu. Eğitimi bir süreç olarak görmemiz gerekiyor. Baştan sonra kadar belki bugün verdiğimiz doğru davranışın karşılığını belki 10 sene sonra alırsız ama mutlaka alırsız... fırsat eşitliği konusunda belki bize biraz daha Türk toplumunun

üzerindeki önyargıları biraz, daha gerçi bu Almanya tarafından değil, bizden de kaynaklanıyor. Hani tek gidişli yol değil. Ben hep söylüyorum, entegre olmak. Entegrasyon, tek gidişli yol değil. Sonuçta sizin bir şey vermeniz gerekiyor; onların da bir şey vermesi gerekiyor. Orta noktada buluşmanız gerekiyor. Alman toplumuyla şeyleri, ilişkilerimizi de geliştirmemiz lazım bu tabii ki tek bizden kaynaklanmıyor. Örneğin Almanların da buna hazır olması gerekiyor.” (A14, Erkek, 39)

“Eğitim olarak Türkçemize sahip çıkılmasını isterim. Ailelerin üzerine çok görev düşüyor. Ben de hata yaptım iki çocuğumda. Sonra fark ettim ki dilimiz çok dejenere oldu. Mesela kızlar süper görüntü süper Almanca. Muhteşem kız Türkçe konuşmaya başladığı andan itibaren sanki Yozgat’ın bir ilçesine gidip bir şive var. Türkçe bilmiyor ama görüntü muhteşem, dört dörtlük. Neden? Çünkü sadece kulağı aldığı evdeki Türkçe’den yola çıkarak. O, çok acı bence. Türkçeye ağırlık verilmeli. Türk kültürü iyi tanıtılmalı. Burada istemsizce olarak çocuklarımıza şey empoze ediliyor : “Türksün, sen aşağıdasın; sen duracaksın; sen bekleyeceksin. Bizden arta kalırsa sen girebilirsin.” Bizim çocuklarımızın, daha çok çalışması lazım ki girebilsin. Her şeyde böyle. Ev bulma konusunda, iş bulma konusunda bir Alman mesela 40 defa başvuruda bulunuyorsa, bizimkinin 140 defa olması lazım. Çünkü isim olarak Alman pasaportu var. İsim yabancı isim. Yabancı olmasa bile kara kaş, kara göz, kimlik. Kendi haklı oldukları sebepler de var çünkü çok, bizim kriminal olay dediğimiz, çok gençler arasında maalesef öyle. Bilmiyorum neden. Bunun da araştırılması lazım çünkü çocuklar itelenmiş ötelenmiş hissediyor kendini. Ben kendi çocuklarımda bunu çok yaşadım. Alman diline hakim çocuklar, gençler. Burada doğup büyümüşler ve çocukların hayalinde Türkiye’ye gidip orada yaşamak var, ki Türkçe hiç yok. Türkiye’ye giderlerse yapamazlar. Bugün ben bile ...” (A20, Kadın, 43)

“Herkesin evladı değerlidir ama çocuklarımıza biraz daha ilgi göstersek, biraz kültürümüzü öğreterek daha güzel olur diye... Toplumda nasıl konuşacağını, nasıl davranacağını, onu öğrense. Çünkü Almanya’da yaşıyor çocuklarımız; Türkiye’ye gittikleri zaman ortada kalmalarını istemiyorum ben. Yani çünkü burada büyüyor çocuklarımız, benim kızım zorluk çekmiyor Türkçe konuşmada ama buradaki bazı ailelerimiz diyor ki “önce Almanca” ama yanlış bence. Çünkü anadilimi unutursam sen kendi memleketini de unutmuş oluyorsun. Biz Almanya’da yaşıyoruz ama ne

olacağımız hiç belli olmaz belki ilerde bizim Türkiye’de okuyacak. O zaman Türkçe yok oluyor. Çoğu çocuklarımızın Türkçesi yok yani ama Türkçemizi unutmamamız gerekiyor eğer Türkçe unutmazsak Almanca da olur, benim düşüncem. Çoğu kimse var “Biz Almanya’da yaşıyoruz Alman kültürünü öğrensinler.” Yanlış. Almanya’da yaşıyoruz. Burada ekmek davası için yaşıyoruz. Hepimiz burada gurbetçiyiz ama ben Türkiye’mi çok seviyorum ama Almanya’yı da seviyorum. Burada yaşam kurdum. Burada çocuğum çocuğum oldu. Burayı da seviyorum. Ben kızıma, iki kızıma da demem ki “Siz Almansınız. Almanya’da büyüyorsunuz Türkçe’yi unutun veya Türk kültürünü unutun.” Hayatta söylemem.” (A22, Kadın, 45)

- Ailelerin çocukları yönlendirmesi ama bunun için de ebeveynlerin istek ve katkısının gerekliliğini söylemektedirler.

“Düşünmem lazım nasıl desem şimdi onu... Aslında aklıma gelecek bir şey yok ne yapabilirler bilmiyorum. İki taraflı suç olduğumuz için Almanya’da şu da var; diyelim bir Türk bir şey yaptı. Bütün hepsi içine alınıyor, kafesin içine konuluyor. Onları da suçlayamam ki, biz aslında biz vatandaşlar kendimize çeki düzen versek gayret göstersek... Bunlar için eğildiğimiz zaman, bu konularda konuştuğunuz zaman saygısı da daha fazla, sana anlayışı da çok fazla. Yeter ki, o fırsatı da vereceksin ama biz kendimizi de onlardan geri çekince onlar da otomatikman bize farklı gözle bakıyorlar. Eğitim sistemi ona bir şey yapamaz; aileler biraz daha fazla katılsak onlar da adım atmaya çalışır.” (A16, Kadın, 30)

“Benim burada gözlemlediğim Türklerin bazı şeyleri istemesi lazım, kendilerini soyutlamaması lazım, daha içlerinde olması gerekiyor. Dilden dolayı, bazı veliler şey yapıyorlar. Dilin Almanya’ya gelindiği zaman, dil olayı çözülmesi gerekiyor; kalite o kadar yükseliyor tabii, konuşabildiğin kadar. Çok fazla var burada dil desteği ama insanların istemesi lazım burada yeter ki Almanya’da isteyin. Biz halk olarak istiyor muyuz? Bize para olarak gelsin, başka şey olarak gelsin ama bir eğitim olarak gelsin istenmiyor ki!” (A17, Kadın, 48)

4.2. HOLLANDA'DAKİ GÖRÜŞMELERİN DERLENMESİ

Hollanda Kraliyeti'nde toplam 30 ebeveyn ile görüşülmüş; bu çalışma içinde 25 kişinin görüşme kayıtlarından derlenen veriler derlenmiştir. Bulgulardan çıkarılan bazı veriler, genel hali daha görünür olmasına yardım açısından tablolar veya grafiklere aktararak Ekler kısmında sunulmuştur.

4.2.1. Hollanda'daki Görüşülen Kişiler Hakkında Genel Bilgiler

Hollanda'daki Görüşülen Kişilere ait bilgiler Ek4'te verilmiştir. Görüşülen Kişilerle, eğitimi hakkında bilgi edinilmiş olan çocukları ile ilgili kısa bilgiler aşağıdaki tablodaki gibidir. Görüşülen Kişi sayısı 25 ile sınırlandırılmış olsa da; ebeveynlerin belirlenen sınırlar içinde çocuklarının eğitim hayatlarından bahsettikleri için, Görüşülen Kişilerin çocuk sayılarına ve araştırmanın kapsamına giren öğrenci sayısı yani öğrenim hayatları hakkında konuşulan kişilerin sayısı 37'dir.

Görüşülen Kişi	Çocuğun/Çocukların Yaşı	Çocuğun/Çocukların Cinsiyeti	Sınıf Seviyesi	Gittiği Okul
H1	12	Kız	-	HAVO
	10	Kız	Grup6	İlkokul
H2	13	Kız	-	HAVO
	9	Kız	Grup5	İlkokul
H3	9	Erkek	Grup6	İlkokul
H4	9	Erkek	Grup6	İlkokul
H5	16	Erkek		HAVO
	13	Kız		HAVO
	7	Kız	Grup4	
H6	13	Erkek		MBO
	9	Kız	Grup6	
H7	15	Erkek		HVO
	13	Kız		HAVO
	10	Kız	Grup6	
H8	8	Kız	Grup4	
H9	17	Erkek		MBO
	12	Erkek	Grup8	
H10	13	Erkek		HAVO
	11	Erkek	Grup8	

H11	13	Erkek		VMBO
	7	Kız	Grup3	
H12	15	Kız		HAVO
H13	15	Erkek		MBO
H14	16	Erkek		VMBO
H15	10	Kız	Grup7	
	8	Erkek	Grup5	
H16	13	Erkek		VWO
H17	16	Erkek		VMBO t
H18	15	Kız		MBO
H19	9	Kız	Grup6	
H20	14	Kız		VMBO
H21	17	Erkek		MBO
H22	14	Erkek		VMBO
H23	17	Kız		MBO
H24	12	Erkek	Grup8	VWO
H25	16	Erkek		MBO
	14	Kız		HAVO

Tablo 4.2.1. Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin, eğitimleri hakkında bilgi verdikleri çocuklarının demografik bilgileri

4.2.2 Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sistemini Algılayışı

4.2.2.1 Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sistemine Genel Bakışı

Görüşülen kişiler, Hollanda eğitim sisteminin genel yapısından bahsederken okul yapısını anlatabilecek düzeyde iseler bilgi vermişler yoksa da kendi bakış açılarını ifade edebilecek bir anlatımda bulunmamışlardır. Bilgi sahibi olmadığını, özellikle ifade etmek isteyen ebeveyn de bulunmaktadır.

“İnanın hiç bir bilgim yok benim Hollandacam yok benim. İşte gidiyorlar geliyorlar dersleriyle, gidiyoz. F...(komşusu) bilir onu.” (H6, Kadın, 47)

“Valla şimdi...nasıl bilemedim. Gerektiğinde çağırıyorsa, gidiyoruz. Başka da bir şeyimiz yok eğitimle ilgili yani. Koymuşlar falan onun da ne anlama geldiğini de

bildiğim yok. Çocuğa da soruyorum, onun da ne olduğunu bildiği yok. Soruyorum kalıyor. Neyse diyorum, öğretmen nasıl eğitim veriyorsa, oluruna bırakmış gibi bir şeyiz.” (H13, Kadın, 54)

4.2.2.2Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sisteminde Olumlu Gördükleri Hususlar

Hollanda’da örüşülen kişilerin Hollanda Eğitim Sistemi’nde gördükleri olumlu yan veya beğendikleri özellikler sorulduğunda bazıları için disiplin, bazıları için rahatlık ve buradan yola çıkarak öğrenciye imkan tanındığı şeklinde yorumlayanlar, eğitimin parasız oluşuna geçiş yapanlar olmaktadır.

“En olumlu gördüğüm şey bir tek ... hani disiplin çok iyi zamanında girmediği zaman direkt beş dakika geç kalsa, disiplinli ama bilmiyorum beğenmediğim yanları da çok.” (H9, Kadın, 38)

“Disiplin, kuralları” (H16, Kadın, 51)

“Disiplin çok önemli; disiplin başta geliyor. En fazla, altı hafta, üç hafta tatil olur.” (H20, Erkek, 51)s

“Sakin olmaları, çok sakince her şeyi halletmeleri çok hoşuma gidiyor mesela. Okulda, veli görüşmelerinde, veli toplantılarında her şey sakin gene; öyle bağırma çağırma öyle şeylik yok yani. Her şey rahat, çok hoşuma gidiyor yani. Gene öyle olduğu için de öyle ortamda kendimi daha güvenilir hissediyorum; daha rahat geliyor bana yani.” (H1, Erkek, 40)

“Çocuklar rahat boğmuyorlar. Çocuklar rahat gidiyor. Rahat ders alıyorlar mesela öğretmenler sıkıyor. Bir de maddi yönden de güzel mesela devlet her şeyini karşılıyor. İlkokula benim kızım gidiyor, ben daha bir kalem aldığımı, kitap aldığımı bilmiyorum. Kızım üniversiteye gidiyor Onu yapıyorum okul parasını alıyor, aylık da 200- 200 kitap; yüksek okuduğu için veriyor. Ama öbürleri... Lisedeki kızıma

senede bir defa 200 Euro verdim okul parasını, gerisini de hep devlet karşılıyor.”
(H2, Kadın, 39)

“Burada çocuklar daha rahat diyebilirim. Pratik dersler veriliyor, uygulamalı diyebilirim. Daha çok çocuklar kitap üzerine yoğunluk değil de, uygulayarak dersler veriliyor. “ (H4, Kadın, 35)

Ev ödevi verilmemesi ile sistemin okulda içerik olarak zengin olmasını aktaranlar ve bunda da yine “rahatlık” vurgusu yapan Görüşülen Kişiler de olmuştur.

“En hoşuma giden şey... -4 derece değil mi isterse -18 derece olsun benim en çok hoşuma giden, kapıda başlıyor eğitim. Her gün okulun müdürü, iki kapısı var okulun bir kapıda müdür, bir kapıda müdür yardımcısı, gelen tüm velilerin, öğrencilerin tek tek elini sıkar; hoşgeldiniz der. Sonra yukarı çıktık sınıfa, öğretmen tamam elinde kahvesi ama kapıda hoşgeldin günaydın yani burada zaten pozitif başlıyor gün. Onun dışında sistem olarak benim en çok hoşuma giden çocuklar senede iki ya da üç kere hazırlanıyorlar; bir konu serbest bizimkiler genelde iki defa Türkiye’yi seçtiler bir kere P... (çalıştığı şirket) seçmişlerdi. Hazırlıyorlar; sunum yapıyor. Yani çocuğu özgür bırakıyor çocuğu... benim oğlum, çok şey kendine özgüven müthiş Hollandalı çocuklarda onu zaten görüyorsunuz sokakta da ... Uzmanlaşma çok iyi gereksiz bilgi vermiyorlar benim gördüğüm. Benim en çok garibime giden şeylerden biri şuydu... “ev ödevi niye siz vermiyorsunuz evde bir şey yapalım” ... evde çocukla vakit geçirin evde ödevde gerek yok. Çocukları sıkmadan, gerekli olan bilgileri veriyorlar. Bana şey geliyordu, saçma geliyordu.. ...Çocuğu kendi iradesine bırakıyorlar. Çocuk, kendi kendine eğitiliyor. Onlar sadece gözlemci mi oluyor; çok hoşuma gidiyor.”
(H10, Erkek, 44)

“Ev ödevi yok.” (H17, Kadın, 54)

“Hollanda eğitim sisteminde, en çok hoşuma giden şu var. Eğitimle nasıl diyeyim, eğitim boş verilmiyor üzerlerine düşeni yapmaya çalışıyorlar. ... Sadece eğitim değil her dalda herkes görevini yapıyor. Evet çoğu, görevini iyi yerine getiriyor.”
(H22, Erkek, 55)

- Öğrenciye her zaman imkân tanınması, gerektiğinde gereken eğitimin sağlanıyor olması olumlu ayrı bir görüş alanı olarak açığa çıkmaktadır.

“Bence imkanı çok. Mesela ben kendimden örnek verirsem yeğenim çok düşük seviyede başladı en düştüğü oradan onda diploma falan da almıyordun hatta.... oradan anaokulu öğretmenliğine çıktı. güzel bir şey eğer istersen şeyi ok belki bir çok kademe kat etmek zorundasın ama eğer istiyorsan o şeye ulaşabiliyorsun.” (H7, Kadın, 40)

“İstedığınız zaman sınırsız şekilde istediğiniz yere gidebiliyorsunuz, sınırsız şekilde istediğiniz yere gidebilirsiniz. üniversite sınavı yok. İsteyen üniversiteye gidiyor” (H11, Erkek, 35)

“Çocukların önü açık. Çok şans tanıyorlar, maddi ve manevi, bedava, çok önem veriyorlar; yardımcı oluyorlar. Çocukta öğrenme problemi varsa, özel okula teşvik ediyorlar. Öze arabalar getiriyor götürüyorlar ilgileniyorlar.” (H12, Kadın, 47)

“Çocukta bir eksiklik gördüler değil mi? Çocuk hayır diyemiyor, reddedemiyor, direnç gösteremiyor veya toplumda okulda nasıl davranılması gerektiğine göre çocuklara toplayıp kurs veriyorlar. ...çocuğu kaderine bırakmıyor. geminin içindeyse beraber, öğrenirse öğrenirsin öğrenemezsen geminin dışına düşüncesi yok. Hangisinde eksiği varsa, matematik, kesirler, tümü anlayıncaya kadar anlatıyor. ... eksik olan gruba ekstra yapılıyor.” (H15, Erkek, 38)

- Öğrencinin seviyesine uygun eğitim alması da, bazı Görüşülen Kişiler açısından beğenilen bir özelliktir.

“Burada herkesin seviyesine göre, tembel bir öğrenci başka bir şey okuyamıyor. Seviyesine göre, İyi olanlara da destek yükseliyorlar. Burada sen istediğin müddetçe yükseliyor. Bazıları, tabii diyor benim çocuğum iyiydi, hakkını yediler. Öyle durumlar da olabiliyor ama bu bir bütün; çocuğun davranışı, kapasitesi her şeyi katıp yapıyorlar.” (H18, Kadın,39)

“Çocuğun seviyesine göre bir meslek edinebilmesi, seviyene göre ve isteğine göre belirleyebilmesi bu güçlü.” (H19, Kadın,30)

“En beğendiğin yan ne dersen ...okumak isteyene her yaşta her meslek imkanlar daha kolay mı desem, 18 yaşına gelince devlet bunlara para veriyor eğer babalarının maaşı çok yüksek değilse hani o para çok değil ama ...” (H21, Kadın,43)

“Hollanda eğitim sisteminde, en çok hoşuma giden şu var. Eğitimle nasıl diyeyim, eğitim boş verilmiyor üzerlerine düşeni yapmaya çalışıyorlar. ... Sadece eğitim değil her dalda herkes görevini yapıyor. Evet çoğu, görevini iyi yerine getiriyor.” (H22, Erkek, 55)

4.2.2.3.Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar

Görüşülen Kişilerin Hollanda Eğitim Sistemi'nde olumsuz veya beğenmediği bir durum olmadığını ileten ebeveynler kadar çeşitli şekillerde olumsuz yönde hissettiklerini iletenler de olmuştur.

“Ben bir şey görmüyorum iyi... Ben çok memnunum yani” (H1, Erkek, 40)

“Bilmiyorum. Olmayabilir. Bilmiyorum hiç. Öyle hoşuma gitmeyen bir şey yok yani.”(H2, Kadın, 39)

“Beğenmediğim bir tarafı yok diyebilirim. Öyle bir şey görmedim” (H23, Kadın, 45)

“Ya hiç, inanın aklıma hiç bir şey gelmiyor. Doğruyu söyleyeyim yani ben memnunum yani. Google’a girip yazıp, bakarsanız; dünyadaki en mutlu çocuklar Hollandalılar çıkıyor. Orada bir sürü şey var; onlardan birisi de eğitim. Bence doğru yapıyorlar bu işi ...” (H10, Erkek, 44)

“Valla şu an yok. Her okula Türkçe koyulsun derim ama her okula koyamazlar. Eğer öyle bir istek istersen burada yerler şey yapabilirsin ama illa Hollandalılara Türkçe dersi ver diyemezsin” (H24, Kadın, 50)

“Ben göremedim, sistemin önü açık.” (H25, Kadın, 38)

“Hiç bir problem görmedim. Üç çocuk yetiştirdim; bir problem görmedim.”(H12, Kadın, 47)

Ayrımcık ve daha da detaylı şekilde olumsuz gördüğü hususları sıralayan ebeveynler de olmaktadır.

“Bazen ön yargılı davranmaları... önyargılı derken, genel olarak insanlarda eğitimin verdiği bir şeydir, verilen eğitimde insanlardan kaldırmaya çalışmıyorlar. Mesela bir insan, seni görüyor. Hemen önyargılı davranıyor. Yani düşünmüyor ki eğitimde bir şeyi tanımadan, kahveyi içmeden kahvenin tadını konuşmasına müsaade etmek yanlıştır. Biz yani buna ilerletmek için buna diyelimkine, bu burada ama biz buna bunu (yukarıyı) teklif edelimkine çıkmak zordur; inmek basittir. Burada oldu mu (düşük yer) o merdivende devam etmek ister ama üst merdivendeyse onu yapmak ister. Ama onu yapamadığı gibi indirmek basittir çıkartmak zordur. Biz buna bunu verelim yapamazsa çok çok bir alta devam eder demiyor yani bunlar diyor ki buardan devam etsin. ... evet destekleme o yok yani bilhassa yabancılara karşı daha az yani kendi insanlara biraz daha farklı. Ben her zaman şunu derim ayrımcılık, ayrımcılık her ne kadar da yok desinler var ben bunları yaşadım.” (H22, Erkek, 55)

“Beğenmediğim yan geçmişte yaşadığımız yabancılara karşı olan farklı yaklaşım.” (H9, Kadın, 38)

“İlkokullarda öğretmenlerin verdiği tavsiyeler bazen burada ayrımcılık yapabiliyorlar. Sistem üzerinden mi, yoksa pratik üzerinden mi? Teorik olarak bazen öğretmenler belirleyici olabiliyor ama pratik olarak da bazı öğretmenler ayrımcılık yapabiliyor; orda açık bir şey var. Burada camide çok şeyle karşılaşıyoruz ... Anne baba dil bilmiyorsa, eğitim sistemini bilmiyorsa, öğretmen ne diyorsa onu kabullenmek zorunda kalıyor. Veli ne kadar biliyor sistemi? Veli ne kadar hakkını

biliyor; çocuğunu ne kadar tanıyor? Bazı veliler var; hangi sınıfa gittiğini bilmiyor, Öğretmenini bilmiyor... ” (H11, Erkek, 35)

Bazı ebeveynler, eğitim ortamlarında öğrencilerin rahat olmasından bahsetmişlerdir;

“Hoşlandığım bir şey hiç görmüyorum ki;...ben üniversiteye gidene kadar çocukların evde ders yaptığını görmedim. çok serbestler.” (H14, Kadın, 48)

“En beğenmediğim özellik derslerde çok esnek oluşları. Çocuklar çok rahat, disiplinleri olsa iyi olur.” (H18, Kadın, 39)

“Bu her yerde aynı artık okullarda da öyle haya, edep, saygı, terbiye, ... her şey açık sigara, eroin, affedersin” (H21, Kadın, 43)

Bazı ebeveynler ilkokuldan sonra sınav sonucundan çocukların eğitim hayatlarının şekillenmesini olumsuz bulmaktadır:

“İlkokulda –durumunun- belli olması bence, yaş küçükken belli olması.” (H16, Kadın, 51)

“Ne olabilir çocuklar 11-12 yaşında daha küçük oluyorlar. Geleceklerini daha fazla hayal edemiyorlar. O diyelim ki meslek okulunu gideceği yeri, üniversiteyi daha fazla kavrayamıyor. Daha kavrayamadan aslında seviyesine göre yön veriyoruz. Bu aslında olması gereken de bir şey,herkes çocukları seviyelerine göre ayırıp seviyelerine göre de ders vermek zorundayız. Çok akıllı bir çocuğa basit bir şey versek zevk almaz veya tam tersi çok zorlanan çocuğu Yunanca versek, o da ondan bir şey anlamaz. O yüzden, çocuğu seviyesine göre ayırmak zorunda olduğumuza inanıyorum ama o yaşta da bunu kavrayabilmeleri daha çok zor. O açıdan biraz tereddütteyim yani.” (H19, Kadın, 30)

- Hollanda eğitim sisteminde olumsuz olabilecek birkaç yön olduğunu belirterek daha geniş çerçeve çizen ebeveynler de olmaktadır. Ayrımcılıktan, akran şiddetine kadar; her sene öğretmen değişiminden,

farklı dini grupların okullarının bulunmasının toplum içinde ayrıma yol açtığına kadar olumsuz yönler gören ebeveynlerin yorumları da şu şekildedir:

“En beğenmediğim özellik çok, güzel bir soru, çok güzel bir soru. Politikaya atıldığım noktalardan, eğitim çok önemli benim için. Şart, iyi olması kaliteli olması benim için şart. Beğenmediğim noktalardan birincisi son sınıfta bazı öğretmenlerin çok ırkçı davranması veya ön yargılı davranıp, hak ettiği değerden az bir not vermesi. Burada şey tavsiye veriliyor, o tavsiyeye göre çocuk ya yüksek yere okula gidiyor ya da düşük yani el becerisi okuluna gidiyor. Bazı öğretmenler Hollandalı öğretmenler bilerek mi bilmeyerek mi, hiç bilmiyorum düşük, 20 senedir bu böyle, bende de oldu, çocuklarımda da olmasın diye politikaya atıldım ben, bir çözüm bulun artık bir çözüm bulunmalı.... İkincisi okullarda yabancı çocukların, Hollandalı çocuklar tarafından çok dışlandığı çok dışlanıyorlar veya özel okula gönderiliyorlar. Üçüncüsü ise, mesela çocuklar kendi aralarında özellikle yüksek okullarda kendi aralarında bir telefon olduğunda veya R...(marka ismi) saati olduğunda bıçak zoruyla veya dayak zoruyla aldıkları öğrenildi geçen ay bizim Amsterdam’da çokmuş. O bazı okullarda o da tabii öğrencilerin korkuyor, dışarı çıkamıyor, okulda kim bilir nasıl dövülmeden, itilmeden kakılmadan eve dönerim diye düşünüyorlar. Ya korkuyor söylemekten, ya da kendi şeylerini kapatmak için bana sürekli telefon geliyor; bu ay mı gelecek ay mı gelecek ay son sınıf sonuçları geliyor bana yine telefon gelecek; “bana öğretmen bunu verdi. Ben istemiyorum nasıl olacak.?” Hatta geçen hafta da geldi, öğretmen şimdilik bu notu verdi benim kızı daha başarılı. ...Eğitimde şey öğretmen azlığı yani öğretmenler git gide bulmakta zorlanıyoruz öğretmen çok az ve sürekli çocuklar eve gönderiliyor. O bir sorun, çocukların çocuklar tarafından böyle şey yapılması dışlanması şeye neden oluyor, Hollanda’da evde oturan aslında okula gitmek zorunda olan ve gitmeyen çocuk sayısı yükseliyor. Evde 3 aydan fazla oturan kişi var. Bir çözüm bulmak lazım. ... Buradaki İslam okulları Hollanda okullarından daha iyi sonuçlar alıyor Onu da istemiyorlar. Bir kılıf uydurmaya çalışıyorlar. Üçüncü, dördüncü sene, giderek de artıyor bu parayı –devletten okullara gelen maddi destek-

kesmek istiyorlar; önlerini kesmek için. Hem onu kesmek istiyorlar para yardımını, bazen saldırılar oluyor kurşunla gelip okulu tarıyorlar.” (H8, Kadın,33)

“Kötü yanı aklımda onu söyleyeyim. Sınıflar her sene değişiyor. Yani bir sene bir öğretmen, her sene aynı sınıflı okutmuyor. Her sene farklı öğretmen geliyor. Bu benim hoşuma gitmiyor. ...Arada güven bağı oluyor beş sene... bu orda yok. Bunu yapıyorlar sürekli Hollanda genelinde... kötü bir yanı şu var. Katolik, Protestan, İslâm, Hindistan Hindu okulu var. Herkes toplum içinde, bir bölünmeye yol açıyor; gruplaşma oluyor. Bence iyi değil. Light bir sistem olup, dini bir vurgu olmadan sadece eğitim olsa daha güzel olur. Din eğitimi nerde verdirecekse çocuğuna kilisede, camide versin beni o hoşuma gitmiyor. Bir bölünmüşlük. Eğitimin amacı ne? Bütün okullarda herkesi aynı şekilde yetiştirmek ve start başlangıcını sağlamak. Herkes farklı bir eğitim alıyor gibime geliyor.” (H15, Erkek, 38)

4.2.3. Hollanda’daki Eğitim Öğretim Atmosferi

4.2.3.1. Hollanda Eğitiminde Öğretmen Unsuru

Görüşülen Kişilere sorulan sorulara bakıldığında da görülebileceği gibi direkt olarak öğretmenlerle ilgili soru bulunmamaktadır; lakin katılımcılar sorular içinde yer almadığı halde konuşurken muhakkak bazı hususlara değinmişlerdir ki bu hususlardan biri de “öğretmenler” veya okuldaki yöneticiler kısacası eğitimciler olmaktadır.

Hollanda’daki Görüşülen Kişilerin bir çoğu Hollanda’daki okulların dinî okullar (Katolik, İslam v.d.) ve genel (hiçbir dini yapısı ve din dersi olmayan “openbaaar” diye adlandırılan şekilde) diye ayırım olmasına karşın; ebeveynler dinî konuların sınıf ortamında yer almasından sebep öğretmen tutumları hakkında görüşlerini beyan etmişlerdir.

“4. sınıfta öğretmeninin bazı böyle, bizim okulumuz normal bir okul, hiç bir dine mensup olmayan bir okul yani normal. Hristiyan ve İslam okulları var. Hiç bir şeye bağlı değil bizim gittiğimiz okul ve öğretmeni sürekli Hristiyanlıkla alakalı şeyler anlatıyormuş çocuklara. Benim oğlum eve gelip anlatıyordu "anne biliyor musun? – öğretmen- Jesus'a inananlar, sadece Jesus'a inananlar cennete gidecekmiş diyor." ben de böyle anlattığı için müdürle konuştum. Burası dini bir okul değil, niye din anlatılıyor okulda. Müdür de öğretmeni savundu. Dedi, bütün dinlerle alakalı bilgiler veriliyor. İslam'la alakalı bir şey duymadım. Öğretmene bütün dinleri tanıtmak ve öğretmekse derdi niye İslam'la alakalı bir şey anlatmıyor çocuklara? Sürekli Hristiyanlık anlatıyor dedim. O da öğretmen konuştun mu diye şey yaptı. Çok büyük bir sorun yaşamadık ama ben evde ders verdiğim, biraz anlattığım için sorun yaşamıyorum ama diğer çocukları da ben düşünerek hareket ettim. Çünkü bir çok ailede din dersi yaşatılmıyor çocuklara. Çocuk, okulda bunu duyduğunda mesela daha çok benimseyip onu alıp Hristiyan bir yatkinlik oluşabileceğinden korktuğum için, ben böyle bir şey yaptım. Öğretmenin inancı da o yönde olduğu için çocuklara da onu aşıyor ister istemez. ...Hala yapıyordur. Öğretmen, sanıyorum yapıyordur biz bıraktık. Şimdi başka öğretmene gidiyor. Öğretmen de Hristiyan Surinam, önceki öğretmeni bunu yapan da Hristiyan Surinam'dı. Ama şu anki öğretmenin öyle bir durumu, sıkıntımız yok yani. Onun haricinde öyle özel olarak bir sorunumuz olmadı.” (H4, Kadın, 35)

“Geçen yıl kızımın öğretmeni Surinam idi. Anne dedi, bize iyi davranmıyor. Biz Müslüman olduğumuz için, sizin yanınızda bize gülüyor. Ama kızı zor saldı. Biz Müslüman olduğumuz için bize iyi davranmıyor dedi. Yok dedim, sen yanlış düşünüyorsun öyle değildir dedim. ...Geçen sene beğenmedi; bu sene Surinam hoca okulunu değiştirdim, çok memnunum. Ora uzaktı. Zaten bir sene okutuyor değişiyor. Zaten bittiydi onunki. Bura yakın diye buraya aldırđım. Kızımın bir arkadaşı vardı; o da aynı düşünüyordu; Türk'tü. Ona da kızdım “kızım, yapmayın. Yapısı öyledir öyle düşünmüyordur” dedim. Ama bilmiyorum yani.” (H6, Kadın, 47)

“Bu senenin başında, öğretmenin biri şey yapmış. Derste iki tane masa almış, kendisi “Ben Allah'a inanmıyorum” masasına gelmiş. İki masa, kendisi de inanmıyorum masasına gelmiş. Herkese de tek tek sormuş. Kendisi masaya gelince Faslılar,

Türkler de masaya gelmiş, bazı kişiler bunu annesine söylemiş, böyle böyle oldu. “Ben Allah’a inanıyorum ama ben öğretmenin masasına gittim çünkü o da gitti” diye. Yine kafa karışıklığı oldu. Ben gittim, nedir dedi. Birbirlerinin şeyine –dinine- saygı duyma öğreniyorlar dedi. Aslında problem büyümesin diye söylediler onu da; farkındayım. Birisi Allah’a inanıyor, birisi Allah’a inanmıyorsa; onun düşüncesini kabul etmeyi o zaman öğreniyormuş güya.” (H8, Kadın, 33)

Görüşülen Kişilerden, öğretmenlerle ilgili öğrencinin durumu hakkında olumlu yaklaşım sergilemesiyle ilgili de görüş aktaranlar olmaktadır.

“İlk zaman oğlumda olmuştu... Konsantrasyon için ... ev doktoru yok öyle bir şey dedi. Kızım parmak emiyordu 10 yaşına kadar. Aşırı derecede emiyordu grup 6daydı öğretmeni çağırdı, bıraktırmamız lazım dedi. O gün konuştu öğretmen, o gün bugün hiç ... güzel şeyler de oluyor öğretmen sayesinde. İyisi de çağırıyorlar kötüsünde de ...” (H23, Kadın, 45)

“İlkokulda öğretmeniyle gittim, konuştum. Evde ben bile Türkçe konuştuğumda Türkçe konuşma yok diyordu. Okulda Maruklar¹⁰⁴, Türkler, öğretmen öyle diyorlardı yasak koyuyorlardı. Bu şeye uyucam diye, evde de öyle yapıyordu. Sonra beraber gittik; öğretmeniyle konuştum. Öğretmeni açıkladı. Sen evde Türkçe konuşacaksın, konuşabilirsin. Annen de konuşabilir. Ama burada Türkçe konuşamazsın. -ben istemiyorum dedi. Öğretmen de, sen isteme ama annene yasak koyma; o evde Türkçe konuşabilir dedi. O söyledikten sonra şey yapmadı ama o söyleyene kadar baya şey yapmıştı.” (H24, Kadın, 50)

“İlk mentor -öğretmen- görüşmesine gittim. Ben tanıştım T.,(kızı) bir konu hakkında ... başladı mentorle konuşmaya. Baktım, T...’ı tanıyamadım. O kadar rahat anlatıyor ki, duygulandım yani. Çok hoşuma gitti. Çok duygulandım. Kadın –mentor öğretmen- çok güzel ilgileniyor çocuklarla. Bir de kampa gittiler ilk haftası... kadın

¹⁰⁴ Görüşülen Kişilerin neredeyse hepsi Fas veya Fas kökenli olup da Hollanda’da bulunan kişilerden bahsederken Maruk veya Marukan demektedir. Onların kullandığı şekilde yer verilmiştir.

çok kaynaşmalarını istiyorum, eğer sosyal olabilirlerse daha rahat hissederler diyor. Çok hoşuma gitti.” (H1, Erkek, 40)

4.2.3.2. Okul ve Aile Arasındaki İletişim

Hollanda’daki Görüşülen Kişiler okul-aile ilişkisi, öğretmen-veli görüşmeleri hakkında görüşleri farklı görüntüler arz etmektedir. Bir Görüşülen Kişi eşiyle iş bölümü yaptıkları söylemektedir:

“Y...(karısı)genelde gündüz çalıştığım için Y. akşam çalıştığı için, gündüz çocuklarla hep o ilgileniyor. Okullarda saat beşten sonra toplantılar oluyor, onlara ben katılıyorum Y. işte oluyor. Gündüz olduğu zaman Y., akşam olduğu zaman ben. ... T.’nın (büyük kızı) şimdi ortaokulda mentor görüşmeleri oluyor. Mentor var mesela her şeyiyle o ilgileniyor. Üç ayda bir mail ile görüşürüz, bir şey olduğu zaman mail atar bana ben ona atarım..” (H1, Erkek, 40)

Bazı ebeveynler okulla ilgili olan görüşmelere kendilerinin değil eşlerinin katıldığını aktarmışlardır. Bunu aktaran Görüşülen Kişilerden biri Hollandaca seviyesi sebebinde olduğunu söylerken; bir diğeri ise işlerinin yoğunluğu ve çocuklarla ilgilenmek gerekliliğien vurgu yapmaktadır.

“Randevulara beyim gider. Benim Hollandacam olmadığı için. Dün F...yi (komşusu) götürdüm; tercümanlık yaptı bana. Tabii o anlatıyor sen onu soruyon. ,.. Karne raport diyorlar burada, karne onun için bir toplantı akşam düzenlerler; öyle bir çağırırlar. Başka da çok sorunlu bir aile olursa bilmiyorum ben gitmedim. ... Yok benim çocuklar çok sorunlu bir çocuk değil gerek duymadık” (H6, Kadın, 47)

“Genelde eşim sağlıyor; ben iş olarak çok yoğunum. Hatta P...’de (özel bir şirket ismi) çalıştığım yıllarda çocukları görmediğim günler oluyordu. Eşimin burada çok emeği var. Ayrıca kendisi de, bu da çok önemli, eşim her gün okula gidip gönüllü olarak öğretmenlik yapıyor. 12’de başlıyor 13.30’a kadar okulda yemek yiyorlar. O yemek sırasında öğretmenliği eşim yapıyor. Eşim gibi gönüllü Hollandalılar var. O yüzden okulun müdüründen, öğretmenine hepsiyle arası o kadar iyi ki.” (H10, Erkek, 44)

Bazı ailelerde ise büyük çocuk (abla veya ağabey) bu görevi üstlenmiştir bunu Hollandaca ile ilgili olduğunu ifade eden de vardır; hatta okul ilişkisini öğrencinin kendisinin sağladığını söyleyen Görüşülen Kişi de bulunmaktadır

“Çoğunlukla ben gidiyorum. Son zamanlarda, çocuk abisinin gitmesini istedi. Öğretmen demiş, sınıf atlayabilirsin diye ama çocuk gidip de öğretmeniyle konuşmadı. Abisi gidiyor; benim gitmemi istemiyor. Kendi öyle istiyor. Abisi zamanı yoktu; babasıyla gitti. Onun da Hollandaca yok, oğlan tercümanlık yaptıysa yaptı; bilemeyeceğim.” (H13, Kadın, 54)

“Abla. En çok abla. Çünkü neden? Abisinden korkuyor; abisine her şeyi anlatamıyor, ablasıyla her şeyini paylaşabiliyor mesela. Benim de, dilim yeterli olmadığı için her şeyde, eşim de zaten çalışıyor o yüzden abla hep iletişim kişisi.... Geçen gittik beraber. Konu mesela oğlumun, bu seçtiği şeyi sevmemesi; değiştirmek istemesi. Ablası da hem genç olduğu için 5 yaş büyük ondan 22 yaşında o yollardan geçtiği için daha anlayışlı olabiliyor. Ara bulucu olabiliyor. Bilgili olduğu için şimdi mesela ben Hollandacam iyi değil; kadının anlattığının %50sini anlasam %50sini anlamayacağım. Bir de genç nesil bizden farklı olduğu için düşünce yapısı biz biraz daha eski nesle yakın, eski kafalı oluyoruz bazı şeylerde. O yönlerde mesela abla devreye giriyor.” (H21, Kadın, 43)

“Ablası... genelde ablası ve eniştesi ile karne, rapor konuşmalarına gidiyor. Babası geç geliyor. O yüzden, ablası işten geldikten sonraya ayarlamaya çalışıyoruz.” (H24, Kadın, 50)

“Kendi sağlıyor. Veli günleri oluyor ancak öyle gidiyoruz. Diğer türlü gitmiyoruz..”(H18, Kadın,39)

Çocuk için gerekli olduğu durumlarda ise okul ile irtibat için diğer kurum/kişilerin de devreye girdiği olmaktadır:

“Kızım biraz psikolojik rahatsızlık geçirdiği için, öyle görüşmelerimiz oldu. Okulla irtibat halindeyim. Kızım da irtibat halinde, psikologla irtibat halindeyiz. Bunların hepsi bir birine bağlı, bilgi transferi yapıyoruz aramızda. Onun dışında görüşmelerimiz yok.” (H25, Kadın, 38)

Okul-aile ile ilgili bir iletişimin olmadığına inanan ebeveyn de görüşünü şu şekilde iletmiştir:

“Okul aile ilişkisi diye bir şey yok. Kızım gözüme bakıp güldü. Açık konuşayım herkes geçim derdine düşmüş. Öğretmen, mail atarsa; öğretmen, derse ki annene babana söyle gelsin, varıyor, anlatıyor; anlamıyor ama çıkıp evimize geliyoruz. A...’da ,baba Hollandaca bilmediği için, ben daha şanslıyım abisi ve ablası var. Onlar daha bilgili, hemen müdahale ediyoruz derslerinde, bölümlerde. ... Tabi bir halk dili başka.. Bizim konuştuğumuz halk dili, bir de profesyonel dil var.” (H12,Kadın, 47)

4.2.3.3. Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması

a. Okulda Resmî Görevli Olarak Bulunan (Öğretmen, Müdür, Yönetici, vb.) Kişiler Aracılığıyla

Okul ortamında okul müdürünün çocuğun köken olarak geldiği ülkeye vurgulama yapması ve de bazı dini görünümlü grupların yaptığı güncel durumları kula taşıdığı ebeveynlerden biri tarafından ifade edilmiştir

“...Oradan buraya geldik çünkü çok problem yaşadık. Oğlum 16 yaşına gelene kadar öğretmen, direktör öğretmeni tehdit etti, Baya, bu son terörist eylemlerden sonra oğlum baya bir problem aldı. Bir şey yapmadı ama mesela direktör geliyor diyor ki aşağı inerken, “ben senin annene, senin üzerinde emniyetli bomba olduğunu söylesem, annen şimdi inanır. Ben söylediğim için” Bunu ben söyledim,... şaka yaptım dedi. Bunun şakası bile olmaz. Bu Fransa’daki terör saldırısından sonra, bunu

söyledi. Bir öğretmen çıktı dedi ki “hayatımdaki tanıdığım için en salak Türk”, benim çocuğumun arkasından konuştu. Hatta avukat hanımla biz, buna avukat hanım uyarı yolladı. Bunun bir daha tekrarlanmaması için çok özür dilediler falan. Burada böyle bir şey var; “gelin, özür dileyelim.”... İşte, özür diliyorum, bitti konu. Özür dileyerek konuyu kapatmaya çalışıyorlar ki, avukat hanım da bunu şey yapmaya çalıştılar. ...Hatta “içeri gel, özür dileyelim” dediler; benim oğlum girmedi, “ben girmiyorum kabul de etmiyorum.” -dedi.- Oradaki sorunlarımız çözülmedi.” (H9, Kadın, 38)

b. Öğrencilerin Kendisi Arasında veya Muhtelif Kişiler Aracılığıyla

Bir Görüşülen Kişi ise, Türkiye ve Hollanda arasındaki gelişen olayların okul ortamında öğrenciler arasında gerilime yol açmasını ifade ederek, ailelerin kendi işlerindeki yapıdan kaynakladığını ifade etmektedir.

“Bakıyorum; ben, biz bugüne kadar çocuklarım dahil okul ve çevrem dahil en ufak bir şey yaşamadık ta ki Rotterdam olaylarına kadar. Biliyorsunuz geçen yıl bir bakan... Mesela benim oğlumun ilk 4 yaşında birlikte okula başladığı anaokulundan beri bu güne kadar her gün görüştüğü tatiller dışında, ki tatillerde o çocuklar hep Türkiye’ye giderlerdi, oradan yazışırldı. Her gün gelip, ıspanaklı börek istediği hanımdan çocuk, ben şeydeyim Türkiye’deyim; hanım aradı bir gün, işte şey hastane doktora gidiyoruz falan, işte A...’nın (oğlu) eli... anlatmıyor falan. Niye incinmiş? O arkadaşına vurmuş. Niye böyle bir şey yaptı? İşte demiş ki “Pis Türk, gidin artık ülkemizden!” Bu çocuk, bizde büyüdü; ıspanaklı böreği severdi, etli ekmeği severdi, hanım oraya gider, bizimkisi... Böyle bir şey yok. O zaman dedim ki, o akşam veya önceki akşam demek ki evde öyle bir şey konuşulmuş. Yani bu olaylardan sonra, o zaman yani bizim tek yaşadığımız çocuğumuzla ilgili okulda olay bu. Öyle ayrımcılık, şey yaşamadık yani. ... biz kendimiz konuşmaya çalıştık. O günden sonra da bizim çocukta bir şey başladı; şimdi eskisi kadar sık görüşmüyorlar maalesef.” (H10, Erkek, 44)

4.2.4. Eğitim Öğretim Durumları

4.2.4.1. Okul Başarısı ve Okul Görüşünün Etkisi

Çocuğunun okul başarısını çok küçük yaşlarda okula başlaması olarak değerlendiren ebeveyn bulunmaktadır

“Benim oğlum matematiği çok seviyor. Okulda matematikle hiç bir sorunumuz yok Hollandaca dil derslerimiz var; onlarda yazılarda zorlanıyor; dikteleri farklı olduğu için. Onun haricinde okula gitmeme sorunu, devamsızlığı hiç yoktur; ben okula gitmicem, gitmek istemiyorum gibi bir şeyi yok. Çok küçük yaşta okula başladığı için okula başladığında bezliydi daha o şekilde çocuk öyle büyüdüğü için... Okula gitmeyi de hayatın gereksinimi gibi görüyor /?müyor.” (H4, Kadın, 35)

Grup8’den sonra gideceği okul türü için yapılan sınav ile öğretmen görüşü alınması gerektiğinde Hollanda’daki ebeveynlerin yoğunlaştığı görüşlerdendir.

Ebeveynlerden biri çocuğunun öğretmenin önce daha düşük puanlı bir okul türü için görüş vermelerine karın öğrencinin sınav sonuncunun yüksek gelmesi üzerine bu görüşü değiştirdiğini aktaran ebeveyn vardır.

“Oğlumda cito çok güzel yaptı. Öğretmen diyordu zaten. Havo yapabilir diyorlardı. Son senesinde taşındık; başka bir okula geldik, okulda çok tanımıyorlardı. Raporunu getirdik ama bu zamana kadar yaptığı şeyleri, çocuk da bocaladı. O zaman sınavları güzel yapamamış; o zaman FMBot dediler, Ben de dedim, öğretmenleri diyordu raporda da yazıyor Havo seviyesinde diye. O zaman biz fmbo-t havo yazalım ona göre bakarsınız; ne yapıyor çocuk. Sınavda, iki kademe nerdeyse yüksek aldı. Hemen aradılar. “Bir araya gelmemiz lazım” Çünkü ben okula yazdırmıştım. Hemen

gelmeniz, çocuğun şeyini değiştireceğim ben; yeni okula yazdırmanız lazım. Böylece HAVO fvo...” (H7, Kadın, 40)

- Ebeveynlerden biri de çocuğuna verilen öğretmen önerisinin doğru olduğuna inandığını belirtmiştir;

“Benim oğlan kritik yerdeydi, fMBO-t deydi, k da olabilirdi. Öğretmen dedi ki k da yapsın zaten yaparsa yapsın. İkisi arasında pek bir fark yok. Biri teknik, biri okuyarak. Öğretmen tavsiyesiyle, iyi oldu bence. Belki öbürüne gitse kalacaktı.” (H14, Kadın, 48)

- Öğrencilere verilen öğretmen önerisi konusunda sorunlar yaşatan bunu kendisi çocuğunun arkasında durarak çözmeye çalışan veya araya avukat koyan ebeveynler de olmuştur.

“Grup8'e geçerken ... o kadar zorluk yaşadık bunun bir kaç kere toplantısı oldu benim çocuğumu daha aşağı okula yollamak istiyorlardı. Sebep? Diyor ki “notları çok iyi, bütün notları çok iyi ama bu bizim için önemli değil davranışı” Ben bunu avukat aracılığıyla karşı çıktım. Öğretmen sonra şöyle söyledi “ben istemezsem, biz istemezsek çocuğunuz gidemez.” Hatta bir bu şeye karşı çıktık ve bu gittiği yerde bir uyarı mektubu yolandı “daha fazla devam ederseniz. Bu olmayacak. Böyle olmayacak.” diye. Bütün o zamana kadar bütün tehditleri hepsi bir kağıda alındı daha sonrasında da burada MBO seviyesine geldi burada Amsterdam'da başladı.... Ekstra yollarla çözümlemem lazımdı bende farklı, herkesin farklı. Avukatla, psikologla böyle raporlarla. En son işte büyük oğlumla, bana telefon açtı, bayan. En son gittiği okuldaki dedi ki -öğretmen oranın şeyini sağlayan- “Biz istemezsek, bizim istediğimiz olacak, bizim istediğimiz olacak” Beni kaale almadı. Benim avukata gittiğimi önce bilmiyorlardı son üç ay başladı okulla -irtibata-; E..(okul ismi) yollamak istemediler. E...(gittiği okul) mektup yazmışlar. Gelmeyin, almayın bunu diye. Ben de bunu, kendim ve avukat hanım da bunu ispat ederek, daha önceki yaptıkları şeyleri ispat ettik. Onlar, o zamana kadar avukata gitmiş olduğumu bilmiyorlardı. Söylüyordum ama hep şeyde kalıyordu ama avukat hanım bir yazılı

kağıt yolladı. Bu zaman kadar gerçekleşen olayların, avukat hanımda olduğunu bildirerekten artık okulu değişmezse bunu mahkeme aracılığıyla devreye sokacaklarını deyince, direkt E... gitmesine dedik yani şey yaparsanız mahkemeye taşıyacağız diye ancak böyle oğlum kurtulabildi” (H9, Kadın, 38)

“Citotus diye bir şey yapıyorlar Grup7’de bir sınav yapıyorlar Grup8’de artık çocuğun bundan sonraki hayatını belirleyen cito dediğimiz sınavları yapıyorlar. Burada şu çok etkili, şunu gördük; şubat ayında okulda öğretmenler bir advice veriyorlar. Diyorlar ki, sizin çocuğunuz bu, bizim gördüğümüz ama bir de nisan ayı içerisinde ayrıca yine bir sınav yapıyorlar. İkisini birleştirip, daha sonra çocuğun hangi okula gideceğine karar veriyorlar. Burada aileye çok çok büyük görev düşüyor biz de ilk oğlumuzda yaşadık, birinci sınıftan beri matematiği çok iyiydi biliyorduk; ..., ama çocuk son dönemde biraz şey oldu biraz futbol da oynuyor bizimkiler sınavlar falan kötü gitmeye başladı ki ... bizim oğlumuza daha çok teknik okula yönlendirecek bir şey verdiler. Biz dedik ki, bizim çocuğumuz bu değil. Öyle artık biz ona şans verdik, sınavlara da bakınca bu. Biz de imzalamadık. Dedik ki, hayır biz nisanı bekleyeceğiz; çocuğumuz yapabilir, sonuçta nisanda biz de biraz destek olduk ...Sonuçta nisan ayında HAVO aldı çocuk şimdi de fvo ya atlatacaklar çünkü yapacağını biliyorduk ama eğer orda biz imzayı atsaydık; bıraksaydık, çocuk başka bir yerdeydi tamamen başka yere gidecekti. O yüzden burada ailelere çok önemli. Bir çok aile kendisi bilmediği için gidip öğretmenle konuşamıyor bile. O ne diye sormadan altına imzayı atıyor. Hollanda’da yaşayıp eğitim sistemi hakkında bilgi yok. İşte oradan gidince nereye gideceğini bilmiyor çoğu. Çok bir şey duymuyoruz ama nadiren gerçeklik payı da var bazen yabancıları da bilerek bu şekilde yönlendirdikleri konusunda duyum alıyoruz. Orada ailenin şeye girmesi lazım devreye girmesi lazım olabilir. Öğretmen yapabilir ama siz kendi çocuğunuzu biliyorsanız böyle de bir hakkınız var bunu da kullanmanız lazım.” (H10, Erkek, 44)

“O şeyine göre niveau puanına göre bakıyorlar. Puanı nereyi tutuyorsa oraya gönderiyorlar. Mesela benim lisedeki kızın puanı Havo'yla Havo'nun bir altını tuttu. İkinci kızımın okulu daha iyiydi, daha güzeldi, ama onun puanı orayı tutmadı

buradaki ... tercih etti. Puanına göre okul seçebiliyorsun.... Öğretmenleri HAVO, citotus yaptı -kademeli şey gibi bir şey, seviye belirleme sınavı- o puanı HAVO tutturdu ama öğretmenlerin verdiği puan HAVO'nun bir altı. Şimdi öğretmenlerin ben konuşmasına gidiyorum yapma kabiliyeti var HAVOnun bir yükseğine.” (H2, Kadın, 39)

- Öğrencilere düşük öğretmen görüşü verilmesini ayrımcılık olarak gören ebeveyn de olmaktadır.

“Derslere fazla önem vermiyor gibicesine fakat niveau olarak biraz düşük şey yaptılar. Tamam dedim ama şu bir gerçek burada yabancılara yapılan haksızlık, yabancılara düşük niveauvermeye çalışıyorlar. Düşük niveau vermelerinin sebebi, benim şahsi görüşüm, aslında yabancıları engellemek istiyorlar. Bu bir. İkincisi yüksek niveau alabilir çünkü çocuğa ne kadar az iş verirsene çoğunu daha yapayım demez; bunlar o açıdan pek bakmadılar tabii; ben dedim tamam. Ö...(oğlu)in gidebilir dediler ama ... fmbo dediler fakat burada en çok yapılan haksızlık insanların önleri kesilmeye çalışılıyor. Bunu her zaman da söyledim; her zaman da tartıştım. Tamam çocuk ya gerçek bir performans gösterecek ya da önleri kesilmeye çalışılıyor. ... Yabancıların lise diploması varsa, Hollandalının ortaokul diploması varsa, aynı seviyede tutuluyor sorunlar var. Onun için yüksek okuyun senden düşük diplomalıyı senden yüksek tutuyorlar.” (H22, Erkek,55)

Özel eğitime çocuklarını götüren bazı ebeveynler bu eğitim hakkında görüşlerini de iletmişlerdir.

- Çocuğunun özel eğitim yerine normal eğitim alması gerektiğini savunan ve eğer veliler bu konuda inisiyatif alırlarsa daha uygun olacağını belirten ebeveynler vardır.

“Benim oğlum normal okula gidiyordu 4 yaşında dil sorunu vardı “r”yi söyleyemezdi tek sorunu oydu. Lökopedi dedi ki bana bunu bir okul var sırf lokopedi üzerine oraya verirsiniz düzelir dedi. İlk çocuk ya bilmiyorsun acemi oluyorsun. Biz de götürdük lökopedi okuluna verdik o da özel okulmuş bilemedim. Normal okula gitseydi benim çocuğum daha ilerleyecekti. Sırf “r”yi söyleyemediği için gitti, çocuk gümbürtüye gitti yani. Öbür oğlum da r leri söyleyemiyordu lökopedi götürüyordum; sonra en götürmek istemiyorum dursun dedim. Hiç bir sorun yapmadılar; okula devam etti. Onda ben bilemedim yani, ben vermiyorum desem vermezdim, daha iyi olacak, hep daha iyisi olsun diye çalışıyon ama yanıliyon. Dilin yok, işin yok anlamıyon. O şekilde yaptılar biz de daha iyi olur diye gittik ama okul özel okulmuş.” (H6, Kadın, 47)

“Okulun rehber öğretmeni ile ama çocuğum düzeldi. Onlara göre pek gelişmemiştii el becerisi, fizyoterapiye göndermek istediler. Fizyoterapiye gönderdim; bir şey yok boşuna getirmeyin dediler. Arkasını getirmiyorlar. Sen alakasız kalırsan şayet, öğretmen boş bulup istediği gibi at oynatabiliyor.Yani bizim Hollanda toplumda bu var biraz, başı boş bırakıyorlar biraz, çocuğu okulun kapısından bırakıyorlar içeri, hiç girmeden geri okulun kapısından geri alıyorlar. Bunun öğretmeni kim, öğretmen de babası kim bir şey yok fazla bir ilgi yok toplum genelinde.” (H15, Erkek, 38)

Özel eğitime gönderilen çocuğu olan bir ebeveyn ise bu durumu oldukça iyi ve olması gereken yönde karşılamaktadır.

“Benim oğlum önce normal okula başladı. Babası kabullenmedi hastalığını. O inatlaştırdı. Epilepsi falan oldu, öğretmenler de bastırdılar. Çocuk geri kalıyor falan, öbür tarafa giderse daha iyi olacak diye. Dedim niye kabullenmiyorsun, çocuğa zarar veriyorsun böyle yaparak dedim. O şekilde özel okula gitti. Özel araba gelip alıyordu; burada 23 tane, orda 10 tane –öğrenci- diyor öğretmen mantıklı yani ... Çocuk öbürleri anlıyor, bu çocuk bakıp duruyordu.” (H17, Kadın, 54)

4.2.4.2. Hollandaca Edinimi Hakkında Görüşler

“Çocukların çok küçük yaşlarda kreşe başlaması ve o zamana kadar göçmen veya göçmen kökenli ailelerden gelen çocukların evde Hollandaca duymaması ile ilgili görüş bildiren ebeveynler bulunmaktadır.

“Göçmen çocukların sorunu bu burada, çocuklar 2,5 yaşında okula başlıyor ama Hollandaca duymuyor Okula gittiği zaman biraz da geç konuşma şeyleri oluyor bazı çocuklarda. Bizim çocuklarda da oldu geç konuşma. Ondan dolayı çok görüşmemiz gereken zamanlar oldu. Bunlar için özel yerler var lökopedi oraya yazdırdık, kendimiz kitap okuyoruz vesair ekstradan sadece ilgileniyorlar, haftada 1 saat sadece okuldaki yardımcı hocalar.-var.-” (H11,Erkek, 35)

“2 yaşında kreşe yazdırıyorlar..2 yaşında yazdırıyorsun sıra bekliyorsun...Kreşe gönderince oyun zannediyorsun da, çocuklar orda baya bir şey alıyorlar. Türk çocukları orda baya bir iki arada kalıyorlar. Neden dil problemi olduğu için. Mesela ben hiç Hollandaca bilmiyorum, diyelim baba da bilmiyor. Öğretmenler diyor; evde kendi dilinizi konuşun kendi dilini ne kadar iyi bilirse Hollandaca o kadar iyi gelişir.” (H21, Kadın,43)

Ailede sürekli Türkçe veya başka bir işaret dili konuşulması ile çocuğun Hollandaca ve/ya Türkçe ile ilgili zorluk yaşayabildiği ebeveynlerin görüşleri arasındadır.

“Biraz aileden de kaynaklanıyor. Biraz da diyorum ya dil şeyi. Eğer burada büyümüş annesi babası burada büyümüş ve aile hayatlarında da Hollandaca konuşuyorlarsa sıkıntı çekmiyorlar ama benim gibi ... evde hiç Hollandaca konuşulmuyor sadece okulda öğrendiği kadar Hollandaca. Arkadaşlarımı ben seçtiğim için, ona göre arkadaşlar seçiyorum. Çocuğumla normal hayatımız hep Türkçe konuşuyor ve Türkçesi gayet güzel, okumada biraz zorlanıyor Türkçede yazmada ama konuşması gayet güzel. Zorlanıyoruz bazı şeylerde çocuk okulda Hollandaca eve geliyor Türkçe.” (H4, Kadın, 35)

“Ben pek memnun değilim, kelime hazneleri düşük, anlamada sıkıntı yaşıyorlar. Hem Türkçe, hem Hollandacayı ikisini de gündelik dilde bir sıkıntı yok. Çocukların genelinde burada okuduğunu anlama dersinde sıkıntı var. Türk çocuklarının, kelime haznelerinde sıkıntı var. İkincisi de okuduğunu anlama. Notları sorun genelde çocukların okuduğunu anlama dersi, bizim çocuklar dersinde okuduğunu anlamada, sorun.” (H15, Erkek, 38)

“Ö... (oğlu) sıkıntımız şuydu üç lisan arasında büyüdüğü için bu İ...(diğer oğlu) de de oldu Ö...de de oldu; ilk etapta Hollandaca konuşma sıkıntısı yaşandı. Onun da sebebi evde hem Türkçe, hem el işareti hem Hollandaca konuşuluyor. Bu sefer ister istemez çocuk sıkıntıda kalıyor. Belirli bir lisan konuşmuyor; tek lisan da konuşulmuyor üç lisan konuşuluyor; bir de bizde en büyük sıkıntı el işareti konuşuluyor Hollandaca yanında kırık Hollandaca çünkü hanım iyi Hollandaca bilmiyor; el işareti yaparken kelimeyi tüm konuşmuyorsun. El işaretiyle desteklediğin için kelimeyi tüm konuşmuyorsun veya cümleyi tüm yapmıyorsun. Bu sıkıntılardan dolayı ilk etapta Ö. önce anaokuluna başladı; ilkokula başladığında biraz lisanı sorun yaptılar. Hatta ben okulla da özellikle konuştum hatta bunu bir ara dediler bir grup kalsın dediler. Dedim önce kalmasın, kalırsa da 3.veya 4. grupta kalsın gene bunu yanılmıyorsan 4. grupta bir yıl kaldı, sınıfta koyduk yani. Bu arada 4. grupta ek yedek olarak, konuşma dersi aldı bunun yeterli lisan dağarcığı yoktu, yeterli kelime üretemiyordu onun için lökopediye götürdük orda özel ders verildi; biraz fark etti, öbür çocuklardan farklı olduğu için” (H22, Erkek,55)

4.2.4.3. Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler

- Anadil olarak Türkçe Öğretimi

Hollandadaki Görüşülen Kişilerin görüşlerine bakıldığında genellikle, anadil olarak Türkçe denildiğinde, Hollandaca dil becerisi ile karşılaştırdıkları görülmektedir. Çocuklarının Hollandacasının daha iyi olduğunu ve konuştuklarında

genelde Hollandaca konuştuklarını ifade edenler olmaktadır. Anadil olarak Türkçe bahsi açıldığında diğer başka dillerden de bahsettikleri görülmüştür.

“Benim aslım kürdüm. Hem Kürtçe konuşuyor, hem Hollandaca konuşuyor; hem İngilizcesi de var. Okulda eğitim alıyor Almancası da var, İspanyolca da var. Yüksek okuduğu için her dili dört dili öğreniyor. Ama İngilizceyi, Türkçeyi, Kürtçeyi, Hollandacayı güzel biliyor. İyi, burada doğmuş büyümüş, aynı zamanda Türk anadili gibi Türkçesi de iyi, burada Türkçe sınavlarına da girdi o yüksek aldı; hepsinden yüksek aldı. ... O daha Hollandaca, O da Türkçe biliyor, kürtçe biliyor, Hollandaca biliyor. Konuşma yazma var. Türkçe biliyor yazamıyor. Kelime ile konuşuyor yazamıyor. Kürtçeyi de öyle. Hollandacayı hem konuşuyor hem yazıyor. ... - Hislerini- Hollandaca..Bazen bana anlatıyorlar anlatıyorlar, Ben anlamıyorum. Anne diyorlar, Hollandaca söyleyebilir miyiz hani? Genellikle her şeyiyle, Hollandaca anlatırlar. Türkçeyi de tam bilmiyorlar. Tam içeriğini bilmiyorlar. Genel olarak konuşuyorlar.” (H2, Kadın, 39)

“-Çeviri- yapıyor da nasıl? Gelebilirim gibi değil, gelmek var mı? Gitmek var mı?.. Anlattıklarından ben anlıyorum da, sen anlamazsın mesela. –Manevi ifadeleri- Aileden senden öğrendiyse ama dışarıdan denirse anlamıyorlar. Evde kullandığın bir dilin var ya ama belki senin demenden anlayamaz.” (H14, Kadın, 48)

“Türkçesi fazla yok bence, fazla konuşmaz, konuştular mı Hollandaca konuşur. Eşim Türkçe, ben de Türkçe konuşuyorum da, benim ikisi de zayıf. İki arada bir derede kaldık diyelim. Hollandaca sorarsa Türkçe cevap veriyorum. Okuma yazma becerileri var bilirlir bence. H13, Kadın, 54)

“Hollandaca süper ama Türkçe maalesef. Biz zaten hep Türkçe konuşuyoruz da hani ama çocuk böyle değil, konuşuyor ama akıcı neleri var,ama bizimki gibi değil. Okuma yazma anlama hepsini yapıyorlar.... Eğer evin içinde o sözler geçiyorsa anlamakta zorluk çekmiyor mesela bizim evde geçiyor. Ama hiç kullanmamış olsak evde o zaman belki anlamaz. Eski kelimeleri sözleri biz anlıyoruz ama onlar bilmez.” (H23, Kadın, 45)

“Türkçe kıt, Türkçe deme, İngilizce Hollandaca süper ... aslında evde ben hep Türkçe konuşurum. Anlar, aslında şimdi Türkçe cevap vermeye çalışıyor, genelde Hollandaca cevap verir.Evde Türkçe konuşuruz Hollandaca konuşmayız yalnız. Sadece konuşma ablası hatta dalga geçiyor Bulgarlar gibi konuşuyorsun falan diye. Camiye gidiyor caminin baya bir faydası oldu oradan çocuklardan konuşmaya çalışıyor. Diğerleri biliyor çok güzel konuşurlar. Yazarlar. Yazmaya yazar bu da ama Hollandaca ile İngilizce. Türkçe ile karşılaştırırsan Hollandaca daha üstte.” (H24, Kadın, 50)

“Çok güzel. Onlar da Türkçe’ zayıf. Hollandaca güzel. Türkçe konuşması bile onlar için çok zor. Ben Hollandaca bilsem hep Hollandaca devam edecekler ama ben bilmediğim için mecbur kalıyorlar benimle konuşmaya. Bazı kelimeleri dönderemiyorlar. Kızım daha iyi oğlanlardan, oğlanlar biliyor ama dönderemiyorlar. O hemen anlıyor Türkçe’de güzel Hollandaca da güzel. Türkçe yazamıyorlar yazmaları yok. Okurken okuyorlar. Yapabiliyor ama oğlanlar yapamaz. Ama kız anlıyor. ... Evde benimle Türkçe, kendi üçü bir araya geldiklerinde Hollandaca konuşuyorlar.... Üçü hep Hollandaca oluyor, bazı babasına da Hollandaca cevap veriyorlar ama benim bilmediğimi bildikleri için Türkçe konuşuyorlar.” (H6, Kadın, 47)

- Çocuklarının Hollandaca öğrenmeye başladıktan sonra Türkçe dil becerilerinde gerileme olduğunu yansıtan ebeveyn görüşleri de vardır.

“Üçünün de İngilizceleri süper. Bizim evde Hollandaca konuşuyorlar, tek babayla Türkçe konuşuyorlar. A...(kızı) 3 yaşında anaokuluna gitti, Hollandaca konuşmaya başladı, A... diyorum; bana cevap vermiyor çocuk Türkçe’yi unuttu; bana cevap vermiyor. Baktım bir gün masaya vurdum. Sekiz saat dışarıdasınız Hollandaca, eve geldiğiniz zaman Türkçe konuşacaksınız dedim; Türkçenizi unutmayacaksınız. Okuma yazma süper onu da ben öğrettim, benden iyiler.” (H12, Kadın, 47)

“Nasıl oluyor çocuk Hollandaca öğrenince Hollandaca konuşmaya başlayınca, aile de Hollandacaya geçiş yapıyor. Halbuki eve bir kural olması lazım. Türkçe konuşuyoruz. Türkçe- Hollandaca karışık konuşulmasına izin vermemek gerekiyor. Sıkıştığımız yerde hemen Hollandacaya geçiş yapıyoruz veya Türkçe geçiş yapıyoruz. Benim eşimle konuşmamız da öyle ama çocuklarla daha özen gösteriyoruz. Hollandaca anlatmak isterlerse, o zaman da tek Hollandaca anlatmaları gerekiyor.” (H19, Kadın, 30)

- Çocukları doğduktan sonra bu konuyu bir uzmana danışan ve belli yaşa kadar sadece Türkçe anadili eğitimi yapmaya çalışan ebeveynler de görüş bildirmektedirler.

“Bizim buradaki öğretmenler de söylüyorlar yani evet evde Hollandaca konuşun ama alttan bir alması lazım Türkçe iyi bir pişirmesi lazım ki Hollandacayı daha güzel öğrenir. Yeterince zaten alıyor. Türkçe çocuklar Türkçe çizgi filmlere çok bakıyordu, benim çocuklar oradaki kelimeleri zaten öğrendi. Bir de evde Türkçe konuşuyoruz. Türk komşuları gelip gidiyoruz birbirimize Türk arkadaşlar, onlar bize geliyor biz onlara gidiyoruz. Öyle öyle kelimeleri zenginleşti yani. Okulda da beş gün zaten okula gidiyor. Çocuğun kapasitesi önemli kafası alması, Hollandacayı yerleştirmesi eve geldiği zaman bize diyor ki bizim gibi Hollandacası zayıf olanlara öğretmenleri bol kitap okuması lazım gerek daha diyor. O zaman zenginleşir Hollandaca kelimeleri diyor. ... (H3, Kadın, 35)

“İyiler bizimkiler iyiler, orda yine ilk oğlum oldu. Daha çok bebek yani benim kafama şey takıldı. Karamanlıyız; Türk dili sevdalısıyız falan, çocuk oldu ne yapmamız lazım? Hollanda genelinde şöyle bir şey görüyorum ben 3.nesil, ki şu an aktif olan baya kopmuş durumdalar dilden. Evleniyorlar şöyle bir şey yapıyorlar; bazısı biri Hollandaca biri Türkçe konuşuyor. Artık geneli sadece Hollandaca konuşuyor. Bunu nasıl yapacağız? Bunu danışalım profesyonel yardım alalım; biz gittik. Ona dedik ki, kadın da çok dürüst ve bilgili kadın denk geldi. Dedi ki, sakın yanlış anlamayın; “siz Hollandalısınız ama anadiliniz Türkçe. Anadilinizi çok iyi öğretin 4 yaşına kadar, 4 yaşından sonra okula başlıyor. Sene bekleme yok 1

Nisan'sa, 1 Nisan. Okula başladığında Hollandacayı çok iyi öğrenecek.” dedi. Ben de tam benim gibi düşünüyorsunuz, hanım biraz şeydi çünkü, teşekkür ederim, -dedim.- Onun için de kafası rahat olmuş oldu. Biz büyük oğlumda 4 yaşına kadar sadece Türkçe öğrettik. Okula başladığı zaman belki on geçmezdi bildiği Hollandaca kelime. ...Bizim ikisi de Türkçe, Hollandaca çok çok iyi Hollandaca çok iyi tabii, Hangisi daha iyi dersiniz Hollandaca daha iyi tabii ama Türkçe de rahatlıkla, Türkçe de konuşup yazacak derecede.” (A10, Erkek, 44)

“2,5 yaşına kadar sadece Türkçe konuştum büyük kızla öyle ama bir yandan da o televizyonda Hollandaca bakıyordu. Sadece Türkçe konuştum hani Türkçesi iyi. Okuma-yazma okuyor; küçük küçük ufak bazen Türkçe okuyor. Ben söylemediğim halde okuyor. Hollandaca onu biliyor okuyor. Ama herhalde camiye gidiyor onun faydası vardır. Nasıl söktü, ben de anlamıyorum. Evde Türkçe, Hollandaca ikisi şimdi. Çünkü 2,5 yaşına kadar onla da Türkçe konuştum; o biraz çabuk kaptı.Çünkü onla da 2,5 yaşından sonra bıraktım çünkü baba ile konuşuyor Türkçe. Aslında onunla Türkçe-Hollandaca konuşmam lazım.” (H8, Kadın, 33)

-Aile içinde konuşulan dil

“Kızım küçük Türk çocuklarla Türkçe konuşuyor ama hoca uyarıyor. Ama oğlum eve Türk arkadaşları da geliyor; evde de Hollandaca konuşuyorlar. Mesela öğretmen bize de söylüyor elinizden geldiğince evde çocuklarınızla Hollandaca konuşun. Mesela geçen diyor ki öğretmen, straat dili ayrıdır, evdeki arkadaş dili ayrıdır, okulda öğrendiği ayrıdır. Hepsiyle hepsini kavrasın hepsinden bir kelime öğrenir diyor. Öğretmen öyle söylüyor.” (H3, Kadın, 35)

- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerden bazıları, evde ne Hollandaca, ne Türkçe karışık olarak dil kullanımı gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir.

“Y...’i (karısının ismi) biliyor mesela benle Hollandaca konuşuyorlar, arapça da (her iki dili karıştırarak konuşmaya Arapça diyor Görüşülen Kişi) otomatik oluyor herhalde. Anneleriyle Türkçe, benle Hollandaca konuşuyorlar.Üçümüz olunca hep

Hollandaca konuşuyoruz. ... -Kardeşler- Hep Hollandaca konuşuyorlar. Biz de öyleydik. Ben de üç kardeşiz mesela oğlan kardeşim ve ablam var. Biz de öyleydik aramızda Hollandaca konuşurduk; Türkçe konuşmazdık. Bilinçli yapmıyoruz onu, bazıları soruyor bazen.... beyninde otomatik bir şey diyor ki Türkçeye geç, Hollandacaya geç.Bunu düşünmeden yapıyorsun. "Ben şu an Türkçe konuşayım" demiyorsun ya da "ben şu an Hollandaca konuşayım" demiyorsun. Otomatik oluyor.” (H1, Erkek, 40)

“-Evde- Türkçe, onlar ikisini de kullanıyor ama dışarı çıktılarında hemen Hollandacaya kayıyorlar. Karışık dil kullanmaya meyilliler ama biz evde birisiyle başladın mı birisiyle bitir, ya biriyle başla biriyle bitir; ya Türkçe başla, Türkçe bitir, ya Hollandaca ile başla Hollandaca bitir.-diyoruz.-” (H15, Erkek, 38)

- Çocuklarının kendi aralarında Hollandaca, Türkçe konuşmak durumunda olduklarında ise Türkçe konuştuğunu ifade eden Görüşülen Kişiler de vardır.

“Kendi aralarında genelde Hollandaca konuşuyorlar. Benimle Türkçe. Normal zamanda bir yere oturduğumuzda Türkçe konuşuyoruz zaten ama çok güzel ifade ediyorlar. Artık benim büyük oğlana esprileri anlatmaktan, anlıyor galiba yani yavaş yavaş. Bir de Türkiye’ye her yıl Türkiye’ye götürüyorum; ... Türkiye’yi çok seviyor, anne ben Türkiye’de yaşasam mı ilerde diyor.” (H9, Kadın, 38)

“-Aile içinde- Türkçe. Kardeşler arasında Hollandaca. Benim zaten yok Hollandaca. Kursa, yeni geldiğimde gittim; ne öğrendimse, orada öğrendim. Hep gideceğiz gözüyle baktık şimdi diyorum; gitseydim dilimi öğrenseydim (kursu)yıllar geçti” (H14, Kadın, 48)

“Hollandaca konuşuyorlar, biz de Türkçe konuşuyoruz ama arada Hollandaca da konuşuyoruz.” (H16, Kadın, 51)

“Hep Hollandaca konuşuyorlar. Mesela ben de arada koyuyorum Hollandaca iyi olmadığı halde. Dertlerini anlatırken ne bileyim, iki kardeş konuşurken dövüşürken bile Hollandaca yani. Tabii ben hiç sevmem zaten de mesela bazen bize

söyleyebiliyorlar bazen ben anlayamayabiliyorum ...öyle biz Türk ailesi olarak bizim evde Türkçe konuşulur.” (H21, Kadın,43)

“Benim gibi konuşuyorlar. Tabii bazen devrik yaptıkları oluyor da. Anne gelmek var mı falan gibi... -okuma yazma- o da iyi. Evin içinde Türkçe ama kendi aralarında çocuklar arada Türkçe, arada Hollandaca, arkadaşları arasında Hollandaca ama benimle ben tam olmadığım, istemediğim için Türkçe konuşuyorlar. Anlıyorlar, biliyorlar çünkü ben hep Türkçe konuşuyorum babası hep Türkçe konuşuyor, gelen-giden misafirler hep Türk, Hollandalı yok anlıyolar öyle olunca.” (H18, Kadın, 39)

- Evde Türkçe konuşulması gerektiğini savunan Görüşülen Kişiler de vardır.

“Biz evde çocuklara Türkçe öğrettik çünkü aldığım eğitimden de şunu anladım ki, çocuklar anadilini ne kadar iyi öğrenirlerse ikinci bir dili bir o kadar iyi konuşur ve öğrenirler. O yüzden bir evde Türkçe konuşmayı tercih ediyoruz. Çocuklarımızın hepsine de Türkçe öğrettik, elimizden geldiğince kendi anne-babamızdan öğrenebildiğimiz kadarını öğrettik. Onlar da tekrar okula başladıktan sonra Hollandaca’yı dua duya bu bir sene içinde pek konuşma olmuyor duyma oluyor, Sonra bir kelime, sonra iki kelime, sonra bir cümle yapıyor.Hepsinde de bunu gördüm.” (H19, Kadın, 30)

-Türkçe Dersleri

Hollanda’da devlet okullarında anadil olarak Türkçe dersi olmadığı gibi yabancı dil olarak da Türkçe dersinin de bulunmadığı gözlenmiştir.

- Bir ebeveyn Türkçe dersine çocuklarının katılmadığını ama Türkçe dersine çocuklarının ihtiyacı olmadığını düşünmektedir.

“Almadı, Türkçesi kötü değil ki alsın. Hâlâ da var herhalde hani çocuklarımın Türkçesi kötü olsa niye şey yapmayayım ki?” (H3, Kadın, 35)

- Çocuğu herhangi bir yerden Türkçe dersi almamış olan ebeveynlerden bazıları camiye çocuklarının gittiğini ve oradaki faaliyet ve çalışmaların Türkçe olduğundan bahsetmişlerdir.

Öbür ikisi, Türkçe öğretmeninden ders aldılar, öbür ikisinde Türkçe kaldırıldı. Kızım okuyor çoğunlukla. Türkçe dersi almadı, camiye gidiyor orda Türkçe dersler alıyor. Mecbur Türkçe okuyor yazıyor çiziyor.”(H13, Kadın, 54)

“Almadı neden? Bizim çocukları camiye derse götürdüm. Ben zaten kendim camide ders veriyordum. Bizim çocukların hepsi camiye gitti; ilmihal onun içinde, her şey Türkçe. Mesela o onlara çok faydası oldu Türkçelerinin ilerlemesinde. Bizim çocuklar, başka çocuklara bakınca çok iyiler.” (H21, Kadın, 43)

“ –Türkçe dersi- Yok almadılar. Ben aldım. Benim zamanımda vardı. Benim zamanımda mesela ilkokulda Türkçe alıyorduk ama hiç sevmedim dersi. Çünkü çok şeydi eksikti. Mesela bir Hoca geliyordu. Türk Hocamız vardı. Kitabı eline alıyordu; okuyordu. Sonra diyordu, yazın bunu defterinize. Böyle bir normal Hollanda dersi gibi ders almadım hiç. Çok basitti ve her gün almıyorduk. Haftada bir gün alıyorduk. Ders gibi değildi, hani böyle mecburi önümüze defter, mesela sosyal bilgisi koyuyordu. Bunları yazın diyordu. ... Şimdi Kuran kursuna gidiyorlar orda öğreniyorlar. Orda mesela şu an Kuran kursları mesela sadece Kuran üzerine Elif cüzü üzerine değil. Ayriyeten Türkçe dersi de veriyorlar ... Mesela ibadet İslâm'ın şartı o tarz şeyleri Kuran'dan hariç bir de şöyle kalın kitapları var bir de defterleri var. Öğretmen, şu sayfadan, diyor özet yapın. Onlar özet olarak yapıyorlar; o da bir Türk dersi gibi oluyor” (H1, Erkek, 40)

“Hayır hiç almadı. Ben işte evde tamam, Türkçe dersi veriyorum diyemem ama bazı kelimelerin nasıl yazıldığını ve nasıl okunduğunu falan bazen gösteriyorum Din dersi alıyor. Orada ilmihal

Türkçe okuduğu için oradan okuma biraz öğreniyor diyebilirim. Hafta sonları camiye gidiyoruz; S..ların(bir cemaat ismi) camisi... Oğlum oraya gidiyor. Camide ben de Hocaya yardım ettiğim için, evde de ben yardımcı oluyorum derslerinde falan. Türkçe olarak öğrendiği için biraz ilerleme oluyor Türkçe’de.” (H4, Kadın, 35)

“Kalktı şimdi. Büyük almıştı ama S.(çocuğunun adı) o şanslı olmadı. Camiye falan götürürken, yazarken telafi ediyorlar yani. Ek ders de almadılar.” (H20, Erkek, 51)

“Türkçe dersine- gitmediler sadece camilerde, okuyup yazdılsa o kadar. Okullarda da yok, bizim zamanımızda kaldırılmış oldu.”(H18, Kadın, 39)

- Hiçbir yerde Türkçe dersi almamış olan çocukların ebeveynlerinden Türkçe dersinin olması yönünde istekleri vardır.

“Hiç almadılar. Üniversite okuyan kızım o aldı. O da kendi mi aldı, öğretmen mi yaptı bilemiyorum. İsterdim yani. Türkçeyi de okumasını, Türkçeyi anadilini bilsin yani. İlerde belki belli olmaz belki geri dönüş yaparız. Çocuklar daha iyi Türkçe öğrenirler, bilirler. Benim kızım, Türkçe geldi sınavlara girdi. Polislik sınavlarını hep aldı kazandı ama ortalık biraz şey olduğu için geri gelmek istemedi de biz istedik.... isterim niye istemeyeyim ki çocukların kendi anadilini öğrenmesini. ...Hiç yok okul dışında hiç gitmedi. Yok yani genellikle yok yani burada Türkçe dersi. Özel aileler kendi istiyorsa gönderebilir.” (H2, Kadın, 40)

“O aslında Türkçe derslerini istiyoruz gelsin. O da önemli, kültürümüzü yaşatmak da önemli, asimile, uyum sağlamamız gerekiyor ama asimilasyon da olmamamız lazım bence ... -Türkçe derslerine- hiç girmediler. Ben küçükken giriyordum.” (H8, Kadın, 33)

“Almadılar şu an yok, benim küçüklüğümde vardı Bizi dersten alıp, yarım saat, bir saat Türk hocamız Türkçeye götürüyordu. Güzel geçiyordu, gramer falan öğrenmeye... Tabi şimdi onları öğretmeye imkanımız yok. Sadece konuşmayla alabilecekleri bir şey. ... -olsaydı- kesinlikle gönderirdim tabii ki, zenginlik yani bir dili güzel konuşabilmek zenginlik.” (H19, Kadın, 30)

“İ. ..de, Ö... de Türkçe dersi almadı. Olsa gönderirdim. Az da olsa Türkçe'den bir şey öğrenebilirdi. ... Kendi aramızda; televizyondan seyrettiğinde duyduğu şeyler ama küçükken Türkçe çizgi filmler seyretmiş olsaydı Türkçesi daha da artardı. Çünkü benim torunlar oradan öğrendi genelde, anne konuşamadığı için, baba da evde olmadığı için bazen konuşuyor, söylüyor ben şaşıyorum.” (H22, Erkek, 55)

- Bazı Görüşülen Kişiler ise camiiler içinde Türkçe dersi verilmesini organize etmeye çalışmışlar veya böyle bir organizasyona çocuklarını Türkçe dersi alması için göndermişlerdir.

“ –Türkçe ders- hiç almadılar. Bizim bir arada camide düzenlemişlerdi, Türkçe ders vereceklerdi. Birkaç hafta gittiler pek memnun olmadılar, sonra da gitmediler. Sonra herhalde hepten kalktı. ... -Okulda- bence çok iyi olurdu. Biz gittik benim zamanımda vardı, haftada bir öğlen gidiyorduk.... Yani, gidiyorduk. O zaman vardı çeşitli şeylerden, tam hatırlayamayacağım ama Türkçe dersi alıyorduk haftada bir oluyordu herhalde.” (H7, Kadın, 40)

“Yok. Okullarda yok. Biz burada camide 2-3 sene önce Türkçe dersi vermeye çalıştık. O da, onu da din kültür ahlak bilgisi dersi içerisinde Türkçe gramer, şu bu onun içine katıp vermeye çalıştık burada, o da fazla tutmadı. Türkçe dersi yok yani bizden ne öğrenirse kitaplardan televizyondan... Türkçe dersleri ben mezun olduktan sonra kalktı 2004'te, ben 2003'te mezun oldum. ...Dediğim gibi öğretmenin iyi olması buradaki öğretmenimiz 80'deki darbeden sonra Türkiye'den kaçmış gelmiş onların verdiği Türkçe. Onlar da daha çok böyle profesyonel değil. Belki Türkiye'de öğretmenlik yapmış olabilirler. Bize ders veren hocamız Türkçe dersi kalkınca matematik dersi vermeye falan kalktı ama alanı değildi.” (H11, Erkek, 35)

“Biz aldık, bizim zamanımızda vardı. Biz aldık. Çocuklarda yok. ...Haftada bir gündü. Bildiğim oğlumdan kızımdan okulda değil de dışarıda veriliyor. 15 yaşında Amsterdam üniversitesinde... kurs gibi gidiyor” (H12, Kadın, 47)

“-Türkçe dersi- Camide olmuştu, ona göndermiştim... Bir parça hafta sonu bir gün geliyorlardı. Bir sene geldiler; başka da gelmediler.” (H14, Kadın, 48)

Bu ebeveynlerden biri, eskiden devlet okulları içinde verilen Türkçe dersin için sınıfa giren öğretmenlerin durumunu da ifade etmekte, Türkçe derslerinin olmamasını şu anki Hollanda’da yaşayan Türk (ve asıllı) kişilerin tutumuna bağlamaktadır.

“-Türkçeleri- toplumun geneline bakınca daha iyi...Memnunum; Türkçe kitap okuyoruz, alıyorum; televizyona bakıyorlar,yazın Türkiye’ye gitmeye çalışıyoruz camide birkaç sefer Türkçe dersi aldılar. -Türkçe dersleri- 2004’te kaldırdılar onu.. Toplumda bir ilgisizlik var; kimse sesini çıkaramadı, ben yeni gelmişim kimse muhtemelen önemini idrak edemedi. O zaman öğretmenlik yapanların da ciddi bir şekilde yapıldığını ben duymadım Türkçe dersi alanlardan. Ciddi şekilde ders verildiğini duymadım; şarkı söylemeyle saat doldurma olarak geçmiş, eşim almış. Ciddi bir tecrübesi olmamış, söyledikleri ne kadar ilticacı öğretmen varsa.... s.., pkk sempatzanı kim varsa gönderilmiş.. ...Millette bir bilinçsizlik var. İnsanlar daha onun bilincinde değil.Camide Türkçe dersi organize ettik; daha bilincinde değiller. Futbol maçı olsun, müzik dersi olsun, direkt pratik olarak görebileceği şeylere ilgi gösteriyorlar. Çok bir ilgi yok ama yine de çok şükür 15 kişi alacağımız yerde 13 çocuğumuz var şu an.” (H15, Erkek,38)

4.2.4.4. Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler

- Türk Kültürü İle İlgili Ders ve Faaliyetler

- Bazı ebeveynler Hollanda’da Türk kültürü ile ilgili bir kurs, ders, faaliyet olmadığından bahsetmektedir.

“Türk kültürüyle alakalı bir şey yok açıkçası, burada okulun düzenlediği bir şeyler var. Aktiviteler var. Daha çok spor şeyi var, böyle hareketler filan var. Haftada bir defa spora gidiyor benim oğlum Türkçe ne olduğunu ben de bilmiyorum. Jimnastik gibi bir şey, onu yapıyor. Şu anda gitar, bağlama gibi dersler almadı Hollanda’da, Türk olarak değil de böyle kendin de yapıp gönderebilirsin. ...” (H4, Kadın, 35)

“Yok, öyle bir faaliyete...O da benim suçum; biz öyle bir şeye yazdırmadık. Kendileri de istemedi, yani biz önermedik öyle bir şeyi. Türk şeyiyle pek kimse yok zaten şu a” (H6, Kadın, 47)

“A..(kızı) gitmedi. oğlum satranç, kızım baleye gitti. Tenis, ata gitti yok folklor falan. (H12, Kadın, 47)

- Bazı ebeveynler ise yaşadıkları çevre, cami ve gönderdikleri diğer genel kurslar ile Türk kültürü verdiklerini ifade etmektedirler.

“Konsoloslüğün oluyordu birkaç kez Amsterdam’da konsoloslüğün 23 nisan etkinliğine gittik. Camide işte, 23 Nisan kutlanmıştı; ona gittiler. Onun dışında çok gitmediler. Küçük oğlum profesyonel futbol oynuyor çok ağır büyük de öyle. Cumartesi de maç var yani bir de okul fazla vakitleri yok yani. ...Her iki kültüre de hâkimler öyle söyleyeyim. Bir Türk’le nasıl konuşulur; büyükle nasıl konuşulur... Sen demezler siz... arayıp sorarlar. Şey yo, her iki kültüre de hâkimler. Götürün İstanbul’a koyun yadırgamazlar yani çok çabuk uyum sağlarlar.” (H10, Erkek, 44)

“Yok gittikleri, bir yer yok. Genellikle aile ortamı, genellikle biz ailemize bağlıyız. ... Boş zamanlarımızda, bayramlarda birbirimize gidip gelme olsun, oruç olsun ve ne bileyim her türlü kültürü vermeye çalışıyoruz biz de. ... Türk. Türk yine de. Bence Türk –kültürüne yakınlar.- Türkiye’yi de çok seviyorlar. Her sene gitmek istiyorlar. Türkiye’yi seviyorlar.” (H7, Kadın, 40)

“Etrafımıza hep Türk kültürüne uygun kişiler var; onlarla... kurslara, sadece camiye gitti hafta sonu kampları var; bazen ona gitti” (H20, Erkek,51)

“Ben onlara bırakmıyorum tabii ki, istediğim oluyor Camiye de gidiyor, gitar kursuna da gidiyor. Yüzmesine gidiyor, satranç kursuna da geliyor. Ben o dengeyi sağlamaya çalışıyorum Hem Türkiye’den geri kalmasın, Hem Hollanda’dan geri kalmasın ki. ikisi beraber.” (H8, Kadın, 33)

- Muhtelif çalışmalara katılanlar olmaktadır; yalnız bazı veliler bu çalışmalar ile camiye de ard arda zikretmektedir.

“Şu an için yok, büyük oğlum müzik kursuna falan gitmek istedi. Oradan da bağlamaya gitmek istedi de şu an yok; arıyor. ... Türk kültürüne daha yakınlar... 23 Nisan burada (camii) biz kendimiz yapıyoruz 23 Nisan’ı biz burada kendimiz organize ettik. Türkçede oyunları organize ettik.” (H11, Erkek, 35)

“Yaşayarak öğreniyorlar, biz kültürümüze çok bağlıyız. Aslında burada çoğu Türkler kültürüne çok bağlı insanlar aslında. Biz bu dinimizi, kültürümüzü kaybetmemek için çok sarılmışız. Belki gördünüz; fark ettiniz, çocuklarımıza aktarıyoruz. Bu günlerin, hem dinimiz, hem kültürümüz için önemli olan unsurlarını öne çıkararak yaşatmaya çalışıyoruz.... evet; ben kendim mesela halay kursuna, saz kursuna gitmişim. Öyle şeylere gidiyoruz; çocukların da camiye hafta sonu gidiyorlar, 23 nisan kutlamaları oluyor, bayram kutlamaları oluyor. Böyle farklı şekilde öne çıkarmaya çalışıyoruz (H19, Kadın, 30)

“Biri saz kursuna gidiyor, biri de gitar, evde ..., ney var, ebru takımımız var. Ebru yaptılar birkaç defa.” (H15, Erkek, 38)

“Gönderdim bağlamaya yolladım. kick boksa gitti.... Türk kültürüne – yakın.- Burada -camide- yapıyoruz ... cami, bura bizim evimiz; dertleştiğimiz

yer, ibadet ettiğimiz, bura bizim her şeyimiz. Burada sohbetler oluyor; dinî, millî değerlerini burada alıyorlar.” (H14, Kadın, 48)

- Bazı ebeveynler ise arayış içinde görünmektedir.

“ Katılmadı katılmak istemez; odasından çıkmak istemez. Giderse camiye gidiyor üç gün. Ney dersi varmış hatta dün okudum. Babasına dedim, git konuş diye, o da gidip konuşmaz. Fazla bir ilgileri yok bence. Benim söylediğimi de fazla bir dinlemek istemiyor.... -23 Nisan- katılmadı. Öbürlerinde iken katılıyorduk... Parklarda oluyordu; sonuncuda gitmedik öyle şeylere. ... Yine de Türk kültürüne –yakın-. Dinî şeylerimizi yapmaya çalışıyoruz. Namazımızı, orucumuzu, bayramlarımızı kutlamaya çalışıyoruz; bunlara dikkat ediyoruz yani.” (H13, Kadın, 54)

“-Türkçe dersi- almadılar. ...-Türk kültürüyle ilgili bir çalışmaya- katılmadılar.o yüzden, ben de geldim. –o sırada bulunulan yer Türkler tarafından kurulan bir dernek- Küçük şey yaparsa, büyük o kadar meraklı değil de. Belki saz kursu falan küçük folklor falan olursa. ... Hollanda kültürü yok, o kadar şey değil benim çocuklarım, Hollanda kültürü. Hollandaca çok iyi ifade ediyor kendisini ama bir şey oldu mu “anne ben Hollandalı değilim” diyor kabullenmiyor.” (H9, Kadın, 38)

“Ben kendim örf ve adetim, inancıma aykırı olduğu için öyle şeylere ne gönderdim; ne de katıldı. Oğlanlar futbola gittiler, yüzmeye... Kızım da kurs eğitimi dışında yüzmeye gittiler. Yüzme diplomalarını aldılar... Zaten buradaki çocuklar da hafta içi okul, hafta sonu kurs. (H21, Kadın,43)

“Dil dersi yoktu. ... Türk kültürü ile alakalı burada fazla şey yok İ... folklora gitti ama bir arkadaş vardı o veriyordu ama burada şimdi o da yok. ... Spora verdik baya spora gitti; futbol dedi... (H22, Erkek, 55)

“Yok yok hiç öyle hevesleri de yok bence” (H23, Kadın, 45)

“Çok istedim ama kızlarım gitmişti ama oğlum gitmedi. Karateye gitti, siyah banta kadar aldı; maça gidiyor, yüzmeye, voleybola...hiç boş zamanı yok hafta sonu da bir gün maça, bir gün camiye gider. ... (H24, Kadın, 50)

-Kültürel Yakınlık

- Ebeveynlerden bazıları çocuklarını Türk kültürüne yakın görmektedirler.

“Türk –kültürüne yakınlar. Türkiye’yi- seviyorlar, aile ziyareti farklı geliyor....Belki 50-60 sene sonra kopma olur. biz sıla-i rahim diye gidiyoruz ama oradakilerin bizi sahiplenmesi lazım” (H15, Erkek, 38)

“Tabii ki Türk kültürü,.. Türk kültürüne daha yakın çünkü daha çok onu yaşıyoruz evde. Çocuklar zorunlu olarak bazı bayramları kutlar, kutluyorlar ama evde daha çok bizim şeyimiz hep Türk şeyi olduğu için, daha çok Türk kültürünü yaşıyor diyebilirim. Ben Hollanda kültürünü yaşamıyorum bazı burada büyümüş anneler ve babalar çocuk daha çok Hollanda’da doğmuş büyümüş Hollanda kültürüyle büyümüş daha çok. Ben Türk kültürüyle büyüdüğüm için oğluma da daha çok Türk kültürünü veriyorum zaten Hollanda kültürünü çok da vermek istemiyorum. Farkında olmadan Hollanda kültüründen bazı şeyleri ben de almışım. Bunu Türkiye’ye gittiğim zaman akrabam ve ailem fark ediyorlar. Ben içinde olduğum için çok fazla fark edemiyorum ama” (H4, Kadın, 35)

“Türk kültürüne... Hollanda kültürü...tabii burada yaşıyoruz buranın özel şeyleri, çocukları okulda yapıyor falan ama genelde ben kendimimkine, Türk kültüründe ne gerekiyorsa onu yapıyoruz.” (H2, Kadın, 39)

“Biz Türk kültüründe olarak yetişmişsek, çocuklar da otomatikman Türk kültürü olarak yetişiyorlar.” (H5, Erkek, 38)

“Türk kültürüne –yakınlar-, ben çünkü çocuklarımı bilerek ve isteyerek İslâm okuluna yazdırdım. Neden? Çünkü orda da bizim dinimizi ve kültürümüzü öne çıkaran şeyler var bunu kaybetmemizi istemiyorum bunun zenginlik olduğuna inanıyorum. İkinci bir kültür öğrenelim tabii ki, bunu da öğrenmemiz lazım, ikinci dil öğrenmemiz lazım, kendimizi entegre etmemiz lazım buraya ayak uydurmamız lazım ama entegre bence kendi kimliğini kaybetmek değil. O yüzden hem kendi kimliğini korumaya hem de buraya ayak uydurmaya çalışıyoruz..” (H19, Kadın, 30)

•Bazı ebeveynler ise Hollanda kültürünü çocukların benimsediğini düşünmektedir.

“Kendimi Türk kültürüne yakın hissediyorum onlar daha Hollanda kültürüne, Ş... (kızı) daha fazla Türk kültürüne yatkın şimdilik bizim evde Türk televizyonlarına bakıldığı için Türk dizileri seyrediliyor.” (H16, Kadın, 51)

“Bence Hollanda kültürüne daha yakınlar. Bağımsız yaşamaya. Nasıl anlatayım; yine şükrediyorum kendi çocuklarım adına... Bizler elimizden geleni verdik ama bize yetmiyor biz öyle görmemişiz ya. Şurada sana hizmet etmekten aciz bizim çocuklarımız ağır geliyor mesela....Evet çocuklar iki kültür arasında kalıyor. Onun için çocuklar da ne yapsın? Gene iyiler yani iyi işin içinden çıkıyorlar. Mesela izne gidiyorsun Türkiye’ye bunlara çok tuhaf geliyor Türk örf ve adetleri. Hele bazı aileler daha tutucu ise... Çocuklar o şöyle falan dediğin zaman, “hangi çağda yaşıyoruz, hangi asırda yaşıyoruz”; diyorlar.” (H21, Kadın,43)

“Hollanda kültürüne daha yakınlar maalesef çünkü burada yaşadıkları için Türk kültürü onlara abes geliyor. Onlara Hollanda daha hoş geliyor Allah’a şükür öyle bir şeyimiz yok; olmasın da çocuklar burada büyümüş, burada doğmuş, burada yaşıyor. Buranın şeyleri daha hoş geliyor onlara.” (H23, Kadın, 45)

“Hollanda –kültürüne yakın.- Buradaki çocukların %90ı Hollanda. Çünkü Hollanda kültürü olmasın diye, ne kadar, ne yaparsan yap, içinde yetiştirdiğin; aynen bir şeyi turşu diyelim. Turşuyu, turşu suyundan çıkarıp kahvenin içine de atsan, çıkarttığında yine de turşu kokar. Anlatabildim mi? Türkler, Türkiye’de yetişmiş kişileri burada, ne kadar şey yaparsan yap, o şeyini Türklüğünü o şeyi gene de bırakmaz. Bunlar da yani burada yetişen gençler de ister istemez Hollanda kültürünün içinde yetiştiği gibi Türklüğü dışarıdan benimsiyorlar. Aynı dediğim gibi turşuyu yine çıkarıp kahve içine de atsan o yine turşu kokar. Yani bu şekilde görüşüm. Yani ben gençlerde kendi çocuklarımda gördüğüm Hollanda kültürüne daha yakın. Benim şahsi görüşüm ama tabii insanlar değişik düşünüyor ama ben bakıyorum gençler dönüp dolaşıp Hollanda

kültürüne yakın yerden çıkıyor. Yani fark etmiyor ben burada olduğum müddetçe gördüğüm sene ve sene artıyor” (H22, Erkek, 55)

- Bazı ebeveynler ise çocukların iki kültür arasında kaldıklarını ifade etmekte idiler.

“Türk’üz tabii örf, adetimize uyuyoruz ama istediği kadar desinler o tarafa kayıyorlar yalan söylüyorlar. Sabah gidiyorlar, akşam geliyorlar..” (H12, Kadın, 47)

“Aslında iki kültür. arasında bocalıyorlar doğrusu ben Türk kültürünü şey yapmaya çalışıyorum. Bu bizde böyle olmaz, şu şöyle... ama onlar da arkadaş çevresi, şimdiki yeni yetmeler de öyle ama anne sen de. Öyle mi olur, biraz bu kültüre doğru şey ediyorlar....Bizim kültüre daha yakın işine geldikleri şeyler onda daha iyi oluyorlar, bizim kültürümüzü biliyorlar yine de.” (H18, Kadın, 39)

- Bazen iki kardeş arasındaki farklı yaklaşımları dile getirenler de olmuştur bunu ifade edenlerden biri şu şekildedir:

“Hollanda –kültürüne yakın- ona kesinlikle eminim Hollanda kültürü. Kızlar öyle değiller, onları da ben yetiştirdim ama anlamadım.” (H24, Kadın, 50)

-Kültürlerin Ahengi

Görüşülen Kişilere Alman eğitim sisteminin yörüngesinin, çocukların özniteliklerini korumalarını sağlayarak ile mi topluma uyumlu hale gelmelerine çaba sarf edildiği yoksa da bu öznitelikleri kaybederek Almanlaştırılması gibi yönlendirme yönünde mi olduğu sorulduğunda yani kültürel ahenk diyebileceğimiz olgu uyum veya asimilasyon kelimeleri kullanılmadan sorulmak istenmiştir.

- Görüşülen Kişilerin bazıları Hollanda eğitim sisteminin bu kültür ahengini sağladığı görüşündedir. Burada bariz bir örnek olarak

genellikle Ramazan veya Kurban bayramlarında çocuklara bir gün izin verilmesi sıklıkla ifade edilmiştir.

“Evet sadece Hollanda üzerinde değil, her şeye açıklar her şey yapıyorlar. O halini koruyarak...Bence bazen fazla bile yapıyorlar. Çok esnekler; ciddi diyorum. Bazen çok esniyorlar. Ben bile şaşıyorum yani. ... Mesela şeker bayramı, şeker bayramında izin veriyor. ...Eve izin kağıdı gönderiyor mesela hangi günü istersiniz kurban ve şeker bayramında, ... onlar eve kağıt gönderiyorlar üç gün tatil var; hangi gün tercih edersiniz çocuğunuza izin almak –için- birinci gün mü, ikinci gün mü, üçüncü gün mü? Diyorum ya çok esnekler. ... Diyebilirler mesela, birinci günü alacaksın diyebilirler, onu esnek hale getiriyorlar. Kendin seçebiliyorsun hangi günü istersen. ... Yeğeni evlenecek düğünümüz var dedik iki gün ekstradan verdi. ... öyle bir şey yapmak zorunda değildi mesela diyebilirdi iki hafta tatili var; o zaman onun içinde ayarlayın. Onun içinde gidin diyebilirdi. Ama iki gün önceden izin verdiler ekstra.”(H1, Erkek, 40)

“Çocukların aile kültürlerini de hesaba katarak hareket ediyorlar. Çocuklar genelde yabancı uyruklu oldukları için sanmıyorum. Okul sırf Hollandalıların okuduğu bir okulsu daha farklıdır; bence daha farklı eğitim veriliyordur. Bizim çocuklarımız daha küçük olduğu için normal bizim okullarda bizim dinî bayramlarımızı Ramazan, Kurban bayramlarımızı kutluyorlar. Onu da yaptırmaya çalışıyorlar açıkçası. Okuldan okula da değişiyor. Onu da göz önünde bulunduruyorlar bence..”(H4, Kadın, 35)

“Özen gösteriyorlar. Dinî bayramlarda, iki gün izin veriyorlar. Cenazelerde izin veriyorlar. Hollandalı gibi... hayır. Ne öyle cenaze merasimi falan, diye bir şey yok. Ne şeker bayramı, ne kurban bayramı yok; öyle bir şey yapmıyorlar. Hollandalı gibi sen de buradasın, aynı sınıftasın, aynı şekilde davranacağız diye değil. Okullara bayramlarda birer-ikişer hafta önce forum veriyorlar; evde kalmak istiyor musunuz diye.” (H12, Kadın, 47)

“Pek sıkılmıyorlar ya bizim bayramlarımızda izin veriyor gidebilirsiniz diye. Kılık kıyafet karışmıyor. Kendi bayramlarında illa buna yapacaksın diye, illa okula getirmiyorlar. Sıkılmıyorlar yani.” (H14, Kadın, 48)

“Onlar mesela Chirstmas kendileri tatil veriyorlar. Bizim tatillere de saygı gösteriyorlar. Kurban, Ramazan bayramında iki-üç hafta önceden, eve kağıt gönderiyorlar. O gün tatil olmak istiyorsan anne-baban imza atacak diye, bizim bayramlarımıza da saygı gösteriyorlar ama bana göre bir şey diyemeyeceğim. İkinci seçenek. –Hollandalı gibi olup.- Çünkü genelde onların sistemi biz onlara uyuyoruz yani kötü bir sistem değil, ona kesin kanaatim var tabii ama onların ülkesindeyiz. İlla ki onlara şey yapacağız.” (H24, Kadın, 50)

- Öğrencilerin birbirlerinin farklılıklarına saygıyı öğrenmeleri için buna ilişkin dersleri olduğunu ifade edenler de mevcuttur.

“Şimdi çocuklar uyarılıyor birbirinizi dışlamayın gibisinden. Öze onların şeyleri var; özel uyulması gereken şeyler var. Her ne kadar, o da yabancı, sen de yabancı olsan da birbirinizi saygı-sevgi çerçevesinde kabullenmek zorundasın. Öyle hani dışlanmadan dolayı dövüş kavgı olmadı çok şükür. ... yine de uyum sağlamamış diye görüyorlar hani ama bize göre de onlar bizi kabullenmedi gibi oluyor. Bizim de değerlerimiz var. Kültürümüzü değerlerimizi koruyarak işte... Biz fazla bir şey yaptığımız bir şey yok, ileri giderlerse gidiyorlar da. Hani mecbur tutmuyorlar, gelin diyor da Christmas bayramı şeylerine...gerisini de bilemeyeceğim nasıl uyum sağlarlar; ne yaparlar.” (H13, Kadın,54)

- Eğitim sisteminin çocuğun özniteliklerini dikkate almadığı düşünen ebeveynler de bulunmaktadır.

Öğretmen rolü üzerine bağ kurarak ifade eden veya ders içerikleri bazında örnekler verenler de bulunmaktadır.

“Eğitim sistemi kendi kültürünü korumasına olanak sağlıyor mu, sağlamıyor mu? Yok öyle bir şey yok yani... Benim gördüğüm, gözlemlediğim, sen kendi kültürünü koru diye. Zaten Türkçe dersini kaldırdılar. Anadilde eğitim yasası vardı, onu kaldırdılar. Bütün göçmen grupları herkes kendi insitiyafı ile yapıyor. Çinliler biraz daha iyiler, daha iyi organize olabiliyorlar; çocuklarını gönderebiliyorlar, kendi düzenledikleri kursa...Din dersi veren hocalardan duyuyorum, çocuklarla anlaşıyorlar Türkçe olarak camide” (H15, Erkek, 38)

“Hayır, kendi kimlikleri korumasına asla yardımcı olmuyorlar. Yaptıkları aslında kendi kültürlerini çocuklara aşılama. Onlarda şöyle bir şey var; biz her kültüre saygı duyuyoruz ama bizim doğrumuz bu, ama doğrular var, kendilerince olan doğrular. Biz doğruları da, çocuklara bu şekilde söylemek zorundayız; bu şekilde anlatmak zorundayız; onların doğrularıyla hareket etmek zorundayız. Ben İsâam okulları dışında da çalıştım. Orada mecburen, ister istemez eğer okulun çatısı altına giriyorsan, onların görüşlerine uygun hareket etmen, onların görüşlerini söylemen gerekiyor. Bir örnek verebilirim. Diyelim ki kitap okunması gerekiyor. Her dersin bir amacı var. Diyelim ki amacımız, herkesin birbirine saygı duyması, bunu öğretmek zorundasın. Saçın hangi renk olursa olsun, nasıl görünürsen görün, herkesin birbirine saygısı olacak ama bu dersin içinde tabii bize göre, çok güzel düzgün bir ders olması gereken bir ders tabii, bu dersin içinde kendi normalleri de var. Bize göre normal karşılamadığımız, hem dinimiz, hem kültür olarak normal karşılamadığımız olaylar var. Diyelim ki anlatıyorlar onların kendi isimleriyle diyelim ki P...nin iki tane annesi var. Bu çok normal bir durum diye anlatıyoruz P’ nin nasıl iki annesi oluyor iki hanım evlenmişler, çocuğu yetimhaneden almışlar. Bu çok normal durumdur çocuğun babası da olmayabilir veya çocuğun iki tane babası var. Aslında bu çok normal bir durumdur hani bunu çocuklara homoseksüaliteyi yerleştiriyorlar. Aslında bunun dinimizde yeri yok; bizim kültürümüzce de çok normal karşılanmayan bir durum ama bu durum burada çok normal çok yaşanan bir şey... Ramazan bayramında bir izin veriyorlar bir gün ama ortaokulda izin vermeyebiliyorlar. Okula göre hele hele biraz daha yükseldikten sonra yani üniversite, yüksekokul vesaire o günler için ders iptali asla mümkün olmuyor. Tıkıyor yani” (H19, Kadın, 30)

“Tamamen yaptıramıyor daha doğrusu. -Çocuğun kendi getirdiği öz nitelikler- O kalıyor ama getirdikleri sistemle, onu yok etmek istiyorlar. Ama başaramıyorlar; Hollanda bunun mücadelesini halen veriyor. Tamamıyla kendi kültürlerini, bağımlılıklarını sıfırlasınlar,sisteme öyle başlasınlar; hayatlarını bir Hollandalıymış gibi sürdürmesini istiyorlar.Toplum içine Hollandalı girdiğin zaman, bunu sürekli vurguluyorlar. Politikayı incelediğimiz zaman bunu daha çok vurguluyorlar ama okullarda öğretmenler üstü kapalı vurguluyor.” (H25, Kadın, 38)

“İşte Türkçe dersi verselerdi uyum sağlatıyorlar derdim ama bence tamimiyle kendilerine benzeyelim diye çünkü benim Y...nin (kızı) 1 sınıfta şeye baktıklarını gördüm, filmlerde erkek-erkeğe, kadın-kadına bakıp, “bu çok normal Hollanda’da” deyip öyle aşıladıklarını gördüm. Bire bir hatta ona baya bir kızmıştım. Bunlar Amsterdam'da Hollanda da normal diye birinci sınıfta aşıyorlar veya birinci sınıftan beri şey diyorlar eğer şiddet görüyorsan polisi ara. ... Öğretmenin verdiği cevap şu “bu normal öğrenmeleri gerekiyor çünkü ilerde bilmeleri gerekiyor çünkü burada yaşayacak toplumda bunları öğrenmek zorundalar” ama bu yaşta öğrenmeleri gerekmiyor. Neden sınıf 1 ve 3. sınıf veya son sınıfta öğretin. Çünkü baya kızmıştık, istemediğimiz şeyler tamam hani var, toplumumuzda var, Amsterdam da var ama bu yaşta olmamalı.... Hani artık şey de yapmıyorlar küçük yaşta cinsiyet çok saçma çocuk kız doğuyor; kız mı olsun, erkek mi kendisi seçsin, onu da aşıyorlar şimdiden normalmiş gibi. Burada normal de çocukların beynini yıkıyorlar gibi geliyor.” (H8, Kadın, 33)

“Okulda eğitim vererek, derste bir şey yapıyorlar mı? Kendi kutlamalarına katarak hep birlikte katarak veya bizim kurban bayramımız varsa izin veriliyor falan bir uyum sağlanıyor. Okul okul, kişiye göre değişebilir. onu nasıl diyeceğim, okula çok da gelip gitmediğim için bilemeyeceğim. kendilerine çeviriyorlar mı? Okulda bazı derslerde, verişleri falan şöyle olmuştu, böyle olmuştu; maymundan türedi falan bazı öğretmenler kendilerine benzetecekler. O şekilde alıştıracaklar kendi şeylerine bence.” (H18, Kadın, 39)

- Bir ebeveyn ise çok kültürlü ortamın okullarda olduğunu ifade ettikten sonra, Hollanda'nın kendi kültürlerinin alınmasını istediğini ifade etmektedir.

“İzin vererek, örneğin bunların burada son yıl, belli bir akşam etkinlik olur dedi ben dedi Türkiye konu alacağım, Türk paraları götürdü; baklava yaptı, götürdü falan, öbürü diyor Endonezya falan belli tanıtım şeyleri yapıyorlar veayhut da bazı bunların kermeslerinde herkes kendi kültüründen yapıp satabilirler diyorlar. ... Sistem gittikçe burada da değişiyor. Çokkültürlü bir sistem diyebilirim. Şimdi daha geniş bakmak zorunda kaldılar yani çünkü her kültürden, her ırktan dinden insan var; çünkü artık eğimciler de farklı ırklardan geldiği için, ne kadar şey yapsa da o Hollanda kültürünü %100 bilmiyordur çünkü içinde yetişmemiş. ... Bunların en önem verdikleri entegrasyon, entegrasyon da insanların eğitim düzeyi değil de dil, din üzerinden entegre olmasını istiyorlar. Yani bunlar entegre olsun, hayatları düzelsin Hollandaca konuşsun, işleri iyi olsun falan değil. Bizim de kültürümüze katılsınlar yani bizim kültürümüzü yaşasınlar; kendi kültürlerinden ayrılsınlar hesabı dava bu.” (H22, Erkek, 55)

- Sınıf ve Okul Ortamında Kültürlerarası İletişim

“İlkokul genellikle yabancı Marukan, Marukan dediğim Arap, Hollandalı çok nadir. Surinam, zenci, Hollanda tek tük bulursun. Büyük okulda yabancı Hollanda karışık. Ağırlık bence bilmiyorum ama hani ... tam bilmiyorum herhalde yabancı karışık şeyine göre gidiyorsun. Puanına göre gidiyorsun. Çünkü Hollandalılar daha büyük şeyi var gymnasium oraya gidiyorlar. Her şey sınavına puanına göre. Sen sınavına göre puan aldın mı en yükseğine gidiyorsun. Buranın en yükseği gymnasium.” (H2, Kadın, 39)

“Hollandalı yok –okulda- biz Amsterdam’da yaşadığımız için Amsterdam genelde göçmenlerin yoğun olduğu bir şehir. Hollandalılar da genelde küçük şehirlerde... göçmüşler biz göçtükten sonra, küçük yerlere göçüp, bizden kaçtıkları için. Genelde sadece Türkler değil ama Fas, özellikle Surinamlar Türkler yoğunlukta, Hollandalı çocuklar sayıyla. ... Hollandalıların yoğun olduğu okullarda arkadaşlarımın

çocukları da var biraz dışlanıyorlarmış. Bir sınıfta 20 kişi var, 15 kişi Hollandalı olunca diğerleri göçmen olarak biraz dışlanıyorlar. Hepsi göçme olduğu için öyle bir şey yaşamıyoruz. Öyle bir şey olmuyor. Sürekli çocuklar bazı şeylerden geri kalıyor mesela diğer Hollandalı çocuk daha rahat dilini öğrenip daha rahat yapabiliyor; bizim çocuklarımız çok daha zeki matematikte gösteriyorlar zaten, dil konusunda hep bir bölünme olduğu için zorlanma yaşıyoruz açıkçası” (H4, Kadın, 35)

“Hollandalı bulmak çok zor, ... daha çok Amsterdam’da... denilen yer var Amsterdam kenarında ... oraya gideceksin ama Amsterdam’da ilkokulda –Hollandalı bulmak- nerdeyse mucize, hangi okula gidersen git zor. ... farklı kökenliler tabii, karışık baya bir karma var. Yani hem Hollandalı da var. Ortaokulda artık çocukların seviyesine göre olduğu için ve artık kendi mahallenin dışına çıkmak da zorunda kaldığı için Hollandalılar da gönderiyorlar mecburiyetten.” (H5, Erkek, 38)

“Aslında biz karma istiyoruz karma Hollandalılar şey olsun. Gelen Hollandalılar, bir sürü Hollandalı taşınıyor. Kapısının karşısında okul var mesela, görüyoruz benim bölgemde görüyoruz; bisiklete atlayıp taa bilmem nereye götürüyorlar. Öyle çok var. Okul ne yaptı? Duymuş böyle böyle yeni gelenlere “çocuğu başka yere götürmeyin karma okul yapalım”. Şimdi çok güzel karma okul oldu orası. –Bazıları- Karşıya geçiyorlar; 12 Hollandalı öyle yaptı. Karma okul istemediklerinden yabancı okul istemediklerinden. Bizim mesela oraya bir okul geldi, oradaki çocukların %70 oranında Hollandalıların çoğu yüksek puan tutturup Türkiye’deki üniversite mi diyorlar; çok yüksek puan tutturup gidiyorlar. O okulun puan seviyesi çok yüksek; ben oraya çocuklarımı yazdırmak istedim. Bir küçük araştırma yaptım; orada Hollandalılar olduğu için bir Türk geldiği zaman, Marukan geldiği zaman zaten 2-0 arkadan başlıyoruz. Yetersiz kalınca da özel okula yönlendirmeye çalışıyorlar yetersiz diye. O zaman, karma okula gitsin aynı seviyede olsun çocuklarla yani Nne yapayım yani 2-0 geriden başlıyor çünkü. Benim çocuk 2,5 yaşında kadar Hollandacayı öğrenmedi. Onu telafi ettik ama geriden geliyor ama yapacak bir şey yok. Hollandaca konuşsaydı yine arkada kalacamız. Bu Hollandalılar şeye gidiyor camping’e çadır kurup bir yerlerde yaşıyorlar. Bizim Türk çocukların çadırın ne

olduğunu bilmez. Öyle yerlere gitmiyorlar. Bir tavanarası olur ya o Türklerde yok şimdi yavaş yavaş oluyor. Hollandalıların yaptıkları ile bizimkiler aynı değil, bisikletin parçalarını sorsan bir çocuğa bilmez. Hollandalı biliyor tek tek anlatıyor ne olduğunu. Biz kullanmayınca, kültürümüz olmayınca bilmiyoruz mesela karavan biz kullanmayız ama bunlar gidiyor Fransa'ya gidiyor bunla, anlatabildim mi, geride kalıyor ve onun ne olduğunu bilmiyor. O sınavda çıktı mı bilmiyor mesela o zaman okul da o zaman diyor ki “bak Hollandalıların gerisinde kalıyorsun bir özel okula git; dil problemin var özel okula git.” Ben onu araştırdım, yazdırmadım normal karma okulunda, yapacak bir şey yok. Kendi seviyesindeki çocuklar kendimizden.... Marukan, Türk de çok, zenci de çok karma yer yani. Ama son zamanlarda Hollandalılar da tekrar geri geliyor, kaçtılar ama geri geliyorlar.” (H8, Kadın, 33)

“Çoğu göçmen, Hollandalı az. Bulgar, Türk, Bulgaristan’dan gelenler de Bulgaristan Türkü var içinde, Fas... şimdi bütün Hollandalılar arasına götürsen, o da sıkıntı. O da iyi değil, Orda da dışlanıp yani çocuk kendine olan saygısını, özgüvenini düşürdüğü olabiliyor, oluyor. Bütün Hollandalıların olduğu bir yerde, iyi bir etki bırakmıyor. Çocukların otomatikman bu toplumda onlar da yaşıyor. Bu televizyonları onlar da izliyor, gazeteyi onlar da okuyor, sosyal medya da var. Türkiye’ye karşı bir önyargı var terörist Türk, pis Türk diyebilir. Denildiği zaman çocuğun özgüveni düşüyor, daha çok böyle karışık bir okula göndermek, “gri okul” diyorlar buna, daha iyi. –okul ortamına siyasi durum- yansıyor.” (H15, Erkek, 38)

“Öğretmeni de Türk yani... %55-60 oranında yabancı kaçıyorlar buradan. Genellikle Marukan, Faslı. Genelde hepsi yabancı.”(H20, Erkek, 51)

“Yabancı hiç yoktu, Grup8e kadar hemen hemen Türk hiç yoktu Hristiyan okulu olarak geçer. Kimse Türk hiç çocuk yoktu. Benim kızlarım sosyal diyalog için oraya gidiyorlardı. İ. oraya gitti hiç Türk çocuk yoktu.” (H22, Erkek, 55)

“Hollandalıların bulunduğu, gittikleri okullara “beyaz okul” diyorlar. Bizimkilerin gittikleri okullara “siyah okul” diyorlar. Bu R...(yer ismi), bu muhitte, beyaz okul bulmak zor. Yabancılar çoğunlukta çünkü bu yerlerde. -Çocuklar bu ifadeyi - Biliyorlar. Yabancılık çekmiyorlar çünkü Türk var; Marukan var; Surinamlar var. Farklı farklı oldukları için hepsi bir arada.” (H25, Kadın, 38)

4.2.4.5. Dinî Eğitim ve Öğretim

- Bazı ebeveynler çocuklarına camide veya Kur'an kurslarında veya yatılı şekilde göndererek din dersi almalarını sağlamaktadır.

“Diyanete bağlı, devletin görevlisi var. Çok gönüllü var. Bir Hoca yetmez... Şu an 220 öğrencisi var. İlkokul gibi oldu yani orası. Her tür ders yapıyorlar, Hoca yetmiyor zaten, Diyanet görevlisi yetmiyor. Mecbur şimdi gönüllü olan, anlayan mesela dersten anlayan Türkçesi iyi olan falan filan gönüllü insanlar var şimdi çalışıyor. 10 -12 tane var. Cami olması bizim için çok büyük nimet burada yani... Bir de zor camiinin içinde zor görevli bulmak çok zor çünkü herkes çalıştığı için sabah-akşam çalıştığı için okula gittiği için görevli bulmakta çok zorlanıyorlar. Görevliler kolay kolay katılmıyor. Olsa daha çok şey yapacaklar ama olmuyor.”(H1, Erkek,40)

“Camiye gidiyorlar. Büyük çocuklar camiye üç-dört sene gittiler. Büyükler şimdi gitmiyor. küçük kızım gidiyor. Alıyor; baya da öğreniyor. Kuran’a geçti. S...mış (bir cemaat),iyi öğretiyorlar diye oraya şey ettim. Aslında ben öyle bir şeyden taraftar değilim. İyi öğrettikleri için, bildiğim için oraya gönderdim.” (H7, Kadın, 40)

“Kuran kursuna gidiyorlar. ... Okulda yok zaten, ayriyeten İslamiyet okulu var. Ben göndermedim, aslında pişmanım da keşkem gönderseydim. O da aynı dersi veriyor. Biraz uzak... aslında uzak değil de bu yolun öbür tarafı. Çocuklar beraber geldiği için kardeşler aman hepsi beraber giderler gelirler kendi aslında üşenmem. Yoksa şey yapardım gitmelerini isterdim. Kuran öğrenmeye hafta sonları gidiyorlar. Normal camiye. ...Sadece din dersi alıyorlar.” (H2, Kadın, 39)

“Camilere, sohbetlere gönderiyoruz çocukları. Evde anne-baba da model olduktan sonra. ... ben İslam okuluna verdim; 3.gruptan aldım. Eğitim aynı ama din dersi var; öğle vakitlerinde uygulamalı namaz kıldırıldılar....Dini, millî bayramları orada kutluyorlardı” (H14, Kadın, 48)

- Bazı Görüşülen Kişiler İslam Okullarından bahis açmış ve de düşündüğü halde çocuğunu oraya göndermediğini söyleyen olduğu kadar İslam okullarına gönderen de olmaktadır.

“İslam okulları var. Orada din dersini ekstra haftada bir saat görüyorlar ama ben orası sevmedim açıkçası. 2. sınıfta şimdi gittiği sınıfta başörtüsü takmaya zorluyorlar. Ben 14 yaşında kendim seçtim başörtü takmayı. Ben de kızımın öyle yapmasını istiyorum. Baskı kurmak istemiyorum. Hani şimdi başörtüsüyle okula gidecekti gönlüm razı olmadı, kendisi seçsin. ... İstiyorsan 6.sınıfta da –başörtüsü- takabiliyorlar zorlamıyorlar ama takmazsan hani normal okullar Hollanda okullarında takarsan bir şey demiyorlar da yan yan bakıyorlar hani. ... Eğitimi ben aslında çok düşündüm. İslam okulları çünkü çok iyi neticeler alıyorlar. Çok düşündüm ama çocuğun içinde varsa çünkü ben zorlandım. Çünkü kaç kere aldım çocuğu kendi okulundan C.. (bir okul adı) diye bir okul var G.. (bir cemaat adı) aldım çıkardım çünkü eğitimi çok iyiydi. Keşke böyle olaylar olmasaydı. Aslında çok memnunuz eğitiminden ama içindeki şeylerden aldım çocuğu, orayı çok istedim olmadı. Sonra düşündüm taşındım. Niye kendini zorluyorsun? Çocuğun içinde oluyorsa, en kötü okula da gitse gelir o çocuğa. Şey okulda, okul şeyini alsın, din dersini karıştırmayalım okula. Onu da camide alsın diye düşündüm.” (H8, Kadın, 33)

“Benim küçük, bir öncesinde İslam okuluna gidiyordu, Faslıların bir İslam okulu vardı. İlkokulda oraya geçirdik. ... Normalde razı da olmadım İslam okuluna gitmesine, başka seçenek yoktu. Baya da kendini kaptırdı ... Sabah orda gidiyor ibadetini yapıyor. Sabah önce namazlığı alıp ibadet ediyorlar, derse başlarken, yemek yerken hepsine dikkat ediyorlar. Biz evde şey yaparken anne önce Bismillah... diye başlayacaksın, yok öyle konuşulmaz, belli şeyleri olduğu için alıyor. Büyüğü normal okuldu, -din dersi- almadı.” (H9, Kadın, 38)

“İslam okuluna gidiyorlar o da buradaki normal bir okul sadece kutladıkları bayramlar günler farklı bizim daha dinimize kültürümüze uygun şeyler onun yanı sıra diyelim yemeğe başlarken duayla başlıyorlar güne başlarken duayla başlıyorlar. O şekilde haftada bir iki kez de, bir saatlik bir din dersleri var, o kadar aslında.

Okulda din dersi alabiliyor, haftada bir saat veya iki saat çok hani böyle genel bir şey oluyor.” (H19, Kadın, 30)

- İslam okuluna gönderirken oradaki eğitimden rahatsız olup Katolik okuluna çocuğunu yazdıran ebeveyn de vardır.

“Çok kısa bir zaman Kuran’a altı ay kadar gittiler, istemediler. İslam okuluna gittiler. İki yıl kadar ama ben rahatsız oldum. Neden? Açıklayamayacağımız şeyler kullandıkları için; terimler cennet, cehennem, ölüm, Yahudilerin din düşmanlığı gibi açıklayamadığım, yetersiz kaldığım için bilgim, anlatamadım. Rahatsız olmaya başladım. O okuldan aldım. Tekrar Katolik okuluna yazdırdım ilkokulda. Katolik okulunda din dersi var ama onlar için zor olmadı.” (H25, Kadın,38)

- Bazı Görüşülen Kişilerin çocukları camide ders alırken daha sonra çok ya ailenin isteği ya da kendi istekleri ile bu dersleri bırakmışlardır.

“Dinle alakalı okulda almadılar. Diyanet cami, Kuran kursuna gönderdik. Büyük, hemen hızlı şekilde Kuran’a da geçti. ... İmam değişti; imam geldi, hem kursa göndermiyorum, kendim de gitmiyorum. Düşün yani cuma kılmak için bile... Tamamen Arap mantığında bir adam. ... Türk- İslam tarzı var; ondan tamamen uzak tamamen İran kafasında bir adam geldiği için göndermiyorum.” (A10, Erkek, 44)

“Camiye gittiler. Diyanet’e gittiler ama arkadaş grubuna uydu kızım; gitmedi istemedi. Oğlumda bilinçsizdim bilemedim; göndermedim. A...(kızı)’da daha çok anneliğimi bildim. A.. gitti çok güzel gitti, sureleri ezberledi. Evimizde çok konuşuldu bu haram, bu günah, bu bizim adetlerimize uygun değil. Bunu hep işliyoruz çocuklarımıza. Okulda başka işleniyor; evde başka işleniyor. Okuldan bir telefon geldi. Öğretmen evinizde bir problem. mi var? Yoo dedim; neden? A...’da bir gerileme var. Soruyoruz. Anne dedi camide çok ödev veriyor; onu yapamazsak çok kızıyorlar. –Camiden- Aldım. Okulda din dersi yok.” (H12, Kadın, 47)

“Bütün dinleri aldıkları ders var. Biz özel hafta sonları götürdüğümüz oldu. 13-14 yaşına kadar, sonra istemediler zaten hafta içi okula gidiyoruz, hafta sonu erken kalkıp camiye gidiyoruz; artık dinlemek istiyoruz. Ezber falan olunca zorlandılar. Diyanet camisine –gittiler.-” (H18, Kadın, 39)

“Camiye gittiler, kızım 2-3 sene; oğlum o kadar gitmedi... Hocayla anlaşılmadı... Biliyorsun bizim hocaları” (H23, Kadın, 45)

- Hristiyan okullarından birine çocuğu giden ebeveynlerin görüşleri de şu şekildedir:

“Buradaki okullar hep öyle oluyor Hristiyan, open bar diyorlar. Bazı aileler onda tutucu davranıyor. İslâm okulları diye geçiyor; ilkokul, ortaokulları da var herhalde, bazı aileler oraya göndermek istiyorlar. Biz hiç öyle göndermedik. Eve hangi okul yakınsa... Katolik’e gidiyorlar. Bir dine mensup ama şey. Şu son senelerde zaten yabancılara karşı tutum ve davranışları değişti ama okullarda yine öyle çok yok bence yani. S...(bir cemaat ismi) diye duymuşundur belki ben oraya gittim. Türkiye’de 4 sene yatılı kaldım. Ben kızımı da oraya koydum sabah oradan okula gidiyordu; ikindi geliyordu. Hem dinî eğitim hem okul eğitimi öyle tamamladı. Çok da memnunum hiç bir problem yok. Son çocuk gitmiyor; istemedi gönderemedik. Kızım şimdi hafta sonları, o ders veriyor. Zamanında o talebeydi; şimdi o ders veriyor. Hepsı gitti ama oğlanlar yatılı kalmadı.” (H21, Kadın,43)

“Bana dediler sen Hristiyan okuluna yazdırıyorsun. Ben de dedim siz Müslüman okuluna mı yazdırıyorsunuz. Orda din dersi var dediler. Hayır dedim. Ben öğretmene konuştum, öğretmen kendi duasını yapsın dedi.Biz dedi, kimseyi zorlamıyoruz dedi. Ben dedim siz yazdırmayın; arkadaşlara ama ben İ...’yi yazdırdım. Şimdi yarısından çoğu Türk. Şu an yabancı da Hollandalı da çok ama yabancı daha çok. Hristiyan okulu ama fazla dinle alakası yok. Tek farkı kiliseye gidiyorlardı veya bazı eğlenceleri yapıyorlardı. Yalnız seni mecbur tutmuyorlar. Ben diyordum benim oğlum bayramlarda izin alacak ister verin, ister vermeyin. Ben göndermiyorum. Yani ben de kendi prensiplerimi söylüyorum ama sen prensiplerini söylemeden, buyurun

çocuk dersin olmaz. Sen söylüyorsun, kendi dinini kültürünü anlatıyorsun onlar da sana saygı duyuyor ama sen anlatmazsan, saygı duymazlar. ... Yatılı mescide gitti; hafta onu yatılı. Orda oyun oynatıyorlar, ders de veriyorlar. Diyanet'in cami var da öyle etkinlik yok. Burada sadece S...(bir cemaat) var. Mescid olarak, yatılı kurs hem din dersi, hem de derslerine yardımcı olarak. Diyanet yapmıyor bazı gruplara ek ders vermeye açtı. Oraya da gitti.” (H22, Erkek, 55)

“Dua falan ediyorlardı. –Üçleme hareketi-, onu öğrenmiş ama dedim biz öyle yapmıyoruz falan. Orada dedi gözlerini yumuyorlar; ben böyle yapıyorum. Anlattım biz öyle yapmıyoruz. Küçük Hristiyan okuluna gitti. Herhalde anlatıyorlardı onlara. Biz kendimiz –dini eğitim- veriyorduk; biz kendimiz verdiğimiz için etkisi kalmıyor onların.” (H17, Kadın,54)

“Katolik –okuluna gidiyor.- Katolik din dersi yok. Türk okulları var; onlar ekstradan din dersi veriyorlar ama Katolik okulunda yok. Hiç duymadım. Chirstmas. falan onlarda ayrı bir aktivite yapıyorlar. Ama ayriyeten Katolik dersi almıyorlar.” (H24, Kadın, 50)

- Din derslerinin okulda verilip verilmediğini tam olarak bilmeyen ebeveyn de bulunmaktadır.

“Vardır, din dersleri oluyordur da Chirstmas zamanı yemekleri oluyor. Bazı istedikleri zaman katılıyorlar istemedikleri zaman katılmıyorlar. Özel kendi günlerinde tatil oluyor. Bunlar da evde kalmış oluyorlar. –Din dersi- var var ama vardı yani. Nasıl bir ders görüyorlar bilmiyorum. Bizimkiler camiye gidiyorlar M... (bir grup ismi). “ (H13, Kadın,54)

4.2.5. Hollanda’daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler

4.2.5.1. Hollanda Tarafından Yapılması Gerekenler

- Bazı Görüşülen Kişiler Hollanda tarafından Türkçe dersleri verilmesini istemektedir.

“Hollanda mı? Yani Türkçe dersi verilmesini çocuklarımın Türkçe öğrenmesini isterim.” (H2, Kadın, 39)

“Türkçe ders verseler iyi olur.” (H17, Kadın, 54)

“Bir şeyler olabilir ama onlara çok gelebilir. Aslında izin veriyorlar; bayramda falan, bunu tam gün yapabilirler dört gün. Gene aynı şey Türkçe dersi Türk kültürünü Türk öğretmenin anlatacağı o şekilde yapabilirler. Başka da ne olabilir ki? Bizim gibi olun diyemeyiz; toplumu bize çevirin diyemeyiz. Sonuçta onların ülkesi ama bizi de onlar gibi yaşamaya mecbur etmeyebilirler.” (H18, Kadın,39)

“Bilemeyeceğim şimdi, ne yapabilirler, Türkçe dersleri istesek vermiyorlar. Ne yapabilirler. Onlar uyum sağlamamızı istiyorlar hani, bunlara uyum sağlamak istemesek de mecbur uyuyoruz yani.”(H13, Kadın, 54)

“Belediye aracılığıyla ekstra ders veren yerler var. Ev ödevi için etüt yerler var.....
... Hollanda devleti ekstra bir şey Türkçe dersi getirebilirler, çocuk eğitimi konusunda aileleri yetiştirebilirler. Sağlık ocağı içinde oluyor. Okul destek dersleri cüzi bir miktar para alınıyor, Götüren de var ama duyulması lazım, bir de şu bilinmiyor da olabilir. Biraz da takip etmek lazım, çevreme yayıyorum genelde. Kalitesinden de şüphem var genelde stajyerler çalışıyor genelde. Okulda mesai, ev ödevi etüt merkezi dedik, çocuk yüksek pedagoji eğitimi alıyor o tür eğitimlerde öğrenci olanlar veriyor çok profesyonel bir şey değil. Başka ne var devletin yaptığı bu az önce çocuk sağlık ocağının içinde olan projeler var. Haftada bir defa geliyor kitap okuyor evde mesela haftada bir tane stajyer gelip oyun oynuyor evde. Ama müracaat etmen lazım etmezsen kimse söylemiyor bunu...” (H15, Erkek, 38)

- Ekstra ders verildiğini söyleyen ebeveyn olduğu gibi bunun yapılmadığını ek destek sağlanması gerektiğini ve okullara aktarılan sosyal yardımın doğru şekilde kullanılması gerektiğine dikkat çeken de olmuştur.

“Yapması gereken şu var aslında, bazı kolaylıklar sağlayıp; yol göstermesi lazım. Bazı imkanları yoktan var etmek gibi bir şey. Çocuk baktı belirli bir şeyi şey yapamıyor; buna destek vermek; ekstra destek vermek. Yabancı çocuklara çünkü okullar zaten Hollandalıya bir lira alıyorsa yabancıya 1,5 lira alıyor. Bakanlık ödüyor. Bakanlık isim, pasaport hepsi kayıtlı senin dosyanda Türk asıllı seni şey yapıyor; annesi babası veya dedesi Türk’tü bunlar dosyaya işleniyor. O zaman eğitimde okula ödenen ücret farklı. Tabii yabancılara farklı para alıyor okul. aynen onu okula dedim siz dedim,... davasını biliyorsunuz dedim. Parayı alırken yabancıya destek olmak için almıyor musunuz; dedim. Benim bildiğimi bilince şaşıyorlar. Bazı şeyler farklı aslında yabancılara ek dersler vererek destek olabilirler.” (H22, Erkek,55)

- Hollandalıların böyle bir konuda çalışma yapmayacağını düşünen ebeveynler de vardır.

“Burada çocukların hayatta tutunabilmeleri, iş bulabilmeleri için ayrımcılık olmaması lazım. Onun üzerine gidebilmeleri lazım ayrımcılıkla sivil toplumun o yönde yardımı olabilir. Devletin de istihdam, tabii ki nitelikli çocukların iyi olarak donanımlı bir şekilde eğitimine katkı –olabilir.- Sistem iyi işliyor kişisel eğitimi onlar çok destekliyor aslında” (H11, Erkek, 35)

“Bilemeyeceğim ne yapabilirler. Güya sözde öyle zorlanan çocuklara ekstra yardım yapılıyor. Çocuklar bunu görüyor mu, sınıfa girmiyorsun bilemezsin sen.” (H7, Kadın, 40)

“Hollandalıların mı? Zannetmiyorum bir şey yapacaklarını. Yapmaları gerekir desem de, bilmiyorum. Hep bir art niyet, ben güvenmiyorum. Onların hiç bir şeyine güvenemiyorum yani eğitim politikasının altından bir şey var. Ben buna şahit oldum. Grup8’de çocukların başarısını görmemezlikten gelip, ilgisizliğe bırakıp kendi çocuklarıyla daha çok ilgileniyorlardı. O çocuk, onu hak ettiğinde bile hakkını vermiyorlardı. İlgisizliğe bırakıyorlardı ki daha yükseğini okumasın. Hep art niyet var arkasında.” (H14, Kadın, 48)

- Hollandalıların yapabileceği bir şey olmadığına inanan ebeveynler de görülmektedir.

“Yapabilecekleri şu an aslında gerçekten bir şey yok. Senin benim dememle onlar zaten yapacak değiller ki. Onlar zaten istediklerini yapıyorlar. Bizim burada bir söz hakkımız bile yok; onlar zaten yapacaklarını yapıyorlar .Ne olumlu, ne olumsuz; gördüğümü diyom. Bizim yapacağımız ne var ki, zaten Hollanda sistemini kurmuş, geliyorlar-gidiyorlar, çocuklarımıza eğitimini veriyorlar. Artık çocuğumuzun elinde çocuğumuz başarılı olduktan sonra onlar ne yapabilir ki?” (H6, Kadın, 47)

“Valla adamlar ellerinden geleni yapıyorlar. Üç çocuk okuttum ben adamlar ellerinden geleni yapıyor.” (H12, Kadın, 47) “

“Bir şey yok bence diğerlerine nasıl ders veriliyorsa, eğitim veriliyorsa aynı şekilde verilebilir.” (H19, Kadın, 30)

- Konu hakkında fikir yürütemeyen ebeveyn de olmuştur.

“Hollandalılar bizim Türk çocuklarıyla ne yapabilir diye mi? Öyle de bir düşüncem yok. Ona hiç bir düşüncem yok ona bir şey diyemeyeceğim yani.” (H3, Kadın, 35)

“Onlar ne yapabilir.Şöyle bir şey Hollandalılar, siz buraya geldiniz; bizim eğitimimiz altındasınız; bizim düşünce sistemimiz altındasınız; ya biz gibi olun, ya da gidin diyorlar. Ama bizim Türkler de, diyor ki biz Türk’üz, Türk doğduk, Türk öleceğiz. Burası bizim ikinci vatanımız değil, biz önce Türkiye’ye sahip çıkarız sonra Hollanda’ya sahip çıkarız, diyorlar. Ne yapabilirler, hangi açıdan yardımcı olur bilemiyorum.” (H25, Kadın, 38)

4.2.5.2. Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler

- Türkiye’nin Türkçe dersi hususunda Hollanda’da bir çalışma içinde olmasını dileyen ebeveynler yoğunluktadır.

“Hani benim çocuklarım Türkçe dersi görmek isterim. Türkiye’nin bilinmesini isterim. Çocuk burada okuyor ama asıl bizim kökenimiz Türkiye’den gelme. Ben çocuklarımın ilerde Türkiye’ye taşınmasını, Türkiye’ye hizmet etmelerini isterim. Tabii oranın dersini bilgisini almasını isterim.” (H2, Kadın, 39)

“Yapılabilir. İslam okulları var mesela. Şey yapıyordu,... olaylarından sonra kapandı N...ların (bir cemaat ismi) okulları vardı. Türk okulları vardı, Türk aileler çocuklarını aldı. Çok nadir gidenler var ve onlar da hep yabancı almak durumunda kaldılar. Surinam, Fas çocuklar gidiyor; bizim Türk okullarımıza. Böyle okullar açabilir mesela devlet buraya gelip de, birebir bunlar gelip de devletin Türk devletinin okulları olup, bir kuruma bağlı olarak değil de devlet bunu yapabilir. Nasıl Faslılar buraya gelip İslam okulu olarak okul açmışlar ve o İslam okulunda Hollanda şartlarına uygun olarak ders yapılıyor. Bizim ülkemizde bunu yapabilir hem dilimizi, dinimizi de aynı şekilde temsil ederekten çocuklar Hollanda kültürünü de oradan alabilirler .Aynı şekilde okula gidebilirler Türk bir çocuğun mesela Hollanda kültürü ile okuması var; Türk kültürüyle okula gidip eğitimini Hollandaca tamamlaması var. Çok daha iyi, hem bizim ülkemizi temsil eder burada. Çok güzel olur.” (H4, Kadın, 35)

“Türkçe dersleri devam etseydi, iyi olacaktı. Onu da kaldırdılar. Sivil toplum örgütleri yapmış olsa da, o da pahalıya patlıyor. Özel öğretmen tutup da özel ... başka da ne yapabilirler; bilemeyeceğim.” (H13, Kadın,54)

“Olsa iyi olur. Hiç bir çalışma yok. Yerler açılması gerekiyor. Dinî, millî kültürü alsalar iyi olacak. Mesela bizim bu cami yıkılacak, uzağa gidecek. Çocuklar burada biraz bir şey alıyorlar hafta sonu mesela bura da giderse tamamen gidecek. Türkiye’nin yerler açması gerekecek. Ne oluyor biliyor musun? N...cular vardı, S...cılar vardı... M... G... (grup isimleri) var. Millet parçalanıyor, devletin açtığı bir yer olursa şucusu bucusu olmaz en azından. Burada da bir seçeneğimiz yok. S...cılar, M... G... olmasa Diyanetin hiç bir eğitim sistemi yok. Sohbet katılmasa çocuk ne olacak dışarıda gezecek. Gidecek bara falan gidecek. ... yer açılması lazım.” (H14, Kadın, 48)

“Devletin Yunus Emre Enstitüleri var. Camideki Türkçe dersi Yunus Emre Enstitüsü ile ayarlandı. Onu biraz daha aktif kullanmaları lazım. Türkçe öğretmenlerini gönderip Türkçe derslerini daha da yaygınlaştırmaları lazım. İlk önce şu var. Millet ilk önce bilinçli olmak lazım, bunun önemini kavramak lazım. Yani çocuk ben götüreceğim, çocuğu devlet gelip o çocuğu benim elimden almayacak, benim hissetmem lazım. O çocuğu oraya göndermem için bizim STK’ların görevi, bizim devletin görevi, insanlara o ihtiyacı hissettirmek. Daha sonra da, o ihtiyaç doğduktan sonra insanlar çocuklarını göndersinler, o imkanı sağlasınlar. Ama bunu bir sene yapıp-iki sene yapıp boşlamamaları lazım. En az 10 sene yapıp, boşlamamaları lazım” (H15, Erkek, 38)

“Burada Türkçe getirebiliriler. Belki derslere konmayabilir ama herkesin kendi dilinde öğrenim dersi açabilirler. Zaten din dersine bir şey demiyorlar hafta sonu herkes gidiyor. Derste değil de sonra da olabilir. Başka da yeterli bence Türkçe vermeleri “ (H18, Kadın, 29)

“Şöyle bir şey olabilir; bizim daha önceden dediğim gibi anadili görme lüksümüz vardı, şimdi o yok. Aslında çok güzel olurdu, çocuklarımız dilimizi, kültürümüzü öğrenebilse, aslında bu konuda çalışmalar var. partisi de çalışmalar yürütüyor. Olmasının yararlı olacağını düşünüyorum. –Türkçe’ye- çok olumlu bakan kesim yok, diğer öğretmenlerin çok hoş bakacağını düşünüyorum. Bizden başka istekli olan yok. Diğer göçmen grupları bizim kadar kültürüne bağlı değil. Biz en kült bağlı en milliyetçi grubuz. Diğerleri dilini de kaybetmiş kendi özünü kaybetmişler.” (H19; Kadın, 30)

“Türkçe için yeterli derecede materyal yok.öğretmen olsun Türkiye’deki malzeme destek olsa. büyükelçilik vesaire yapabilir. Sivil toplum ne yapabilir ki, derneğin kendi bütçesi var.” (H20, Erkek, 51)

- Türkiye’nin bu konuda direkt yaklaşımı olmamasını ama öğrenci değişimi v.d. şekillerde irtibatın olması gerektiğini savunan Görüşülen Kişiler de vardır.

“Aslında biz Türkiye ile anılmak istemiyoruz. Ankara’nın uzun kolu diye anılmak istemiyoruz ama yine de sempatimiz var tabii. ...Mesela şu öğrenci değişim projelerini çok seviyorum. O daha da fazla olabilir, öğrenci değişimi ya da bir Hollanda devleti irtibata geçilmeli, şu Türkçe dersleri verilmeli; baskı kurup verilmeli.” (H8, Kadın, 33)

“Bence olmamalı çünkü bunu buradan çıkan STK’lar kendileri çözmeleri gerekir diye düşünüyorum. Bence Türkiye, devlet olarak karışmamalı. Destek olarak yapılabilir. Biz burada yanlış yapıyoruz mesela UTD de çok sıkıntı yaşadık mesela UTD’de örneğini verdim Ankara’nın uzun kolu vesaire burada ufacak bir şey yapsanız Ankara’nın uzun kolu falan diyorlar... Bence bunu dünyada en güzel yapan ülke Almanya ve Fransa. Nasıl yapıyor? Biri Goethe Enstitüsünü kurmuş gayet güzel işlerini yapıyor. Diğer al... France kurmuş geliyor Fransız kültür merkezini kurmuş eyvallah. Burada Yunus Emre’yi kurduk ama kuruluş amacı dışında her şeyi yapıyorlar. ...Bence çok Türkiye buraya müdahale etmemeli burada sivil toplum inisiyatif alarak kendi içinde çözmeli.” (H10, Erkek, 44)

- Çocuğunun Türkiye’deki öğrenim derecesini veya denkliği gibi konularda bilgi sahibi olmak üzerine bilgilendirici çalışmalar gerektiğini ifade eden bir Görüşülen Kişi vardır.

“Mesela benim çocuğum gymnasium okuyor. Türkiye’deki derecesi ne bilmiyorum. Aynı derecede Türkiye’de bir okula almalarını isterim. Bugün sınava aldıklarında şöyle düşünmeleri lazım Türkçesi zayıf, Türkçe sınava alındığı zaman sonucu düşecektir ama buradaki raporuna göre aynı derecede almalarını isterim.” (H12, Kadın, 47)

- Çocukların kişilik gelişimi ile Türkiye ile bağ kurarak bazı projelerin geliştirilmesi gereğine dikkat çeken ebeveyn de olmuştur.

“Çocuğun kişisel gelişimi, kendinden emin, isteyerek yetiştirilmiş olursa ayrımcılıkla da baş edebilir... Burada da Türkiye’den yapabilecekleri kişisel gelişim açısından, camiiler aracılığıyla yapılabilir. Eğitim, kişisel eğitim hizmetleri adına yardımları olabilir. Hollanda genelinde çocukların kişisel eğitimi, kişisel gelişimi için projele

olursa; geliştirilirse çocuklara Türkiye'nin çok faydası olur. Çocuk ister avukat olsun, ister mühendis olsun, ister doktor olsun, isterse marangoz olsun, ayakları sağlam şekilde yere basabilir. Türkiye o konuda kişisel psikolojik eğitimde, biz de din üzerinden yapmaya çalışıyoruz. Burada dini açıdan bu kişisel eğitime yönlendiğimiz için, onun üzerine gidiyoruz” (H11, Erkek, 35)

4.2.5.3. Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler

- Hollanda'da sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarında işbölümü yapması gerektiğini söyleyen bir ebeveyn vardır.

“ ...burada sivil toplum inisiyatif alarak kendi içinde çözmeli. Orda da yaptığımız en büyük hayatlardan bir tanesi, umarım faydası olur o yüzden anlatıyorum. 2200'e yakın Türk sivil toplum var Hollanda'da ... 21500 falan girişimci var; Türk girişimci Hollanda genelinde, 22000'e yakın öğrencimiz var üniversite öğrencimiz üniversitede okuyo. %68i kız öğrenciler, burada doğup büyüyenler böyle rakamsal şeyleri dillendireyim de çünkü hep bizde resmi rakamlar var. Bu sivil toplum örgütlerinin hepsi kağıt üzerinde kurulmuş aktif olan kaç tane vardır belki 100-200 tane ama en büyük hataları ne biliyor musunuz? Hepsi her şeyi yapmak istiyor. Biz diyoruz ki, kendine bir alan çiz. Hepsi Türkçe dersleri vermeye kalkıyor, hepsi spor kulübü kurmaya başlıyor, hepsi siyasete müdahale etmeye çalışıyor, hepsi din dersi vermeye kalkıyor. Biz de diyoruz ki bir alan seç kendine de ki, sen de ki ben sadece siyasetle ilgileneceğim, öbürü desin ki ben Türk dili için bir dernek kursun, tamamen ona yoğunlaşsın. Öbürü gitsin spor kulübü açsın tamamen sporla ilgilensin. Biri sadece dini eğitim vermek için sadece dini eğitim versin. Bunu yapamıyoruz, herkes her şey yapmak istiyor; hiç bir şey yapamıyoruz. Buradaki kuruluşların en büyük hatası bu.... “ (H10, Erkek, 44)

“Bizim Amsterdam'da Hollandalıdan çok yabancı var artık kabul etmişler. Kabul etmeyenler de, daha küçük yerlere Hollandalıların yoğun olduğu yerlere göç

etmişler. Taşınmışlar, hatta ben bizim oralarda oturan Hollandalı ailelerin çocukları bisikletlerinin arkasına bindirip daha uzak okullara götürenleri görüyorum yabancılardan biraz kaçış var.... Bu uyumu, bu şeyi daha şey karışımı sağlayabilirler. Burada bir yer vardı; Surinamların olduğu yeri yıkıp; yeniden dizayn ettiler ve oradaki Surinamları dağıttılar farklı yere. Burada halen şunu görüyoruz; bazı bölgelerde Marukanların çok yoğun olduğunu, bazı bölgelerde Türklerin yoğun olduğunu. Türklerin o bölgede Türk kültürünü şey yapıyor; Marukanlar Maruk kültürü uyguluyor uyumsuzluk oluyor. Bu karışımı sağlayabilirler yani. Çocuklar Hollanda kültürünü gerektiği için yaşıyor. Birçok çocuk Türk kültürünü ailenin aşılabilir kadar ortaya çıkarıyor. En çok çocuklarda kişilik bozukluğu yaratan bir şey, çok dikkatimi çekiyor mesela çocuk ne Hollandalı olabiliyor, ne Türk olabiliyor. Bu gerçekten rahatsız edici bir durum çocuğun benlik oluşturamıyor kendinde Hollandalı mı desen, Hollandalı olamıyor. Türk mü desen Türk de olamıyor kişilik oturamıyor. ... Şöyle dernekler yapılabilir yapabileceği Türk kültürünü öğretecek destek olacak çocuklara hani gençlere diyebilirim dernekler yapıp, çocukları oraya toplayıp Türk kültür dersleri verilebilir. Gönüllü hizmet olarak bu yapılabilir bence çünkü aile veriyorsa veriyor; veremiyorsa devletin burada bir şeyi yok bence.” (H4, Kadın, 35)

4.3.ALMAN YA VE HOLLANDA’DAKİ GÖRÜŞMELERİN KARŞILIKLI İNCELENMESİ

4.3.1. Görüşülen Kişilerin Eğitim Sistemlerini Algılayışları Üzerine

4.3.1.1.Görüşülen Kişilerin Eğitime Genel Bakışı

Almanya ve Hollanda’da görüşülen kişilerin eğitime bakışları karşılıklı olarak ele alındığında; Almanya’da yaşayanların eğitim sistemini daha çok eleştireci gördüklerinden bahsettikleri Hollanda’da yaşayanların ise eğitim sistemi hakkında genel kanı belirtmedikleri fakat eğitim kademeleri ve işleyişi hakkında hiç bilgisi

olmayanların konu hakkında bilgilerinin olmadığını belirtme ihtiyacında olabildikleri görülmektedir.

4.3.1.2. Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminde Olumsuz Gördükleri Hususlar

Almanya ve Hollanda’da görüşülen kişilerin eğitim sistemindeki olumsuz gördükleri veya beğenmedikleri hususlar yönündeki fikirleri, özellikle Hollanda’daki bazı ebeveynlerin sistemi iyi gördüğünü belirterek olumsuz hiçbir yan olmadığı anlamı çıkaracak şekilde söylemde bulunmaları bazında ciddi şekilde ayrılmaktadır. Almanya’daki görüşülen kişilerin hiçbirinden aynı ve benzeri bir söz ve hissiyat görülmemiştir. Buna karşın, Almanya’da görüşülen kişiler öğrenciye bakış açısı konusunda, eğitim ortamlarında öğretmenleri sadece bilgiyi aktaran konumda gibi davranmaları ve de öğrencinin kendini aşması konusunda yardımcı olunmadığı yönündeki hassasiyete sahiplerdir. Hollanda’daki görüşülen kişilerin üzerinde ise eğitim sistemi hakkında bu şekilde olumsuz bir tesir olduğu söylenemez.

Her iki ülkede de ayrımcılık konusunda eğitim sistemlerinin negatif yönde sıkıntıya sahip olduğunu belirtenler görülmüştür. Lakin Almanya’daki görüşmecilerin bu konuda daha net ifadeler kullandığı dikkat çekicidir. Ayrıca öğrencilerin saygısız davranışları olmasını eğitim sistemindeki olumsuzluk olarak düşündüğünü belirten, her iki ülkede görüşülen kişilerden vardır. Rahatlık kelimesini olumlu olarak ele alan görüşmecilerin yanında, rahatlığın kelimesi ile olumsuz olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır.

Hollanda’daki Görüşülen Kişilerden biri zorbalık üzerine de temas ederken; Almanya’daki Görüşülen Kişilerden biri uluslararası bir sınav olan PISA ile ilgili sonuçlara değinerek Alman Eğitim Sistemindeki sıkıntılara dikkat çekmiştir.

4.3.2. Eğitim Öğretim Atmosferleri

4.3.2.1. Eğitiminde Öğretmen Unsuru

Araştırmada Almanya ve Hollanda’da öğretmenlere özel ve yönelik bir soru olmamasına karşın bulgularda öğretmenlerle ilgili özel bir alan açığa çıkmıştır. Almanya’da öğretmenlerin çocukların farklı durumlarına karşı olan tavırları üzerinden konuyu irdelerlerken Hollanda’da ise öğretmenin dinî hususları sınıfa taşımasından dolayı rahatsızlık duyduklarını ifade etmişler lakin Hollanda’da öğretmenlerin yaklaşımlarından çocukları adına güzel sonuç aldıklarını ifade edenler de bulunmaktadır. Bu anlamda Almanya ve Hollanda’daki eğitim atmosferlerinde öğretmenin yaklaşımı ile ilgili ebeveynlerin gözlemlediklerinin farklılık arz ettiği söylenebilir.

4.3.2.2. Okul ve Aile Arasındaki İletişim

Almanya’da da Hollanda’da genel olarak bakıldığında; okul-aile veya öğretmen-veli iletişimde bulundukları ülkenin dilini iyi bilen kişilerin durumu devraldığı görülmektedir. Başka bir gösterge de büyük çocuk (abla veya ağabey) tarafından bu süreci üstlendiği durumlar olmaktadır. Her iki ülkede görüşülen kişilerden öğretmenlerle veya okulla irtibatı bir şekilde iyi tutmak gerektiğini düşünenler olmaktadır. Aynı zamanda Hollanda’da aile-okul irtibatı adına pek bir şey olmadığına inanan görüşmecilerin olduğu kadar Almanya’da her işin yazılı olarak bildirilmesi okulla görüşmelerin de eğer gerekli bir durum varsa bu şekilde yapılarak –bir nevi- kayıt altına alınmasına gerek olduğunu düşünen ebeveyn bulunmaktadır.

4.3.2.3. Güncel Hadiselerin Eğitim Ortamlarına Taşınması

Güncel olayların, Türkiye ve İslam adına eylemlerde bulunan bazı yasa dışı faaliyetlerin etkisi eğitim öğretim ortamlarında; ister resmi bir görevli vasıtasıyla isterse öğrenciler arasında olsun açığa çıktığı görülebilmektedir. Özellikle Almanya’da görüşülen kişiler bunu daha fazla dille getirmişler özellikle de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ismini de kullanarak yapılan bazı ifadelerin okul

ortamında olumsuz olarak taşındığını dillendirmişlerdir. Hollanda’da görüşülen kişilerden sadece ikisi benzer hadisler aktarmışlardır. Bunlardan biri okul müdür diğeri ise öğrenci-öğrenci arasında geçmektedir.

4.3.3. Eğitim Öğretim Durumları

4.3.3.1.Okul Başarısı ve Okul Görüşü

Hollanda’da Grup 8’den sonra gidilecek okul türüne karar verme esnasında sunulan öğretmen görüşü Hollanda’da görüşülen ebeveynler için ana konulardan biri gibi görünmektedir. Bu konuda ekseriyet öğretmen görüşüne pek güvenmediği açığa çıkmaktadır. Almanya’da da bu konuda ilköğretim sonrası gönderilecek okul türü seçilirken durumlar ortaya çıktığı ve iki ülke arasında benzerlik bulunduğu söylenebilir. Almanya’daki görüşülen ebeveynler genelde Türk veya yabancı bir çocuğun daha iyi sonuçlar elde etmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Hollanda’da bunu ifade eden sadece bir ebeveyn görülmektedir. Ayrıca Hollanda’da özel eğitim üzerine görüş bildiren ebeveynler var iken Almanya’da bu konuda görüş bildiren olmamasına karşın dil eğitimi ile okul başarısını birbirine bağlayan kişiler mevcuttur.

4.3.3.2.Almanca ve Hollandaca Edinimi Hakkında Görüşler

Hem Almanya hem de Hollanda’daki görüşülen kişilerin çoğu çocuklarının Almanca/Hollandaca dil becerilerinin iyi olduğu kanaatindedir. Genel olarak bakıldığında aslında görüşülen kişilerin çok da bu konuda fikir geliştirmedikleri söylenebilir. Muhtelif düşünceler önceki bölümlerde zikredilmiştir. Sadece Hollanda’da ev ve çocuğun çevresinde duyduğu dil ile okulda duyduğu dil arasındaki farka dikkat çekilerek öğrencilerin Hollandaca dil ediniminde bocalama ve zorlanmaya yönelik algı gözlenmiştir.

4.3.3.3. Türkçe Edinimi Hakkında Görüşler

- Anadil olarak Türkçe Öğretimi

Hem Almanya'da hem Hollanda'da görüşülen kişilerden uzmanlara danışarak, anadil olarak Türkçe eğitiminde nasıl hareket etmesi gerektiğini soran ebeveynler olmuştur. Hollanda'da görüşülen kişilerin bazılarının Türkçenin yanında ve hatta öncesinde yabancı dil mesafesindeki başka dillerden bahsettikleri görülmekte ve yine görüşülen ebeveynlerin çocuklarının Hollandaca bilgisi ile Türkçe bilgilerini kıyas ettikleri ve Türkçelerinin daha zayıf olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Almanya'da da çocuğunun Almanca seviyesinin Türkçeden iyi konumda olduğunu ifade eden ebeveyn bulunmaktadır. Ayrıca Almanya'da evde Türkçe konuşulmasına karşı çıkmış olan bir eğitimciden bahseden ebeveyn de olması farklı bir yandır.

-Aile içinde konuşulan dil

Almanya ve Hollanda'da görüşülen kişilerin söylemlerine göre evin içinde karışık bir dil kullanmaya meyil vardır. Bazılarında ise ailede hangi dil becerisi azsa (Almanca/Hollandaca veya Türkçe) ona göre aile içinde kullanılan dil şekillenmiştir. Çocuklar kendilerini ifade ettikleri dil bazen aileden ayrılmaktadır bunu da kardeşler arasında veya dışarıdaki başka kişilerle kullanmayı tercih ettikleri dilden görülebilir.

-Türkçe Dersleri

Almanya ve Hollanda arasındaki en bariz farklılık; Türkiye Cumhuriyeti ile ortak anlaşma çerçevesinde Türkiye'den gelen öğretmenler eşliğinde Alman devlet okulları içinde anadil olarak Türkçe dersi verilmektedir. Hollanda'da ise anadil olarak verilen dersler kaldırılmıştır. Ayrıca görüşülen kişilerden edinilen bilgiler uyarınca yabancı dil olarak Türkçe dersi her iki ülkede de yoktur. Hollanda'da görüşülen kişilerden, anadil olarak Türkçe derslerinin yeniden uygulanmasını isteyenler olmaktadır. Buna karşın camilerde verilmeye çalışılan Türkçe dersleri olduğunda katılımcı sayısı azlığı sebebiyle bu derslerin kapandığı da görülmektedir; Almanya'da da benzer şekilde anadil olarak Türkçe derslerine katılımın azaldığı yine görüşülen kişilerin söyledikleri hususlardandır. Almanya'da

da Türkçe dersi içerikleri, saatleri gibi hususlara dikkat çeken kişiler olduğu gibi, Türkiye’den gelen öğretmenlerin yaşadığı zorlukları da belirtenler bulunmaktadır.

4.3.3.4.. Kültürün Aktarılması ve Öğrenilmesi Hakkında Görüşler

- Türk Kültürü İle İlgili Ders ve Faaliyetler ve Kültürel Yatkınlık

Görüşülen kişilerden çıkan bulgulara göre, Türk kültürü ile ilgili ders, faaliyet veya herhangi şekilde eğitim-öğretim atmosferine girenlerin her iki ülkede de az olduğu söylenebilir. Almanya’da verilen Türkçe derslerinin adında Kültür ifadesi de yer almaktadır. Buna karşın çocuklarının kültürel yatkınlığını Türk kültürüne doğru olduğunu Hollanda’da düşünen kişiler daha yoğundur. Ayrıca her iki kültürün karması şeklinde bir yatkınlık olduğunu da yine Hollanda’daki görüşülen kişiler söylemişlerdir.

-Kültürlerin Ahengi

Almanya ve Hollanda’da kültürlerin okul atmosferinde ahengi açısından benzeri durumlar söz konusudur. Ebeveynlerden bazıları çocukların bu kültürel ahengin içinde olduğunu düşünmekte bazıları ise tersi görüştedir. Hollanda’da özellikle bu kültürel ahengin sağlandığını düşünen kişilerin Ramazan ve Kurban bayramına izin verilmesini örnek göstermesi en bariz farktır. İki ülkede de sistemin kağıt üzerinde ahenk üzere olduğu ama uygulamada veya üstü örtük şekilde bu sağlanmadığı yönünde fikir beyan edenler de vardır.

- Sınıf ve Okul Ortamında Kültürlerarası İletişim

Almanya ve Hollanda ülkelerinin her ikisinde de bakıldığında yabancı veya göçmen ve göçmen kökenliler ile Alman veya Hollandalı olanların aynı okullara gittiklerini söylemek güçtür. Özellikle de sınıf seviyesi arttıkça göçmen veya Türkler açısından negatif yönde seyretmektedir. Özellikle Hollanda’da görüşülen kişiler, bu konuya daha çok dikkat çekmişler ve Hollandalıların özellikle ilkokullarda çocuklarını farklı okullara götürdüklerinden bahsetmişlerdir; Almanya’da görüşülen

kişilerin ise oturdukları semte göre Alman bir çevre içindelerse Almanlarla beraber çocuklarının aynı okullara gittikleri bilgisini vermişlerdir.

4.3.3.5.Dinî Eğitim ve Öğretim

Görüşülen kişilerden alınan bilgiler ile bakıldığında Almanya ve Hollanda'da aileler dinî eğitim için camilere çocuklarını göndermektedir. Almanya'da herhangi bir dinî yapıda okul olmadığı ama dilerlerse din dersi alabildikleri, istemezlerse bu din dersine girmeyebildikleri görülmektedir. Bu din dersi esnasında, eğer öğrenci derse girmek istemediğini okul yönetimine ailesi yoluyla iletmış ise, okulda olduğu takdirde ya Türkçe dersi almakta ya da boşta kalmaktadır. Hollanda'da ise dini okullar bulunmakta bazı ebeveynler bu okullara İslam veya Hristiyan okullarına göndermektedirler. Görüşülen ebeveynlerden de bu şekilde her iki okula da gönderen kişiler bulunmaktadır. Almanya'dan farklı olarak Hollanda'da görüşülen kişilerin ifadelerine bakılacak olursa camideki derslere gitmeyi bırakan öğrencilerin varlığı gibi bir durum söz konusudur.

4.3.4. Almanya ve Hollanda'daki Göçmen Kökenli Türk Çocukları İçin Yapılması Gerekenler

4.3.4.1.Almanya ve Hollanda Tarafından Yapılması Gerekenler

Almanya ve Hollanda tarafından Türk ve Türk asıllı göçmen kökenli çocukların eğitimi için ne yapılabilir diye görüş bildirenler arasında her iki ülkede de Türkçe dersleri mevzu olmuştur. Hollanda ve Almanya'nın pek bir şey yapmayacağını söyleyenler olduğu gibi, bir şey yapmasına gerek olmadığını ifade edenler veya bu konuda görüş beyan etmeyenler de vardır.

4.3.4.2. Türkiye Tarafından Yapılması Gerekenler

Her iki ÷lkede de T÷rkçe dersi ile ilgili hususlar yoğunlukla dile getirilmiştir.Almanya’da T÷rkçe dersi ile ilgili durumlar, Hollanda’da ise T÷rkçe dersi verilmesi ile ilgili konular g÷ndemdedir. Almanya ve Hollanda’da T÷rk Okulu şeklinde okullar açılmasını da arzu eden g÷r÷şmeciler de vardır. T÷rkiye’nin birşey yapması gereğine inanmayan hatta Hollanda’da T÷rkiye’den bu konuda desteksiz olunmaması gerektiğini savunan ebeveynler de mevcuttur.Almanya’da T÷rkiye’den g÷revli olarak Almanya’da bulunan kişilerden beklenti içinde oldukları en azından bağ kurmaları gerektiği ifade edenler olmaktadır.

4.3.4.3.Ebeveynler ve Diğer Kişiler Tarafından Yapılması Gerekenler

Almanya’daki G÷r÷ř÷len Kişilerden bazıları anne-babaya g÷rev d÷řt÷ę÷n÷÷ özellikle T÷rkçe ve eğitim konusunda önem vermesi gerektiğini vurgulanmıştır. Hollanda’da ise sadece bir g÷r÷ř÷len kişi bu konu hakkında bahis açmış o ise STK’lar üzerinden g÷r÷ř bildirmiş ve iş bl÷m÷ yapılması gereğine dikkat çekmiştir. Almanya’daki g÷r÷ř÷len kişilerden bazıları bir şeyin olabilmesi için bu konuda istek olması gereğini de ayrıca söylemişlerdi

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Almanya ve Hollanda’da yapılan görüşmelerden çıkan bulgular ve araştırmacının gözlem ve de kayda girmeyen konu ile ilgili görüşmeleri ışığında bakıldığında Almanya ve Hollanda’da eğitim sisteminde Türk (veya Türk asıllı) göçmen kökenli çocuklarla ilgili yapılması gerekenler ve de hem Almanya/Hollanda tarafından hem Almanya/Hollanda’da yaşayan Avrupalı Türkler tarafından hem de Türkiye’de yaşayan kişilerce yeterli gelemeyeceği, akademik bağlamda da halen araştırılması, incelenmesi gereken birçok husus olduğu görülmektedir.

Bahsi geçen zümre ve çocuklarının demografik bilgilere de yeniden göz atılacak olursa, çocukların anne veya babası veya her ikisi de Almanya/Hollanda doğumlu olup; ailede dede/nine veya büyük dede/nine tarafından Almanya/Hollanda’ya doğru işçi olarak geldiğine dair bir göç hikayesi bulunan kişilerdir. Bu kişilerin, bu hikayeleri Görüşülen Kişilerden dinlenmiş fakat konunun kapsamına ait olmadığı için araştırma bulguları içinde yer verilmemiştir. Bu anlamda bakıldığında görüşmeye konu olan çocukların bazılarının annesi, bazılarının babası Türk vatandaşı veya Alman/Hollanda vatandaşı olabilmektedir. Hukuki anlamda bakıldığında Türkiye’de doğmamış ve yaşamamış ikinci kuşak olan biri Türk vatandaşı iken, Türkiye’de doğup, büyüüp Avrupa’da doğan bir Türk ile evlenerek Almanya veya Hollanda vatandaşlığına geçenler de bulunmaktadır. Bu anlamda hukuki olarak bağlı oldukları ülkelere bakmanın konu açısından uygun olmayacağı göz önündedir. Bahsi geçen çocukların bazen kendi ailelerinde bile farklı vatandaşlık mensubiyetlerine sahip, farklı yerlerde doğmuş kişiler olduğu görülmektedir. Göçmen kökenli kavramını da özellikle Hollanda ikinci kuşaktan sonra kullanmadığı ve göçmen asıllı Türkleri bu bağlama almadığı için göçmen kökenli ifadesinde de bir karmaşa açığa çıkabilmesi muhtemeldir. Bu anlamda, işçi göçü sebebiyle oluşan bu durumun şu anki halinde, ailesinin köken olarak geldiği yeri daha iyi ve net vurgulayabilmek adına “kök vatan” kavramı sonuçlar ve değerlendirme kısmında çocukların ailelerinin uzandığı yeri ifade etmektedir.

Ayrıca anadil kavramı da dilbilim, sosyoloji, siyasal alanlarda birçok tanımlamaya sahip olsa da bu bulgular çerçevesinde, bir ırkın dili olarak ele alınmamaktadır. Konunun başlığı altında kendisini bu konuya ait bulan herkes görüşmeye kabul edilmiş; kişiler etnik yapıları farklı olsa bile bu vb. hususlarla görüşmeyi durdurmamışlar ve de “anadil” derken Türkçeyi “anadilimiz Türkçe...” diye bir nevi tasdikleyerek cümleler içinde söylemişlerdir. Bu sebeple, anadil kavramı sadece bir anne/baba/çevre dili olmaktan ziyade bu araştırmada Görüşülen Kişilerin kullandığı haliyle ortaya çıkan şekilde, kök vatana ait dil anlamındadır.

Almanya ve Hollanda’daki çocuklar eğitim hukuku bağlamında da bakıldığında, eğitimin kendi sınırları içinde de bakıldığında bazı şartlara maruz kaldığı izlenimi açığa çıkmaktadır. Bunun Almanya veya Hollanda’nın eğitim sisteminden kaynaklandığı mı, yoksa okul-eğitim sistemi içindeki kişilerden sebep kişisel durumlar mı olduğu daha detaylı incelemeyi gerektirmektedir. Zira bazı görüşülen ebeveynlerin de anlattığı kendi –çocuklarının- yaşadıkları veya bulgularda kendi hayatlarına dair olmadığı için yer verilmeyen ama bahsi geçen durumlar farklı görülen çocuk olmaktan öte bir durumu işaret ediyor gibidir. Bu da formal veya informal olsun eğitim ortamlarında bir çocuğun bile arka planda kalması, siyasi sebeplerle, kökeni, dinî, ırkî, dili gibi sebeplerle özellikle arka planda bırakılıyor veya bazı hallere maruz kalıyor olması, böyle bir durum bu sebeplerden oluşmuyorsa bile, ailelere bu şekilde yansımaları çocuğun gelişiminde izler de bırakacağı için önüne geçilmeye çalışılması gereken alanlardandır. Özellikle çocukların başarı durumlarıyla ilgili hususlarda, akranları olan fakat sadece Alman veya Hollandalı anne/babaya sahip olmak gibi bir farklılığı olanlara göre daha fazla başarı göstermelerinin gerekmesi ve bunun beklentisi çocukları maddi-manevi zorlayabileceği için “Alman/Hollandalı çocuk bir çalışıyorsa bizimkisi iki çalışması gerek” algısı gerçeği gösterebilir veya göstermesin aksi yönde değiştirilmesi gereken bir husustur. Bunun için bu çocukların okullarda ek bir destek bulması gerekmektedir. Bu destek sadece ders almak gibi değil, psikolojik olarak da olması gerektiği rehberlik hizmetlerinin bu çocukların özelinde biraz daha ehemmiyetle durulması gereken alan olduğu; gerekiyorsa göçmen kökenliler için uzmanlaşmış

olan rehber öğretmenlerin okullarda görev yapmalarına imkan sağlamanın yararlı olabileceği umulabilir. Çünkü özellikle çocuklar açısından, güvenli eğitim alanı olduğunu söylemek biraz güç görünmektedir. Zira yaşanan siyasi durumların, Almanya/Hollanda ile Türkiye arasında geçen iki ülke arasındaki dış siyasetin veya dinî odaklı diye ortaya çıkarak terör faaliyetlerinde bulunanların eğitim/öğretim ortamına getirilmesi hem üzücü, hem de eğitim bilimleri bağlamında çocukların sağlıklı yetişebilmesi için kabul edilebilir bir yörüngede değildir. Kök vatanı başka topraklar olduğu bilinen, ülkenin genelinden daha farklı bir dine mensup olduğu gözlenen bir çocuk -veya çoğu zaman da aynı sınıfta birden fazla çocuğun- olduğu bir eğitim ortamında, siyasi, dini ve bu tür konular sınıfa taşınırken olabildiğince hassas ve eğitim-öğretime uygun, çocuğun yaşına uygun şekilde, üslup ve dil bakımından da yanlış anlaşılmaya imkân vermeyecek şekilde konu açılması gerektiğinin göz ardı edildiği ve her konunun okula direkt getirilmesi değil anlatılması gerekli olanını mahiyet ile verilmesi, toplum içindeki uyum için gerekli olan esas ve temel bilinç açısından yaklaşılması böylesi zamanlarda çok daha uygundur. Bu yaşanan durumlar uluslararası belgeler açısından bakıldığında da çocuğun kökeni, ırkî durumu bakımından bir ayrıma işaret edebilir görünmektedir ve hukuki anlamıyla da kabul edilemeyeceği aşîkârdır.

Akademik başarı konusunda, çocuğa dil derslerinde ve branş derslerinde yeterli destek sağlanamaması ailelerin gerektiği şekilde eğitim sistemi, sistemin gerekleri ve beklentileri, çocuğun okuldaki gidişatı ile ilgili gereken düzeyde ebeveyn sormadan bilgi verilmemesi, hem de sınavlarda çocuğun aldığı puan tipinden daha düşük puana uygun okula gitmesi önerilmesi (bu öneriler çocuğun gideceği okulda zorlanmaması adına da yapılsa) olumlu karşılanmamakta, aile ve çocuklara negatif tesir etmekte, eğitimde erişebilirliğe zarar vermekte ve daha sonrası için öğrencilerin üniversite ve diğer eğitimlere geçebilmeye zorlanmaktadırlar. Bunda genelde Türk eğitim sistemindeki öğretmen rolünün Avrupa eğitim sisteminde öğretmene yüklenen rol ile farklılık arz ettiğini ve bir nevi kültürel farklılığın eğitime aksinin ebeveynlerin bilinçlerinde de yerleşmiş olduğunun göstergesi olarak söylenebilir.

Ayrıca Hollanda’da okullarda anadil olarak Türkçe dersi olmaması, Almanya’da öğretmenlerin ders vermesine engel olacak şekilde, ders verdikleri sınıflardan kira istenmesi, ders saatlerinin okul yönetimince en olmayacak vakitlere ayarlanması, bazı okullarda Türkçe sınıfının olmaması, bazı okullarda Türkçe dersine gitme şansları olmaması, ebeveynlerin bu haklarını nasıl kullanacağını bilmemesi, okul içinde Türkçe öğretmenin bazı yerlerde okulun bir unsuru olarak görülmemesi gibi problemler bulunmaktadır. Çocuklar, anadil olarak Türkçe almadıkları gibi yabancı dil olarak da Türkçe almamaktadırlar. Hatta birçok görüşülen kişiden ve gözlemlerden anlaşılan odur ki çocuklar yabancı dil mesafesinde bile Türkçe becerisine sahip değildir. Bu açıdan camiler başta olmak üzere şimdi yeni yeni Yunus Emre Enstitüleri bu açığı kapatmaya çalışmaktadır. Bu da kâfi gelmemektedir. Bir sistematik içinde ilerleyebilmesi için anadil derslerinin Almanya ve Hollanda’da olabilmesi ve de yönetimle ilgili sorunlarının Eğitim Bakanlıklarının konuya yaklaşımını geliştirmesi aracılığıyla düzenlenmesi gerektiği açıktır. Bu hususlarda T.C.Milli Eğitim Bakanlığı ile gerekiyorsa işbirliği içine girmesi de olumlu yön katabilecektir.

Almanya ve Hollanda’nın da öğretmen yetiştirme konusunda, hem Almanya, hem Hollanda göçmen ve göçmen kökenli kişiler mensup insanların olduğunu hatırlatarak

- Çokkültürlü, çokdilli ve çokdinli farklı anlayış, yaşam ve kültür tarzlarından gelebilen çocuklara yönelik nasıl eğitim verilmesi, bu çocuklara nasıl yaklaşılması,
- Sınıf ortamında not verilirken nelere dikkat edilmesi,
- Hiç kimseyi rencide ve rahatsız etmeden ortak toplumsal ve Avrupa Birliği değerlerin aktarımı,
- Eğitim öğretim ortamında konuşma şekli ve içeriği açısından öğrenciye uygun ve de herhangi bazda yanlı bir tavır olmaması gibi hususların ön plana çıkartılması gerekmektedir.

Almanya ve Hollanda öğrencilere destek dersi vermekle beraber bunların görünürlüğünü erişimini daha arttırmalı ve belki de öğretmenler aracılığıyla

ebeveynlerle bağ kurma yoluna gidilmelidir. Öğrenci velisinin beklenmesinden ziyade biraz okulun da bu toplum kesiminin hareket tarzını algılayıp onlara doğru eğilmesi ve yönelmesinden yarar olacaktır. Ek dersler daha dikkatli verilmeli, çocuğun eksiklikleri zamanında veliye bildirilmeli, bu yönde özellikle Almanca/Hollandaca dil eksiklikleri için gerekli yönlendirme zamanında yapılarak çocuğun sene kaybı veya daha düşük puanlı bir okula gitmesinin önüne bu şekilde geçilebilir. Ayrıca sistemi iyi bilemeyen aileler olduğu için okul içinde bu ailelere yönelik belki de yine Türk kökenli eğitimcilerden seminerler veya toplantılar eşliğinde Alman/Hollanda eğitim sistemi açısından bilgi edinmeleri sağlanabilmelidir.

Başarılı öğrencilerin anlaşılamadığı veya kökeninden, hareket tarzının o topluma garip gelmesinden veya dil ediniminde yine okulun bazı tutumları olabildiği görülmektedir.

Kısaca bakacak olursak, çocukların bir şekilde ayrı ve farklı olduğu bu derece hissettirilmesi, bazılarının gittikleri okullara “siyah okul” denilmesine kadar kendilerini toplumun bir parçası değil; hem başarı, hem görünüş, hem hareket, hem dil, hem din, hem de köken olarak geldikleri ülkenin siyasi sorunları ile ayrıştırılmaya gidiyor oldukları gibi bir durum gözlemlenmektedir. Bu anlamda ilk önce çocuğun kök vatanından dolayı gelen dilini kabul ile eğitim-ortamları güvenilecek ortam halini alınması iyi olabilecektir. Ayrıca özellikle Hollanda’da göçmen kökenli olmayan ebeveynlerin evlerine yakın bulunan okula çocuklarını götürmesi yani göçmen veya yabancı kökenliler fazla diye okul değiştirmemelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Böylelikle karma yapılı ve dengeli okullar oluşturulmalı Alman/Hollandalı çocuklarla göçmen ve yabancı çocukların aynı sınıf atmosferini paylaşmalarına izin verilmelidir.

Almanya’da verilmekte olan Türkçe dersleri için Türkiye’nin yapması gerekenler olduğu aşikardır.

- Almanya’da ders veren Türkçe öğretmenlerin daha özverili ve oradaki halkla uyumlu olabilmesi için gönderilecek seçimi ve Almanya’da kalış süreleri yeniden ele alınmalı; gerekiyorsa revizyona gidilmelidir

- Öğretmenlere gidecekleri bölge, oradaki kişilerin genel yapısı hakkında bilgi verilmeli ve en azından A2 düzeyinde Almanca bilgisine sahip olmaları istenmeli, Almanca düzeyleri elverişli değilse gelmeden önce bir sene Türkiye’de kurs almaları sağlanmalıdır.
- Türkçe ders içerikleri tekrar gözden geçirilerek incelenmelidir.
- Türkçe dersi karneye yansıyacak şekilde ders notu verilen ve saatleri normal bir dil dersi için yeterli hale getirilmelidir.
- Öğretmenlerin öğrencilere erişebilmelerinin önü açılmalı, Türkçe dersinin varlığından bile habersiz olan kişilere erişim için Türk Konsoloslukları ile ortak çalışma yapılmalı özellikle de bir veri çalışması içine orada bulunan cami ve Türklerin kurduğu STK’lar ile girilmelidir.
- Türkçe dersleri aynı zamanda kültür dersleri de olduğu için belirli kültürel etkinliklerin aynı 23 Nisan düzenlendiği gibi devam ettirilmesi ve başkalarının da Türkçe dersi etrafında desteklenmesi gerekmektedir. Bu hem halkın güveni hem de bu tür faaliyetlerden haberdar olup gidebilmeleri için kolay yol olduğu gibi aynı zamanda çok kültürlü bir okul ortamı oluşturulması için de vesiledir.

Türkiye Cumhuriyeti, Hollanda ile yeniden görüşerek anadil olarak Türkçe dersleri konusunda bir kapı aralama yolunu bulmalıdır. Hem Almanya, hem Hollanda için Türkiye Cumhuriyeti’nden Türkçe öğretmenlerinin gönderilmesinin yanında bu oranın azaltılarak, yapılacak bir proje ile Hollanda’da /Almanya’da eğitim almış Türk (veya kökenli) kişilerden Türkçe Öğretmenliği okuması teşvik edilerek derslere girmesi sağlanabilir. Bu kişiler üniversite eğitimlerini Türkiye’de eğitim fakültelerinin Türkçe öğretmenliği bölümünde alarak bu ülkelerde Türkçe dersi verebilmelilerdir.

Almanya’da bir örneği Berlin’de olan Aziz Nesin okulu gibi çift dilde (hem Almanca, hem Türkçe) eğitim veren okulların açılması için hem Almanya, hem Hollanda ile ilişkiler içine girmelidir.

Göçmen kökenli ve bulundukları ülkedeki çoğunluktan farklı dine mensup çocukların dini konuda eğitimi hususunda camiler, bazı gruplar ve cemaatler ön

plandadır. Bu hem Avrupalı Türk toplumunda ayrıma, hem de nasıl bir dini eğitim verildiği belli olmayan bir hale bürünmektedir. Hem Avrupalı Türklerden bazıları için hem de Almanya/Hollanda'daki kişiler için sakıncalı görüntü çizebilmektedir. Bu konuda Diyanet'in oradaki din görevlileri ve camileri yoluyla, Alman/Hollanda devletine erişebilmeli ve çevre okullarla bağ kurmaya yeltenmelidir. Zira birçok çocuk özellikle Hollanda'da camiye gitmeyi de hem okul, hem cami ağır geldiği için bırakmaktadırlar. Özellikle Hollanda'da okullardaki dinden kaynaklı da olabilen, kök vatani Türkiye olan öğrencilere karşı bakışın değişebilmesi için camilerde verilen eğitimle alakalı görüşmeler yapılabilir.

Avrupalı Türkler ve eğitim odaklı çalışmaların eğitimciler, sosyolog, psikolog, dilbilimciler ile genişletilmesi; çift taraflı bakış ortaya konması için; Türk tarafının bakışı ve görüşleri üzerinden inceleme yapmaya çalışan bu çalışma gibi, Alman/Hollanda tarafının bakış ve görüşlerini incelemeye adanmış araştırmalar da konuyu bütünleyecektir. Durum ne kadar çok yönlü ve farklı noktalardan ele alınırsa uyum ve de anlaşılabilirlik konularına çözüm olacağı gibi, göçmen kökenli Türkler, Almanya/Hollanda gibi ülkelerin kendi eğitim sistemleri içinde PISA sınavının sonuçları ve değerlendirmesi ile de kanıtlanır şekilde- sıkıntı oluşturabilir bir gruplar zümresi olmaktan çok zenginlik olarak anılabileceklerdir.

Almanya ve Hollanda'nın her ikisinin de Avrupa Birliği üye ülkesi olması, toplum yaşamına da yansıyan bazı benzerlikleri içlerinde barındırması, bu iki ülkenin kendilerin özgü, kültürleri ile harmanlanmış bir eğitim sistemleri olduğunu ve ulusal egemenlik sınırları içinde kalan hususlara sahip olduğu konusuna halletmemektedir. Bu açıdan iki ülke her ne kadar sadece belli kısıtlar içinde alınan Avrupalı Türkler açısından incelenmeye ve karşılaştırma yapılmaya çalışılsa da her iki ülkenin birbirinden farklı ve özgün tek tek derinlemesine inceleme gerektiğini de eklemek gerekmektedir. Çalışma genel olarak en çok göçmen işçi gönderdiğimiz iki ülkede halen "göçmen" olarak ve "yabancı" olarak ifade bulan, kök vatani Türkiye olan kişilerin çocuklarının eğitimine panoromik açıdan bakış atarak detaylı çalışmalara bir resim çizmek istemiştir.

Sonuç olarak bakıldığında, eğitim anlamında da, hukukî hakların ve insanî değerler bağlamında da eğitimde erişebilirlik, kabul edilebilirlik, uyarlanabilirlik ve mevcudiyet konularında olduğu kadar ayrımcılık açısından da sistemin farklı yerlerinde en azından görünür haline yani uygulama kısmında kişiye özgülük sezilmektedir; bu da okulda, öğretmenlerden, okul çalışanlarından “iyi” birine denk gelmekle genelde ifade bulmaktadır. Bu da Almanya ve Hollanda eğitim sisteminde Türk göçmen işçi ailesi kökenli çocukların eğitim-öğretim ortamında yaşadıklarına çare olamamaktadır. Kağıt üzerindeki çizginin uygulama ve pratik alanında daha çok görünmesi gerekmekte, gerekli adımların bu olayın özellikle önemli kısmını çözmeye muktedir yer teşkil eden uluslararası yapılar ve devletlerdir. Ancak devletlerde sonra STK’lar ve ebeveynler, en son olarak da bu öğrenimi gören çocuklar gelmektedir. Halbuki şu anda görünen yük genellikle ve özellikle ilk önce çocukların, ardından ebeveynlerin sırtındadır. Çokdilli ve çokkültürlü kişilerin eğitim hayatlarında kültür ve dil edinememeleri, eğer ikidilli ve ikikültürlü potansiyele sahip olabilecek göçmen kökenliler değerlendirilirse, iki kültüre ve ikidile de hakim olamayarak ikidilli olma ihtimalini yitirmeleri anlamına gelmektedir. Bu sadece o kişilerin öznel yaşamları için değil, göçmen kökenli hem Almanya/Hollanda, hem Türkiye ve aslında tüm dünya için bir kazançtan mahrum kalmak anlamı taşımaktadır. İyi eğitim almış, çokkültürlü yaşantıyı kendinde özümsemiş ikidilli/çokdilli kişi olma potansiyelindeki insanlardan ve onların yapabileceği iyi işlerin önüne açmak için adımların atılması muhakkaktır. Bu adımlarda, sadece Avrupa ve Avrupa Birliği ülkeleri değil, Türkiye ve Türkiye’deki yaşayanların da bir sorumluluk alanı olduğunu, Avrupa Birliği katılım üzerinden, Avrupa’daki göçmen kökenli Türk çocuklarımızın eğitimi üzerinden bizlerin yeniden düşünülmesi gereken özellikler barındırmaktadır.

Kimin yurdu olursa olsun; yurttan ve cihanda barış ve barışın tesisi adına, bu hassasiyete yakışır eğitim-öğretim atmosferlerinde, birlik içinde sadece göçmen, göçmen kökenli, Türk çocukları için değil tüm çocuklar için umud vadeden geleceklerin olacağı inancı, çalışmalarda her dem bakidir.

BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA

- Abadan- Unat, Nermin : **“Bitmeyen Göç:Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”**,2.bs.,İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2006
- Adalet Bakanlığı : **“Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları”**, Ankara, Yayın İşleri Daire Başkanlığı, 2011
- Adıgüzel, Selminaz : **”Uluslararası Hukukta ve Türkiye’de: Eğitim Hakkı”** ,Legal Yayıncılık,2016
- Akınoğlu, Tekin: **“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İhtüzüğü”**,Ankara,İmaj Yayıncılık, 2002
- Akyüz, Emine : **Çocuk Hukuku**, 2.bs., Ankara, Pegem Yayıncılık, 2012
- Altunış Gürsoy, Belkıs : **”Şimdi Mola Zamanı”**,İstanbul, Ötüken Neşriyat,2014
- Arslan, Mehmet: **“Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları”**,**Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:21,2006/2
- Arslan,Musta fa, Nazım Doğan : **“Almanya’da Yaşayan Türk Çocuklarının Anadillerini Öğrenme Gereksinimlerinin Belirlenmesi”**, **Sosyal Bilimler Dergisi**, yıl:5,Say:24,Haziran 2018
- Ataman, Hakan : **Hakan Ataman, Eğitim Hakları ve İnsan Hakları Eğitimi**,İnsan Hakları Gündemi Derneği,2008
- Avest,, Ina Ter C. Bakker, G. Bertram-Troost, & S. Miedema,: **“Hollada Sütunlaşmış ve Post-Sütunlaşmış Eğitim Sisteminde Din ve Eğitim”**, (Çev.M.Fatih Genç), **C.Ü. ilahiyat Fakültesi Dergisi**,: XVII, Sayı: 1,2013
- Azizoğlu, Nahide İ., Alpaslan : **“Yurtdışında Yaşayan Türklerin Eğitiminde Soyut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Yeri”**,**Ana Dili Eğitimi Dergisi**,5(4),2017

Okur :

Bayram, Mehmet H.: “Avrupa Birliği Hukuku Dersleri”, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018

BBC Türkçe: (Çevrimiçi), “Hangi Ülkede Kaç Türk Vatandaşı Yaşıyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47134873>, (06.02.2019)

Bekar, Beytullah : ”Almanya’da Türkler ve Türkçe”, **Turkish Studies**, 8/9, Yaz 2013,

Bingöl, Aslıhan Selcen; Çağatay Özdemir : ”Almanya ve Hollanda’da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Uygulanan Eğitim Politikaları”. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 12 / 2 (Haziran 2014):

Bingöl, Bilge: ”Türkiye İçin Bir Eğitim Hukuku Teorisinin Gerekliliği”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**,2(2), 2012

Council of Europe: of “Avrupa Sosyal Şartı: Temel Rehber”, çev.Bülent Çiçekli,Ankara, Seçkin Yayınları,2001

Çakır, Mustafa , Cemal Yıldız : “Almanya’daki Türk Öğretmenlerin Türkçe ve Türk Kültürü Dersine İlişkin Görüşleri”,**Inetrnational Journal of Languages’ Education and Teaching**”, 4/2, 2016

Çeviker, Abdüllatif, Faruk Bal(ed) : ”Türk ve İslam Dünyasında GÖÇ ve GÖÇ YÖNTEMİ”, İstanbul, Akademik Kitaplar,2016

Demirel Özcan : , “Karşılaştırmalı Eğitim”, Ankara, PegemA Yayıncılık, 2000

Dinç, Güney: “Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, Ankara, Türkiye Barolar Birliği,2006

Erdoğan, İrfan : “Karşılaştırmalı Eğitim: Çağdaş Eğitim Sistemleri”, İstanbul, Sistem Yayıncılık,1995

Erdoğan “Pozitivist Metodoloji ve Ötesi”,3.bs., Ankara, Erk Yayınları,2012

,İrfan:

Glesne, Nitel Araştırmaya Giriş”, Çev.Ed. Ali Ersoy,Pelin Corrine: Yalçınoglu,Ankara, Anı Yayıncılık, 2012,

Eren, Selim : ”Göç, Toplumsal Değişme ve Din: Avrupa’ya Göç Eden Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XI/2, 2007

Erginer, Aysun: “**Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri**”, 3.bs, Ankara, PegemA, 2009

European-Agency: “**Multicultural Diversity and Special Needs Education**”, (Çevrimiçi), <https://www.european-agency.org/>, (15.12.2011)

European Commission : “**Integration Students From Migrant Background Into Schools In The Europe**, (Çevrimiçi), <https://eacea.ec.europa.eu/>, (09.07.2019)

European Commission: “**Education and Training-ET2020**”,(Çevrimiçi), <https://ec.europa.eu/> , (12.07.2019)

Eurydice : “**National Policies**”, (Çevrimiçi) <https://eacea.ec.europa.eu/>, (11.07.2019)

Genç, Mehmet Fatih: “**Hollanda Okullarında Müslüman Çocukların Din Eğitimi ve İslam Okulları**”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:38, 2012

Güllüpnar, Fuat : “**Alman Eğitim Sisteminin Dışladıkları:Türk Gençlerinin Başarısızlıklarının Yapısal Nedenleri**”, **Yardım ve Dayanışma**, Cilt:2, Sayı:2, 2011,

Gürsoy, Kenan : “**Bir Evrensel Projemiz Var Mı?**”, 2.bs., Aktif Düşünce Yayınları, 2014

Güzel, Abdurrahman : “**İki Dilli Türk Çocuklarının Türkçe Öğretimi**”, 2.bs.,Ankara, Öncü Kitap

Özdemir Hayrunnisa, Ahmet C. Ruhi: “**Çocuk Hukuku**, 1.bs., Ankara, Adalet Yayınevi,Ocak 2012

Özsunay Ergun Özsunay,”**Avrupa Birliği Hukuku : ve Türkiye-AB**

- Ergun: **İlişkileri**", İstanbul, Vedat Kitapçılık,2015
- Hareket, "Eğitim Hukuku Bağlamında Çocuk Hakları Eğitimi: Bir Eylem
Erdem : Araştırması", **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**,
(Doktora Tezi), Nisan, 2018
- Hıdır, Özcan "Hollanda'daki Türkler", 2.bs.,Rotterdam, IUR Press,2012
:
- Kepenekci, Kepenekci,Yasemin K., Pelin Taşkın: **Eğitim Hukuku**,
Yasemin Ankara, Siyasal Kitabevi, Şubat 2017
K., Pelin
Taşkın:
- Kihtir, "Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikası",1.bs., İstanbul,
Arzu : İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları,2004
- Korkmaz, "Almanya Türklerinde Başarı ve Başarısızlığı
Mehmet Kavramsallaştırmaya Bağlı Kişisel Anlatımların Aileye ve
Akif : Çevreye Yansımada Geleneksel Yapılar ile Dünya
Görüşünün İşlevsel Analizi",Doktora Tezi, Hacettepe
Üniversitesi, 2012
- Köse, "Çokkültürlüclük Politikalarından Entegrasyon
Sezen Politikalarına Geçiş: Hollanda'daki Türkiye Kökenli
Ceceli : Göçmenler Üzerine Bir İnceleme",Yüksek Lisans
Tezi,Hacettepe Üniversitesi,2012,
- Kula, Onur "Almanya'da Türk Kültürü:
Bilge : Çok-kültürlülük ve Kültürlerarası Eğitim", İstanbul Bilgi
Üniversitesi Yayınları, 2012
- Kuru Çetin, "Eğitimin Hukuksal Dayanakları", Son Değişikliklerle Türk
Saadet : Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, (Çevrimiçi),
<https://www.researchgate.net> , (09.08.2019)
- Kuş, Elif : "Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri", 4.bs., Ankara,Anı Yayıncılık,
2012,
- Serozan Çocuk Hukuku, 2.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005

Rona:

T.C. Kültür “50.Yılında GÖÇ”, ed.Faruk Şen: Ankara, Kütüphaneler ve
Turizm Yayınlar Genel Müdürlüğü,2011
Bakanlığı,:

Türkiye “Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları” (Çevrimiçi)
Cumhuriyeti http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_tr.mfa;
Dışişleri (14.07.2019)
Bakanlığı :

OECD : “Göçmen öğrenciler, eğitim sistemleri ile ilgili bize ne
söyleyebilirler?”, PISA Bülteni (Çevrimiçi),
www.pisa.meb.gov.tr, (16.07.2019),

OECD : “Helping Immigrant Students Succeed at School and
Beyond”,<https://www.oecd.org>, (Çevrimiçi), (30.07.2019)

Özdemir, “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı
Murat: Üzerine Bir Çalışma”, Eskişehir Orhangazi Üniversitesi Sosyal
BilimlerDergisi,(Çevrimiçi),<http://dergipark.gov.tr/ogusbd/issue/10997/131612>, 26.03.2019

Perşembe, “F.Almanya’nın Baden-Württemberg Eyaletinde Eğitim Sistemi
Erkan : ve Türk Göçmen Çocuklarının Eğitim Sorunları”, **Ondokuz
Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı:29, 2010

Richter, “Geldiler ve Kaldılar: Almanya Türkleri’nin Yaşam
Micheal : Öyküleri”, 1.bs,İstanbul,İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayınları,Ekiim 2005

Sağlam, “Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim
Mustafa v.d.,: Sistemi’ne Etkileri”,Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Dergisi. Aralık 2011, Cilt:VIII,

Sevinç, İrfan: ” Hollanda’daki Türk Çocuklarının Eğitimi Sorunları ve
Yoğunlaşma Okulları”,Yüksek Lisans Tezi,Ankara
Üniversitesi,1999

Sevinç, İrfan : “Hollanda’da Cami Eksenli Din Hizmetleri”,**Dini Araştırmalar**,
Cilt:13, Sayı :36 Ocak-Haziran 2010

- Soremski, Regina : **“Göç ve Kültürel Sermaye”**, (Ed.Arnd-Micheal Nohl vd.,çev.Türkis Noyan),1.bs,İstanbul,Kitap Yayınevi,2011
- TBMM : (Çevrimiçi), “TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun Hollanda Ziyareti (16-21 Haziran 2008), www.tbmm.gov.tr, (08.06.2019)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı
Avrupa Birliği Başkanlığı, **“Fasıl 26-Eğitim ve Kültür”**, (Çevrimiçi), <https://www.ab.gov.tr> , (12.07.2019)
- Tanyaş, Barış: “Nitel Araştırma Yöntemlerine Giriş: Genel İlkeler ve Psikolojide Uygulamaları”, **Eleştirel Psikoloji Bülteni**, Nisan 2014 (Çevrimiçi) <https://docplayer.biz.tr/>,26.03.2019
- Türkiye Araştırmaları Merkezi : **“Hollanda ve Avrupa Birliği’ndeki Türk Nüfus, Hane Verileri ve Girişimcilerin Ekonomik Gücü”**, (Çevrimiçi),<https://www.dtik.org.tr>, (17.07.2019),
- Vassaf, Gündüz : Gündüz Vassaf, **“Daha Sesimizi Duyuramadık: Avrupa’da Türk İşçi Çocukları”**, 3.bs, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010
- Yağmur, Kutlay : “Batı Avrupa’da Uygulanan Dil Politikaları Kapsamında Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi”, **bilig**, sayı:55, güz2010, s.239
- Yağmur, Kutlay : **“Batı Avrupa’da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri”**,(Çevrimiçi), www.researchgate.net , (14,06.2019)
- Yağmur,Kutlay : Kutlay Yağmur,”” Hollanda Eğitim Kurumlarında Okul Başarısı Tartışması ve Türk Öğrencilerin Durumu”, **Türkiyeli Göçmenlerin Göç Alan Ülkelerde Eğitim Durumu ve Toplumsal Koşulları**,Poltiteknik, 2017,s.83
- Yaşar, Nuri: Nuri Yaşar, “Avrupa İnsan Hakları Sistemi ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Doktora Tezi) İstanbul, 1999, s.57

Yavuz, Sefer : “Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:6, Sayı:26,Bahar 2013

Yıldırım, Ali: “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi” ?(Çevrimiçi) , eb.ted.org.tr ,29.03.2019

Yıldırım, Ali, “**Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**”, 8.bs., Hasan Şimşek: Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011

Yıldız, Cemal : “**Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)**”, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2012,

Yılmaz, Mehmet “İki Dillilik Olgusu e Almanya’daki Türklerin İki Dilli Yalçın : Eğitim Sorunu”, **Turkish Studies**, 9/3, Kış 2014,

EKLER

Ek1- Uluslararası Belgelerle Eğitim Hakları

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)¹⁰⁵

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde 2. Maddede;

*“Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, servet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Beynamede ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı bir ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuki veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.”*denilmektedir. Böylelikle 26.maddedeki eğitim hakkı üzerine olan ifadelerin herkesi kapsadığı ve herhangi bir olumlu ya da olumsuz ayırım yapılamayacağı garanti altına alınmıştır.

“(1)Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında ücretsiz olmalıdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır. (2) Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir. (3) Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmede ebeveynlerin öncelikli hakkı vardır.”

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilgili maddelerinden de anlaşılacağı gibi, eğitimde kişilerin ayrıştırılmaya uğramaması, gerekli ve yetkin olabilecekleri eğitime erişimleri açısından önemlidir.

¹⁰⁵ Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla ilan edilmiştir. 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu ile "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Resmî Gazete ile yayınlanması yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Bildirge hakkında radyo ve gazetelerde munasip neşriyatta bulunulması" kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi¹⁰⁶

.Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 13. Madde'si Eğitim Hakkı'nı düzenleyerek;

“Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese eğitim hakkı tanır. Sözleşmeci Devletler, eğitimin, insan kişiliğinin ve onurunun tam olarak gelişmesine ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmesine yönelik verilmesi konusunda birleşirler. Devletler ayrıca herkesin özgürlükçü topluma etkili bir biçimde katılmasını sağlayacaktır. Bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunması için yaptığı faaliyetlerini ilerletecek bir eğitim verilmesi konusunda anlaşırlar.” dedikten sonra taraf devletlerin yükümlülüklerinden bahseder. Bu kısımda *“Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne babaların ve uygulanması mümkünse vasilerin de, çocuklarını devlet tarafından kurulan okulların dışında var olan ama Devlet tarafından konulmuş veya onaylanmış standartların asgari şartlarına sahip bulunan okullara göndermeye kendi inançlarına uygun bir biçimde çocuklarına dini ve ahlaki eğitim sağlama haklarına saygı gösterir.”* ifadesiyle devletin kendi eğitim sistemine ve iç hukukuna uygun olarak dizayna her türlü dinî ve ahlakî eğitim için izin verilebileceği ve çocukların ebeveynler veya yasal vasilerinin bunda karar kılacakları anlaşılmaktadır.

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi- AİHS)¹⁰⁷

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin Ek 1 No'lu Protokolü'nde 2.Madde'de “Eğitim Hakkı”na yer verilmiştir.

¹⁰⁶BM Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş: 3 Ocak 1976

¹⁰⁷Tam adı “İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi” olan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” (AİHS), Avrupa Konseyi'ne (AK) üye devletlerin Dışişleri Bakanları tarafından, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış ve on devletin onaylamasından sonra, 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir.

*“Hiç kimse eğitim hakkından mahrum bırakılamaz. Devlet eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılması hakkına saygı gösterir.”*¹⁰⁸ şeklinde ifade bulmuştur.

Yalnız bu ifadenin açıklaması anlamına gelebilecek şekilde bazı Mahkeme kararları¹⁰⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları okullarda verilecek eğitimin içeriğini belirleyip uygulamanın, öncelik olarak sözleşmecî devletin alanına girdiğini böylelikle göstermektedir. Bu amaçla izlenecek yolu bulmak, sorunları çözenin mahkeme yetkilerini aşmakta olduğu görülmektedir.¹¹⁰ Bu durumda maddenin sunduğu hak alanın yanlış anlaşılması veya ihlali durumunda çözümsüz kalılabileceği veya herhangi hukuki korunma yönteminin olamayacağı da söylenebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ¹¹¹

Çocukların haklarının özel boyutu sebebiyle imzalana Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde bazı kısımlarında kültür, din ve eğitim bağlamıyla bazı hususlara değinilmiş olsa da, 28.¹¹² ve 29.¹¹³ Maddelerde çocuğun eğitim hakkı düzenlenmektedir. Bu maddelerde fırsat eşitliği temel alınmakta ve eğitimin hangi amaçlara yönelik olması gerektiği vurgulanmaktadır. 30. Madde’de *“Soy durumuna, dine ya da dile dayalı azın konumunda olanların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.”* denilmekle, aslında bu birbirini bütünleyen hükümlerin, çocuğun eğitim ortamında da bazı hususlar koruma altına alınmış diye yorum getirilebilir.

¹⁰⁸ Tekin Akınoğlu, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtüzüğü”, Ankara, İmaj Yayıncılık, 2002, s.84

¹⁰⁹ Belçika Eğitim Dili Davası/Belçika 1968; Kjeldsen, Busk Madsen ve Pedersen/Danimarka, 1976

¹¹⁰ Güney Dinç, “Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.643

¹¹¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

¹¹² 28. Madde

¹¹³ 29. madde

Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Konseyi¹¹⁴ tarafından kabul edilen, Avrupa Sosyal Şartı'nda yer alan, Madde 9¹¹⁵ ve Madde 10¹¹⁶'da yer alan hakların yanı sıra, göçmen işçi ailelerinin çocuklarının eğitimiyle de ilgili olarak da Avrupa Sosyal Şartı'nda Madde-19'un son iki bendinde bahsedilen husus; çocukların hem kabul edilen devletin resmi dillerinden birini öğrenmesini hem de kendi geldiği kendi ülkesinin dilini yani anadilinin öğrenmesine teşvik ve kolaylaştırma gereğinden bahseder.¹¹⁷

Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme¹¹⁸

Bu sözleşme, başlangıç kısmında da yer aldığı gibi dünya üzerindeki birçok devleti ilgilendiren ve uluslararası anlamı da olan bu olgunun öneminin de idrak edildiğini belirterek; ayrımcılık yasağından hemen sonra göçmen tanımı yapılmış¹¹⁹ ve işçi ve diğer göçmenler tanımlamalardan sonra 12 maddenin 4.bendinde;

“Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, en az birisi göçmen işçi olan ebeveynlerin ve uygulanabilmesi durumunda, kanunî vasilerin, çocuklarına kendi inançları doğrultusunda din ve ahlâk eğitimi verme özgürlüklerine saygı göstermeyi taahhüt ederler.” denilmektedir.

30 ve 31. Maddelerde,

¹¹⁴Avrupa Konseyi (Council of Europe) 1949 yılında kurulmuş olup; merkezi Strasbourg olan kırk bir devletten oluşmuş bir uluslararası örgüttür. Avrupa Birliği Konseyi (Council of Europe) de denilen Bakanlar Konseyi ve Avrupa Konseyi (European Council) diye anılan Avrupa Birliği üye devletlerinin oluşturduğu konsey ile karıştırılmamalıdır. (Tanımlar: Council of Europe,”**Avrupa Sosyal Şartı: Temel Rehber**”,çev.Bülent Çiçekli,Ankara, Seçkin Yayınları,2001)

¹¹⁵ “Herkesin, kişisel ilgi ve yeteneklerine göre bir mesleği seçmesine yardımcı olacak uygun mesleki yönlendirme olanağına sahip olma hakkı vardır.”

¹¹⁶ “Herkes, mesleki eğitim için uygun olanaklara sahip olma hakkı vardır.”

¹¹⁷ AİHS'nin yer vermediği kısımları ve –eğitimi de barındıran- bazı hakları güvenceye almak için Avrupa Konseyi 18 Ekim 1961 tarihinde Avrupa Sosyal Şartı kabul etmiştir.

¹¹⁸Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18 Aralık 1990 tarih ve 45/158 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya açılmıştır. 1 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.Türkiye Sözleşme'yi 13 Ocak 1999 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme'nin onaylanması 26 Nisan 2001 tarihli ve 4662 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur.

¹¹⁹ Sözleşmeye göre vatandaşlık bağı ile bağlı olunmayan bir ülkede işçi olarak çalıştırılan veya çalıştırılmış kişiye atıfta bulunmaktadır.

“Göçmen işçinin her çocuğu, ilgili Devletin vatandaşlarıyla eşit muamele ilkesi çerçevesinde eğitim alma temel hakkına sahip olacaktır. Okul öncesi kamu eğitim kurumlarına ve okullarına giriş göçmen işçinin veya eşinin çalıştığı Devletteki ikamet ve çalışmasıyla veya çocuğun ikametiyile ilgili düzensizlikler nedeniyle reddedilemeyecektir.

1. Taraf Devletler göçmen işçilerin ve aile fertlerinin kültürel kimliklerine saygı gösterilmesini sağlayacaklar ve onların geldikleri Orijin Devletleri ile kültürel bağlarını korumalarını engellemeyeceklerdir.

2. Taraf Devletler bu konudaki gayretleri desteklemek ve teşvik etmek hususunda uygun önlemleri alabilirler.” İfadelerinden sonra 43.maddede ülke vatandaşlarıyla eşit şartlarda muamele görüleceğini eğitim ve kültürel yararlanmaları ile ilgili konulara yeniden değinilmiştir; ayrıca 45. Maddenin 4. bendinde *“İstihdam Devletleri, gerektiğinde orijin Devlet ile işbirliği halinde göçmen işçilerin çocuklarının anadil eğitimleri için özel programlar sağlayabilirler.”*

Bütün bu belgeler ve belgelerin tüm maddelerinin birlikteliği ışığında, ülkelerin eğitim sisteminde dikkat etmeleri gereken noktalar şu şekilde sıralanabilir:

-Herkesin erişimine açık ve de maddi ve manevi, yasaklanan ayrımcılık zemininde farklılıkları kabul ederek, hukuki ve fiili olarak kaliteli eğitime herkesin erişebilmesi,

-Her türlü din, dil, ırki, kültürel, sosyal, köken ve benzeri farklılıkları gözetmeksizin herkese eğitim sunulmasının yanında, buna uygun şekilde düzenlemelerin gerektiği ölçülerde yapılmasını teşvik edebilmesi,

-Her türlü farklılıklara uyumlu bir ortamın oluşturulması ve uygulanan eğitim sisteminin öğrenci ve çevresi için de kabul edilebilir olması,

- Günümüz şartlarına olduğu kadar, kültürel, toplumsal, özel ihtiyaçlar ve diğer hususlar gözetilerek eğitimin bu durumlara göre esnek ve uyarlanabilir olmasıdır.¹²⁰¹²¹

¹²⁰ Kepenekci, a.g.e., s.121

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası ve Hollanda Krallığı Anayasasında Eğitim¹²²

Alman Anayasası Madde 2.'nin üçüncü fıkrasında

“Cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, yurdu ve kökeni, inancı, dini ve siyasi görüşleri dolayısıyla hiç kimse mağdur edilemez ve hiç kimseye imtiyaz tanınmaz” denmektedir.

Madde 6'da eğitimden bahsedilmiş “Okul rejimi” Madde 7'de ele alınmıştır. Bütün okul rejiminin devlet denetiminde olduğu hatırlatmasından sonra, din dersine katılım hakkında ve din derslerin dini toplulukları gözetir olmasından bahsedilerek; devamında özel okulları açma şartlarına değinilip, özel okul açma şartının velilerin başvurusu üzerine ve pedagojik bir yarar bulunması, bölgede, dini veya dünyevi böyle bir okul o bölgede bulunmuyorsa izin verileceği ifade edilmiştir.

Hollanda Anayasası'nda 1. Madde'de “Hollanda'da bulunan herkes, eşit durumlarda, eşit muamele görürler. Din, hayat görüşü, politik eğilim, ırk, cinsiyet veya her ne sebeple olursa olsun, ayrımcılığa izin verilmez.” denilmekte; Madde 23'te de eğitimle ilgili hususlara yer verilmektedir. Eğitimin sürekli olarak hükümetin gözetiminde olması gerekliliğinden, herkesin din ve yaşam biçimine saygı duyulması gerektiğini, gözetim ve ahlaki soruşturma hakkı saklı kalmak kaydıyla eğitimde serbestlik olduğunu, özel ve kamuda eğitimde kalite eşitliğini vurgulayarak, inanç temelli eğitim kurumlarının materyal ve öğretmen seçimlerine saygı duyulduğuna yer vermektedir.

¹²¹ Doktrinde 4A kuralı denilen Availability – mevcudiyet; Accessibility – erişebilirlik; Acceptability – kabul edilebilirlik ; Adaptability – Uyarlanabilirlik kuralı eğitim her ne düzey ve türde olursa olsun eğitim hukuku açısından, bulunmak durumundadır.(a.e., s.109)

¹²² Bu bölüm için Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı tarafından “Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları” kitabından yararlanılmıştır.

Ek2-Bilgilendirilmiş Gönüllü Onay Formu

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAY FORMU

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisi Ebru KIR tarafından, Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN danışmanlığında yürütülen “Almanya ve Hollanda’daki Türk Göçmen Çocuklarının Eğitimi” başlıklı tez araştırmasına katılacağınız için teşekkür ediyoruz.

Bu tez araştırması; Almanya ve Hollanda’da yaşayan Türklerin eğitim hayatlarının şu anda nasıl olduğunun bir fotoğrafını ortaya koymak amacını taşımaktadır. Almanya ve Hollanda, en çok Türk göçmenin yaşadığı yer olması sebebiyle karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Sizinle yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, Almanya/Hollanda’daki eğitim hayatı ve çocuğunuzun eğitim hayatı ile ilgili konuları anlayabilmek adına sorular yer alacaktır. Sizinle beraber, çalışmada 40 (Almanya’da 20, Hollanda’da 20) kişinin görüşlerine başvurulması öngörülmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden ümit edilen, herhangi bir konudaki bilginizi sınama amacı güdülmeyeceğinden bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen şekilde içtenlikle ve rahatlıkla cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Lakin çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma ve istediğiniz soruya cevap vermeme hakkına sahipsiniz. Bu çalışmadan **elde edilecek bilgiler tezin araştırması amacıyla kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.** Verileriniz yayın vb. amaçla kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacıyla ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya ebru_kir@yahoo.com e-posta adresinden veya +90 536 391 1904 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak benden ne beklendiğini anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu olan tez çalışmasında gerekli olan görüşmelere katılmayı kendi isteğimle, gönüllülük esası içerisinde kabul ediyorum.

**İmzalı bu form kâğıdının bir kopyası bana da verilmiştir.*

Katılımcının:

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: E-posta:

Telefon:

Araştırmacının:

Adı-Soyadı: Ebru KIR

İmzası:

Ek 3- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Anahat Soruları¹²³

Almanya ve Hollanda Türk Göçmen Çocuklarının Eğitimi Hakkında Ebeveynlerle Görüşme Sorular

Baslangıç:

Öncelikle görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Çalışmanın sağlıklı ilerlemesi için sizin cevaplarınızın büyük katkısı olacak; onay formunu okuduğunuz için tekrar olacak; isminizin kesinlikle geçmeyecek ve kayıtlar tez çalışması vb yayınlar için deşifre edilerek kullanılacak; siz hazır hissettiğinizde kayıt almaya başlayarak sorulara geçiş yapmak istiyorum.

1. Görüşülen Kişi hakkında genel bilgiler

Kısaca kendinizi tanıtır mısınız? Göç hikayenizi, şu an Türkiye ile ilişkileriniz, eğitimi burada aldıysanız eğitim sürecinizi aktarır mısınız?

2. Çocuğunuzun/Çocuklarının Eğitimi Hakkında Genel Bilgiler

2.1. Eğitim Sistemi

- Bildiğiniz/aktarabildiğiniz kadarıyla Almanya/Hollanda'nın eğitim sistemi hakkında kısa bilgi verebilir misiniz?
- Şu an buradaki eğitim sistemini sizin okuduğunuz zaman ile karşılaştırabilir misiniz? Almanya/Hollanda'da doğup büyüdüğü ise Almanya/Hollanda'nın o zamanki hali ile...
- Kısaca sizden çocuğunuzun/ çocuklarınızın buradaki eğitim süreçlerini dinleyebilir miyiz?
- Sizce şu anda çocuğunuzun/çocuklarınızın aldığı bu eğitim sisteminin En olumlu ve en olumsuz bir örnekten yola çıkabilir miyiz?

2.2.Akademik Başarı

- Çocuğunuzun akademik/okuldaki başarıları hakkında ne diyebilirsiniz?(Sizin ve öğretmenlerini görüşleri)
- Hangi derslerde daha iyi? Bazı derslerde daha iyi olmasının sebebi sizce nedir?

2.3.Eğitim Ortamı

Çocuğunuz nasıl bir okula gidiyor? Okula erişimi, okulun fiziki yapısı,

3. Türkçe/Anadil, Almanca Bilgisi/Eğitimi Hakkında Sorular

3.1. Genel Sorular

¹²³ Araştırmacı, bu anahat sorularına uygun olarak detaylı bir yarı yapılandırılmış görüşme formu da hazırlamış ve onu da uzmanlara sunmuştur. Fakat oradaki sorular araştırmacıya yardımcı olmak ve Görüşülen Kişilerin durumlarına göre değişiklik arz ettiği için, bu çalışmanın formunun anahatlarını oluşturan kısımlara yer verilmiştir.

- Çocuğunuz hangi dilleri biliyor? Hangi düzeyde bu dilleri biliyor? Evde, arkadaşlarıyla, okulda, hangi dil ile iletişim kuruyor? Kardeşler arasında hangi dil kullanıyor?

3.2.Türkçe Dersleri

- Çocuğunuz Türkçe'yi nerde öğrendi?/
- Türkçe eğitimi alıyorsa okulda veya başka bir yerde aldığı Türkçe dersleri varsa bilgi verir misiniz?

Sizce Türkçe veya Almanca/Hollandaca desteğine ihtiyacı var mı?

3.3.Din Eğitimi

- Çocuğunuz herhangi bir dini eğitim aldı mı? Okulda ise nasıl bir eğitim alıyor? Başka bir yerde ise bu yer ve edindikleri hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

Sizce bu konuda bir desteğe ihtiyacı var mı?

3.4.Kültür Eğitimi, Kültür ve Eğitim İlişkisi

- Farklı kültürlerden arkadaşları var mı? Kültür dersi veya kültürü öğrenebildiği bir ortam var mı? Alman kültürü ve Türk kültürü hakkında bilgisi nasıl? Hangisine kendini yakın görüyor?
- Kültür ve eğitime yansması nasıl? Çok kültürlü bir ortamda mı?

4. Göçmen (Kökenlilerin) Çocuklarının Eğitimi Hakkında

Göçmen kökenli gruplar arasında bir fark var mı? Türk kökenli göçmen çocuklarının farklılaştığı bir durum söz konusu mu?

Sıkça eğitim sistemi çocuğunuzun kendi öz niteliklerini koruyarak topluma (uyum sağlamasına) dahil olmasına imkan veriyor mu yoksa kendi niteliklerini kaybederek daha çok bir Alman/Hollandalı gibi olmasına yönlendiriyor? Neden?

5. Mevcut Durumu Geliştirme Fikirleri

- Türk çocuklarının eğitimi ile ilgili yasal olarak eksikler ve buradaki ve Türkiye'dekilerin yapması gerekenler nelerdir?

Bitiriş

Katkınız için ve değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Gerekli olan soruların cevaplandığına inanıyorum Sizin eklemek, söylemek istediğiniz aklınıza gelen başka birşey varsa onları da dinlemekten memnuniyet duyarım.

Ek4- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri

Ek Bilgiler	Çalışma	Eğitim	Çocuk/lar	Geliş	Kaç Yıldır	Doğum	Çocuk	Medeni	Cinsiy	Yaş	İsmnin	Görüşme
	Çalışıyor	Lise	3	-	-	Hollanda	2	Evli	Erkek	40	N.M.	H1
	Çalışmıyor	İlkokul?	2	Evlilik	18	Türkiye	4	Evli	Kadın	39	P.B.	H2
	Çalışıyor	İlkokul?	3	Evlilik	13	Türkiye	2	Evli	Kadın	35	E.A.	H3
	Çalışıyor	Lise	3	Evlilik	16	Türkiye	1	Bekar	Kadın	35	S.H.	H4
Matülden Emekli	Çalışmıyor	Lise	3	-	-	Hollanda	4	Evli	Erkek	38	T.A.	H5
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Evlilik	15	Türkiye	4	Evli	Kadın	47	L.H.	H6
	Çalışmıyor	Lise	3	Babası	39	Türkiye	3	Evli	Kadın	40	A.U.	H7
Hollanda'daki bir partide aktif olarak siyaset yapıyor.	Çalışmıyor	Üniversite	3	-	-	Hollanda	2	Evli	Kadın	33	E.K.	H8
	Çalışmıyor	Üniversite	3	Evlilik	38	Türkiye	2	Bekar	Kadın	38	A.K.	H9
	Çalışıyor	Üniversite	3	Babası	15	Türkiye	2	Evli	Erkek	44	L.S.	H10
	Çalışıyor	Üniversite	3	Babası	19	Türkiye	3	Evli	Erkek	35	R.Ş.	H11
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	44	Türkiye	3	Evli	Kadın	47	L.K.	H12
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	46	Türkiye	4	Evli	Kadın	54	E.Ç.	H13
	Çalışmıyor	Ortaokul	2	Evlilik	16	Türkiye	3	Evli	Kadın	48	N.K.	H14
Türkiye'de sınıf öğretmenliği mezunu, Hollanda'da özel	Çalışıyor	Üniversite	4	Evlilik	15	Türkiye	3	Evli	Erkek	38	T.A.	H15
	Çalışmıyor	?	3	Babası	47	Türkiye	2	Evli	Kadın	51	T.G.	H16
	Çalışmıyor?	İlkokul	3	Evlilik	33	Türkiye	3	Bekar	Kadın	54	S.G.	H17
	Çalışmıyor	Lise	3	Evlilik	20	Türkiye	2	Evli	Kadın	39	N.Y.	H18
Eşi Hollanda'daki bir partide aktif olarak siyaset yapıyor.	Çalışmıyor	Üniversite	4	-	-	Hollanda	3	Evli	Kadın	30	L.Y.	H19
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	38	Türkiye	5	Evli	Erkek	51	N.G.	H20
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	27	Almanya	3	Evli	Kadın	43	E.T.	H21
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	39	Türkiye	4	Evli	Erkek	55	A.E.	H22
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	30	Türkiye	2	Evli	Kadın	45	T.H.	H23
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Evlilik	30	Türkiye	2	Evli	Kadın	50	E.T.	H24
	Yarı Zamanlı	Lise	3	-	-	Hollanda	2	Bekar (Eşi	Kadın	38	E.B.	H25

*Sadece Türkiye'de doğanlar için bu bilgilere yer verilmiştir.

** Sadece Türkiye'de doğanlar için bu bilgilere yer verilmiştir. "Geliş sebebi" olarak, babası veya dedesi olarak kısaca ifade edilen kişilerin babası veya dedesi Hollanda'ya çalışmak için gelenlerdir. Türkiye doğumlu olsalar da aile birleşimi yoluyla, çoğunluğu küçük yaşlarda Almanya'ya gelmiş ve genellikle eğitimlerinin tümünü veya bir kısmını Hollanda'da almışlar veya tamamlamışlardır.

***Görüşülen Kişilerin çocuklarının kaçınıcı kuşak oldukları bazen zorlanılan bir konudur. Zira bir ebeveyn tarafından üçüncü kuşak görülürken çocuk diğer ebeveyn tarafından ikinci kuşak olarak adlandırılabilir. Ayrıca annesi-babası Türkiye'de doğsa bile aile birleşimiyle küçük yaşta Hollanda'ya gelenler de üçüncü kuşak olarak adlandırılmak doğru olur kanaatle, Görüşülen Kişilerin yapısı hakkında bilgi vermesi bundan dolayı yapılmamıştır.

Ek 5- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri

Ek Bilgiler	Çalışma	Eğitim	Çocuk/lar	Geliş	Kaç Yıldır	Doğum	Çocuk	Medeni	Cinsiy	Yaş	İsmnin	Görüşme
	Çalışıyor	Lise	3	-	-	Hollanda	2	Evl	Erkek	40	N.M.	H1
	Çalışmıyor	İlkokul?	2	Evlilik	18	Türkiye	4	Evl	Kadın	39	P.B.	H2
	Çalışıyor	İlkokul?	3	Evlilik	13	Türkiye	2	Evl	Kadın	35	E.A.	H3
	Çalışıyor	Lise	3	Evlilik	16	Türkiye	1	Bekar	Kadın	35	S.H.	H4
Malülen Emekli	Çalışmıyor	Lise	3	-	-	Hollanda	4	Evl	Erkek	38	T.A.	H5
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Evlilik	15	Türkiye	4	Evl	Kadın	47	L.H.	H6
	Çalışmıyor	Lise	3	Babası	39	Türkiye	3	Evl	Kadın	40	A.U.	H7
Hollanda'daki bir partide aktif olarak siyaset yapıyor.	Çalışmıyor	Üniversite	3	-	-	Hollanda	2	Evl	Kadın	33	E.K.	H8
	Çalışmıyor	Üniversite	3	Evlilik	38	Türkiye	2	Bekar	Kadın	38	A.K.	H9
	Çalışıyor	Üniversite	3	Babası	15	Türkiye	2	Evl	Erkek	44	L.S.	H10
	Çalışıyor	Üniversite	3	Babası	19	Türkiye	3	Evl	Erkek	35	R.Ş.	H11
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	44	Türkiye	3	Evl	Kadın	47	L.K.	H12
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	46	Türkiye	4	Evl	Kadın	54	E.Ç.	H13
	Çalışmıyor	Ortaokul	2	Evlilik	16	Türkiye	3	Evl	Kadın	48	N.K.	H14
Türkiye'de sınıf öğretmenliği mezunu. Hollanda'da özel	Çalışıyor	Üniversite	4	Evlilik	15	Türkiye	3	Evl	Erkek	38	T.A.	H15
	Çalışmıyor	?	3	Babası	47	Türkiye	2	Evl	Kadın	51	T.G.	H16
	Çalışmıyor?	İlkokul	3	Evlilik	33	Türkiye	3	Bekar	Kadın	54	S.G.	H17
	Çalışmıyor	Lise	3	Evlilik	20	Türkiye	2	Evl	Kadın	39	N.Y.	H18
Eşi Hollanda'daki bir partide aktif olarak siyaset yapıyor.	Çalışmıyor	Üniversite	4	-	-	Hollanda	3	Evl	Kadın	30	L.Y.	H19
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	38	Türkiye	5	Evl	Erkek	51	N.G.	H20
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	27	Almanya	3	Evl	Kadın	43	E.T.	H21
	Çalışıyor	Lise	3	Babası	39	Türkiye	4	Evl	Erkek	55	A.E.	H22
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Babası	30	Türkiye	2	Evl	Kadın	45	T.H.	H23
	Çalışmıyor	İlkokul	3	Evlilik	30	Türkiye	2	Evl	Kadın	50	E.T.	H24
	Yarı Zamanlı	Lise	3	-	-	Hollanda	2	Bekar (Eşi	Kadın	38	E.B.	H25

*Sadece Türkiye'de doğanlar için bu bilgilere yer verilmiştir.

** Sadece Türkiye'de doğanlar için bu bilgilere yer verilmiştir. "Geliş sebebi" olarak, babası veya dedesi olarak kısaca ifade edilen kişilerin babası veya dedesi Hollanda'ya çalışmak için gelenlerdir. Türkiye

***Görüşülen Kişilerin çocuklarının kaçınıcı kuşak oldukları bazen zorlanılan bir konudur. Zira bir ebeveyn tarafından üçüncü kuşak götlen çocuk diğer ebeveyn tarafından ikinci kuşak olarak adlandırılabilir. Ayrıca annesi-babası Türkiye'de doğsa bile aile birleşimiye küçük yaşta Hollanda'ya gelenler de üçüncü kuşak olarak adlandırılmak doğru olur kanaatıyla.

Ek 6- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Akademik Başarısı Üzerine

Görüşülen Kişi	Ders Başarısı İyi	Ders Başarısı Orta	Ders Başarısı Düşük	En İyi Dersi	En Zorlandığı Ders
A1	√			-	-
A2	√			Matematik	Müzik
A3	-	-	-	-	-
A4	-	-	-	-	-
A5		√		Matematik	-
A6		√		İngilizce/Almanca	Matematik/Tarih
A7	√			Matematik	-
A8		√		Matematik	Almanca
A9		√		Matematik	Almanca
A10	√			İngilizce	
			√		Matematik
		√		-	
		√			
A11			√	-	-
A12	√			Hepsi	
			√		Hepsi
			√		Hepsi
A13			√	Matematik	İngilizce
			√	Matematik	Coğrafya
A14		√		Matematik	Biyoloji - Coğrafya
A15		√		Matematik	Almanca-İngilizce
A16	√				
A17			√	Matematik	Almanca
A18		√		İngilizce	Matematik
A19	√			Matematik	İngilizce
A20		√		Almanca	İngilizce
A21	-	-	-	Spor	Matematik
A22	-	-	-	Spor	Matematik
A23		√		İngilizce,Fransızca, Almanca	Matematik
	√			İngilizce,Fransızca, Almanca	Matematik
		√		Matematik	Almanca
A24	-	-	-	-	-
A25	-	-	-	-	-

*Bu ve sonraki tablolarda yer alan bilgiler ebeveynler sözel olarak ifadelerinden çıkartılarak hazırlanmıştır; bazı ebeveynler her çocuğu için aynı fikri beyan ettiğinde aynı satırda yer verilmiştir; diğer durumlarda çocukların demografik bilgilerini içeren tablodaki sıralamansa uygun olarak sıralanmıştır. “-“ konulan kısımlarda Görüşülen Kişinin bilgi vermemesi,soruya cevaplarında değinmemesi veya bu konu hakkında bilgi sahibi olmaması gibi farklı sebeplerle bilgi edinilememiştir.

EK7- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarını Dil Becerisi Hakkında Görüşleri

Görüşülen Kişi	Türkçe Becerileri	Almanca Becerileri	Evde Konuşulan Dil	Arkadaşlar/ Kardeşler Arasında Kullanılan Dil	Çeviri Yapabilir Mi?	Hisleri Hangi Dilde İfade Eder?	Manevi İfadeleri Anlayabilir Mii?
A1	Orta	İyi	Baba: Türkçe Anne: Almanca	Almanca	Yaş Küçük	-	-
A2	Zayıf	İyi	Almanca	Almanca	Hayır	Almanca	Hayır
A3	Zayıf	İyi	Almanca Baba: Türkçe	Almanca	-	-	-
A4	İyi	Zayıf	Türkçe	-	-	-	-
A5	İyi	İyi	Türkçe	-	-	-	-
A6	Zayıf	İyi	Türkçe	Almanca	Zor	-	Zor
A7	İyi	İyi	Türkçe	Almanca	Evet	-	-
A8	İyi	Orta	Türkçe	Türkçe	Evet	Türkçe	Evet
A9	Zayıf	İyi	Türkçe – Lazca	Almanca	-	-	-
A10	Zayıf	İyi	Türkçe Almanca	Almanca	Evet	Türkçe	Evet
A11	Az	İyi	Türkçe	Türkçe- Almanca	Zor	Almanca	Hayır
A12	İyi	İyi	Baba: Türkçe Anne: Karışık	Türkçe- Almanca	Evet	Türkçe	-
A13	İyi	Orta	Türkçe	Almanca			
A14	İyi	Orta	Türkçe	Türkçe- Almanca	Evet	Türkçe	Zor
A15	İyi	Orta	Türkçe	Almanca	Evet	-	Evet
A16	Orta	İyi	Türkçe- Almanca	Türkçe	Evet	-	Hayır
A17	İyi	Zayıf	Türkçe	Almanca- Türkçe	Evet	Türkçe	-
A18	Zayıf	İyi	Türkçe	-	Evet	Türkçe	Evet
A19	İyi	İyi	Türkçe	Türkçe	Evet	Türkçe- Almanca	-
A20	Orta	İyi	Baba: Almanca Anne: Türkçe	Türkçe- Almanca	Evet	-	Evet
A21	Zayıf	İyi	Baba: Türkçe Anne: Almanca	Almanca	Hayır	Türkçe- Almanca	Hayır
A22	-	-	Türkçe	-	Evet	Almanca	Bazen
A23	-	-	-	-	-	Almanca	-
A24	İyi	Orta	Türkçe	-	Evet	-	Zor
A25	Orta	İyi	Türkçe- Almanca	-	Evet	-	Hayır

EK8:Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Türkçe Dersine Katılımı

Görüşülen Kişi	Gidiyor	Gitmiyor	Gitti	Ek Bilgiler
A1	√			
A2		√		Okulda ders yok
A3		√		Okulda ders yok
A4	√			Sınıf açılırsa gidecek.
A5		√		
A6			√	Kendi isteğiyle dersi bıraktı.
A7			√	Kendi isteğiyle dersi bıraktı.
A8		√		
A9	√ (K)	√ (B)		Yaşına uygun grup olmadığı için gidemiyor.
A10	√		√	8 sınıfa kadar gittiler.
A11		√		
A12	√			Hepsi gidiyor
A13		√		Saatleri uygun değil
A14	√			
A15			√	Kendi isteğiyle dersi bıraktı.
A16	√			
A17			√	Okulda yok
A18			√	Okulda yok
A19			√	Okulda yok
A20			√	Bıraktı
A21		√		
A22	√			
A23	√			
A24	√(K)		√ (B)	Saatleri uymuyor.
A25	√(K)	√ (B)		

*Bir ailede birden fazla çocuk olduğunda (K) yaşı küçük olan çocuğu, (B) yaşı büyük olan çocuklarını ifade için kullanılmıştır.

EK9: Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Kültürel Bir Çalışmaya/Derse Katılımı ve Çocuklarının Kültürel Yatkınlığı Hakkındaki Görüşleri

Görüşülen Kişi	Gidiyor	Gitmiyor	Gitti	Ek Bilgiler	Çocuğunuz Sizce Hangi Kültüre Yakın?
A1		√			-
A2		√			Alman
A3		√			-
A4		√			Türk
A5		√			Türk
A6		√			-
A7			√		
A8		√			Türk
A9		√			Türk
A10			√	Saz kursu ve ebruya gitti.	Türk
A11			√	Foklor,saz kursuna gitti.	Türk
A12		√		İstedik ama yok.	Türk
A13		√			-
A14		√		İstedim ama çocuk istemedi.	
A15		√			Türk
A16		√			Alman
A17			√	Koro vehalk oyunlarına gitti.	
A18			√	Saza gitti; bıraktı	Alman
A19		√			
A20	√			Koroya ve folkloru gidiyor.	Türk
A21	√			Folklor ve saz kursuna gidiyor.	Türk
A22	√			Folkloru gidiyor.	-
A23	√			Folkloru gidiyor.	-
A24		√			Türk
A25		√			Müslüman

EK10- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Herhangi Bir Din Dersine Katılım Durumu

Görüşülen Kişi	Din Dersi Alıyor	Din Dersi Almıyor	Daha Önceden Aldı	Eğitim Alınan Yer/ Ek Bilgiler
A1		√		
A2	√			Cami
A3	√			Cami
A4	√			Cami
A5		√		
A6	√			Okulda karma ders/İslam üzerine özel ders
A7	√			Cami
A8	√			Cami
A9	√ (K)	√ (B)		Cami
A10	√		√	Cami
A11	√			Cami
A12	√			Cami
A13	√			Cami
A14	√			Cami
A15	√			Cami
A16	√			-
A17		√		Okuldaki derse gitmek istemedi.
A18			√	
A19	√			Cami
A20		√		Okulda din dersi alıyor olabilir.
A21	√			Cami
A22			√	Camiyi kendi bıraktı
A23		√ (E)	√ (K)	Camiye gitmeyi kendileri bıraktı
A24	√			Cami
A25	√			Okulda Hristiyanlık üzerine derse ve Camideki derse katılıyor

Ek11- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Okul – Aile İlişisini Sağlayan Kişi/ler

Görüşülen Kişi	Kendisi	Eşi	Diğer Çocukları	Diğer
A1	√	√	-	-
A2	√			
A3	√	√		
A4	-	-	-	-
A5	-	-	-	-
A6		√	√	
A7	√	√		
A8	√			
A9		√		
A10	√	√		
A11	-	-	-	-
A12	√			Avukat
A13	√			
A14	√			
A15	√			Yardımcı öğretmenle
A16	√			
A17		√		
A18			√	
A19	√	√		
A20		√		
A21	√			
A22	√			
A23	√			
A24	√			
A25	√			

EK12- Almanya'daki Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminin Göçmen ve Göçmen Kökenli Çocukları Topluma Uyumunu Sağlarken Öz Niteliklerini Korumasına İmkân Verip Vermediğine Dair Görüşleri

Görüşülen Kişi	Öz Nitelikleri Korunarak Uyum Sağlanıyor	Almanlaştırarak Uyum Sağlanıyor
A1	√	
A2		√
A3		√
A4	-	-
A5	-	-
A6	-	-
A7		√
A8		√
A9	√	
A10		√
A11		√
A12	-	-
A13		√
A14		√
A15		√
A16		√
A17	√	
A18		√
A19		√
A20	√	
A21	√	
A22	-	-
A23		√
A24	-	-
A25	-	-

EK13- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Akademik Başarısı Üzerine

Görüşülen Kişi	Ders Başarısı İyi	Ders Başarısı Orta	Ders Başarısı Düşük	En İyi Dersi	En Zorlandığı Ders
H1		√		-	Matematik / Tarih
	√				
H2	√			-	Matematik
H3	√			Matematik	Hollandaca
H4		√		Matematik	Hollandaca
H5			√	-	Tarih /Coğrafya
	√	√			
H6	-	-	-	-	-
H7	√			İngilizce/Matematik	
		√			Matematik Hollandaca
H8	-	-	-	-	-
H9		√		Spor	Matematik
		√		Matematik	Hollandaca
H10	√			Matematik	Hollandaca
H11				Matematik	Hollandaca
				Hollandaca	Matematik
H12	√			-	Matematik
H13	√			Matematik/ Kimya	İngilizce
H14	√			Spor	İngilizce
H15		√		Hollandaca	Matematik
	-	-		Matematik	Hollandaca
H16	-	-		Matematik	Tarih
H17	√			-	-
H18		√		-	-
H19	-	-	-	Hollandaca	Matematik
H20		?		Matematik	Tarih
H21			√	Matematik	İngilizce
H22	-	-	-	-	-
H23	√			-Biyoloji	Matematik
H24	√			Matematik	Yok
H25	√			-	-
	√			İngilizce	Matematik

EK14- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarını Dil Becerisi Hakkında Görüşleri

Görüşülen Kişi	Türkçe Becerileri	Hollandaca Becerileri	Evde Konuşulan Dil	Arkadaşlar/Kardeşlerle Arasında Kullanılan Dil	Çeviri Yapabilir Mi?	Hisleri Hangi Dilde İfade Ederler?	Manevi İfadeler Anlayabilirler Mi?
H1	İyi	İyi	Baba: Hollandaca Anne: Türkçe	Hollandaca	Hayır	Hollandaca	Hayır
H2	İyi	İyi	Türkçe, Kürtçe, Hollandaca	Hollandaca	Zor	Hollandaca	-
H3	İyi	İyi	Baba: Hollandaca Anne: Türkçe	Hollandaca	Zor	-	-
H4	İyi	Orta	Türkçe	Hollandaca	Hayır	Türkçe-Hollandaca	-
H5	Zayıf	İyi	Türkçe	Hollandaca- Türkçe	Hayır	Türkçe	Zor
H6	Zayıf	İyi	Baba: Hollandaca Anne: Türkçe	Hollandaca	Evet(Erkek çocuklar)	-	Evet
H7	Zayıf	İyi	Hollandaca	Hollandaca	-	Hollandaca	Zor
H8	İyi	İyi	Türkçe Hollandaca	Türkçe	-	-	-
H9	Zayıf	İyi	Türkçe	Hollandaca	Hayır	Hollandaca	-
H10	İyi	İyi	Türkçe	Türkçe	Evet	Hollandaca	Evet
H11	İyi	Orta	Türkçe	Türkçe	Evet	Türkçe	Evet
H12	İyi	İyi	Hollandaca Baba: Türkçe	Hollandaca	Evet	Hollandaca	Zor
H13	Zayıf	İyi	Hollandaca Anne: Türkçe	Hollandaca	Hayır	Hollandaca -	
H14	Zayıf	Zayıf	Türkçe	Hollandaca	Evet (kelime çeviri)	-	Hayır
H15	Orta	Orta	Türkçe	Hollandaca- Türkçe	-	Hollandaca -Türkçe	-
H16	Orta	İyi	Hollandaca	Hollandaca	-	Hollandaca	-
H17	-	-	Türkçe	Türkçe	Evet	Türkçe	Evet
H18	İyi	İyi	Türkçe	Hollandaca-Türkçe	Evet	Hollandaca	Evet
H19	-	-	Türkçe			Türkçe	Evet
H20	İyi	İyi	Türkçe	Hollandaca	Evet	Hollandaca	-
H21	İyi	İyi			Zor	Hollandaca	Hayır
H22	Zayıf	İyi	Türkçe-Hollandaca	Hollandaca	Zor	Hollandaca	-
H23	Zayıf	İyi	Türkçe	?Hollandaca	Hayır	Türkçe-Hollandaca	Hayır
H24	Zayıf	İyi	Türkçe	Hollandaca	-	Hollandaca	Zor
H25	İyi	İyi	Hollandaca Türkçe		Evet	Türkçe	-

EK15- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Türkçe Dersine Katılımı

Görüşülen Kişi	Gidiyor	Gitmiyor	Gitti	Okulda Dersi Gönderir Miydiniz?	Türkçe Olsaydı	Ek Bilgiler
H1		√		√		
H2		√		√		
H3		√		x		
H4		√				
H5		√				
H6		√				
H7			√	√		Camide bir iki hafta gitti.
H8		√				
H9		√				
H10		√				
H11		√				
H12		√				
H13		√				
H14			√			Camide 1sene derse gitti.
H15	√					Camide Türkçe dersine gidiyor.
H16		√				
H17		√				
H18		√				
H19		√		√		
H20		√				
H21		√				
H22		√		√		
H23		√				
H24		√				
H25		√				

EK16- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Kültürel Bir Çalışmaya/Derse Katılımı ve Çocuklarının Kültürel Yatkınlığı Hakkındaki Görüşleri

Görüşülen Kişi	Gidiyor	Gitmiyor	Gitti	Ek Bilgiler	Çocuğunu Sizce Hangi Kültüre Yakın?
H1		√			Türk
H2		√			Türk
H3		√			Türk
H4		√			Türk
H5		√			Türk
H6		√			İkisine de
H7		√			Türk
H8		√			İkisi beraber
H9		√		Bir derneğe kültür kurslarını sormaya gelmişti.	Türk
H10		√			İkisine de
H11		√			Türk
H12		√			Hollanda
H13		√			Türk
H14			√	Bağlama kursuna gidiyor.	Türk
H15	√			Saz kursuna gidiyor.	Türk
H16		√			Hollanda
H17		√			İkisinin ortası
H18		√			İkisine de
H19		√			Türk
H20		√			Türk
H21		√			Hollanda
H22		√			Hollanda
H23		√			Hollanda
H24		√			Hollanda
H25	-	-	-		Türk
					Hollanda

Ek17- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Herhangi Bir Din Dersine Katılım Durumu

Görüşülen Kişi	Din Dersi Alıyor	Din Dersi Almıyor	Din Dersi Daha önce aldı	Eğitim Alınan Yer
H1	√			Cami
H2	√			Cami
H3	√			Cami
H4	√			Cami
H5			√	Camiye gidiyorlardı bıraktılar.
H6	√ (K)		√(E)	Camii
H7	√ (K)		√(B)	Cami
H8	√			Cami
H9			√	İslam Okulu (Küçük)
H10			√	Cami, ikisi de önceden gidiyorlardı bıraktı
H11	√			Cami
H12			√	Cami, daha sonra gitmek istemedi.
H13	√			Camii, okulda belki
H14	√			Camii, önceden İslam okulu
H15	√			Camii
H16		√		
H17			√	Cami, Okul (Hristiyan Okulu)
H18			√	Cami
H19	√			İslam okulu, cami
H20	√			İslam okulu, cami
H21	√			
H22			√	Yatılı mescid, Hristiyan okulu
H23			√	Cami, Hristiyan okulu
H24	-	-	-	Hristiyan okulu
H25			√	Camiye ve İslam okuluna gittiler bıraktılar.Katolik okulunda eğitim alıyorlar.

EK18- Hollanda'daki Görüşülen Kişilerin Çocuklarının Okul – Aile İlişisini Sağlayan Kişi/ler

Görüşülen Kişi	Kendisi	Eşi	Diğer Çocukları	Diğer
H1		√		
H2	√			
H3	√	√		
H4	√			
H5	-	-	-	-
H6		√		Komşusuyla beraber
H7	√			
H8	√			
H9	√			Avukatla beraber
H10		√		
H11	√	√		
H12	√	√		
H13	√		√	
H14		√	√	
H15	√	√		
H16	√			
H17	√			
H18				Çocuğun kendisi
H19	√			
H20	√			
H21			√	
H22	√	√		
H23	√			
H24			√	
H25	√			

EK19- Hollandalı Görüşülen Kişilerin Eğitim Sisteminin Göçmen ve Göçmen Kökenli Çocukları Topluma Uyumunu Sağlarken Öz Niteliklerini Korumasına İmkân Verip Vermediğine Dair Görüşleri

Görüşülen Kişi	Öz Nitelikleri Korunarak Uyum Sağlanıyor	Hollandalı Gibi Olarak Uyum Sağlanıyor
H1	√	
H2		√
H3	√	
H4	√	
H5	-	-
H6	-	-
H7		√
H8	√	
H9	√	
H10	√	
H11	√	
H12	√	
H13	-	-
H14	√	
H15		√
H16		√
H17		√
H18	-	-
H19		√
H20	√	-
H21	-	-
H22	√	
H23	√	
H24	√	
H25		√